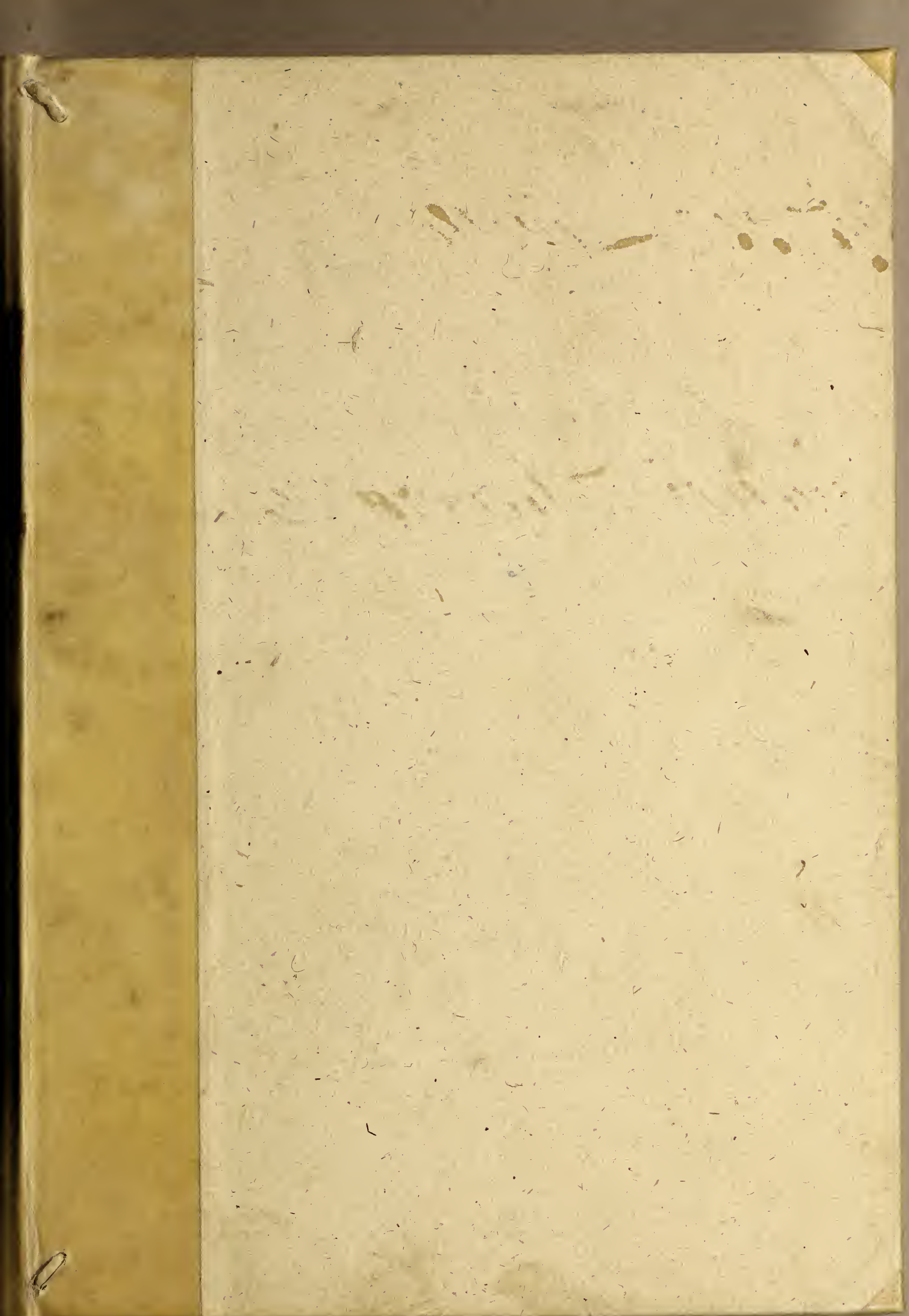

ID 2326 LOT: 168

2

1/12
15

Thomæ Cattanei Turriani.

Adams 655

1° vol. N_4 bianca
2° vol - Adams non cita le ultime 3 carte (+1 b) di indice in fine
- Carta $?_4$ finale mancante e probabilmente bianca

[illegible] 1783

Ric N° 6
23 Aprile 2017
M/F

HIERONYMI

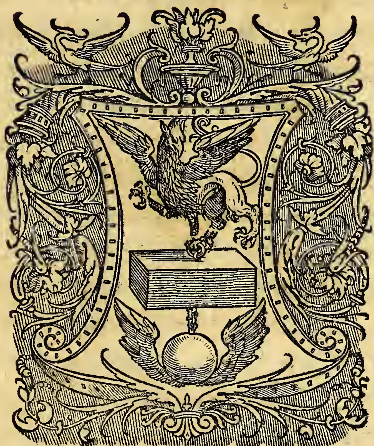
CARDANI MEDI-
CI MEDIO-
LANEN-
SIS

Contradicentium Medicorum

LIBER PRI-
MVS.

Continens Contradictiones centum & octo.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM,
M. D. XLVIII.

Cum medici, patria, affines, fortuna, parentes,
Me inuiſum odiſſent, non potuere tamen
Extremos iuſſu fati ſuperare labores.
Sic uiuam ſemper: maior & inuidia.

AMPLISSIMIS, PRVDENTISS. QVE, AC HONESTISS. CAESARIS SENATORIBVS MEDIOLANENSIB. HIERONYMVS CARDANVS S. P. D.

I QVO *olim, Patres Conscripti, in coronandis certatoribus tota Græcia, nũc mortales omnes iudicio uterentur: certe nullum aut admodum paruum, in eligendis uiris errorem admitterent. Neq; enim opinione quenquam, aut uulgi studio, sed quem exitus ipse uictorem cursu, luctá ue, seu pancratio ostendisset, coronabant: cum nec sensibus ipsis firmius, nec experimento clarius, nec euentu ipso maius testimonium haberi poßit. Quo fit ut qui his confidunt, non famæ leuitati, non inuidorum calumnijs, sed rebus ipsis uelut in Solis luce, manifesto se exhibentibus, inniti uideantur: ac ea de causa, iustißimam soli posse ferre sententiam. Quòd si in tam leuibus causis, tantum diligentiæ antiquitas impendere solebat: quid rogo in his deligendis, quibus sine, hominum genus nullo modo, aut saltem non commode uiuere potest? Dico autem professores, ac medicos, in quorum arbitrio, eruditio, uita, ac ualetudo, tum opes ipsæ, summa mortalium bona, posita sunt. Et quanquam in his constituendis, maxima semper laus uestra fuerit: nulla tamen maior esse potest, quàm ut à uobis eruditi eleuentur, tueãtur, ac foueantur. Etenim beneficiũ uestrum, quo sanctißime nõ solum, sed etiam prudentißime patriam nostram gubernatis, quanquam ingens sit, ac admirabile: non tamen regni fines, non seculum hoc,*

excedere poteſt. Et ut penè dixerim, etiam cum ipſa uita extinguitur. At ſi bonis literis manus uos ipſi dederitis, incredibile eſt, quãtam utilitatem mortalium generi afferatis, quàm longe, lateq; pateat ueſtrum hoc liberalitatis, atque prudentiæ teſtimonium. Neq; enim ætas ulla doctorum uirorum monumentis iniuriam afferre poteſt: nec ulla prouincia illis carere uelit. Deniq; ſi ad laudem res etiam referri debet: quàm illuſtrior eſt Stagira uicus puſillus, ob unius Ariſtotelis laudem, multis Macedoniæ nõ ſolum, ſed etiam Aſiæ magnis urbibus? ſic Pergamus, ſic Cous, atque aliæ multæ ſapientum uirorum patriæ, ſolum nomine celebres. Ergo quonam pacto id facere licet, niſi prius in electione antiquos, ne aberremus, imitemur? Deinde electionem ipſam fauor ueſter conſequatur. Sed ſi alterum horum deficiat, nihil proficitur. electionem conſilium iuuat: in exequendo opus eſt uolũtate. At in conſilio experimentũ iam tutiſsimũ eſſe oſtẽdimus. Experimẽto doctorum uirorum quatuor ſunt neceſſaria: horum maximũ eſt, ut legẽda ſcribere norint: proximũ huic ut profiteri ac docere ſciant: tertium ut exercitatione ualeant: ultimum ut diſputationibus ſint aſſueti. hæc autem ſic ſe habere uel diſcẽdi ordo docet. nam ut primum in ſcholis proficimus, diſceptare adoleſcentes incipere ſolemus. ubi uerò eruditiores euaſimus, & ætate cõfirmati, exercemur opere in ipſo, medendi, aut cauſis patrocinandi. at publice profiteri feliciter, paucis admodum conceſſum. uerum legenda ſcribere, rara auis eſt: quamuis multi ſcribant, argumentum potius ſtultitiæ ſuæ, quàm quæ alij inſpicere dignentur. hoc autem ideò eſt, quòd qui ſcribunt, doctos docere debẽt: qui profitentur, adoleſcentes & inexpertos: ergo tanto difficilius eſt, bene ſcribere, quàm bene profiteri, quanto docti eruditione adoleſcentibus nuper initiatis præſtãt. tum præſertim, cum etiã inter coæquales inuidiæ ſtimulus repugnet. ob id mortuorũ tantũ labor

bores extollunt: nisi quid adeò excultum sit, ut liuoris tentiginem, uerecundia ob operis ipsius excellentiam, contineat. Itaq; si unquàm alios huius tam pulchri facti desiderium tenere potuit, uos maxime nunc Patres Conscripti solicitare debet. nam præter rei ipsius magnitudinem, in qua hominum saluti prospicitur, quæ tanto etiam Regum ipsorum potestate maior est, quanto maius est posse uitam dare, quàm eripere: præter pacis tam diu à uobis desideratæ insperatam alacritatem, & florentißimam tot librorum copiam: ac tantam hoc æuo linguarum notitiam: tantamq; è diuerso eruditorum uirorum penuriam, ut uix unus aut duo Itali totidemq; Germani temporum calamitati nunc resistant: eo etiam in Italia nuper extincto, quem longa exercitatione eruditißimum quisq; merito existimare certe debuit: maximum accedit ex uestra promptitudine & singulari uirtute in fouendo, ex eruditione in eligendo commodum. quorum altero fermè omnes, ambobus etiam plures non hoc tantum seculo, sed multis etiam ab hinc præteritis, caruere. Nempe præter præsidis uestri egregiam laudem, anteactæ uitæ illustria facta, senectutem uirtute adeò uirentem, quisq; è uobis tam claris animi dotibus insignis est, ut notißimus uel ob singulos, Europæ toti, uester iam ordo sit. Quod nisi timerem, ne apud multos metam excesßisse uestræ laudis uiderer: quod extra mei propositi certe intentum erat, nunc silentio præteriissem. uerum cum adulationis calumniam grauem, non nisi leui calumnia alia effugere poßim: paucorum senatorum conditionem sic exprimam, ut intelligant omnes quales reliqui sint: qualisq; esse debeat is, qui meruit ut uobis præficeretur. Ergo è uobis unus fuit Franciscus Sfondratus: in Gymnasio professor: in Reipublicæ administratione nulli secundus: nunc Cardinalis: exemplo ostendens summam etiam eruditionem, & apud principes ac populos gratiam pietati ac religioni non præponenda, sed ornamento esse debere. Pro-

ximus ab eo ordine, sed è uobis unus ille tamen est Franciscus Taberna, memoria, prudentia, experientiaq́ tractandi regni, tum legationibus ac magistratu cum summa fide coniuncto clarus. Fuit Baptista Spetianus uir toga & armis clarus, iustitiaq́ præfectus: non uulgari Latinæ Græcæq́ linguæ, tum iuris peritia insignis, impiger, iustus, & in amicorum officijs indefessus. È uobis est Andreas ille Alciatus iureconsultus, patriæ non solum nostræ, sed æui etiam maximum ornamentum. Mitto nunc Io. Angelum Aricimboldum Nouariensem Episcopum, academiæ moderatorem, humanitatis singularis: Egidium Bossium, scriptis suis, memoriam familiæ secum posteris commendantem: Philippum Castellioneum atq; Amanium, Barbauariam Rigonum sapientissimos uiros: tresq́ cognomines inclytos Lampugnanum egregium, Casatum optimum & integerrimum, Crassum illum, orando cognitũ, Cæsaris laudibus, uel potius panegyrico. Inde Alexandrum uicecomitem, Ioannem Uaraonam uirum iustissimum, Iacobum Piroanum clientum patrocinijs, legationibusq́ ac in patriam officijs clarum. Petrum Antonium Marlianum, qui auitam gloriam, dignitate superauit. Illustrem Symonetam, Falcuuium, Schicium, Marcum Barbauariam, Nicolaum Bellonum, omnes uirtute & sapientia insignes. In quorum fide & innocentia spes omnis patriæ nostræ, in administratione salus positæ sunt. Quamobrem merito quisq; dubitauerit, plus'ne in mortuis beneficij, an in senioribus utilitatis, an in iuuenibus spei sit collocandum. Multos etiam scio esse alios absq; toga illustres: qui ut nulla inuidia à me nunc prætermittuntur: sic moderatius quoscunque laudaui eos, quibus uterer familiarissime. Igitur'ne temere in uobis spem meam colocasse uideor, cum etiam in aduersis temporibus adeò constanter rem literariam foueritis: in dijudicando hominum ingenia, eruditionem, exercitationem, præstant

stantiam, mente uestra inter mortales nihil possit esse diuinius? Quamobrem illud potius cogitare mecum decuit, quonam pacto uel uoluntate saltem, erga talem ordinem gratus uiderer. & quanquàm difficile esset liuorem effugere, cum tamen posteritatis recordatio occurreret, illud poëticum succurrebat,

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Neque tamen uel sic, fortunæ meliorem conditionem in dies experti sumus. eoq́ magis gloriam spreuimus, quo plus, turbam hanc solo nomine sapientiæ turgidam liuoris stimulis agitari sentiebam. legeram enim apud Galenum olim, quot quantaq́ ab æmulis Romæ passus esset. quare quicquid minus illo ab eis perpetior, æqui, boniq́ consulo. non enim ignoro, uel in arte nostra inuidiam, uel imperitorum conspirationem aduersus eos, quibus se pares esse non putant. Quamobrem nec artem ob id deserere, nec illos ob calumniam ulcisci æquum duxi. Sed felici quadam inimicorū omnium, tanquàm nullius pretij hominum, obliuione fretus, ad mortalium commoda me conuerti. simul etiam sperans eos qui non omnino essent insanabiles, his nostris laboribus, in ægrorum commodum posse iuuari. Nihil enim cum sit eruditis difficilius, & in opere ipso præcipiti præsertim occasioni coniuncto periculosius sententiarum contrarietate: operæ pretium fore existimaui, ut quæ utilissima essent, aut scitu iucundissima, in unum conferrem, si quando in eis celebres autores dissiderent. Sed cum opus immensum euasisset, in duodecim libros illud dissecui, ut sic minus mihi esset laboriosum, & legentem adeò nō fatigaret. & quanquàm laboris ac temporis non parum impenderim: credo tamen his, non inferiorem mortalibus futuram ob hæc ipsa utilitatem. Cum enim diu, ac bene uiuere, id est inculpata ualitudine, hominibus sint præcipua huius uitæ dona: in horum altero aliquid non contemnendum, in reliquo etiam magnum

gnum præstitimus auxilium in quibus enim sumus scopum assecuti, in his desiderio nihil relictum est. ubi assequi non licuit, ansam præbuimus ut alij qui nō tam facile perficere possent negotiū, quàm necessariò etiam qui doctrina præstant, aggredi cogerentur. unde in utroq; consilio & capessendi, & complendi utilis illis ero. Uerum qui ante nos fuere, quàm leuiter atq; oscitanter hæc tractauerint, præter unum Conciliatorem, ac in dissectione Uesalium, in paucisq; admodum alijs Fuchsium, cum Ferrariensibus, non est cur recitem. uix enim uel uerbo à reliquis omnibus adiutus sum. atq; utinam non plus in legendo iacturæ, quàm in scribendo cōmodi essem consecutus. Et quanquàm longe facilius, quorundam more, antiquorum opinionibus acquiescendo, hunc, tum cæteros libros absoluissem: quia tamen seriam nimis rem agimus, & in qua uita hominum periclitatur, non philosophorum nugæ aut præcepta oratoria, diligentius in singulis, cum res id postulat, rationem euidentem requirimus. Nam quod ad Arabes attinet, cum falsas Galeni plerunq; sequantur interpretationes, cæcutire etiam in manifestis, quod & alij ante nos animaduerterunt, luce ipsa clarius est. Hippocrates concisus, & ob id uetustate etiam suspectus in multis, in alijs exesus, sæpe plus nobis affert negotij, quàm auxilij. Paulus perbreuis est, & nihil fermè extra Galenum adducit. Aëtius uarius, ac quasi ex pugnantibus constat: cum eos sequatur, quos iam Galenus damnauerat. & si in eo etiam iudicium probemus, nullam tamen dictorum suorum rationem ostendit. Oribasio melius est carere, nisi etiam quicquid nunc usq; habemus boni, quod tamen quidam facere solent, in controuersiam reuocare uelit. Latinis, quorum Celsus princeps est, nulla est autoritas, nisi pro nominum interpretatione. unica igitur in Galeni iudicio spes relinquebatur. sed huius etiam maxima operum pars, antiquitate intercidit: & quæ supersunt sæpe euariant: & ipse, ut existimo,

stimo, cum medendo plurimum occuparetur, ac multa scribere uellet, non satis sibi constat. cuius rei euidens est testimonium, quòd toties de eadem re scripserit. quorsum enim ad eundem sæpius redire laborem, nisi quemadmodum etiam Suessano, & quibusdam alijs accidit, quæ prius scripta essent, iudicio proprio damnarentur? Sed uel sic tamen, poterat nobis omnis litis esse uoluntarius iudex, si non in dissectionibus liquidò apparuisset, constanter illum tanquam uisa, contradicendi studio affirmare, quæ nec uidisset omnino, nec uera essent: ut iam nos non Vesalio credentes, sed oculis nostris, non de iudicio, quod sæpe contigerat, sed de fide dubitaremus. quamobrē illius præceptum, quo contra alios utitur, secuti, quæ dubia uisa sunt, rationibus subijcere tentauimus. iniustum uerò duxi, si id in medicorum Principe ausus essem, in alijs autem omitterem ob negligentiam. Quare in cunctis ratione duce præter etiam autoritatē usus sum: ut si ea cum illorum sentētia consentiret, firmius esset iudiciū: si repugnaret, nostra opinione recitata, integram lectoribus eligendi quæ magis placeret, facultatem relinquerem. Quòd si quis queratur, non me tam expresse aliquando declarasse quæ sentiam: breuitatis id sciat esse uitium, non uoluntatis. Solent enim quidam nostra ætate, quod etiam Pomponatius iure reprehendebat, quatuor ex inuentis, totum unum uolumen, atq; id etiam ingens uelle conficere. quod cum mihi consilium absurdum maxime displiceret, effecit, ut aliquando breuior euaserim quàm uellem. Sed tamen nulla in parte, quamuis uel diuisus, uel etiam paulò obscurior, sensus non patet. Hoc igitur qualecunq; fuerit munus uobis dedico Patres Conscripti, atq; etiam mitto. quod si pro uestra dignitate exiguum est, non aliter melius uestræ humanitatis, & meæ de uestra moderatione confidentiæ, exemplum patere poterat. & sit modo quantumcunq; pusillum, non tantum pro uiribus meis quæ maius efficere nō possunt, sed etiam pro uoluntate quæ erga uos prona est, magnum

 fiet.

fiet. cunq; etiam uel unus homo, huius libri beneficio in uita seruatur, contemnendus esse non potest. At non unum, nec mille, sed innumeros, non solum præsenti æuo, sed etiam in posterum, diremptis his litibus seruandos, haud dubie spero. Cæterum cum uos amplissimis obstrictos negotiis sciam, ne longa oratio tædium cum impedimento afferat, illud tantum cum addiderim, rogare me Deum Opt. Max. q; , ut uos sospites Cæsari patriæq; nostræ, quam inter tot temporum procellas, calamitatesq;, illi ac nobis, uestra cum sapientia, & animi candore seruauistis, quandiu esse uelit: paucula q; ad lectorem ipsum pro operis introductione præfatus fuero: rem ipsam aggrediar. Valete.

HIERONYMVS CARDANVS MEDICVS AD LECTOREM.

E te forsan lector curiose, aut admiratio teneat, aut desiderium torqueat, cognoscendi argumenta cæterorum undecim librorum: tum præsertim cum tot tantáq; uideantur hoc in primo contineri, ut uix ei qui ordinem non inspiciat reliquorum, uerisimile uideri posit totius operis hanc tam minimã esse partem: breui descriptione hic illa subiunxi. simul etiam ut intelligeres hunc librum ut & omnes alios eius argumenti, seorsum posse legi: tum etiam cum cæteris in ordine collocari. pateretq; ratio qua tot tamq; diuersa iure merito in unum librum concurrere iungiq; potuerint. Ergo primus hic liber primam partem habet Aphorismorum, initiumq; secundæ, tum primi medicinalis artis quæsita, & si qua inter legendum proxima illis nobis occurrerũt. Quod etiam genus in reliquis ἐπίφυσι scribendi seruauimus. Secundus habet secundum & tertiũ medicinalis artis librum: postremasq; Aphorismorũ quinq; sectiones: cum eo toto quod ex secunda derelictum erat. Tertius uerò cõtinet totius primi libri Auicennæ contrarietates: his exceptis quæ ad dissectionẽ pertinent: & ad conseruationem sanitatis: quæ in tertia eius particula descripta est. Manifestum est igitur ad hanc pertinere libros de elementis Galeni: de humana Natura: de Naturalibus facultatibus: cæterosq; eiusdẽ, ut dici solet, farinæ libros.

Atq;

Atq; sic trium lectionum circularem ordinem absoluimus, quæ matutina hora solent legi. Quartus autem continet primam particulam quarti libri Auicennæ. atq; cum ea libros de Differentijs febrium: primum ad Glauconem: decimum ad Almansorem. Quintus uerò nonum ad Almansorem: totum tertium Auicennæ librum. libros Galeni de locis affectis: & extremos artis curatiuæ libellos, & continentia omnia fermè ipsius Rasis. Atque hoc modo duas lectiones quæ alternatim legi solent hora uespertina, tanquam ordine præcedentes dissolutis difficilioribus disputationibus compleuimus. Supererat & dissectio, quam etiã solent publice in academijs profiteri, ei igitur Sextum librum dedicauimus. Manifestum est autem quòd libri de Vsu partium & Anatomicarum administrationum, & Vesalij, ac aliorum huic contemplationi debentur. Septimo uerò quicquid in quinq; ultimis continetur particulis quarti libri Auicennæ subiunximus. habet igitur & secundum ad Glauconem: & de uenenis tractationem, & chirurgiam totam. tum libros Hippocratis cum Galeni commentarijs de ijs quæ in medicatrina, de fracturis & de articulis. Octauus secundam particulam quarti Auicennæ habet: Prognostica prorrhiticaq;, & quæcunq; ad medicinæ partem coniecturalem pertinent. Nonus simplicium mendicamentorum difficultates continet. manifestum est autem luce clarius quos ille antiquorum libros amplectatur. ubi etiam de Manardo & Leoniceno non pauca habentur. Verum Decimus habet quintum Auicennæ librum. libros etiam decem de medicamentis secundum locos: & septem de medicamentis secundum genera: de Theriaca utrosq;: de Antidotis. Vndecimus autem habet libros de Alimẽtis, de Tuenda sanitate. omniaq; quæ uel ad conseruandum sanos: aut neutra præseruanda aut etiã restauranda pertinent. Supererant præter hæc plura quæ adeo uaria & incerta erant, ut uix in unum ordinem redigi possent, ut libri Epidemiorum & magna pars libri de Victu in acutis: libri Hippocratis de morbis: alijq; innumeri: quos omnes in unum atq; eundem duodecimum & ultimum redegimus. Erat & eiusdem argumenti liber, in quo Auerroës medicis penè omnibus contradicit. Sed hunc ut Auerroëm, ubi defendi meretur, tueri possemus septem libris quibus eius septimum librum exponere decreueram, ita immiscui, ut non dissimilis ab alijs uideatur.

INDEX LIBRI PRIMI CONTRADICENTIVM MEDICORVM.

TRACTATVS PRIMI.

TRACTATVS SECVNDI.

Exp

TRACTATVS TERTII.

 rant.

TRACTATVS QVARTI.

TRACTATVS QVINTI.

TRACTATVS SEXTI.

FINIS.

CONTRADICENTIVM MEDICORVM SOLVTIONES.

*

PRIMVS TRACTATVS PRIMI LIBRI, HIERONYMO CARDANO MEDICO AVTORE.

CONTRADICTIO I.

Vita hominis an breuis.

VITA hominis breuis eſt, ad artem medicinæ experimento diſcendam comparata, prima Aphor. primo. Oppoſitum in de ſubfiguratione empirica, Ex multis experimentis fit ars, experimēta autem ex multis experientiis. & clarius in tertio Proretici uidetur Hippocrates ex ſingularibus experimentis uniuerſalia prȩcepta & artem ipſam collegiſſe. Non poſſum in hoc tot expoſitorum ſtuporem non admirari, uolentium uitam eſſe breuem in comparatione ad artem, ut uno uerbo tres errores faciant. Primùm præſupponunt, quòd ab Hippocrate probandum fuiſſet, ſcilicet quòd ars eſſet longa, in comparatione ad hominis uitam. Fundamentum autem rationis debet eſſe uel ſenſu manifeſtum, uel oſtendi. Secundò, ſi uita eſt breuis ad artem comparata, igitur aut oportuit addere, quòd ars ſit longa: nam ſi eſt longa in comparatione ad uitam, eſt indignum aphoriſtica breuitate: eſt enim ac ſi diceret, Vita eſt breuis, in comparatione ad artem, quæ eſt longa, in comparatione ad uitam. quid abſurdius dici poteſt? at uerò ſi uita eſt breuis, eſt in comparatione ad artem, & ars per ſe longa: tunc ſermo eſt incongruus, ut in primo loquatur comparatiuè, in ſecundo non: eademque particula Ars longa, habebit duplicem ſenſum. Particula δὲ, quæ eſt, autem, ſeu uerò, cùm ſit aduerſatiua, non facit ut referantur tanquam coniunctum. Tertium eſt, quòd iſtud eſſet auerſari auditores, & abigere lectores ab arte, eſſetq; hæc pul-

com. 33.

cherrima ratio procemii: eſſet enim ac ſi diceret, Vita hominis ad artem medicam comparata breuis eſt,ut nunquam totam poſsit addiſcere. Reſpondent ad hoc qui melius intelligunt, quòd uita humana breuis eſt in comparatione ad artem experimento ſine literis diſcendam: cuius ſententiæ eſt Raſis 4. ad Almanſorem cap.ultimo. Verùm non reſpondent hi autoritati Galeni in Proretico,nec aliis ſatisfaciunt argumentis. Propterea dico,quòd non tam callidè loquitur hîc Hippocrates,ſed uoluit dicere,quòd ſimpliciter ſonant uerba, quòd ars eſt longa in comparatione ad alias,ut colligitur à Galeno in libro cui titulus eſt, An ad medicinam an ad gymnaſticam ſeu exercitatoriam pertineat tueri bonam ualitudinem.Reddit autem rationem primo de Criſi, quomodo dicatur ars longa ab Hippocrate,dicens,Si per unum ſignum,uel per plura etiam,firmiter de exitu morbi coniecturam facere poſſemus, non utique Hippocrates artem longam fuiſſe dixiſſet: quaſi uelit, longa experientia, & multorum conſideratione artem longam euadere. Vita uerò breuis dicitur per ſe,ut etiam à Poëtis ſcriptum eſt: Labitur extemplo fallitq; uolatilis ætas,uel forſan ad id Heſiodi de comparatione attamen alludit.

Ergo ſenſus eſt: Vita exiſtente noſtra breui,& arte longa per ſe,tamen maximè ſi experimento diſcatur,cum occaſio ſit fugitiua, ſeu præceps,& iudicium difficile, bonum eſt artem ſcriptis, & quambreuiſsimis etiam mandare, ut eam commodè poſsimus in tempore opportuno exercere. Nec tamen negat,quin quod ipſe fecit, artem iudicio & experimēto poſſit inuenire etiam alius.

Sed contra Galenum in libro de Medico,hæc habet uerba: Perfectam autem medicinam,& quæ propriis eſſet partibus abſoluta, eam ſiquidem quæ diuina eſſet, ſolus inuenit Aſclepius. Sed hic liber Galeni genuinus non eſt. Sed in oppoſitum uidetur autoritas Galeni qui bis in commento repetit hoc,quòd ars eſt longa in comparatione ad uitam: primò in initio,ſecundò poſt medium. Dico,non eſt dubium quin id Hippocrates intendat concludere: & eſt,ſi uita noſtra breuis eſt & ars longa,non erit ſufficiens homo ſolis experimentis aut magna cum difficultate artem medicam totam diſcere. Nec tamen concluſio ſilentio prætermittitur,ſicut & reliquum,quòd ſcribenda ſit ars, uel quòd breuiter ſcribenda ſit.Et de hac concluſione Galenus loquitur, nam demonſtratio ipſa ad hoc tendit.

CONTRADICTIO II.

Hyeme an cibi calidiores conueniant.

VEntres hyeme & uere natura calidiſsimi,prima Aphoriſmorū xv. Concludit etiam uberiorem cibum dandum hoc tempore. Dicit etiam

etiam Galenus, plus de optimo ſanguine hoc tempore generaliter, ſcilicet in hyeme quàm uere: quia calor naturalis robuſtior eſt. Huic tamen Aphoriſmo multa contradicunt, primoq; Aphoriſmus ſecundus tertiæ particulæ: Naturarum hæ quidem ad æſtatem, hæ uerò ad hyemem benè malè ut ſe habent. Vbi manifeſtum, quòd non omnibus hyems confert: nō igitur omnibus calor naturalis augetur, nec melior celebratur concoctio.

Reſpondetur, quòd ſecundum Galenum in commento. x v. Aphor. primæ particulæ, intelligitur in hominibus habentibus ualidum calorem: nam in debilibus calor naturalis extinguitur, nō roboratur: & dat exemplum de animalibus etiam quibuſdam, quæ tota hyeme dormiunt. Ad quod facit quod ſcribitur in tertia particula Aphor. 18. Senes æſtate melius ſe habent: conſiſtentes uerò hyeme. Vbi etiam Galenus contradicere uidetur Hippocrati dicenti, Senes autumno uſq; ad aliquod melius habere. At Galenus dicit omnes ætates male ſe habere autumno. Soluitur hoc incidens ex ſuperioribus Galeni uerbis, quòd ab Hippocrate hoc additum eſt, ſicut etiam de prima æſtate, quæ quaſi uериſimilis eſt: ſic etiam de autumno æſtati ſimili in priore parte. Sed redeo ad priorem contradictionem, nam duæ exurgunt difficultates: Prima, quòd pueri melius uere quàm hyeme ſe habent, ut ibi dicitur: non igitur melior concoctio fit hyeme quàm uere. Item, quia Galenus in commento 2. tertiæ particulæ dicit, quòd pituitoſiores natura melius ſe habēt æſtate quàm hyeme, quia non augetur conſimilis humor: contrà bilioſiores hyeme. Igitur non fit collatio ad multitudinem caloris, ſed ad habitum naturæ. Item uidentur humores ex hoc textu temporibus ſimiles generari: quod etiam colligitur in libro de Victu priuatorum, & prima Aphor. 2. in cōmento, & primo etiam de Humana natura. Ad hoc dico, quòd aliud eſt cōparari corpus quo ad alimentum ſolum, nam ſic omnia corpora non debilia melius ſe habent in hyeme, quia melior celebratur concoctio. Poſſunt etiā comparari ad immutationem quæ ab aëre continente fit: & ad hoc dicit Galenus, Temperatam, ſeu ad ætatem, ſeu ad naturam referatur, ſimili gaudere: inæqualem autem ſua contraria. Sed & præſenti Aphor. contradicere uidetur quod in primo de Victu priuatorum à Galeno ſcriptū eſt ſectione tertia, Vtendum fore ſiccioribus alimentis & calidioribus, quaſi uelit plus eo tempore de pituita gigni. Sed hoc clare in primo de Humana natura. t. c. 34. & 38. expoſuit Hippocrates, uolens plus hyeme generari de pituita ſicut æſtate de bile: quam difficultatem uidens Galenus in commento 38. excitat contrarietatem cum præſenti Aphoriſmo, ſoluitq; eam duobus modis. Imò potius duas rationes adducit, quarum altera eſt, quòd hyeme utimur cibis frigidioribus, humidioribus, & durioribus: datq; exemplum de nouo uino, tum etiā de rapis, bulbis, agninis ac ſuillis

carnibus Altera eſt,quòd uel ob iter,aut ueſtium,penuriã, aut incuriam, homo ab exteriori frigore perſæpe læditur: & ſi non lædatur, tamen (dicit) aër attractus per oſcula cutis uitiat uenas: ideoque quantumuis abſoluta in uentriculo coctione (dicit) in iecore læditur. Quid tamen ſi quis horarios fructus æſtatis obiiciat? Reſpondeo breuiter, Calor naturalis in hyeme melius concoquit,generat tamen humidiores humores, ſcilicet ſanguinem,& pituitam: unde ſi frigidioribus alimentis augeatur pituita & humidioribus utrunq;, in magnam incidet corpus intemperantiam. At uerò æſtate,quãquam non melius concoquat, plus tamen de ſiccis humoribus progignit: ideoq; humida tutius exhibentur. Longe autem differt,calidiores gignere humores,aut melius concoquere:& ſimiliter calorem eſſe maiorẽ,& robuſtiorem,uel ſicciorẽ. Vnde in libello aduerſus Lycum, Pueros abundare calore naturali copioſiore ac ſuauiore affirmat: tum in his præſtantiſsimam concoctricem: Iuuenes uerò non maiorem,ſed ſicciorem,imo minorem ſubſtantia, ſi ad mixtionem conferatur: quo fit, ut non tam bene concoquant, ſicciores tamen progignant humores. atq; ideo in æſtate hoc manifeſtius, ubi naturalis calor minor mole,maior autem qualitate,præſertim ſiccitate iuncta,cernitur.Hoc autem declarabat Galenus 5.de Tuenda ſanitate.c.22. in fine. Aliud eſt,calorem multitudine eſſe maiorem,qualitate autem minorẽ, ut in hyeme, unde plura concoquet,ad minus tamen calidam temperiem deducet con cocta,quia nõ ultra proprium modum,ſeu gradum: Aliud,qualitate maiorem,multitudine minorem: ſicque ratione paucitatis pauciora concoquet,ſed tamen ad maiorem modum caliditatis educet. Galenus tamen Aphoriſmum Hippocratis ad ſolum uentriculum extendit, ut ille ſolus ſit calidior.Sed ſi ſic,cur plura dare conſulit? Dico: Bilis abundat æſtate, primo de Natura humana 36. tertia Aphoriſmorum 21. & quarta Aphoriſmorum 4.& ſic de pituita in hyeme. Et ideo eſt ſicut ſiquis haberet lebetem magnũ plenũ aqua,& multũ ignem, & tẽpus ad coquendũ breue, deberet tamẽ ponere multas carnes ad coquendũ,nõ paucas: quia tametſi multæ illæ carnes non poſsint perfectè coqui,tum ob paruã morã,tum ob aquã:attamẽ nihilo ſecius ſi apponeres paucas carnes probè nõ coquerentur. Ita & ſi multus cibus hyeme non perfectam aſſequatur coctionem, ob frigus dandus tamen eſt: quia etiam quod paucum dares,omnino non aſſequeretur perfectam illam coctionem: imo perſæpe minus perfectam: quàm multus: quia impedimentum non eſt à multitudine cibi, ſed à frigore. Cæterùm quatuor modis qualitas qualitati comparari ſolet: Multitudine,quæ ad mixtionem refertur: Magnitudine: Vi, ſeu operatione ſubſtantiæ: & Modo operandi.

CONTRADICTIO III.

Humor purgandus an peccet in quali, ex Aphoris.in perturbationibus uentris.

IN perturbationibus uentris,& uomitibus sponte factis, si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt:si uerò non,contrà:prima Aphor.2.at Gal.in commento intelligit de humore qualitate sua noxio ut etiam in sequente Aphor. at in commento Aphorismi eiusdem particulæ dicentis, Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si qualia.ibi Galenus in commento docet, non multitudinem spectandam in deiectionibus alui,sed si qualia oportet excerni excernãtur:& etiam si confert ac benè ferunt. His duobus nos contentos esse iubet. Igitur non unum in altero includitur:nam si cùm qualia purgari debent purgantur, confert & bene ferunt: uiso quòd purgantur qualia purgari debent, constat quòd ægro contulit,& quòd bene fert.& hoc est primum.

Item omnes cùm uelint uel unam partem Aphorismi ex alia pendere, uel saltem unam alteri similem, non uidetur hoc conueniens: nam non semper ars naturam imitari debet: quarta enim Aphor. XXI. natura excernente deiectiones multorũ,malum. Item secundo Prognost.ubi de deiectionibus agit, Versicolor autem deiectio, & si longiorem significat morbum, attamen exitialis est.at in Aphor.eodem dicitur, Cum medicamento uerò melius,& quanto colores plures. Similiter morbo existente ex turgente materia,licet ab initio purgare,iuxta illũ,atq; mouere non cruda,neq; in principiis, modò non turgeant.prima particula Aphor. Et medicari in ualde acutis eadem die,si materia turget: tardare enim in talibus,malũ:Aphor.4.Et inchoantibus morbis,si quid mouendũ uidetur, moue.2.etiã Aphor.Et in acutis passionibus raròatq; in principiis medicinis purgãtibus uti:& tamẽ natura ab initio nihil tale utiliter operatur. Vnde primo Epidemiorũ,sect.2.t.c.46. Cruda uerò,& incocta,& ad malos abscessus cõuersa,iudicationis carentiã,uel dolores, uel morbi longitudinem,uel mortes, aut reuersionẽ indicãt. Et clarius Galenus in commento Aphor.Inchoantibus morbis,si atra bilis uel supra,uel infrà exierit,letale.quarta particula Aphor.Non potest(dicebat)in initiis morborũ,cùm natura à causis morbum facientibus grauatur, & materia ipsa cruda est, quicquàm bene euacuari: sed oportet coctionem præire, inde separationem, ultimo uerò expulsionem.

Respõdeo,prætermissa difficultate,an intelligat in quali tantùm Hippocratres,quoniam omnis materia peccans in quanto,etiam in quali peccet:uel, quoniam omnis materia quæ extra uenas est superflua, in quali etiam peccet:non ob multitudinem solam, sed quia à natura intra uenas

traheretur.Huius aphorismi expositionem patet usq; ad secundũ quartæ particulæ extendi, cùm dixit,In medicationibus talia educere qualia & sponte prodeuntia utile.ubi Gal.docuit per inanitionẽ,sanguinis missionem,& exercitia,& sputa significari. quod nobis declarat primã aphorismi partem non esse ad ostendendũ secundã: ubi dicit,Sic & inanitio,nisi concedamus ex singulari posse ostendi uniuersalem. Ergo,ut ad propositum reuertar,Aphorismus de operatione ac intẽto primo loquitur:idest, Noxius humor est ille talis, qui debet euacuari seu modo quantitate seu qualitate peccet.Hoc est igitur ut qualẽ humorẽ euacuandũ doceat Hippocrates,idest peccantẽ,nõ tamẽ ut in quali necessario peccet,seu per qualitatẽ.Veruntamen omnis humor in quanto peccans etiã per qualitatẽ in cõparatione ad corpus peccat.Hanc tamen expositionẽ Philoteus refugit. Stat tamẽ ut per accidens noceat eductio materię noxiæ aut propter loci cõditionẽ,aut uirtutis debilitatẽ,aut tẽpus morbi,aut symptoma cõiũctũ.

Ad primũ in Aphor.2.cõsiderat tãtùm proportionẽ qualitatis materię ad eductionẽ,cæteris circũscriptis,introducturus initiandos arti.in XXIII. considerat opus naturæ,uel artis, cum omnibus conditionibus requisitis.

Contrà,si cõfert,ac bene fert,igitur qualia oportuit excreuit æger.Respondeo ex Gal.eas esse notas optimę euacuationis,nõ solùm in quali,sed etiam in quãto.Primã uerò esse notã solùm in quali. Sed adhuc stat argu mentum:nam si bene fert,& cõfert,non solum qualia,sed quãta oportuit deiecit. Igitur dico quòd ambo hęc considerare oportet quia & si conferat,ac æger toleret,nihilominus hoc erit potius exonerata natura, quàm subleuata. Ideo dicebat, non secundum rationem alleuiatis minime fidendum esse: nam alia causa poterunt alleuiari, non ex purgatione, ut à cibo, à lætitia, à causa etiam supercœlesti.

Ad secundũ,Medicus imitatur naturã:non tamẽ ex hoc sequitur, natura sic agendo malũ finẽ ostendit,igitur & medicus:quia in opere naturę non tantùm causam,sed signũ inspicere debemus:in opere artificis tãtum utilitatẽ,uel iacturã. Et quãuis natura ab initio expellente materiã nondum coctã,sit malum signũ ratione materiæ,& grauitatis morbi:non tamen est necessariò perniciosum semper,nec inutile:cùm sæpe à grauioribus morbis liberetur æger.Sed in atra bile secus est,quæ nõ solùm ab initio morbi,sed debili existẽte ægro perniciẽ affert:significat enim perniciosæ materiæ uitiũ, quæ antequã concoquatur mortẽ sit allatura. Et licet æger à deteriori morbo eo naturæ conatu liberetur,cũ tamẽ naturã tã prauo humori nõ dominari ostẽdat, quòd illa coctionẽ nõ expectet, exitiũ certũ declarat.Sed de hoc,in XXI.cõtradictione III. tractatus dicemus.

CONTRADICTIO IIII.

Virtutes in homine an tantum duæ.

Duæ

DVæ ſunt operationes in homine, Naturalis & Animalis: primo de Cauſis ſympto. in initio: at IX. Artis curatiuæ cap. x. ponuntur tres, addita Vitali. nec eſt quod inter facultates, aut operationes, uel uirtutes diſcriminis interponas. Conciliator differẽtia. 57. hanc uidit difficultatem, modoq́; uitalẽ ſub naturali, modò ſub animali collocat facultate, ex Galeni tamẽ ſentẽtia quotiẽs eas in duas redigit, nã tres lõgo proceſſu eas eſſe docet, VI. & VII. de Placitis Hippoc. & Platonis, naturalis uitalẽ amplectitur, cùm abſq; uolũtatis imperio corpus adminiſtret. in quo ſenſu primo de Cauſis ſympto. loquitur: nã arteriæ nõ parẽt uolũtati, ut nec in coquẽdo iecur. Eſt autem neceſſariũ primã diuiſionẽ in unoquoq; per contraria declarari: cùm uerò de ſenſu, de dilatatione loquimur, animali uitalis annectetur: ſed cùm ad principia, & proprias functiones, tres illas eſſe dixit.

CONTRADICTIO V.

Mulſa cocta an magis nutriat cruda.

MVlſa cocta plus nutrit quã cruda. XII. Artis curatiuæ, & IIII. Regim. acutorũ V. & III. eiuſdẽ. XIX. quin etiã ait, illã minus uentrem ſubducere: ſic Gal. At è diuerſo Hippocrates eodẽ III. lib. & XXIII. inquit nullam inter coctã ac crudã mulſam agnoſcere differentiã, niſi quòd cocta pulchrior eſt, minusq́; nutrit, & minus aluũ deiicit. Eſt autem intelligendũ, duplicẽ fuiſſe mulſam in uſu: crudã coctamq́;, quod ex locis deductis elicitur. tum uerò ut habetur. VIII. de Arte curandi: ubi docet uictum illorum, qui ephemera, ex obſtructione cõtra laborãt. Triplex eſt etiam uniuſcuiuſq; harũ genus: Validũ, in quo mellis plurimũ: Imbecille, quod parum: & Mediocre, quod commẽſuratã quantitatẽ habet. Sic igitur ſex illius genera erunt. Dioſcor. libro V. cap. IX. docet nos illud mulſæ genus quod ſeruatur Hidromelq́; uocari ſolet, priuatim inter alia, habetq́; uires loræ ac imbecillis uini, cum media ætate conſtiterit, duplo aquæ pondere melli admixto cõfici. Plin. lib. XIIII. cap. XVII. aliam oſtendit rationẽ: cũq́; quinquẽnio eam ſeruari prius affirmet, quàm in uſum ueniat: uel ſub canis feruoribus pluuialẽ aquam ad tertias decoctã tertiæ parti mellis coniungunt XL. diebus in ſole habẽtes: quã non uires ſed ſaporẽ uini uetuſtate aſſequi ille affirmat. At Columella XIII. libr. cap. XI. Mulſam & ipſe crudam conficit ex pluuiali aqua diu ſeruata, atque depurata. minima uerò portio mellis quæ adiicitur ex aquæ dimidio eſt, alia ex dodrante, ut ſolum tertia pars ad ponderis æqualitatem deſit. Hæc igitur plus nutriet, quàm decocta, in quã mellis minus coniiciebatur. Verùm cùm Gal. illam plus nutrire cõtendat, pares in utraq; mellis portiones aſſumit: nã ea quæ decocta eſt, ſi par mellis pondus aſſumat, proculdubio cruda alit copioſius. aliter cum dicat ἀσθενέστερον μὲν τοί γε τοῦ ὠμοῦ καὶ ἀκοπρωδέστερόν ἐστιν. hoc eſt, Infirmior quidem eſt quàm cruda, & minus deiiciens ſtercoris,

ris, unde ille, Minus nutritiuam, pro imbecilliore uertit: quod & si usu uocis inualuerit, plura tamen sunt exẽpla quibus id minime significet. Consentiunt autẽ hæc iis, quæ Gal. in 3. de alimentis scripsit. cap. 39. Quòd si particula α, auferatur integra cum Galeno concordia manebit: cùm ille exponens non nisi interiectis quatuor breuibus expositionis partibus, nullam contrariæ Hippocratis sententiæ mentionem faciat.

CONTRADICTIO VI.

In tenui uictu an ægri magis delinquant quàm in pleno.

IN tenui uictu ægri delinquunt: quo fit, ut magis lædãtur. Omne enim quodcunq; fit magnum, fit magis quàm in paulo plenioribus: prima Aphor. v. at contra II. Regim. acut. XXXVII. multò autem minus aduersus adiectionem eundum est. Detractio enim frugalis plerũq; confert, ubi superfuturus est æger, donec morbus concoquatur, ubi Gal. exponens dicit, Vbi peccandum est, & à decente mensura recedendũ, omnino laudabilius ad id, quod quantitate minus est potius, quàm ad id quod plus est, inclinare: nempe quod plus est, noxas interdum facit inemendabiles: uerùm quod minus est, facile emẽdatur. Nempe si uirtus labi uideatur, exiguum cibi dare possumus. Verùm si in uentrem cibus absorptus fuerit, si aliàs quod redundat, multo magis in acutis tollere difficile est. Itaq; subtrahere sæpenumero expedit, si uirtus sufficiat, donec morbus concoquatur. Item in Com. XLVIII. Ingens siquidem malum est, si ob laborem morbiq; acumen imbecilliori facto potum quis, aut sorbitionem copiosiorem, uel esculentum dederit: Imbecillitatem eam ex uasorũ inanitione contigisse arbitratus, ubi Galenus dicit, Verùm qui ex uasorum inanitione parum ualent, hos si quis diæta presserit tenui, lædet quãquã nõ æquè euidenter, uel celeriter. Itaq; unũ uidetur detrimentũ in pleniore uictu grauissimũ.

Ergo cuiusdam expositoris sententia talis est, quòd hoc medici peccatum in tenuiore uictu accidat: eo quòd ei alius superueniens medicus illum cibauerit, succedente bona ualitudine primus reprehenditur. improspere autem cõqueritur, quòd ad illum uberiorem cibum descendere coactus sit, ob primum errorem. Verùm adeo impudens est hæc expositio, ut existimem eã falsò Oribasio tribui: quanquam illum uecordem inter omnes Græcos medicinę auctores diiudicem. Sunt qui existiment melius esse ad pleniorem uictũ declinare, ut Vgo, & Iacobus, tribus rationibus: Prima, quia melius est ut aggregentur superfluitates, quàm ut spiritus uitalis corrumpatur, natiuusq; humor & membrorum substantia consumatur. Secunda, quia facilius est superfluum expellere, quàm deperditum restaurare: quemadmodum contingit ex superflua inedia. Tertia, quòd (ut habetur secundo Regim. acutorum. XV. & XL.) trãsitus à pleniore uictu ad tenuiorem tutior est, quàm à tenuiore ad pleniorem. Igitur error plenio

plenioris uictus, cùm facilius emendetur, minus est periculosus.

Alii, ut Ferrarienses, existimant, quòd dicta secundo Regimine acutorum, per se uera sint: scilicet ut melius sit, ad tenuiorem uictus rationem declinare, attamen Aphorismi sententiam intelligi in comparatione ad errores: nam si error laboranti accidat, qui tenuiore uictu usus sit, debiliore facta uirtute, laborans difficilius illum sustinere poterit, quàm si pleniore uictu usus robustiores uires haberet. Ergo quòd ita sit, sic astruitur: nam Hippocrates in illa parte, ubi de sanis agit in Aphorismo, dicit periculosam esse uictus tenuis rationem, quia errores difficilius ferunt. cùm igitur pariter in utraque Aphorismi parte loquatur, haud obscurum est quòd dicitur. Secundò, ubi cibus præter naturam plus ingestus est, morbum facit, 2. Aphorismorum 12. quanto magis in ægris, morbum augens, etiam uires debiliores reddet? atque sic laborantem duplici incommodo afficiet.

Ex his ad rationes aduersæ opinionis. Ad primam, patet ex secundo argumento, nam uirtus etiam in hoc errore debilior redditur. Ad secundam, refragatur Galeni sententia clara dicta secundo Regimine acut. 48. Ad tertiam, non supponunt tantam fieri extenuationem ut cibum assumere cogantur: uerùm si incidat, adhuc leuius ferent quàm si uberiore cibo impleti morbum ferre non possint, ut dictum est à Galeno in commento 37. iam adducto.

Inde errores colligunt illorum: nam cùm dixisset Hippocrates, Quia ægri peccant: intellige, ut plurimum, ideo læduntur: illi intellexerunt, quia læduntur, ideo peccant. Et similiter cùm Hippocrates dixisset, Magis lædi ob peccatum: illi, magis peccare ob læsionem intellexerunt. cumque ἁμαρτάνουσιν in prima parte peccatum credant esse, seu delinquere, uel aberrare: in secunda uictum tenuem interpretati sunt. Illud etiam animaduertũt, quòd cum Galenus uictum tenuem uocet, qui minus alit quàm ptisana: plenum, qui uberius, illi comparatiuè dictum putant ad eum, qui ægro debetur: ut apud Ferrarienses melius sit, nihil omnino dare, quàm carnes in acutis. Recensent etiam, quòd cùm in pleniore uictu Hippocrates dixerit ὀλίγον, uel μικρὸν, paulum scilicet, uel parum: & in tenui πάνυ, quod est ualde: illi æqualem excessum in utrisq; à debito sumendum existimauerint. Ex his tandem claret, (dicunt) eum inoleuisse errorem, ut potius morbum quàm uirium alendam imbecillitatem uulgò iactent: cùm tamen Hippocrates ex Galeni autoritate primo Regiminis acutorum 25. magis sit ex eorum numero medicorum, qui ægros fame excrucient, quàm cibo expleant. Inde illud subiiciunt, Hippocratem quinque alios de uictu tenui subiecisse Aphorismos: ne talis uictus per hunc exclusus existimaretur.

Itaq;,ut mihi uidetur,nec hi mẽtem Hippocratis, imò ne experimentum sunt assecuti: quandoquidẽ si æqualis sit differentia,grauius in tenui uictu lædantur ęgrotantes. & Hippocrates librum Aphorismorum senex condiderit:longe iunior librum Regiminis acutorum: ut si altero in loco peccasset,uerisimilius esset in Aphorismis propriam magis explicasse sententiam. Verùm,ut uideo,concors est sibimet. Indignissimum autem est Hippocratis grauitate,atq; in Aphorismis pręsertim,illum existimare super errore,& casu,generalẽ uictus rationem fundasse. Quod si per uictum nullam comparationẽ intellexit: cur Paulo pleniore, aut Valde tenuiore dixit: non Pleniore,tenuiq; ? At si per uictum tenuẽ illum intelligit, qui infra ptisanam est,qualicunq; æger tenui uictu utetur,etiam si angina præfocante laboret,peccabit:& quicunq; carnes edet,parũ aberrabit.tum illud absurdissimũ est. quòd si propter errores hoc tantũ præcauere iubet: non tamen edixit an præcauẽdum sit: sed tantum cõmonuit hoc illis accidere.Sua igitur intererat dicere, Hippocratem uoluisse, ut quãmaxime errores caueamus, cùm uictu tenui uti cogimur. Quòd si hoc dixissent, forsan aliquid, etsi non secundum Galeni dixissent sentẽtiã.Deinde quid causæ est,quòd si ex cibo & morbi grauitatem & uirium imbecillitatem incurrunt: deteriusq; se habent his qui tenui uictu usi sunt: ut facilius errores postmodũ ferant,non sat intelligo. Cum etiã dixit, paulò pleniore uictu,si uiriũ imbecillitas nõ accedat:nunquid etiã si nõ Paulò plenior sit, sed plenior, absolutè,nõ ferre quisquã poterit? Galenus etiã in fine commenti dixit,Et quoniã ad eum (scilicet uictũ tenuẽ) trãsitus est insuetus. Nõ igitur ob errorẽ superuenientẽ,sed propter seipsum tenuis uictus grauis est.Neq; etiã illud uerũ est,eos qui cibũ sumpserint copiosiorẽ,facilius ferre incommoda,ut uigilias,ac tristitiam:imò grauius lædunt hæc,si quis cibo utatur copiosiore,quod cuilibet experienti patet.

Verùm quia Galenus dixit in fine,Confirmãt autem: ideo explicãda sunt illa uerba,quæ pro illis esse uidentur. Vult ergo damnare secundam interpretationem,& est eorum qui dicebant, quòd inscìis medicis coguntur ægri cibari. Dicit non hoc uerum esse in sanis, sed ob id illos grauius lædi,quia ipsum exquisitum & constitutum uictum per se ægrè ferunt.

Causa erroris illorũ est,quòd uictũ triplicẽ tantum ex substãtia distinguunt:Mediocrẽ,ptisanæ:plenũ,qui alit copiosius:& Tenuem,qui minus: nam hæc à Galeno dicũtur solũ de substãtia:nam in quantitate etiam tres illæ differentiæ sunt constituendæ. Cùm dixit etiam ptisanæ succum si in modica exhibeatur quantitate,ad tenuissimũ pertinere uictũ. An putãt, si quis quadruplũ eius quod ex aliis cibis assumere solet, in quantitate accipiat ex ptisana,mediocri illum uictu usurum? Certè non. Princeps prima quarti trac. 2. cap. 8. dicebat, Et cùm ambigua sit tibi dispositio in

ægrit

ægritudine, tunc ut declines ad subtiliationem, est melius, quàm ad additionem: te obseruãte uirtutem, & tolerantiã. Suprà etiã dixerat, Et si uideris ægritudinẽ acutã nõ ualde, imò acutam absolutè: tunc oportebit ut subtilies regimen, nõ in ultimo nisi in apostematibus in die crisis propriè.

Ex hoc patet solutio clara in morbo cognito, melius est à debita uictus quãtitate per æqualẽ differentiã declinare ad plenior ẽ, quàm ad tenuiorem: seu hoc fiat ratione qualitatis cibi, ut dando carnes pro ptisana: seu quãtitatis, ut dando duplũ quàm nihil, aut dimidio plus quã minus: & ad hoc faciũt argumẽta Iacobi. Et ratio est clara, quia celerius ille perueniet ad mortẽ, nihil dando, quã duplũ debitæ quãtitatis. & ideo dixit Hippocrates, Paulo pleniorẽ: quia modicũ est quod potest addi in cibo ægri, si nõ plus addatur quàm detrahi posśit. Neq; enim dubiũ est, quòd si uellemus uni longe plus dare debito, quàm ab alio detrahere, quòd falli possemus. Nec est quòd dicãt, tantũ augeri posse uictũ ut suffocet: nam hic uictus nõ erit. Cùm uerò morbus ignotus est, seruata uirtutis tolerãtia, longè tutius est declinare ad uictũ tenuiorẽ, quàm ad pleniorẽ. sed hîc non fit cõparatio ad unum ægrũ, sed ad duos, quorũ unus febricitet leuiter, alter habeat phlegmonem in pectore gratia exempli: & in priore cùm debeatur uictus mediocris, exhibeatur tenuis: in secundo cùm tenuisśimus exhibeatur, tenuis: tunc ægri primi iactura emendari poterit: secundo ad mortẽ perueniente. ideo in libro Regiminis acutorũ loquitur ubiq; in cõparatione ad duos ægros, non ad unum tantũ. nam & in phlegmone ubi à propria uictus ratione sit declinandum æqualiter, ad pleniorem erit declinandum. Aphorismus igitur respectu eiusdem morbi differentiam plenioris tutiorem innuit: liber Regiminis respectu diuersorum morborũ æqualem uariationem, in periculosiore periculosiorem docet, in leuiore tutiorem.

Ad primum Ferrariensium, particula Quicunque, refertur ad multitudinem errorum in uictu, qui possunt esse innumerabiles, maiores, uel minores.

Ad secundum refertur ad 4. Aphorismum eiusdem particulæ: nam damna communia sunt nimiæ repletioni & inanitioni.

CONTRADICTIO VII.

Indicationes sanguinem mittendi an tres sint.

INdicationes mittendi sanguinem tres sunt principales, Robur uirium, Morbi existentis imminentis'ue magnitudo, & Aetas quæ nõ sit puerilis: nam quod ad decrepitam pertinet, in uirtutis imbecillitate continetur, libro de Venæ sectione: reliqua non de abstinendo indicant, sed de paucitate, aut augent: non de mittendo docent. quam sententiam fermè declarauit etiam x. Artis curatiuæ: at primo ad Glauconem & pòst li-

 bro

bro de Sectione uenæ, docet temporis caliditatem, seu ambientis potius, prohibere ne omnino sanguinem mittamus. nam in libro de Venæ sectione, iuxta finem, quatuor docet esse consideranda, Continentis caliditatem, & reliqua tria quæ in principio enarrauerat. Et in primo ad Glauconem refert, multos interiisse qui in feruentissima æstate sanguinē miserint, dum febre laborarent: unde docet hyeme parcè sanguinem mittendum: æstate autem calidissima nullo modo. Atq; sic calorē inter primas refert indicationes, frigus inter postremas. Alibi uerò, ut in 9. Artis curatiuæ, & 2. ad Glauconem, primas postremis admiscet. Item in coli dolore ab humore uitreo ipse non mittit, 2. de Locis, dum de seipso loquitur, nec mitti debet. Dolor non dicitur morbus magnus nisi sit à causa calida. Respondeo, Calor ambientis ex regione, ex anni statu, & qualitate superueniente constat. Horum singulum si per se cōsideretur, ex postremis est indicationibus: nec prohibere potest ne sanguinem mittamus: sicq; remanent tres tantū indicationes. Verùm si in unum coēant, fiatq; ex his omnibus continens calidissimum, quod & in cęteris accidit ex pluribus postremis, una propemodum fit indicatio prima: quæ de non mittendo prorsus sanguine docet. Cùm uerò eiusdem generis esse uiderētur hæ tres postremæ indicationes, facile in unā redigi meruerunt. Sed cōtrà, quia, 13. Artis curatiuæ, in lethargo sanguinem detrahes, si uirtus & ætas cōsenserint: & nec cruditas humorū, aut calor, frigus'ue obstiterit. Igitur hæc ad uirtutem non reducūtur, & tamen morbus est magnus. & 5. Aphorismorum, Mulier utero gerens sanguinē misso, ex uena abortit. Igitur ubi acuto morbo laboraret non est mittēdus sanguis. Respondeo, quòd in præcedēte iam dixerat, interituram si tali morbo corripiatur: igitur melius est ut abortiat. Ad aliud: Vel deficit in litera, Mittendus sanguis copiosus: uel imminet uirium imbecillitas: uel hæ indicationes prohibent si magnæ, aut plures fuerint.

cap. 21.

aphor. 31.

CONTRADICTIO VIII.

Deriuatio an reuulsionem præcedere debeat.

DEriuationem reuulsio præcedit: ut colligitur 2. ad Glauconem, 2. At vj. Epidem. partic. 2. cōmēt. 8. Deriuatio tanquam absolutissimum auxilium reuulsionem pręcedere debet. Plura possent hincinde adduci, sed nos mentem Galeni, 2. ad Glauconem, iuxta medium capituli explicabimus, similiter & loci Epidemiorum. ergo in ij. ad Glauconem tria genera eductionis Reuulsionē, Deriuationē, & Euacuationem tribus modis cōparat: Primò, ratione temporis, nondū defluxa materia reuulsio cōuenit: iam defluxa, & in particulā decūbente, deriuatio: tota iam in loco firmata, corporeq; plenè expurgato, euacuatio. Secūdò, ratione loci reuulsio fit ex loco remoto, & unā habēte cōtrariā positionē: deriuatio ex proximo loco: euacuatio ex ipsa patiēte particula. Tertiò, cōparat hęc gratia,

ut in uno conueniunt,ſiquidē in hoc,quòd ex uenis affinibus fieri debent: ut omnia hæc ſint ſecundū rectitudinem loci patientis,differenter tamen: nam reuulſio fit ex uena,quæ cum uena patientis loci in unum coincidit: deriuatio ex eadem uena, ſed in parte alia à patiente: euacuatio ex loco ipſo.Ergo ex hoc patet,quòd non debet unquā in genere præcedere euacuatio deriuationem,nec deriuatio reuulſionem:quia nō poteſt eſſe prius materia tota collecta, quàm in parte:nec in parte defluxa in particulam, antequam defluat,& ſit in motu:uerùm poſtquā defluxerit in parte, non dicit neceſſarium eſſe,ut antè reuellatur,quàm deriuetur.Sentētia igitur, 7.& 8.ſecundæ particulæ,6.Epidemiorū eſt:quòd ſi materia quæ defluxerit ſit multa,& dolorem faciens,prius eſt deriuanda,inde illico molienda reuulſio:ſecus autem à reuulſione incipies.Et ratio quā adducit eſt clara: quia ſtāte dolore magno,dolor attrahet materiā,& augebitur phlegmon, & reuulſio uirtutem minuet:atq; hoc modo ægrū duplici uia perdes.Verùm ſi prius deriuabis, alleuiabis materiā.& hoc eſt quod dixit Princeps 4.primi cap.1.& Cùm materiā diuertere uolueris,dolorem prius ſeda.Intelligit duo:primò,ut tentes ſedationem eius cū lenientibus dolorem. ut, 2. Regim.acuti cap.1. Hippoc.in morbo laterali. aliter pro dolore à flatu ſanguinem mittes.Secundū,ꝙ ſtante dolore ualido,à deriuatione non reuulſione incipias:ut prius dolor ſedetur.Ideo Gentilis in illius textus expoſitione nutauit, quia Galenū in Epidem.nō uiderat.Sed hæc ratio non poteſt in euacuatione,ut deriuationi præponatur, locum habere: quāuis materia tota defluxerit:& hoc,quia euacuatio ex loco totius corporis pręſupponit purgationem, quæ longo tēpore indiget:hanc cùm nō poſtulet deriuatio prætermitti quidē poteſt,ſed euacuationi poſtponi non poteſt.

CONTRADICTIO IX.

Ephemera an fiat calore in ſanguine exiſtente.

EPhemera fit,calore in ſanguine exiſtēte.2. de Differen. febr.cap.9.at uerò quòd fiat ſanguine,nemo dixit,ſed ipſis ſpiritibus ſuper calefactis.2.de Criſi.cap.13.& Princeps prima quarti.cap.1.& omnes. Soluitur ex primo de Dif.feb.5.& 9. Artis curatiuæ cap.1.in fine. Antiqui diſtinguebant genera febrium in Putridas, & quæ in ſolidis mēbris accidebant: & Ephemeras,quaſi diurnales uocatas:at quæ Synocha dicitur,in ſanguine fit,quia tamen rarius ephemera contingit, & ipſa ſicut illa putredine caret:ideo,dicit Galenus,ephemerarum nomē adepta eſt,cùm tamen non ſit:nam hæc diem ipſam non ſolùm,ſed duos ac tres tranſire poteſt.Ideoq; Raſim patet deceptum eſſe, qui ephemera ex obſtructione credidit ad octauum uſq; diem pertingere poſſe: nam hoc nomine apud Galenum, qui à ſynocha ephemerā plerunq; non diſtinguit,deceptus eſt.Non igno-

ro alios alio modo ſcripſiſſe de hac ſententia:unum ſatis conſtat,ut in Galeni uita docuimus,ſatis maturè hunc librum illum conſcripſiſſe: minore quidem ordine,arte,ac etiam diligentia.

CONTRADICTIO X.

Qui creſcunt an plurimum habeant caloris innati.

QVi creſcunt plurimum habent innatum calorem.prima Aphor.14. ibi Galenus explicat Hippocratem, de innato,& influente intelligere.Eſt autem Innatus propriè,qui membris inſitus, tanquam quartum elementum:Influens uerò,qui ex cibis gignitur. Dicit Hippocrates, eos qui creſcunt plus caloris habere,quàm conſiſtentes. Galenus exponendo intelligit de innato tantum, nam de influente pares ſunt, niſi quòd calor puerorum ex aërea & aquea magis ſubſtantia eſt,conſiſtentium ex ignea & acriore.Hanc etiam ſententiã uidetur confirmare Auer.2.Collec.2.hoc argumẽto, Actiuæ qualitates conſequuntur paſsiuas:calor innatus fundatur in humido radicali:igitur ad diminutionem humidi, minuetur calor: quare innatus minor erit in iuuene,quã in puero.De influente uerò cum Lycus aduerſus Hippocratem inueheretur, uolens dãnare uerbum illud plurimum,quia uel ad robur,uel ad magnitudinem,uel ad uehementiam referri poteſt.In primo uerbum non conueniebat, ut ualidius diceremus plurimum.In ſecundo falſus erat:nam plus in iuuene, quàm in puero caloris innati continebatur:in maiori quanto maiori etiam exiſtente uirtute.In tertio damnabatur in utroq;:nam nec pueri calor tactu uehemẽtior eſt iuuenis calore,nec uehementiori plurimũ,ſeu quod Grece eſt πλεῖστον congruebat.Reſpondens Galenus ſecundum modum amplectitur dicens: Non abſolutè quidem plurimum in puero adeſſe calorem, ſed in comparatione ad corpus.Exemplũ autem de doliis plenis, aut ſemiplenis,commemorat:quò ſit,ut non de innato poſsit intelligere, quandoquidem hîc & in comparatione,& abſolutè maior ſit in puero:utpote cui nihil poſsit adiici ad iuuentam procedenti.Igitur de influente intelligendum eſt:qui ſi maior eſt in puero,maior quoq;,ut probatum eſt,innatus,non ſolùm ad corporis rationem,quonam pacto uerum eſſe poteſt quod 2.de Temperamentis.2.dicitur,æqualem in utriſq; eſſe?quodq; maius eſt,illud tactu ſolùm poſſe demonſtrari. Quod ratione ſic confirmare nititur: In demonſtratione propoſitiones debent eſſe per ſe notæ ſenſu,uel ratione:ſed propoſitio quæ his demonſtrãda eſt prima eſt ſenſu, quia huius iudicium ex ſenſu pendet:igitur ex ſecundis prima demonſtrabitur.

Sed tamẽ Princeps prima primi doctrina 3.cap.3.adducit tres rationes ad probandũ hanc concluſionem. Prima eſt,Calori naturali, dum creſcit homo,non aduenit cauſa corrũpens illam,quia homo ſanus non eſſet: nec

nec augens,nam origo eius,quæ eſt humidum ,non augetur: igitur ſtabit. Reliquæ rationes ſunt quaſi corroborãtes primam. Secunda ratio,Humidum pueri eſt ſufficiens ad calorem ſuum conſeruandum,& augmentum:igitur augmento deſinente debet etiam eſſe ſufficiens ad conſeruandum:& hoc fit in iuuentute. Tertia ratio fermè cum ſecunda coincidit: Humidum in pueritia ſufficit ad caloris conſeruationem & augmentum, in ſenectute ad neutrum : igitur in hoc tranſitu poterit aliquando unum & non aliud,non augere,non ſtante conſeruatione,igitur conſeruare non ſtante auctione : & hoc in iuuentute.ratio autem tenet in ordinatis , non aliter,ut patet.Ex quo liquet , quòd Galeno contradicit manifeſtè Princeps,in hoc quod putat poſſe probari : non in concluſione de æqualitate. Sed Auerrois Principi contradicit , eo quòd minorem faciat calorem iuuenis quàm pueri . Galeno uerò in ambobus . Gentilis uerò & ipſe aliam inducit pro Principe rationem:ea autem eſt,Omnis natura quæ eſt principium operationis in ætate perfecta inducitur in initio generationis:ſed calor innatus, eſt principium operationum in ætate perfecta. Aſſumpta propoſitio probari poteſt per enumetationem:item quia aliter natura,ut in pluribus,poſſet fruſtrari ſuo fine,quod eſt incõueniens . Auer.etiam in primo Canticæ com.34.confitetur hanc æqualitatem.ut tamẽ quis neget, maiorem conſtituit paulo calorem pueri,ratione,ut clarum eſt , inductus ſua. Albertus in libris de Somno & uigilia , & de Iuuentute & ſenectute, putat pueros calidiores iuuenibus:quia caput habent maius,& magis dormiunt.Fundatur ratio in dicto Philoſophi , quòd qui habent partes ſuperiores maiores inferioribus,ſunt lõgioris uitę,quia calidiores:libro de Longitudine & breuitate uitæ.Somnus etiam à caliditate fit uapores eleuante.Sed in pueris ſomnus amplior fit,ob humidum & curarum carentiam, non ob caliditatem.unde primi ſenes malè dormiunt.Capitis magnitudo ratione finis fuit:quia cum oſſeum eſſet,atq; ideò minus poſſet extendi,ut commoderatus homo euaderet,ab initio maius creatum eſt: hi enim paruum ſortiuntur,qui ab initio habent moderatum . Sed cadit in hoc difficultas alia:Operationes in iuuene ſunt perfectiores,quàm in puero:igitur calor naturalis etiam maior.Secundò,Humidum radicale augetur,& augeri poteſt:igitur & calor qui in eo fundatur.

Ad Auerrois fundamentum ſunt quatuor reſponſiones.Prima , quòd calor influens,eſt ſuperauctus tanto,quãto innatus eſt diminutus.hęc autem æqualitas,quæ ſenſu apud Galenum comprehẽditur, eſt in cõpoſito. Secunda , quòd ut minuitur calor naturalis , ita augetur impreſsio in membris:ut per hoc remaneat æqualis.Hæc reſponſio eſt ſophiſtica,licet ſubtilis:admittit enim duos calores in eodem ſubiecto , eiuſdem naturæ: item actionem aliam in proprium ſubiectum:item concedit calorem naturalem

turalem eſſe diminutum.Prima etiam non eſt ad mentem Galeni: nam uult,ut diximus,influentem in pueris eſſe maiorem,aggregatum ęquale: igitur innatus in iuuenibus neceſſariò maior eſt. Sed ad hoc pro Gal.concordia dicere poſſumus,quòd in aërea & aquea ſubſtantia etiam innatum humidũ intellexit.uerùm ſic non diſtinguit Galenus de humido influente,& innato,neq; de calore,& hæc eſt conciliatio in dictis Galeni.

Tertia reſponſio eſt Principis, quòd calor non adæquatur humido: ideo non conſumitur, niſi ad conſumptionẽ humidi adæquati:ſed ſolùm retrahitur in puero:& hæc eſt etiã cauſa, cur in iuuene ualidior uideatur.

Quarta eſt,quòd humidum,ut diximus, augeatur in quantitate, licet non in perfectione. Et ad hoc eſt ratio noſtra, Corpus nutritur humido, quod eſt melius,quàm ſit illud,quod eſt innatum, & æquale,ſaltem humido contracto à principio generationis: igitur humidum uerè augetur innatum. Aſſumptum ex hoc oſtenditur, quia homo annorum quadraginta gignit filium,qui poteſt uiuere annis octoginta, cùm ipſe ſolũ poſſit ſuperuiuere ſecundum naturam per alios quadraginta annos:igitur ſemen noſtrum humidius eſt,& calidius, quàm ſit humidũ & calidum noſtrum:ſed ſemen eſt ſuperfluum tertii alimenti: igitur multo melius erit id quo nutrimur. Ad hoc dicunt quidam,putantes ſe cũ Principe reſpondere,quòd licet optimum,ac longe melius reparetur humidum,quod tamen neceſſario ad ſeniũ peruenitur: quia non licet intrinſecus humectare,ſed tantum madefacere.Hæc reſponſio,quantũ ad aſſumptum,eſt cum Principe:cauſa tamen eſt falſa:nam ſi puer creſcit uero augumento, & in augumento,ut habetur primo de generatione ab Auerroë, requiritur ut quælibet pars eius quod augetur ab exteriore materia ſuſcipiat incrementum:aliter non augumentum, ſed appoſitio dicetur:igitur humidum tale innatum uerè creſcit,& augetur.Cauſa tamen,cur homo neceſſariò ſeneſcat,eſt:quia id quod conſumitur eſt puriſsimum,nam terrea pars conſumi nequit:quod additur,licet ſit melius humido innato, nõ tamen poteſt eſſe melius humido quod conſumitur,aliter non eſſet mixtũ ex quatuor elementis.Quare neceſſariò quamuis melius humidum innato in dies reparetur,humidum tamen innatum fit magis terreſtre & imperfectum.

CONTRADICTIO XI.

Humidum radicale an à calore naturali conſumatur.

CIrca hoc dubitatur,an humidum radicale conſumatur à calore innato.Reſpondet Galenus primo de Tuenda ſanitate, quòd ſic: uerba eius iuxta initium ſubiungere libet, ſunt autem hæc: Ergo ſtatim in generationis initio coniectum copioſius elementum oportuit, quod ſiccãdi uim haberet:eſt uerò id natura maximè ignis:ſed tamen & terra,eſt enim

ea quoq; res ſicca: uerùm huius plus immiſceri principiis non erat, ſi modò hæc humida erant futura. Ignis certè, quo minus plus ſit admixtum, nec obſtat quicquam: & ſanè admixtum eſt tanto plane plus in utroque principio, quantum ne torreat, uratúe, & tamen abundè ſiccet: Quippe etiam tantus calor adhibitus agilitatem ad motiones pręſtare ſat erat. Ab hoc igitur primum cogitur, paulatimq; cõcreſcit, quod in utero conceptũ eſt: mox ſiccius redditum, ueluti lineamenta quædam, rudimentaque cuiusq; membri obtinet. Vlterius uerò etiam ſicceſcens non modò lineamẽta & rudimenta, ſed etiam exactam uniuſcuiuſque ſpeciem oſtendit. Iam uerò in lucem editum & magnitudine proficit, & tum ſiccius, tum ualentius ſemper efficitur. donec ad ſummũ incrementum (ἀκμὴν Græci uocant) ſit peruentũ: tum uerò & incrementũ omne ſiſtitur, oſsibus nimirum ipſis per ſiccitatem non ultra ſequacibus, & ſanguinis ſpiritusq; uaſa, ſpiritus ipſius flatu in latum aguntur: cuncta deniq; membra non ſolũ robuſta fiunt, ſed etiam uires ſuas ſummas obtinent. In eo uerò quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus, nõ ſolùm cuiuſq; officium minus probe adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, graciliusq; quàm antè, redditur. Ergo ultra ſiccatum, non macilentius modò, uerum etiã rugoſum efficitur. Artus quoque ipſi inualidi, atq; ad motus ſuos incerti inconſtanteſq; redduntur. Affectio hæc in animalibus ſenium appellatur, ei quæ in ſtirpibus ἄυανσις Græcè dicitur, proportione reſpondẽs. Eſt enim illa ſtirpis ſenium ſiccitatis exceſſu proueniens. Vna hæc igitur eſt omni genito corpori corruptelæ interituſque neceſsitas. Altera eſt, quæ etiã in animalibus pręcipuè cernitur, totius ſubſtantiæ fluor, quem inſitus calor excitat. Hæc itaq; incõmoda nullũ quod genitum ſit corpus effugere poteſt: reliqua quæ ſequuntur prouidentia conſilioq; certè poteſt. Hæc ille: in quibus humidi radicalis conſumptionẽ ab innato calore ſine cõtinentis aëris memoria ulla nobis declarauit. Sed tamẽ in libro de Diſſolutione cõtinua, in ipſo initio inquit: Quia corpora humana ab ipſo calore innato, & calore aëris nos exterius ambiẽtis, diſſolutionẽ continuã patiũtur, ideo neceſſaria fuit ciborũ ac potuum adminiſtratio. Sed hæc autoritas Galeni nõ eſt, nec liber ille ſuam retinet dicendi grauitatẽ. tum uerò illud clarum eſt in libro de Tuenda ſanitate, rem hãc illum ex compoſito tractaſſe. Auicenna autem cõſumptionem hanc ambienti nos aëri primo tribuit, non naturali calori: unde prima primi Doct. 3. cap. 3. Præterea ſciendum eſt, quòd caliditas poſt tempus cõſiſtendi minui incipit, propterea quòd aër circundãs, materiam eius, quæ eſt humiditas, exiccat. Calor quoque innatus, qui eſt intus, ad hoc adiuuat: & labor proueniẽs ex motibus corporeis, & animalibus, qui neceſſarii ſunt in uita: & defectus naturæ ad reſiſtendũ illi ſemper: omnes enim uirtutes corpo-

reæ ſunt finitæ,quare operatio earum nō poteſt eſſe perpetua.Ex his uerbis luce clarius eſt, Principē uelle aërem eſſe principalē cauſam exiccādi corpora noſtra: calorem autē naturalē quaſi per conſequentiā.Eſt autem ratio pro Auicēna clara,nihil agit in ſeipſum, igitur cùm calor naturalis ſit in ipſo humido,nō aget corrūpendo illud. Item calor animalium ſecundū Philoſophum eſt calor non igneus,ſed cœleſtis: unde & Galenus, 11.Artis curatiuæ. c.8.calor naturalis conſeruat corpora: ſed præternaturalis corrūpit,& depaſcitur carnes, & pinguedinē.2. de Generatione animalium,cap.3.dicit,Cæterùm calorem in animalibus cōtentū, nec ignem eſſe,neq; ab igne originem ducere,manifeſtū ex his eſt. Manifeſtū eſt autem quòd Galenus aliter cenſet,nam libro de Vſu reſpirationis, uult calorē noſtrū eſſe igneum,ſumpta ſimilitudine, quòd non ſecus ac in fornace ignis prohibita tranſpiratione extinguatur.Eſt igitur hîc alia inter Galenum & Ariſtotelē diſcordia,quæ præcedentis cauſa eſt. Verùm neq; illud cōcedere cogimur,quòd ſi calor animalis etiā ſit igneus, ob id debeat, cùm ſub forma mixti eſt,agere in ſubiectam materiā. Primò,quia elemēta ſunt in potētia in mixto, 2.Collec.cap.1.apud Auer.& ideo nō poſſunt cōcurrere ut agentia ad corruptionē.Secundo quia ipſe in 4.diſput.dubio 2.uult,quòd cauſa corruptionis eſt materia,& nō dicit quòd ſit forma elemēti.ipſe etiā Auicēna 12.de Animalibus cap.3. repetit idem quod dixerat,uolens quòd conſumptio humidi principaliter ſit ab aëre, deinde à calore naturali.Ariſtoteles autē in lib.de Longit.& breuit.uitæ cap.1. uult, quòd agant in ſeinuicē contraria,dicens:Si igitur quādo actiuum & patiēs ſimul ſunt ſemper alterū agit,alterum patitur, fieri non poteſt, quin fiat mutatio. Vult igitur,quòd contrarietas omnis,ſeu interior, ſeu exterior, corruptionē pariat.Sed alia exurgit maior difficultas:nam Philoſophus 2. cap.quærens,Cur maſculi diutius uiuunt fœminis in eodē genere:reſpondet,Quia plus habent caloris.Ideo cùm nullam aliam reddat cauſam, calor humidum non conſumit: aliter quæ plus haberent caloris,eſſent breuioris uitæ.quandoquidē conſtat eodem capitulo illum fateri ſenectutem eſſe exiccationē.Idem colligitur 2.de Tuenda ſanitate,Exercitium auget calorē naturalem,atq; ideo attractiuam,cōcoctricē,& nutritiuam: ex quibus ſolida membra molliora & humidiora fiunt: ſed ſi calor auctus cōſumit humidum,magis corpus exiccabitur ex exercitio,quàm ex perpetua quiete,& magis ex moderato, quàm immoderato: quia ab immoderato exercitio calor minuitur,& à moderato augetur.Igitur patet, quòd à maiore calore fit maior exiccatio.Nec poteſt dici, quòd ratione melioris nutritionis reparat copioſius humidum:nam iſtud eſt declaratum in Cōtradictione præcedente: quòd nunquam poteſt humidum, quod iam eſt exiccatum,melius reddi ullo ingenio, uel arte. Igitur calor naturalis au-

ctus nunquam poterit compensare iacturam iam factam, & quam facit, plus consumendo de humido radicali.

Est tertia ratio contra Galenum, quia ipse concedit 8. de Dogmate Platonis & Hippocratis quòd calor insitus in sanguine & pituita cõsistit ex caliditate & frigiditate contemperatus: quare non poterit magis calefacere, quàm infrigidare: imò magis humectaret, quia humidus, quàm exiccaret. Alia ratio sequeretur, quòd homines fame enecti, deinde restituti, non possent diu uiuere. Nos autem uidemus oppositum experimento: quòd illud parum, uel nihil obest uitæ diuturnitati. Est etiã aliud fundamentum ex libro de Iuuentute & senectute cap. 2. nam quęrẽs, cur animalia calida sint, calorẽ in sanguine cordis non in substantia illius constituit. At talis calor exiccare non potest: exiccabit enim prius sanguinem in quo est. item ille calor non est innatus, sed influens. ipse etiã in cap. 3. dans rationẽ corruptionis caloris naturalis, dicit: Quòd utriusq; & marcoris & extinctionis causa est una, alimenti subtractio. Igitur in senio cùm explicet per alimentum cibum coctum, manifestum est humidum ipsum radicale à calore non cõsumi. in lib. etiã de Respiratione & inspiratione, dans causam senectutis, dicit eam esse caloris naturalis diminutionem. Rursus ostendens causam diminutionis caloris naturalis in senectute, docet esse paruam & non expeditã illius perfrigerationẽ, propter pulmonis siccitatem, & branchiarũ eius: igitur causa non est consumptio humidi à calore innato. ad quid enim quęrere causam quasi per consequentiã, si primaria in propatulo est? Est etiã experimentũ pro Philosopho, quòd homines eo uiuaciores quo calidiores, nõ quo humidiores: quod tamẽ necessarium esse cõsentiẽti Galeno cõfiteri. Auerroës autẽ uidetur in paraphrasi de Long. & breui. uitæ Galeno consentire dicens: Et corruptio accidit eis cito duabus de causis: quarũ una est consumptio naturalis humiditatis, quæ est in corpore, & dominiũ frigiditatis & siccitatis in eis: & hoc erit quãdo utentur rebus extrinsecis opportune. Igitur patet, quòd talis uita breuis fit per consumptionem celerem humidi, & non ab aëre, quia non uteretur rebus exterioribus conuenienter. Sunt autẽ tres hæ rationes claræ pro Galeno. Prima est, dum corpus fœtus est in utero, perpetuò exiccatur, & ibi nõ ab aëre, sed à calore proprio, igitur & extrà: & est ratio posita in prima autoritate iam dicta eius. Secunda, Ossa senum & cartilagines cum inciduntur inueniũtur sicca: igitur humidum radicale in eis consumptũ est. hanc ponit in libro aduersus Lycum. Tertia, Asinus & homo eiusdẽ regionis æqualem uitæ diuturnitatẽ haberent. Respondeo, quòd conciliatio Auicennæ cum Galeno est difficilis: quoniã Princeps motus est quasi autoritate Philosophi in de Longi. & breuit. cap. 1. quid autẽ tenuerit Philosophus, respondeo, quòd calorem in sanguine existentem, ut est in corde, in-

natum uocat: alium qui in membris eſt à temperatura. qui uerò in illa influitur à corde influentẽ. Calor membris proprius nõ exiccat, tum quia non mouetur: ignis autem exiccat ratione motus: nam calor ille eſt refractus, & cõtinetur à forma mixti. Sed nec calor innatus propriè agit in humidũ, niſi ratione motus, ſicut & influens. Hic autem motus fit uel iuuatur ab aëre, ideò aër eſt cauſa prima cõſumendi humidũ. Ideò plurimũ confert habitare in regione calida & humida ad uitæ longitudinẽ, ut circa mare, ut colligitur ab Auer. in paraphraſi dicta. Galenus autẽ conſiderat eundẽ calorẽ ut includit omnia ſibi neceſſaria, motũ ſiquidẽ, & aërem: & hoc modo ipſe principaliter cõſumit humidũ in mẽbris exiſtens: & ita nihil agit in ſeipſum. quare diſsidium Galeni à Principe eſt in uerbis tantum: & eſt, ac ſi diceremus, homo principaliter eſt intelligens, & anima humana eſt principaliter intelligens. Vtraq; propoſitio eſt uera, ſed tamẽ non ſunt contrariæ, nec repugnantes. & Philoſophus uult tamẽ quòd antequam cor ad tantam ſiccitatem perueniat, ut cogatur calor extingui, quòd prius pulmo ſicceſcat, & ſic motus refrigerationis impediatur. Embrio autem in utero habet motum & aërem, ut patet à Galeno in libro cui titulus eſt, An animal ſit quod in utero continetur: quamuis liber ille Galeni eſſe non credatur: manifeſtum eſt etiam ex umbilici arteriis, quæ neceſſariò ſpiritum ducunt, ac ex conſequenti motum: quare ueritate intellecta non eſt difficile obiecta diluere.

CONTRADICTIO XII.

Zinziber an humidum.

Zinziber calidum eſt in tertio, ſiccum in ſecundo. Auicẽna 2. Canonis. cap. proprio. Serapio cap. 336. dicit ipſum & connumerat inter calida & humida in tertio: quare maxima eſt differentia inter humidum in tertio, & ſiccũ in ſecundo. nec poteſt propter ordinẽ dici, quòd ſit error, ita ut loco humidi debeat ſcribi ſiccum: nam reliquæ tales etiã ſunt medicinæ de quibus ibi tractat. Hæc contradictio eſt magnæ conſiderationis: nam inuenire medicinam calidã & humidam in tertio gradu, & cum hoc odoratã, eſſet ualde utile, & neceſſariũ. Dioſcor. lib. 2. cap. 146. dicit ipſum calidum, uimq; fermè piperis totã æquare. Porrò piper ſiccũ apud omnes eſſe uidetur, ut etiam ipſe Serapio id inter medicinas calidas & ſiccas in quarto gradu connumeret. Paulus uerò dicit, Zinziber adeò inuictam humiditatem obtinere, ut primo occurſu calefacere non uideatur. lib. 7. Galenus & ipſe 6. libro zinziber calidum & humidum ſtatuere uidetur: ſed ſubiungit, τὸ μὲν οὖν ζιγγίβερι καὶ τὸ μακροπέπερι κἂν εἰ διαφέρει ταύτῃ τοῦ μέλανος πεπέρεος, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον. quod eſt, Hoc quidem zinziber, ac longum piper, etſi hoc modo à nigro pipere differt, attamen parua

est hæc differentia. Subscripsi Græca propter errorem in translatione. Igitur non humidum est Zinziber in tertio, quandoquidem parum à nigro differt, nec piper omne siccum, cùm longum zinziberi natura simile sit. Auer. v. Collectaneorũ uult zinziber esse calidũ in tertio & humidum in primo: idem de longo affirmat pipere. Rasis tertio ad Alman. 34. dicit ipsum esse calidum & humidũ. Idem 22. Continen. 353. autoritate Atau-bionis dicit esse calidum in tertio, humidum in primo. Sed autoritate Bi-masui dicit, quòd qualitas caliditatis est in tertio gradu, sed in fine: & humiditas in primo, sed in fine. Est autem odoratum atq; ideo calidũ, ut 2. de Alimentis, cap. de fructu iuniperi. sed non uehemẽter, dicebat in libro de Attenuante diæta: ubi odoratum rodenti & mordicanti comparat. Igitur qua mordicat in fine uehementer excalefaciet: qua solum odoratum, mediocriter. Conferunt autem quæ bene olent discutiendo interiores collectiones omnia, tum maxime quæ altius insederint. 14. Artis curatiuæ, cap. 12. Sed Zoar uidetur sentire, quòd conferunt omnibus membris principalibus, quod & Galeno placere uidetur. 7. Artis cur. cap. 4. igitur concludendo dico, quòd si seruetur conditum quòd erit calidum in tertio, humidũ in fine primi: & hoc uoluit Galenus & Serapio. Pro quo animaduertendum est, quòd Serapio diuisit medicinas in quatuor gradus, solum ratione primarum qualitatum, non secundarum, ut testatur in fine primi capitis de simplicibus medicinis. Vnde quando dicit, de medicina calida & humida in tertio: uult dicere, de medicina humida quæ sit calida in tertio. Et cùm dicit, de medicina frigida & humida in secũdo: uult intelligas, medicinam humidam sub quocunq; gradu sit: quæ sit frigida in secundo, & hoc patet ratione, aliter non daretur unquam medicina apud illum in dispari gradu in actiuis ac in passiuis: quod est ualde absurdum, cùm innumeræ tales sint, ut semperuiuum, quod apud Gal. est frigidum in tertio, & leuiter tamen siccat: contrà acatia exiccat in tertio, infrigidat solùm in secundo: ita ciolamen calefacit in secundo, exiccans in tertio, ut patet 6. & 8. de Simplicibus medicamentis, capitibus propriis. Cur autẽ Serapio non curauerit de gradu in passiuis, est, quia Gal. & ipse plerunq; ordinem in illis qualitatibus prætermittit, tum quia minoris periculi, tum etiam quia difficilioris experientiæ. Serapioni igitur actiuarum qualitatum gradus sufficit. Porro non conditum, iuxta medium primi gradus humidum est: & in caliditate par ratio, nisi quia celerius imprimit, & celerius finit. At Auicenna operationẽ ultimam considerauit: si siccatum iam & priuatum superfluo humido exhibeatur, nec conditum, nec cum alio medicamẽto, (nam, ut referunt, immaturum est quod ad nos defertur) nec cariem antequàm colligatur contrahat. Est enim radix herbæ ut gramen, repullulans sub terra, in India nascens: porro Lilii radici ac naturæ magis similis est,

quanquam folio ualde dissimili. Matura igitur si colligatur radix, & siccetur, tandem ex usu poterit siccare. Sed forsan decepit illum quod in. 5. de Tuenda sanitate Gal. scriptum reliquit in fine: Omne immodicè calidum exiccare tandem non leuiter: sed hoc in uiuentibus, & animalibus, quæ præsente calore fruuntur, tantùm uerum est: non in medicamentis, quæ ab alio tantum mutantur, & locum materiæ habent.

CONTRADICTIO XIII.

Zinziber an flatuosum.

ZInziber est resolutiuum inflationis. Princeps 2. Canonis, cap. 746. oppo. uidetur. in eodem lib. tract. 1. cap. 4. post medium dicit, quòd semen erucæ & Zinziber sunt medicinæ flatum generantes. Solutio est, quòd medicina potest flatum gignere uel in prima, uel in secunda, uel in tertia concoctione: exemplum primæ est aqua: secundæ autem olera, quæ etiam in prima concoctione gignunt, si frigida sint: exemplum tertiæ eruca, mel, Zinziber, longum piper: & tales dicuntur medicinæ iuuantes uenerem. Zinziber igitur est ex hoc genere faciens flatũ in uenis, dum tertia concoctione transmutatur. Sed contrà, quia Princeps ibidem in cap. proprio, autoritate quorundam, quòd retinet coitum. Respondet Princeps, quòd iuuat coitum confortãdo uentriculum, & tollendo humorem mucilaginosum: & ita hoc modo non uidetur parere flatum in tertia concoctione, quia cõstat. 2. Can. trac. 2. cap. 53. quòd assa iuuat ad coitum, & nocet uentriculo: & hoc est, quia parit flatum in tertia cõcoctione, & in prima. Per primam nocet concoctioni, per tertiam iuuat coitum. Respondeo, quòd possumus distinguere, primò de Zinzibere: nam album conditum, recens immaturum, coitum adiuuat, & flatum in uenis non mediocrem parit, ut experimento patet: siccum uerò per se & maturum, in humidis corporibus etiam concoquendo humida relicta in uentriculo, ut agens parit flatum in tertia concoctione, non ut materia, & coitum iuuat: per se autem sic sumptum, uentriculo mundo existente, omnem flatum discutere solet, atq; hoc modo coitui nocebit: admixtum autem humidis, semper flatum excitat: ob id uerò, & quia ut odoratum calorem adiuuat naturalem, omnibus fermè ad uenerem medicamentis immisceri solet: quæ ratio etiam in longo pipere tenet: uerùm longum piper in antidotis magis in usu est. Zinziber ut conditum mirum appetitum ueneris excitat. Serapio affirmat semen augere, atque hoc ut dixi intelligendum est.

CONTRADICTIO XIIII.

Corpora purganda an fluida reddenda sint.

Corpo

COrpora cùm quiſpiam purgare uoluerit, oportet fluida facere.2. Aphorſi. 9. at. 7. Aphoriſ. 66. ſcribitur Aphoriſmus idem, his uerbis adiectis:Et ſi ſupra aluum,ſiſtere,ſi infra, humidiorem reddere. Ergo uel primus incompletus,uel ſecundus habet quod extra propoſitum eſt. Galenus in commento.66. Aphoriſmi dicit adiectitium eſſe ſuperfluum. ſupraq́; hoc in quarta particula eſſe demonſtratum: uidetur igitur intelligere de.13. Aphor.quartæ particulæ:ſed tutius legemus, κατὰ τὸ δεύτεϱον pro κατὰ τὸ τέταϱτον. id eſt,in ſecundo Commentariorum, ideſt in hoc.9. Aphor.declaratur enim quòd oportet fluida reddere corpora,meatus ipſos faciles reddendo,tum incidendo tenaces humores, tum ſubtiliores reddendo qui ſint craſsi. At quidam ultra Græcam lectionem, quaſi ῥυφθέντιον aſcriptum eſſet,in 9.Commẽto ſuperaddidere,Abſterſis: quod cùm deſit in Aldino codice, etiam uitioſam Galeni ſententiam reddit: qui duo tantum ſuperius antiquæ expoſitioni præcepta ſuperaddiderat, nunc tria, interpretationem facit operoſiorem.

CONTRADICTIO XV.

Saccharum an minus melle detergat.

ZVcarum non eſt melle inferius in abſtergendo, & mundificando 2.cap. tracta.2. cap.755.oppoſ. ſeptima tertii cap.2.de dentium abſterſione loquens dicit.Et Zucarum in abſtergendo melle inferius eſt, & prima quarti tracta.2.cap.8.Nunc autem mel cannæ (quod eſt Zucarum, & propriè mundificatum,) melius eſt melle apis, licet eius abſterſio ſit minor abſterſione mellis. Auerro.5.Collectaneorum cap.de melle.Et mel cannæ eſt minoris abſterſionis,caliditatis,alio melle. Dioſcorides libro.2. cap.73.de melle: Saccharum agnouiſſe uiſus eſt, ſic tamen ut iam tunc in frequenti non eſſet uſu.appellatq́; indicum ſal: exiſtimo nondum arte inuenta per ignem copiam habendi, fuiſſe rem raram, quia non propagatam ignota adhuc lucri uia. Gal.libro.8. Artis medendi.cap.4.Sacchari mentionem facit melli illud aſsimilans. at uerò in.10.libro cap.11.cùm mel in hecticis febribus aſinino lacti miſceat, illius fermè naturam ignoraſſe uiſus eſt: quanquam, ut diximus, rem cognouerit, tunc raram,& cuius exiguus eſſet uſus.oſtendit autem illud libro.7.Simplic.medic.cap. de melle.unde agnouiſſe palam eſt, ſed non in uſu fuiſſe. Quod igitur ad contradictionem attinet: id quod ſponte fluit, cum nullam aquam admixtam habeat, uocaturque Sulimenum à Principe, & eſt quod cognouit Galenus dicens non adeo eſſe dulce ut mel, hoc nulla ex parte melle inferius eſt in abſtergendo. Reliquum, quod nobis in uſu eſt, propter admixtam aquam,cùm palam ſit melle dulcius minus abſtergit.

CONTRADICTIO XVI.

Rhabarbarum an calidum.

RHabarbarum eſt frigidum, ut habetur decimaſexta tertii tract.1. cap.4. enumerans enim medicinas frigidas aſtringentes omnes, adnumerat illis rhabarbarum: nec in noua emendatione ſublatum eſt, nec potes dicere eſſe ambiguitatem propter uerbum. Et medicinæ ſingulares abſolutæ aut ſecundum uirtutem retentiuam. Nam primò connumerat illico aſtringentes calidas, inter quas non ponit rhabarbarum. Secundò, quia medicina aſtringens ut talis eſt, ſemper eſt frigida & ſicca, ut colligitur 4. de Simplic. medic. cap.7. quanquam ibi uideatur de ſapore tantum loqui: uerùm illud clarum eſt. ad rem reuertor: Raſis 3. ad Almanſorem cap.47. ponit ipſum calidũ, & 22. Continentis. 332. ponit autoritate Chum, calidum & ſiccum in ſecundo. Auer. uerò 5. Collectaneorum dixit, quòd Galenus numerauit hanc medicinã inter illas quæ non ſoluunt, ſed aſtringunt: & tamen ipſe uult ut purget, & connumeretur inter innoxia medicamenta. Meſue uerò ponit & calidum & ſiccum in ſecundo cum Raſi, & purgare illud docet: cum Auer. ut experientia etiam atteſtatur, Serapio 206. cap. deſcribit Rhaponticum, potius quàm rhabarbarum: neque enim purgatorium medicamentum eſſe agnouit: ſic igitur Galenus, ſic Dioſcorides, ſic Aëtius, ſic Paulus omnino ignoraſſe uidentur hanc radicem. Sed & Princeps cum cap. proprio. 2. Can. ſtatuat Rhabarbarum inter aſtringentes medicinas, nullam purgantem facultatem tribuens, quod nec in aloë, uel agarico facit, aut aliis purgantibus medicinis, ipſe etiam rhaponticum præterit: nec mirum eſt quòd ante acceſsiones ſcribat Dioſcorides uelut agaricum datum rhaponticum prodeſſe: non enim purgando: eſſet enim inſulſiſsimus medicorum, dare medicamentum purgãdi gratia ante febrium acceſsiones: ſed ratione tollendi rigoris. Itaq; primus uidetur Auerroës poſt Meſue rhabarbarum agnouiſſe, & quòd etiam purgaret intellexiſſe. Verùm inter modicè calidas medicinas illam refert, cuius uis præcipua ſit aſtringere: quo fit, ut nec de qualitate nobis ſatisfaciat Auicenna, frigidum ſtatuens: Galenum enim putauit ſe imitari. qui 8. Simplicium medic. rhaponticum proculdubio, non rhabarbarum deſcribens, temperatum eſſe ait: atq; ita inter frigidas ratione non leui, cùm aſtringat ut frigidum, ab Auicenna potuit adnumerari. Ex quo patet, cùm ex deſcriptione Raſis non rhabarbarum, ſed rhaponticum definierit, fruſtra calidum & ſiccum in ſecundo gradu ipſum ſtatuiſſe: nam tale eſt rhaponticum. Sed excuſat Raſim aliena autoritas, non enim ex mente propria locutus eſt. Sed illud etiam nos torquet, quòd Paulus lib.1. cap.43. inquit, Terebentinam oliuæ magnitudine aluum ciere: uerùm ſi uelimus acrius

ſubducere,pauxillum rheu ſuperaddere debemus. quare purgatoriũ erit rhaponticum. Vel ipſe rhabarbarum uerum agnouit, ſed lectio antiqua Rhu habet,quod Sumac dicitur. Græcus etiam codex manu ſcriptus habet ῥοῦ, temerè igitur permutata dictio eſt. At rhus aſtringit non leuiter. Verùm cùm dormituris detur illud forſan cõtingit,quod Galenus dicebat 2.de Alimentis:Aſtringẽtia à cibo ſumpta aluum nõ parũ ſubducere. Temerarium igitur eſt uelle fidem codicum tam leuiter infringere. Quamobrem illud iam tantum obſtat, quòd Galenus tantus uir hanc medicinam uel ignorauerit,uel uſum eius nõ cognouerit. Sed quid mirum?cùm multarũ aliarũ,quas hîc cum his ſubiũgemus,naturã, ac uim neſcierit,etſi aliquas,ut mãna,ſub alio nomine,& ſub aliis uiribus agnouiſſe uiſus ſit.

Medicinæ nobiles, quarum uſus Galeno incognitus fuit: Saccharum, Rhabarbarum,Manna,Caſsia fiſtula, Colutea, ſeu Sena, Mirabolani ut purgantia medicamenta,Moſcus,Caphura,Ambra,Santhali: uerùm hos ſub Aſpalathi nomine, ut & Dioſcorides tamen, uirtutem agnouiſſe potuit ſi Santhalum eſt Aſpalathum.

CONTRADICTIO XVII.

Impura corpora an copiosè nutrienda.

NOn pura corpora quãto magis nutries,tãto magis lædes. 2. Aphor. 10.ubi legitur τῶν σωμάτων, pro τὰ σώματα, ſed uidetur oppoſitum prima Aphor.17.nam ibi Galenus dicit,Si enim uires laborãtis debiles fuerint,& ea quæ in corpore eſt diſpoſitio ex corruptione humorũ,uel defectu,parũ & ſæpe his dandum eſt de alimento.Parum quidẽ, quia uirium imbecillitas non poteſt tòtã ſimul alimenti multitudinem ſuſtinere: ſæpius autem, quoniam multis indiget diſpoſitio. Defectus ſiquidem adiectionẽ exigit,corruptio contemperamentũ.Et rurſus in eodẽ: Autũnus morbis, qui ex corruptione fiunt,aſsimilatur. Quapropter qui eo febricitant tempore,continua optimi indigent adiectione,& ſi uires ualidæ fuerint,ſæpe & multa dabimus:ſin imbecilles,pauca,& ſæpius afferemus. Sub eadẽ fermè ſentẽtia ſcriptũ eſt tertia primi Doc. 2.cap.7.Quum uerò fuerit corpus repletum malis humoribus cum ſubtilitate,ipſum nutriẽtibus laudabilibus copioſe refice.Et rurſus in eodẽ capitulo ante dictã autoritatẽ ſcribitur: Et ſæpe etiã cõceditur illi,in cuius corpore mali habentur humores,ut rem bonã largiter comedat,& propriè cum nõ patitur uentrẽ ſibi ſolui.Eſt etiã experimentũ 5. de bello ciuili Cæſaris:dum enim exercitũ fame & cibis improbis debilẽ ac morboſum haberet, ingreſſus Agar ciuitatem,totũ illũ refouit,tum maxime uini copia: nam largiſsimè epotum,illos qui uel ægri eſſent,uel debiles reſtauraſſe ait.Vinũ autẽ copiosè nutrit,ut in aphoriſmo ſequente. At uerò prima Hippocratis ſententia à

Galeno aliàs recitatur:& rationem ſecum habet: nam adiectum putrido, putreſcit: quare quantitate augetur quod inimicum naturæ eſt, qualitate autem manet.

Multæ ſolent dari ad hanc cōtradictionem uariæq; à recentioribus reſponſiones. Prima, quòd in hoc Aphoriſmo Galenus intelligit de cibo reſtaurante iam defectos: in aliis locis de cōmuni, qualis his, qui in cuſtodia ſunt, exhiberi ſolet. Secunda, quòd Galenus ibi loquitur de uictu neceſſario, coactoq;: hic uerò de eo quod illi corpore æqualitatis ratione cōuenit. Tertia, quòd intelligunt de cibo medicinali, qui cùm uirtute ea prȩditus ſit, corporis humores poſsit emēdare: uel quòd loquitur ratione prȩparationis ad euacuationē. Gentilis in utraq; Principis autoritate nutat: uolens intelligi illā de cibo ad uomitus præparationē dato. uel quòd contemperare poſsit humores, ut eſt dictū iam Galeni. Reſpondeo igitur, cùm hæ reſponſiones imprudentē faciāt Auicēnā, qui tam difficili re propoſita principale prætermiſerit, ex præſenti cōmento colligi poſſe cōcordiam, quæ eſt: Qui nō appetunt (nam hæc eſt extrema octaui Aphoriſmi pars, quæ à Galeno, prætermiſſo nono, cenſetur adiungenda præſenti) debent à reſtauratione cauere: quoniā humoribus corruptis in uētriculo ſolo exiſtētibus, ſeu etiā in illo, atq; etiā toto corpore, quāto plus nutries, eo magis lædes. Non ſic cùm uentriculus mundus extiterit, quāuis corpus reliquum putridis ſit repletū humoribus: quo in caſu copioſe reficere debemus: nanq; præſentia humoris corrupti in loco cōcoctionis, prohibet concoctionē, atq; corrumpit. At uerò in cæteris locis cùm iam abſoluta fuerit omnis coctio, permixto bono cum malo, totū minus noxiū efficitur. Sed cōtrà 2. Aphor. 32. Quicūq; circa initia bene cibati, rurſus fiūt nō appetētes: igitur uentriculus mūdus nō ſufficit. Reſpondeo: in 2. Aphor. 10. loquitur in morboſis iam ſeu cōualeſcentibus citra purgationē. Tres igitur ad copioſum cibū rectè ſumēdū in impuro corpore cōditiones requirūtur. Verùm eam cōſules Contradictionē, an putredo à ſola obſtructione fiat.

CONTRADICTIO XVIII.

Vinum aquoſum an magis urinam prouocet, an rubrum nigro magis nutriat, an auſterum urinam prouocet, an in ſyncope conueniat, an album tam in proſpera quàm aduerſa ualitudine ſalutare, rubrum an flauo melius in tuenda ſanitate, an omne uinum calidum etiam ſi ſit album.

VIna alba, & tenuia, quæ aquoſa dicūtur, minime ut nutriunt, etiam urinam prouocant: at rubea colore, craſſaq;, plus alimenti præbent quàm reliqua uina. 2. Aphor. 11. Verùm ad proliciendam urinam 5. de Tuenda ſanit. ante medium, præfert quod ſubſtantia tenue eſt, & colore flauum non album: flaua autem clalidiſsima ibi eſſe uult: contrà alba frigidiſsi

gidiſsima:media inter hæc ſtatuit,quæ medii coloris ſunt, ut pallida : non tamen ad rubra nigra'ue comparat in caliditate:unde (ex dictis) adiicit. Hippoc.etiam 3.Regim.acut.6.dicit,alba uinoſa ac potentia maxime urinam prolicere.Galenus quod in 5.de Tuenda ſanit.preterierat,adiicit,exponens illorum ordinẽ à calore:Sic flaua,inde fulua,poſt rubea, poſt dulcia, (per quæ nigra illũ intelligere eſt exiſtimandũ : forſitã uel oblitus nõ adieciſſe colorem,uel mendo ſcriptoris omiſſa)ultimo alba.Igitur quinq; ordinibus ea diſtinxit.Potentia igitur flaua uel fulua quæ albo ſimillima uidentur,uehemẽter urinã educunt:non aquoſa.Illud etiã cõtradicere uidetur ſecundæ parti quod 2.Aphor.18. ſcribitur,dum dixit, Craſſa quidẽ ac rubea tanto à nigris in nutriendo plurimũ ſuperantur, quantũ ſuperãt in præſtãdo uniuerſum & uelox alimentũ. Quidã dicunt illa confundere Galenum:ſed quid abſurdius,illum dicere cõfundere,qui ea cõparet? Alii nigrum robuſtius alimentũ,rubrũ uerò celerius præſtare dicunt.Sed quomodo ſic rubrũ craſſum cæteris uinis copioſius nutriet?Accedit tertiũ incõmodũ : nam Dioſcor.lib.5.cap.6.dicit, quòd albi uſus cõmodior eſt tam ſanis quàm ægris.Vt poſtmodũ ad ætatem peruenit mediã laudat,ut non nouum,nec antiquũ ſit:tale autẽ probat ſeptẽ annorũ,tanquã in cõſiſtẽtiæ medio:laudat autẽ auſterũ ex ſapore aliis præferens.At ſi quis animaduertat,quisnã primo uſus erit rubri,nigri,flaui ? at flaua tenuia cõmodiſsima ſenibus:nõ igitur alba.Caliditatẽ autem per tẽpora diuidit Galenus 8. de Simplic.medic.iuxta princ.dicens:Vinum nouum muſtũ in primo gradu calefacientiũ eſt,antiquũ in tertio,mediæ ætatis in ſecũdo.Quomodo igitur cum Dioſcoride cõuenit?an'ne muſtũ dicemus ad annos uſq; ſex , uel etiã ad ſummũ duos iam?Sed & in 8.Artis curat.cap.6.præponit omnibus in proliciẽda urina album mediocre in caliditate auſterumq;:quod etſi ſit probatiſsimũ,iuxta Dioſcoridẽ,attamen ab aliis hæc diſsidet autoritas,ab aquoſo ac potẽti laudẽ eam tollens.Declarat tamẽ quod Sabini, Adriani, Albaniq; ac taliũ nobiliũ uinorũ,nõ cæterorũ tantũ,uſus ante ſextũ annũ nõ ſit,quòd grauẽt uentriculũ,& innatẽt illi. De auſtero uerò eſt difficultas maxima,quia 3.Regim.acut.6. textu, ei tribuatur quòd urinã ſupprimat:ob idq; ab his,qui ſuppreſſam habẽt illã,uel ſputum prohibetur: niſi dicas,quòd fuluũ dicat:at hoc maximè, ut dictum eſt, prouocare dicitur à Gal.ſi ſolius coloris ineas rationẽ : ergo ſapore id fiet. At uerò in de Attenuante uictu,in fine:in proritanda urina fuluum albo poſtponit, cùm tamen in ſputis fuluum & flauum præeligat:potentia,dulcia,omnis expertia auſteritatis:itaq; Gal.undequaq; ſibi tum cum Dioſcoride diſcors eſſe uidetur.Idem 2.de Locis affe. cap.9. tantam ineſſe uim caliditatis ac ſiccitatis uino antiquo refert : ut cùm Grãmaticus puerum domi reliquiſſet, isq; ſiti tentatus largiter uinum antiquum ebibiſſet, in poſterum peruigil

ſemper remanſerit, donec febre correptus ſimul ac delirio, mortuus ſit. quo fit ut ſuprà dictum de uini caliditate confirmetur.

Res igitur ad tria refertur capita,quorũ primum eſt, An aquoſum,an mediocre,an potẽs uinũ magis urinas prouocet:Secundũ, An rubrũ uinũ nigro magis nutriat:Tertiũ, An auſterũ uinũ ſupprimat urinas,an prouocet. Mihi certè uidetur facile primũ diſcutere,nã aquoſum cùm minime nutriat,maximã materiã urinæ relinquit:atq; ſic ſi corpus mundũ extiterit,calorq; potẽs ualẽtius urinã ciet.In prouocãdo uerò,ac educẽdo alienas partes aquoſas,potẽs uinũ præponi debet: mediocre autẽ inter ea quæ cõueniũt his,de quibus ſermo ibi habetur,in urina proliciẽda eſt præſtãtiſsimum:quòd tamẽ potẽti cedat,uel aquoſo,nihil refert: quãdoquidẽ illa nõ cõueniãt ut nimis ualida,uel imbecillia. De ſecũdo dicamus, Nigrũ quidem copioſius alere longo uſu,quia nutrimentũ eius minus diſſoluitur,et copioſum eſt:at rubrũ tamẽ copioſius alit in ſingulas uices. Ad tertiũ dicimus, Vinũ quod auſterũ eſt minime ut tale urinas prouocare,ſed ſic eſſe ſaluberrimũ:attamẽ cùm etiã hoc albũ ſit,& non inualidum ſubſtãtia, & qualitate,ut ſubtile calidũq; urinas prouocat.Muſtũ autẽ dicitur in nobilibus uinis (qualia Galenus appellat) Italicis,aut Græcis, ad annum uſq; ſextũ,uel ut Dioſcorides,uſq; ad ſeptimũ: uerùm uina uulgata mediocrẽ ætatẽ,alia primo,alia ſecũdo,atq; ita deinceps anno ſortiũtur:ut ſingulum illorũ nobilius extiterit,ſerius. Verùm albi uini uſus, qui adeò cõmodus in utraq; extat ualitudine,ad flauũ & fuluũ extẽditur: nã ibi rubrũ ab albo Dioſcorides tantũ diſtinxit,ac nigro,ut tria ſint eius uini genera tantũ à colore ſumpta,cùm apud Galenũ quinq; ſtatuãtur,(ut dictum eſt) hoc ordine,flauũ,fuluũ,rubrũ,nigrũ,albũ.Sed Aẽtius lib.1.iuxta fi.eadẽ fermè de colore rubro et nigro ſentit,quæ diximus:nã rubrũ craſſum nigro pręponit.Verũ cùm in fine capituli dicat,rubrũ uinũ ſubtile,modiceq; aſtringens,tã ſanis quàm cõualeſcẽtibus optimũ eſſe,Dioſcoridi cõtradicere uidetur.Cauſa autẽ,cur uinum ſubaſtringẽs ab Aẽtio laudetur lib.9. cap.3. edocetur,quia corpora firmat,& uires uẽtriculo addit.In eandẽ ſentẽtiam ſcribit Paulus lib.1.cap.95. attamẽ uterq; inter uermiculũ & rubrũ diſtinguit:nã ἐρυθρὸν rubrũ,uermiculũ autẽ κιῤῥὸν uocãt, ſic aliqui giluũ exponunt:alii ꝑ ἐρυθρὸν coccineũ etiã interpretãtur:etenim nõ præteriſſe fuluũ ac flauũ Aẽtiũ oſtẽdit cap.31.lib.4.inde diſsidiũ inter Paulũ Aẽtiũq;:nam uermiculũ laudat Paulus,Aẽtius rubrũ.Rurſus pro auſtero aſtringẽs ſcribi deberet,codicis Gręci habita ratione,nam ϛυφὸν aſtringẽs ſonat. Galenus tamen auſterũ laudauit 4.& 12. Artis curat.Palam eſt autẽ per κιῤῥὸν flauum intelligi debere apud Paulũ: cùm rubrum exprimat per ἐρυθρὸν, fului autem ac flaui nullã faciat mẽtionẽ: igitur de hoc intelligit. De auſtero illud cenſeo quod Galenus. Verùm quoniam difficilis eſt, nec adeò euidens differentia inter auſterum, & aſtringentem, alterum pro altero

ſuppoſuit. Differentiam autem auſteri & aſtringentis habetis 4. & 8. cap. quarti de Simplici medicina. nam aſtringēs eſt, ut rhu & gallæ: auſterus ſapor, qui in fructu palmæ ultra dulcedinem percipitur. eſt & in uinis aſtringens frigidioris notæ quàm auſterum: cùm tamē uino aſtringentem facultatem tribuere poſsis. ueruntamen ad rem magis ille ςυφὸν auſterum pro aſtringente interpretatus eſt: ſed Aëtius rubrum præponere maluit ad confirmanda corpora, id tamen ſanè nō ex Galeno. Quod uerò Aëtium ſeduxit, eſt quòd uina rubra, craſſa, ſanguini gignendo accōmodatiſsima Galenus dixit, 3. de Alimētorum natura. Id dictum ad ſanitatem tranſtulit Aëtius: uerùm in inculpata ualitudine rubrum poteſt flauo & fuluo præferri: at in cōualeſcentibus, album: in ſenibus flauum, ac debilibus: tum fuluum, quòd uim habeant medicamenti, præponi debent. Sic igitur non ſimpliciter quod à Dioſcoride profertur uerum eſt. Ex quibus etiam non obſcurum euadit, uinum rubrum eſſe quod his, qui uirtute deficiunt, cum panis buccella exhiberi debet, ſecundum horum ſententiam: uerùm non ſic Gal. 12. Artis curat. cap. 4. nam flaua tantū, ac fulua, tum auſtera in uſu conuenire docet: atq; omnia nobilia uina eiuſcemodi eſſe oſtendit. Declarat autem auſtero uino ineſſe quòd confirmet uentriculum, & quòd non feriat caput: quia tamen nutrimentum non celeriter diſtribuunt quæcūq; auſtera ſunt, ob id in ſyncope non minus quàm aqua ſunt fugienda, in fine cap. 4. at iuxta initium hęc habet uerba, de ſyncope loquens: At quoniam ipſorum falernorum aliud dulce admodum eſt, quod Fauſtianū uocant: aliud, ſi cum hoc conferas, auſterū: at uerò ſi cum Signino, & Marſo, dulce: deligendum ex his ſecundum. Hęc contradictio paulopòſt diſſoluta uidetur, cùm dixit, Reliquorum uini generum auſtera quæ mediocriter alba, craſſaq; ſunt: certè nullum ad digeſtionem in corpus eſt idoneum. ergo Falernum comparatione auſterum dicitur ut Creticum, nō quòd talem obtineat ſaporem, quoniam aliud dulciſsimum ſit. Raſis igitur dictum lib. 3. ad Almanſorem cap. 5. quòd uinum album leue ſit, ad urinam prolicien dam utiliſsimum, nō aliter quàm ut dictum intelligi debet, quòd multam gignat, non quòd prouocet. Vinum etiam rubrū omnibus ut alimentum: non uerò ut medicinalis potus, uel ut cibo iunctus, uel ut languētibus, aut ætatis uitio laborantibus aliis præferri debet: nam alba pueris, flaua ſenibus magis conueniunt. Idem lib. 22. cap. 6. Continentium, repetit quod de albo uino diximus: ſcilicet, quòd tale aquoſum maximè urinā prouocat. Sed uerba illa de uino, quod concoctionem auget, & humores digerat, (ut uerbo eius utar,) ad auſterum, non ad amarum (quamuis malus in uerbis ordo ſit) referri debent: nam hoc eſt ex loco Galeni proximè adducto ex uerbo ſumptum. Apparet etiam, quoniam dicit uinum illud eſſe delectabile, nullum autem amarum tale eſſe poteſt: circa quod intelligendum,

quòd ætaș ex ſapore in uinis ac ſubſtantia diſtinguitur:nam dulcę & craſſum ſemper nouum eſt:amarum & ſubtile, antiquum: horum neutrum uſui commodum.auſterũ & ſi dulcedinis particeps ſit,ſeu media ſubſtantia,ſeu ſubtili,mediocris eſt ætatis.Quod autem Serapio capitulo proprio dicat,uina ſtiptica,ideſt aſtringentia,maxime urinam prouocare,non aliter intelligi debet,quàm ex Galeno 7.Artis curatiuæ cap.6.ut primò pro aſtringente auſterum intelligas:deinde,ut laudatiſsimum hoc credas inter ea quæ prouocare urinam poſſunt. eſt autem laudatiſsimum quia in 7. Artis curat.libro Galenus de uentriculi imbecillitate agit, ubi auſterus ſapor,imò etiam aſtringens,maximè probatur:ſed aſtringens urinam nimium coërcet:ergo loci etiam pertractationũ in Galeno inſpiciendi ſunt: nam in eo loco ut imbecillitatem uentriculi principaliter ſpectat,ſic in 12. uirium reſolutionẽ.at in 5.de Tuẽda ſanit.abundantiã ſeroſi humoris,qui copioſius gignitur. Auſtera igitur in 7.lib.probabuntur.mediocria ualida ac dulcia,in 12. Artis curatiuæ:ſubtilia flaua fuluáue,in 5.de Tuenda ſanit.

Sed emergit aliud dubium,nam ſi omne uinum calidum eſt in primo, uel ſecundo,uel tertio gradu, quomodo album infrigidare poteſt? quod etiam Raſis teſtatur autoritate Ruffi & Gal.12. Arti.cura.cap.4.nullum album uinum calidum. Reſpondeo, uinum infrigidat bilem educendo: nam Gal.quòd per ſe infrigidet, nunquam fatetur: ſed dicit aquoſa nullam inſignem calefactionem facere,alba autem non eſſe calida, nõ arguit ea tamen eſſe frigida,ſaltem abſolutè.

HIERON. CARDANI

CONTRADICENT. MEDIC. LIBRI PRIMI TRACT. SECVNDVS.

CONTRADICTIO I.

Ars an ſingularium.

Rs eſt ſingularium.9.Artis curatiuę cap.6. Ars in uniuerſalibus theorematis methodo,in ſingularibus exercitatione indiget. At uerò 2. Ethic.cap.2. Singularium non eſt ars,neq; præcipiẽdi ratio ulla.Item primo Primæ philoſophiæ, Ars ipſa uniuerſaliũ eſt,experientia ſingulariũ:ob hoc expertus melius operatur ſine experientia rationem habẽtibus.Philoſophus 2.Poſteriorũ tract.27.dicit,quòd ex ſenſu rerum memoria conſtat:multę autem memoriæ experimentum

unum

unum sunt. At uerò ex experimēto prodit ars, cùm in anima fuerit con firmatū. Hæc responsio quibusdam satisfacit, cùm tamen duas relinquat dubitationes: Prima, quòd ars experimentū præsupponat. Hoc autē uidetur falsum, ut ex primo Primæ philosophię colligitur: nā eum, qui experimento sine ratione duce operatur, præfert illi, qui artē habet sine experimento. Præterea Hippocrates artem non traderet scriptis quandoquidem illa præsupponit experimentum. hoc autem uidetur etiam Galeno contradicere. 1. Aphor. 1. Secunda difficultas est, quia 2. Posteriorum. 27. uult experimentū constare necessario ex pluribus singularibus: & tamen primo Primæ philosophiæ uidetur hæc esse differentia experimenti ab arte: quòd illa sit uniuersalium, hoc autem singularium. Ideo dico quòd, (ut habetur 6. Ethic. 8. de prudentia) habitus ipsi, ars, & prudentia sunt de uniuersalibus: sed exercitatio est singularium. Et hoc uoluit Galenus loco adducto. Non sic scientia, uel intellectus, uel sapientia: nam hæc uniuersalium semper sunt. Est autem triplex modus: aut Singularis comprehensio, & dicitur sensus: aut Singularium plurium, & est experimentum, ut in memoria colliguntur: aut Vniuersalium prout ad singularia comparantur, & sunt artis uel prudētię habitus. Reliqui tres uniuersalia agnoscunt, non in comparatione ulla ad singularia. Verum de his in 3. lib. Contr. 8.

CONTRADICTIO II.

Experimento an duæ rationes sint necessariæ.

EXperimentum ut rectum dicatur exigit duas conditiones: primam, quòd in humano corpore sumptum sit: secundam, quòd per primam ac propriam operationem, non ex consequentia: primo de Simplic. medicamentorum facul. cap. 2. Princeps 2. Can. cap. 2. quinq; alias adiicit conditiones: quòd in morbo simplici, quòd illud quo experimur uitiosum non sit, quòd experiamur in morbo æquali, quòd idem agat in contrariis temperaturis, quòd secundum plurimum non semel tantum aut bis. Hæ uerò conditiones colliguntur tertio de Temperamentis cap. 5. quamuis id secundum plurimum etiam ad temporis magnitudinem extendat, non solùm ad multorum hominum experimentum. Experientiam tamen ab Experimento separat Galenus libello de Empirica subfiguratione, qui apud nos in Græco non habetur: pluribus experientiis experimentum constare affirmat. hoc autem est quod iam diximus, scilicet, Experimentum multis sentiendi memoriis constare. Diffinitur autem ibi Experientia, quòd est tota rei euidētis obseruatio. Aliter uerò secundum eius opinionem diffinitur, quòd est obseruatio ac memoria eorum, quæ sæpe eodem modo perspecta sunt. Ibi uerò diffinit Experientiā quæ est artis principium. Igitur non tot erunt necessariæ conditiones ad experimentum.

Respon

Reſpondeo:quanquam poſſem, ut dixi, ſubterfugere per diſtinctionem iam datam experimenti & experiẽtiæ:nihilominus experientiam omnẽ eſſe artis principium:perfectam autem experientiam & quæ ratione perfici poſsit,his indigere conditionibus.Ex hac autoritate oritur hæc.

CONTRADICTIO III.

Medicina an ſolo experimento inuenta.

EXperientia conſtituit artem medicam & ſolam.Philoſophus etiam, ut dixi,primo Primæ philoſophiæ tract.1.iuxta initium,probat Poli ſententiam dicentis,Experientiam artem efficere:ſed oppoſitum habetur prima Aphor.1.commento.Medicina duplici modo inuenta,experientia, & ratione.Quanquam enim dicat de aliis artibus: manifeſtum eſt etiam, quòd de medicina intelligit,cùm de aliis propter illam loquatur.At 3.de Criſi cap.8.uidetur ſentire, quòd ars medicinæ ex principiis philoſophiæ inuenta ſit:fidem tamen ſumpſerit ab opere. Idem in Introductorio cap. 2.docet,tria genera principiorum,Inuentionis,& hoc totum ad experientiam pertinet: Conſtitutionis, id eſt,ut in artem redigatur,his opus dicit eſt ratione & experiẽtia:Interpretationis,naturalis ſpeculatio fundamentum exhibet.& in 9.Artis curatiuę cap.2.Non licet cuipiam artem totam adipiſci ſolo experimento,ſi non uniuerſalium methodum quandam teneat.In libro autem de Conſtit.artis medicatiuæ,probare nititur,artis inuentionem citra experientiã ullam poſſe conſtare, utar autem illius uerbis: ὅτι μὲν οὐκ ἄχρηστον, εἰ μέλλοι τις οὐ διὰ πείρας τινὸς, ἀλλὰ μεθόδῳ συστήσασθαι τὴν τέχνην, ἤδη μοι δοκεῖ πρόδηλον ὑπάρχειν. ὅτι δὲ οὐδ᾽ ἀδύνατος, ἐφεξῆς σκοπῶμεν, ὀλίγον τι πρότερον ἡμῖν διαλεχθέντες. Quod eſt, Quod quidem non uſui inutile futurum ſit, ſi ſine experientia quadam, ſed ratione ſola artem cõſtituat,iam mihi uidetur manifeſtum eſſe:Quòd autem non ſit impoſsibile hoc, poſterius cõſiderandum, paucis prius nobis declaratis. Reſpondeo,autoritas ex libro de Subfiguratione empirica,eſt ex Empiricorum, non propria, ut ipſe teſtatur Galeni ſententia: initium tamen Artis,ut in Introductorio, ob antiquitatem ab experientia ſumptum eſt:ars tamen ipſa utroq; indiguit auxilio,ratione ſiquidem & experientia.Philoſophus autẽ nihil aliud uult, quàm quòd experientia ſit principium artis:intelligendo principium originem primam, non formam:nam & forma à ratione inducitur.Aliter ars eſſet idem quod experimentum,experientiis pluribus ſolum conſtans. Ad hoc autem inueniendum ſufficit ſolum experimentum, ſola ratione naturali adiuuante, qualem habuit Hippocrates. Ad tradendum uerò ſub Artis forma methodus artificioſa neceſſaria eſt:cùm iam lumen autoris & fides experimenti non maneat. Galenus autem in libro de Conſtitutione Artis medicati

dicatiuæ,docet medicinam,quo ad primas illius propoſitiones, ex philoſophia procedere: nam ſic potius eſt ſcientia,quàm ars.

CONTRADICTIO IIII.

Experimentum an ſit artis principium.

EXperientia quæ ratione caret non eſt ſufficiens ad artem complendam.3.Artis curatiuæ cap.2. Et adducit rationem, quia ea ſola nec ex medicamẽto in medicamentũ,nec ex affectu in affectũ tranſire licet.Hippocrates experimẽtũ periculoſum etiã uocat,prima Aphor. in procemio: Galenus etiam 9. de dogmate Hippoc.& Platonis,affirmat experimentũ abſq; ratione eſſe infirmũ.Princeps uerò prima quarti trac. 2. cap.7. dicit, & experimentis quæ non ſunt ſecũdum rationem,accidit ut nec unum ſit ſignum nedum ut ualeat. & Ioannes Damaſcenus etiam experimentum quod ratione caret non probat,ſed requirit rationẽ in eo,ut in ſuis Aphoriſmis.Quomodo igitur poterit eſſe artis principium?Reſpondeo:Experimentum quod periculoſum eſt,apud Hippocratem pro experiẽtia ſumitur:& hæc non eſt artis principium,cùm ſit tentatiua. Experimentũ uerò cuius nondum ratio eſt comperta,nõ eſt tutum,quia neſcimus an affectus hi ſimiles ſint: ratione autem ſui eſt tutum,cùm ſit artis initium.Damaſcenus præcipit,ut non tuis tantum experimentis uel ſcriptis confidas, ſi ratione caruerint: nam inter experimenta potiora decet eligere. Principis dictum tenet,cùm experimẽtum rationi aduerſatur: uelut ſi hydrops caſu quodam aſcliticus frigida aqua ſanetur. Multum autem intereſt dicere,quòd experimenti non pateat ratio, uel quòd experimentum aduerſetur rationi.Primum,& ſi non ſit omnino tutum,propter tranſlationem ad ſimilia,eſt tamen artis principium, & per ſe tutum. Secundum artem nunquam facit,& eſt periculoſum: & de hoc loquitur Auicenna.

CONTRADICTIO V.

Dies febris enixæ an à partu computandi.

PAri modo in mulieribus iudicationes fiũt à partu: tertio Prognoſticorum 7.Vbi Galenus exponens, inquit: Principium numerationis fiat,non quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint. In quibuſdam igitur circa ſecundum diem aut tertium diem à partu incipiunt, ex quo multi numerant futurã iudicationem.Sed res non ita ſe habet: ſed ex quo pepererint, numerationem oportet fieri dierum. Princeps etiam ſecunda quarti trac.2.cap.1.ſecundum priorem literam:Et ſi peperit mulier, deinde accidat ei febris,tunc ſi non computetur ex febre, & non niſi ex partu, eſt illud error. De hoc dixerunt quidam, quòd plurimum accidit poſt ſecundum & tertium. Sed alia litera Galeno contradicit, dicens, Et ſi

peperit mulier,deinde accidat ei febris, tunc fiat computatio ex febre, & non ex partu: ex illo enim est error, & plurimum, quòd accidit post secundum & tertium. Hic igitur emendator putauit se Auicennam ad Galeni mẽtem traducere cum illum ab eo maximè abduxerit. Auerroës autem quarto Collec. 40. Et debes scire, quòd istæ crises à principio ægritudinis computantur:& est, quando manifestè in operationibus læsio apparet: excepto in pariente, quia ab ipso partu incipere debemus: quamuis ægritudo post partum per triginta dies sensibiliter extitisset: & breuiter hæ regulæ dicta Hippocratis cõsequuntur. Hæc ille. Idem fermè Haliabbas 10. Theoricæ cap. 8. iuxta principium: Paßiones autem, quæ mulieribus post partum fiunt, ab eo cõputabis die, in quo partus celebratur, quẽadmodum Hippocras imperat. At tertio Epidem. super primum tex. 21. de uxore Philini sic inquit: Decimo & quarto die à partu cum purgata rectè, & cætera benè haberent, ignis inuasit cum rigore. Inde cõnumerans omnes dies iudicatorios, & præter hos sextum, uigesimo mortuam fuisse affirmat. Ex quo liquet, quòd à die febris, non à partu computantur: nam sextus fuisset decimus nonus, & septimus uigesimus: & dies in quo mortua fuisset, trigesimus tertius. Sed nec trigesimus tertius iudicatorius est, sed trigesimus quartus, ut à Galeno apparet. Rursus in sequenti textu declarat idem: subiungã autem initium propter multa, est autẽ tale: Epicratis uxor, quæ ægrotabat apud Archegetem, instante iam partu rigore correpta est, non incaluit ut ferebant: postridie eadẽ erant, tertio die filiã peperit, cæteraq; rite consecuta sunt: postridie partus eam febris acuta inuasit, cordis dolor, & muliebrium, nulli erant somni: per suppositã glandem hæc releuata sunt: sed caput, collum, & lumbi dolebant: aluus pauca biliosa, non cõcreta, mera: urinæ tenues, subnigræ: sexto die, qua illã febris corripuerat, sub noctem delirauit: septimo omnia exacerbata, uigiliæ, delirauit, sitibunda, deiectiones omnes syncera, biliosæ: atq; ita usq; ad octogesimum connumerat dies à febre, non ab hora partus: nam cùm in quadragesimo die pauca uomuerit biliosa, in octogesimo liberata sit, fierent connumeratis à partu diebus quadragesimus primus & octogesimus primus iudicatorii, quos nemo unquã cõcedat: tum magis, ut dixi, quòd Hippocrates ad febris initium redigit numerũ. Respicere etiã oportet, cùm triduo ante partũ morbus initiũ habuerit, nõ tamẽ tunc sumptũ initiũ, sed postquã febris nõ obscurè eam uexauit: quod ex sententia etiã Galeni est, primo de Diebus decretoriis, cap. 6. Rursus 3. super primũ de Morbis uulga. tex. 28. hæc habet: Dromeadai uxorẽ, quæ filiã erat enixa, cæteris rite consecutis, postridie rigor cepit, febris acuta. Primo die ex præcordiis laborare cœpit, fastidiosa, horrẽs, implacida: sequẽtibus diebus somnũ non cepit, spiritus rarus, magnus, pręcordia statim reuulsa: postridie eius diei, quo

rigue

riguerat,aluum cõmode reddidit,urinæ crassæ,albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt,quæ in matellis diu steterunt,cùm agitãtur,nõ subsidebãt:nocte non dormiuit: tertio die circa meridiẽ riguit:tandẽ in sexto die illã mortuam fuisse affirmat.est autẽ sextus ex genere malorũ dierũ & qui perniciẽ afferant.1.de Diebus decret.cap.4.& 5.Quo fit,ut manifestũ sit, Hippocratẽ & autoritate sua, & experientia docere nos dies iudicatorios à febre, uel morbo in puerperio inchoãdos. Aëtius & Paulus hanc difficultatẽ leniter tractasse uidẽtur:& quod mirabilius est, Galenus in nullo horũ locorum hãc cõtradictionẽ animaduertit,uerùm difficultatẽ auget in Philini uxore:nã cùm Hippocrates dixisset, παρὰ φύσιν καθάρσεως γινομένης. quod est, Facta secundũ naturã purgatione:Galenus dicit,ἐπισχεθείσης γὰρ τῇ γυναικὶ ταύτῃ τῆς μετὰ τόκον καθάρσεως. quod est, Prohibita autẽ mulieri huic secundũ partum purgatione. Quare dic,lapsum interpretẽ,nam παρὰ φύσιν cum præpositio accusatiuo iungatur,potest etiã contra significare,& plerunq;, (ut notat Galenus in de linguis Hippocratis) παρὰ in malã partem ab Hippocrate accipitur. Vel dic,in Galeni textu legendum,ὀυ παρὰ φύσιν, nõ secundum naturã. Verùm Hippocratis uerba sequentia difficultatem augẽt,dicentis, καὶ τὰ ἄλλα κούφως διάγουσαν.quod est, Et alia opportunè procedebant. Forsan aliquis dicat,quòd Hippocrates 7. Aphor.57.ait,purgationes nimias morbos efficere:quæ uerò exiguæ essent,uterum malè afficere:uolentes ut Hippocrates ortum morbi generalẽ ostendat, Galenus autem sedem:sed non est moris Galeni cõtradicere Hippocrati, nisi eum nominet,tum uerò aliqua ex parte excuset,uel sententiã in alium referat. Poterat & ἐπισχεθείσης ἀπὸ τοῦ, ἐπισχεῖν deductum,ut pro κωλύειν interpretatur,etiã κρατεῖν dicere:sic enim anceps est uerbum,autore Hesichio. Est autem κρατεῖν uincere,ut Galeni sensus sit supereffluẽtibus purgationibus à partu. Sed iam hæc dimittamus,quãquam ualde necessaria, & ad principalẽ quæstionẽ ueniamus. Conciliator differentia 106.uidit dubitationem,sed nõ autoritates,duo tamẽ dicit:Primùm, quòd non solũ à partu,sed à febre,ita ut utrunq; consideretur,computãdi sunt dies. Secũdum, quòd in naturali partu magis attẽdendi sunt dies ab initio febris, quia talis febris non dependet à partu,sed ab errore,uel alia causa: & tum magis, si fuerit initium febris partui propinquum. Istud patet, quia in febre quæ ab apostemate,considerantur dies initii tam apostematis, quàm febris,ex Galeni & Principis sententia. Sed in innaturali magis dies partus,quia febris consequens,est quasi symptoma. igitur cum dies critici disponantur à morbo,non à symptomate,erunt ipsi numerandi à die partus,nõ à principio febris. Ad autoritatẽ Hippocratis 1.Epidem.dicitur,quòd 2. de Diebus creticis,cap.6.dicit Galenus,Hippocratem prius scripsisse libros Epidemiorum,quàm Prognosticorũ, uel Aphorismorum:adducta igitur au-

toritas ex tertio Prognosticorum præponi debet autoritatibus libri Epidemiorum. Adduntur tamen rationes à Conciliatore ad oppositã partem, quarum fermè uis in unam reducitur. Partus ad febrem se habet ut causa disponens, uel antecedens, & ipse per se est res naturalis: igitur dies nõ sunt computandi ab eo, sed à morbo. patet sequela 1. de Diebus iudicatoriis, cap. 6. & 2. Prognosticorũ 58. Sed hæc ratio nõ uidetur ualida in casu partus non naturalis: quia ipse morbus est, & febris, ut dictum, symptoma: itẽ quia, ut Auer. & Haliabbas dicũt, hæc res habet autoritatem & rationem ab Hippocrate: ipse uerò experimento dies hos comprobauit. Atque ideo cum clarè in primo exemplo & tertio naturalem partum exposuerit, in secundo forsan uiolẽtum, uidetur mihi, cum eandẽ in omnibus obseruet à die febris cõputationem, non esse ullo modo distinguendũ. Verùm etiam plus Hippocrati hìc credendum est, ubi per tria exempla totã rem decernit, quàm in libro Prognosticorũ, ubi paucula tãtũ uerba subiecit. Quòd uerò mixta ratio ineunda sit in febre cõputandi dies à partu, & à morbi initio, hoc est perabsurdũ: nam bene possumus dies in partu & febre, uel apostemate & febre utriusq; cõsiderare, sed tamen utrosq; seorsum, & singulos pro suo ægritudinis genere, nec tamen prohibet quicquã, ut in apostemate habente febrẽ ephemerã iunctam cõsideremus dies ab initio apostematis pro febre, cùm sit purum symptoma. autoritas igitur tertii Prognosticorũ intelligitur solùm de naturali partu, & morbis, qui sunt illius symptomata: & sunt febris ephemera, quę quarto die solet aduenire: item dolores, & cursus menstrui sanguinis, & si quid aliud tale. In his omnibus debemus dies à partu, etiam si hæc post partum cœperint, computare. In aliis autem ab initio morbi. Auicẽna, Auerroës, & Haliabbas cùm uidissent libros Prognosticorum, & nõ Epidemiorum, quod facile est cuiq; intelligere, qui illos diligenter euoluerit, ob nõ uisa dicta Hippocratis aberrauere. Porrò dies partus in masculis sunt triginta, in fœminis quadraginta. uicesimaprima tertii trac. 2. cap. 33.

CONTRADICTIO VI.

Putredo an solum ex obstructione.

PVtredo fit, cùm calida & humida corpora calido & humido loco manentia non perflantur: quòd si maneant transpirata, non putrescunt: oportet igitur ad hoc ut putrescant, impeditam fore transpirationem, 11. Artis curatiuæ, cap. 4. At 2. de Differẽtiis febr. cap. 9. uult duplicẽ esse putredinis causam. uerba subiungã: In putrefactionibus autem (nam & sanguinẽ putrescere necessariũ est) quãdoq; quærendũ, quænã sit harũ febrium species. Hoc autẽ inueniri posse putandũ, si prius cognouerimus, quo pacto sanguis putrefiat: nã recte sentire uidetur Aristoteles, ab aliena calid

caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam externam, nō insitam, atq; natiuam, in quocūq; rerum genere. Nam hæc coquere aperta est, externa autem corrumpere, quod est putrescere. Calor autem exterior sanguinem opprimit, ut in Solis deustionibus, & in pestilenti aëris statu, atq;, ut simpliciter dicam, in febribus uniuersis, ex quacunq; causa originem duxerint. Sed & quādo in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus eius corporis uim opprimit, corrumpi cōsueuit: ac item præcipuè, cùm in paruis uasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur. At libro de Inæquali intemperie cap. 7. dicit: Neq; uerò ea solum, quæ inculcata sunt, & perspiratu prohibita, putrescunt, quanquam celeriter ea, maximeq;: sed & alia multa putredini sunt opportuna. Itaq; in prima autoritate uult tria esse necessaria: Prohibitam totius corporis transpirationem, quod inferius declarat: Corpus calidum & humidum: & Ambiens tale. At in secunda prætermittit duas primas causas, & uult uel solam extremam esse sufficientem, uel quandoq; conuenire humorum conculcationem in loco uno, ex qua obstructio loci fit. At in tertia autoritate amplectitur & obstructionem, & prohibitam transpirationem: uerùm non esse causas necessarias uult nisi uelocis & maximę putredinis: atq; sic uidetur secūda primæ, & prima secundę, & tertia utriusq; ostendere insufficientiam. Nam ex dictis uidentur quatuor causæ putredinis, caliditas, & humida qualitas totius corporis tum cōtinentis: prohibita transpiratio in cute: tum in certa corporis parte. Galenus 12. Cōmento, 2. particulæ, exponēs illud, Quæ relinquuntur in morbis, &c. dicit: Quę relinquuntur in morbis necessariò sunt humores mali: nam intelligit materiam morborum: tales autem cùm nutrire non possint, necesse est ut tempore succedente febres accendant: non igitur necessarius est calor continentis, uel obstructio, aut prohibita transpiratio. Princeps, 13. tertii, tract. 3. cap. 2. & prima quarti tract. 2. cap. 1. docet plures causas corruptionis: sed in priore loco propriè cōcoctionis, in posteriore generaliter omnium humorum: quæ causæ cùm ad septem, reducātur plures uidentur quàm quę à Galeno recitatæ sunt: dicit tamen, quasi Galeni dicta inter se, & secum concordans: Et plurimum corruptionis humorū ex causis est obstructio: propter humoris multitudinem uel crassitiem, aut lentorem. quod sumitur 11. Artis curatiuæ cap. 9. in fine. Dicebat enim Galenus, de obstructione loquens, Redundantia cum crassis & glutinosis humoribus, horū enim uitio obstructio est orta, quæ morbus est instrumentalis eorum quæ obstructa sunt corporum: hanc symptoma secutum, ipsa transpirationis retentio, quam rursus putredo humorum excepit, ipsa scilicet febris antecedens quædam causa. Recentiores quidam dicunt, in febribus necessariò esse coniunctam prohibitam transpirationem, si à materia sint putrida:

da:retinentur enim uapores,qui exire deberẽt:in aliis etiam plerunq; putredini coniunctam esse hanc prohibitam transpirationem. Dico igitur, quòd putredo fit in humoribus,uel humorum:humorum quidem, dum generantur:& sic longe plures sunt causæ quàm quatuor:nã ex corruptione concoctionis fit putredo persæpe humorum genitorum,nec tamẽ semper,cùm sint alii modi corruptionis,quàm ad putredinem:& sic loquitur Princeps in 13.tertii loco dicto. Vel putredo fit in humoribus iam factis, & hoc accidit in tota humorum congerie,quę est in sanguine:& hæc præsupponit prohibitam transpirationem,& de hac loquitur 11.Artis curatiuæ 4.uel in una parte tantum, & hæc propriè fit ab obstructione,uel inculcata materia:& de hac loquitur secũdo de Diff.feb.9. Aut loquitur de utraq; in generali, & de hac dixit in libro de Inæquali intemperie,quòd causæ essent illæ tres dictæ,nam quarta causa semper est ex supposito necessaria caliditas cum humido eius quod putrescere debet.ut 11.Artis cur. cap.4.docet:nam dicit,cùm animal sit,uel planta,necessariò constat calido & humido:& ita ibi explicauit causas necessarias omnes, seu naturales, seu aduentitias:aliis autem in locis hanc naturalem prætermisit: ideo in de Inæquali intemperie tres tantum connumerat,quæ omnes sunt necessariæ.Differunt autem obstructio in particula, prohibens & motum, & perspirationem, à prohibita perspiratione,quæ in toto fit:nec tamen prohibet sanguinis motum,sed halitus ac uapores tantum fuliginosos excerni.Motus autem est de causis etiam conseruantibus à putredine,ut apparet in aquis fluminum,quæ nõ putrescunt,cùm stagnorum celeriter corrumpantur. Sed cur ergo Philosophus dixit 2.Problem.4.quòd motus corruptionem excitat?Respondeo:Motus naturalis, & proprius, conseruat:quicunq; alius externa causa proficiscens,corrumpit: hoc autem quia concutit,& quia facit obuiare aëri nouo: nam hoc Philosophus in fructibus quæsiuit,quæ motu uitiantur propter teneritudinẽ. At ut colligitur 4.Meteor.6.& 3. Collectaneorum 3.Aër sui caliditatę putredinem in animalibus operatur,exhalare faciens innatum calorem:item frigiditate extinguendo proprium, unde materia alium concipere cogitur putredinis autorem. Hoc autem secundum membrum, cùm rarò accidat, & per consequentiam tantum caloris nostri corrupti putredinem pariat, iure merito à Galeno prætermissum est.

CONTRADICTIO VII.

Vinum natura humidum est.

VInum confert iuuenibus duplici modo, bilem educendo, corpusq; humidius reddendo:primo de Tuenda sanitate.& quinto eiusdem: Vinum maximè competit frigidis ac siccis temperamentis. Primo etiam Regim.

Regim.acut.22. iubet ante ptiſanam uinum aut mulſam exhiberi: uelut aqua ipſa humidiora ubi morbus ipſe ſiccior extiterit. ſecunda quoq; Aphoriſ.21.uinum iubet dare Galenus in fame illa non naturali,ſeu à frigiditate,ſeu ab acido prouenerit humore:eſt autem humor acidus,frigidus atq; ſiccus.Ex quibus colligitur,cùm omnis cura ſit per cōtraria,ut in tertio habetur Paruæ artis,uinum non ſolum calidum eſſe,ſed etiam humidum.Princeps etiam tertia primi doct.2.cap.8.dicit,Et uinum cōfert melancholicis, quia eis contrariatur à tota ſpecie:ipſi autem ſunt frigidi atq; ſicci,quare uinum erit calidum ac humidum. unde Gentilis in ſua quæſtione ibi tenet, quòd uinum ſemper humidius corpus reddat. Et prima tertii tract.4.cap.17.in cura manię in generali,in fine,dicit:Cumq; fuerint in declinatione,detur eis uinum plurimū mixtum: illud enim humectat eos,& dormire facit.Idem fermè primo ad Glauconem cap.ultimo, dum curam eorum tractat,qui animo linquuntur.& prima quarti tracta.3.cap.4.In cura hecticæ uinum humectat ſed calefacit:& parum pòſt:& ſimiliter cùm neceſsitas te uocat ad fortem humectationem & uelocem, des ea quæ ſunt,ut aqua,carnis,& uinū. Haliabbas quoq; in primo practicæ 22. Vinum calefacit & humectat, & contrarium eſt melancholiæ à tota ſpecie.& ſexto Collectaneorum 13.recēſetur inter ea quæ corpus humectant, cùm extenuatis exhibeat,qui ſiccitate nō uacant. Ariſtoteles quoq; tertia Problematum.16. Vinum natura humidum eſt. Sed in oppoſitum Galeni uidetur eſſe autoritas 8.de Simplic.medic.cap.de uino. Nouum in primo calidum eſt,uetuſtum in tertio,mediæ ætatis in ſecundo. his pro caliditate ſiccitas reſpondet.Item Galen.2. Aphoriſ.11. exponens humidum melius nutrire,potabile interpretatur:quod actu non potentia humidum eſt:atq; hoc modo uinum inter humida connumerat: quaſi potentia tale non ſit.propterea dixit,quòd humidum prout à ſolido diſtinguitur,maxime nutrit,preſertim ſi natura calidū ſit. Paulus quoq; lib.1.cap.95. & lib.7.in litera o,Muſtum in primo ſiccum eſt, mediæ ætatis in ſecundo, ſed antiquum in tertio.Sed & Haliabbas quinto Theoricę cap.30.uinum ſicci temperamenti eſſe dicit. Serapio etiam in tabula & cap.proprio, uinum inter ſiccas medicinas adnumerat: quæ tamen primum gradum non excedant quo ad caliditatē.nam ſuperius declaraui in Paſsiuis qualitatibus, ſolitum non eſſe gradum proprium obſeruare.Hanc tam euidentem contrarietatem euadere quidam deſperauerunt,ut Gentilis loco præallegato.Sed Cōciliator Differētia 70.tenet ipſum eſſe humidum, reſpondetq; autoritatibus melius quàm poteſt, ac rationibus: ueruntamen cùm non uiderit autoritatem Galeni & Pauli de ſiccitate:ideò ſua determinatio nihil ad nos facit, cum neruum difficultatis prætererit. Nemo enim eſt qui,ſi quis illas autoritates auferat, non ſtatuat omni ſuffragio humidum eſſe

eſſe uinum. Quidam exiſtimant exterius etſi ſit natura humidum, poſſe ſiccare quadruplici modo: Primo, abluendo ſordes, & hoc modo etiam aqua frigida exiccat, & conſolidat autoritate Celſi: Secundo, per uirtutem aſtringentem comprimendo, dein exprimẽdo humorem contentum in loco uel ulceris uulneriſue: Tertio, quia omne calidum càlefaciendo tandem exiccat: Quarto, quia pars humida quæ eſt in uino ſubtilis dilabitur, & ſicca manet quæ craſsior extat. Sed iſti magnam Galeno calumniam inferũt, qui loquens de re, quæ & cibus eſt, & medicina, proprii temperamẽti nuſquàm meminerit: nec uirtutis quam interius aſſumpta retineat: ſed ſolum accidentiam naturæ expreſſerit, atq; eam qua fungitur tantum donec exterius applicatur. Parcendum eſſet Auicennam aut Auerroêm interpretantibus, quibus lege ſua uino interdicebatur tanquam frequentioris uſus ſolùm apud illos meminiſſent: at de Galeno quis æquo ferat animo, ut propriam naturam, proprium uſum, tum frequẽtiſsimum prætermiſerit: rem raram, & præter cõſuetudinem, ac non propriam explicauerit? Non etiam uidetur quòd in ablutione uulnerum appareat humidioris naturæ ueſtigium: nam ulcera etiã ſordida illico mordicat, quod medicamenti ſiccioris eſt opus, nõ humidi. Aliqui dicunt, quòd eſt humidum ut oleum, nam facillimè illud etiam ardet ut uinum, ſed hoc eſt magis argumentum ſiccitatis, nam in ſimilibus facilior fit tranſitus, unde uelociſsime ardent nitrum, aqua ardens, ſulphur, quæ omnia proculdubio ſicca ſunt. Quidam autem reſpondebat hoc modò, quòd uinum antequàm eſſet actu nutrimentum erat ſiccum, ſed poſtquàm nutriuerit fiat humidum, augendo humidum ſubſtantificum: & hoc modo Princeps dicebat lactucam eſſe calidam, quamuis ſit frigida, antequàm nutriat. Hæc reſponſio non uidetur ſatisfacere: nam & ſi lactuca calefaciat augendo calorem, non tamen meretur dici calida: quia hoc oporteret dicere in comparatione ad reliquos cibos, item uinum uelociſsime nutrit, 2. Aphor. 18. ut nihil ei poſsit æquiparari. & 3. de Temperamentis, cap. 2. dicit, quòd dummodo aliquandiu in uentriculo & iecinore originem traxerit, nutrit: quare non poterit impreſsionem ſiccam facere, ſi in humidũ illico tranſierit alimentum. Dico igitur, Vinum ſiccum eſſe: nam 5. Aphoriſ. Aphoriſ. 5. uinum ſubtilitate ſua cõuulſionem mouet, ſiccitate & caliditate ſedat. Item 2. de Victus ratione, (& eſt 28. liber Hippocratis) uinum calidum & ſiccum. habet autem oratio eius genuina ſic, οἶνος θερμὸν καὶ ξηρὸν. ἔχει δὲ τι καὶ καθαρτικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης. τῶν δὲ οἴνων οἱ μέλανες καὶ αὐστηροὶ, ξηρότεροι, καὶ οὐ διαχωρεῦνται, οὔτε οὐρέονται, οὔτε πτύουσι. ξηραίνουσι δὲ καὶ τὴν θερμασίην, τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος καταναλίσκοντες. id eſt, Vinum calidum & ſiccum: habet autem ex materia uim purgandi. Vinorũ autem quæ nigra ſunt & auſtera, magis exiccant uentrem, lotium, ſputum minime iuuantia:

uantia: exiccans autem,& calefaciens,humidum corporis consumit. Inde docet candida,& noua,& dulcia,humidiora esse: quin & acidum humectare edocet,quòd aquam admixtam habeat. Sed ibi alia exurgeret dubitatio,quia acidus sapor siccitatis indicium est. Sed non omnia omnibus in locis sunt enodanda, unicuique disputationi sua difficultas satis est. In libro etiam secundo Regim. acutorum iuxta initium dixit: Vinum sitim mouere,& caput petere. Hæc igitur omnia quis non uidet opera esse uini siccantis magis absoluta etiam coctione, quàm per initia? Quare ualeat Manardus cum sua subtili inuentione: nam Galenus nunquam uinum humidum pronuntiauit,sed humectare,cum sit siccum. Vehementer etiã posse affirmat,hoc autem quadrifariam: Primò, faciendo plurimam appositionem & nutritionem,propter naturæ dilectionem, propter subtilitatem,propter facilitatem conuersionis in alimentum. Secundò, propter aquæ admixtionem, nam subtilitatem quidem & cum natura humana conuenientiam mixtum retinet, uerùm amittit siccitatem. Tertiò, si sit candidum aquosum,tale enim sub natura uini quanquam comprehendatur,eo tamen nomine non intelligitur, nisi adiiciatur aquosum. Hoc uerò non excalefacit: non dicam quòd refrigeret prima operatione, multo minus etiam exiccat. & quanquam sub eodem gradu siccitas & caliditas uini apud Galenum censeatur, nihilominus tamen non sub eadem gradus parte. Ideoq; in febribus, & in animi deliquiis Galenus albũ aut lymphatum exhibet uinum: non tamen quia humidum,sed quia cùm sit uelocissimi transitus,& naturæ amicum,siccum non est. Quartò,comparatiuè: nam temperatura eius est infra siccitatem bilis,& atræ bilis,& senum: quare his potest exhiberi: tum quia in atra bile educit eam & subtiliorẽ reddit,& est naturæ amicum. Senes autem indigent regimine simili, non contrario:& cùm hoc uinum habet plures utilitates,de quibus dictum est: nam & mel senibus conuenit,quod tamen siccum est in secundo: ut 7. de Simplic. medic. facult. Ad Arabum autoritates dicendum est, uinum censeri apud eos humidum,ab operatione. Vel dic, quòd de mixto aqua intelligunt,uel quod absolutè humidum crediderunt. Nihilominus uerum est, ipsum hecticis & melancholicis conuenire. Quòd si quis arguat ex 2. Aphor. 11. in commento: Vinum ut habet similem substantiam aquæ, quod aquosum dicitur,sic & naturam: aqua igitur cùm sit frigida & humida,igitur & uinum aquosum. Respondeo: Comparat naturam in subtilitate,& nutriendi paucitate,ex quo colligitur, quòd aqua sit subtilioris substantiæ ipso uino: quamuis uinum ob caliditatem facilius penetret,ac cibum distribuat,ut in 12. Artis curatiuæ colligitur, cap. 4. in initio, & post. Sed cur uinum aquæ supernatat, aqua uino supernatare non potest?

CONTRADICTIO VIII.

In laterali morbo an ex parte dolente uena secanda sit.

QVum dolor ad iugulum extenditur, aut grauitas brachium, mamillam, aut partes quæ sunt supra septum transuersum infestat, interna cubiti uena secanda est: nec dubites copiosum detrahere sanguinē, donec rubidior multo, uel pro rubido & puro liuidus effluxerit, utrunq; enim accidere solet. 2. Regim. acut. 10. At quarto Regim. acut. 73. si dolor ad superiores partes extenditur, iugulum, mamillam, brachium, internam brachii uenam secare oportet, ab eo scilicet latere quod dolore fuit affectum. Est etiã illud indicium, Hippocratem in prima autoritate hoc sensisse: quòd dicat sanguinem permutari solere: quod quidē non accidit nisi ubi phlegmon magnum sit & ex parte qua fit sanguinis misio: ut in libro de Sectione uenæ colligitur. Neq; est dubiũ quin Galenus in cōmento 10. censuerit, secandã eiusdē, non aduersi lateris uenam: quãdoquidem celeritati euacuationis ex ipso loco studeat: ut uerba testantur. Altera habetur autoritas 6. Epidemiorum super sextum, textu quinto: ubi dicit: In doloribus secandum esse uenæ uentrem: id est uenam magnam, quæ loco proxima est. Sed ista autoritas cum præcedentibus parum aut nihil facit: nam materiam iam fluxisse Hippocrates præsupponere uidetur, cùm dixit, adesse grauitatem, quę iam fluente non adest: tum quòd pertingat dolor ad iugulum: Secundò, quòd succedat mutatio sanguinis: Tertiò, quia 4. de Ratione uictus in acutis, parum ante autoritatem dictam, iubet Hippocrates sputi colorem obseruandum, an sit rufum, uel aliter coloratum, nam hoc non nisi iam in coctione potest apparere: Quartò, quia Galenus in de Venæ sectione dicit, ubi iuxta sectam uenam phlegmone est ingēs, optimum est sanguinis in colore & substãtia mutationem expectare, sicut Hippocrates nos docuit in libro de Acutorum uictu, quando de laterali morbo uerba fecit. Est etiam difficultas ex hoc, quia quartus Hippocratis acutorum Galenò teste, non est Hippocratis. In secundo autem non explicat ex quo latere sit detrahendus sanguis: quare hæc autoritas parum aut nihil concludit, quantum ad Hippocratis sententiam pertinet. Et si quis obiiciat, crimen fermè esse, Hippocrati ascribere, quòd quicquam necessarium ad artem prætermiserit: quare coniectura licere assequi, solum eam, quæ ex eodem fiat latere, esse necessariam, quando eius tantum meminerit, iuxta Galeni interpretationem. Respondemus: Quanquam hoc solum firmari posit ex Galeni sententia, nihilominus etiam illius suppo sita autoritate, nihil tamen in dictis Hippocratis pro hac sententia conclu dere: nam uel Hippocrates reuulsiuam ex aduerso latere cognouit, uel nō. nam eam in aliquibus morbis, puta in capitis uulneribus, necessariam esse

esse inferius demonstrabimus. Si igitur non cognouit, quod quasi nephas est dicere, nihil mirum, eam illum non tradidisse: si autem cognouit, principio morbi faciendam docuit in generalibus sermonibus, ut ibi deriuare, cedentem reuellere statim, resistentem cedere. secũda particula sexti Epidem. 8. ubi etiam uidetur Galenus illud declarare, quod dixit Princeps quarta primi, cap. 1. cùm ad longinquum trahere uolueris, dolorẽ prius seda. Sed expositio tamẽ Galeni non uidetur nisi ad confirmandum hoc, ut post deriuationẽ reuulsiua ex aduerso utamur: sed non explicat, quòd ab opposito latere reuulsiua sanguinis mißio cõueniat. Sed melius erit Hippocratem per Hippocratem exponere, quãdoquidẽ ex hac autoritate saltem illud constet, duas fecisse Hippocratis mittendi sanguinis rationes diuersas, Reuulsiuam, & Deriuatiuã: cuius meminit in 2. & 4. Regim. acut. locis præallegatis. Sed non esse ducendum ab eadẽ parte quasi similitudine infert 2. Regim. acut. 22. cùm dixit, de medicatione loquẽs quæ per expurgantia fit: Quicunq; autẽ dum inflãmantur, statim per morborũ initia medicamento soluere conantur, ij non solùm ab intensa inflammataq; parte nihil adimunt, uerùm cùm non cedat nec obsequatur quæ cruda est affectio, partes sanat, & morbo aduersas, medicamentum ipsum absumit, contabefacitq;. Sed ut diuersa est ratio medicamenti, & mittendi sanguinem, nec idem in iisdem effectus, ut nihil contra opinionem cõcludit, sic nec pro ea. Attamen cùm Hippocrates curatiuam rationem, non præseruatiuam iniisset in libris Regim. acutorum, reuulsiuam prętermisit, cõtentus illam in generalibus sermonibus docuisse: deriuatiuam uerò explicat, quæ ut fit ex latere patiente, sic affectum iam constitutũ non orientẽ præsupponit. Vnde reuulsiui etiã meminit auxilii secũda particula sexti Epidem. 28. dum dixit: Reuellere si quò nõ oportet, uergat: sin autem quò oportet, his aperire conuenit, secundũ quod singula uergunt. An & in hoc generale erit, ut ab eadem parte tantum fiat reuulsio? atq; sic frictiones & cucurbitulæ solùm erunt patienti particulę ab eodẽ latere, uel iuxta eam applicandæ, summa ægri pernicie: an quia reuulsiua sunt auxilia ex aduerso licebit? Quare & in mißione sanguinis, quæ ad reuellendum fit, quid prohibet ne in parte cõtraria fiat? quãdoquidem in hoc non singularẽ curationem iuxta Hippocratem exequamur: sed generalẽ iuxta illũ reuulsionis rationem, quæ ad contraria fieri solet, ineamus. Quòd si quis dicat, Galenum 2. Regim. acutorum 1. dicere, Fomenta augere dolorẽ in initio, atq; ob id cùm augetur dolor, mitti sanguinem, atque sic ab initio sanguinem mitti: hoc nil impedit tamen: quia, ut dixi, ex prima autoritate quæ in 2. Regim. acutorũ est, non constat quòd ex aduerso latere: in secunda autoritate, quæ in quarto habetur, Hippocrates non loquitur, nec uir sententia Hippocratis dignus ex Galeni sententia in eius libri initio: quãquã

eum textum uelut phœnicem quandam in Hippocratem referat.sed & si uterq; textus Hippocratis sit,nihilomagis concluditur ratio:nam Hippocrates quãuis morbum per fomenta exploret,in secando tamen uenam id præsupponit,quod morbũ non solum constitutum,sed & uehementẽ demonstrat: siquidẽ, ut dixi,grauitatem,& extensionem ad iugulũ, & sanguinis corruptionem. At uerò non inconuenit morbũ iam cõsistere , sic ut iam factus sit: materiam uerò aliam denuò influere. At non merito fluentis materiæ, sed morbi iam facti hæc uenæ sectio instituitur: nam si illud uoluisset,adiicere eas non oportebat conditiones. Si enim post fomẽta solus dolor pungens appareat,non ulla grauitas,non ulla iuguli,sed solũ costarũ affectio,quid agendũ? Sunt qui adducant Aphorismũ 22. sextæ particulæ,sed parum ad propositũ. Ideo melius est declarare,antequã ad Galeni expositionẽ ueniamus, quonam pacto ex secundo ad Glauconẽ tria genera misssionis sanguinis distinguãtur, Euacuatiuum, Deriuatiuum,& Reuulsiuum. Deriuatiuũ igitur ex directo patientis particulæ secundum motũ eundẽ materiæ fit:uelut si quis in liene,uel rene sinistro phlegmonẽ patiatur, sanguine à superioribus partibus horum membrorũ descendente,fit deriuatiua sanguinis missio ex saphena pedis, uel sub poplite : ita si flueret ab inferioribus ad superiora in hæc mẽbra,tunc cubiti interior diceretur deriuatiua : & generaliter deriuatiua & reuulsiua fit ex eodẽ latere patientis particulæ,& etiã euacuatiua:atq; ita omnes apud Galenum mittendi sanguinẽ modi,ut ibi declaratur cap.2.iuxta mediũ : sed deriuatiua secundũ partẽ motus materiæ ultra locum ipsum fit : at reuulsiua ex loco motus materiæ ad locũ patientem,uel ei propinquo, sed tamẽ à loco defluxus remotiore:& ideo in similitudine deriuatiuæ,& in contrarietate reuulsiuæ,non particula patiens consideranda est, sed motus à quo , & ad quem:reuulsiua ex contrario: deriuatiua autem secundum motum naturæ fit:euacuatiua ex loco ipso,aut propinquissimo. His itaq; cognitis,mirum satis uidetur,cùm 3.Epidem.particula tertia tex.80.de Anaxione loquens,subiecerit: Venam sectam in cubito dolorẽ leuasse: nec adiunxerit, ex quo latere,cùm tamen latus dolẽs dextrum esse declarasset:si quid dubium esse poterat,non illud ostendisse:cùm etiam in initio fomenta adhibeat,proximam autem succedere uelit sanguinis missionem, si per fomẽta dolor non leuetur : cur, aut quando ex aduerso latere sanguinem mittere poterit? In angina etiam latus ipsum dolentis partis si obseruat Hippocrates,idem etiam in aliis morbis aget:sin aduersum,cui cõmodo? tamẽ etiam illud iam declaratũ est, Omnes species sectionis uenæ secundum latus idem fieri debere. Quare uerisimile est, Hippocratem nullam missionem sanguinis ante eam,quæ ex eodem fit latere,nos edocuisse.

Sed ad Galenũ iam ueniamus:hic enim,ut mihi uidetur,clarè loquitur: nam

nam in libro de Sanguinis misſione, cap.15.& 16.ſecundum noſtrā ſectionem,hæc habet:Quæcũq; igitur de hac ſpeculatione à medicis dicta ſunt, ea ſi ſcribere aggrediar, opus erit libro iis ſigillatim dicato, eoq; ingenti. Cæterùm ut in aliis quæ hactenus definita ſunt effeci,ut ſcilicet mentem meam uobis exponerem,qui eam à rebus ipſis probari uidiſtis,idem nunc quoq; faciam,initio ſumpto ab iis quæ quotidie in laborantibus uidẽtur: quæ quidem Hippocrates diligentèr obſeruata memoriæ prodidit. Eſt uerò unum eorum primariumq; caput,ſcilicet hoc:Quibuſcunq; κατ' ἴξιν eruptio ſanguinis fit,ſummum affert commodum laborãtibus. (Hoc autem κατ' ἴξιν, quòd ſecundũ rectum intelligatur,omnibus eſt confeſſum, cùm clariſsimè ſæpenumero hac uoce in hoc utatur ſignificato.) Quibus autem contra euenit,nihil iuuat,cùm etiam interdum noceat:quòd uires citra morbi leuamen exoluat. Non enim liene turgente ex dextra nare erumpens ſanguis,aut in iecore ex ſiniſtra ullam affert utilitatem: ſed reuulſio quibus in directum adhibetur,euidentem utilitatẽ celeriter oſtendit:quibus contrà,non.Dextra igitur nare ſanguis erumpens,ad dextrum hypochondriũ fixa cucurbitula clarè celeriterq; ſiſtitur:ſicut ad ſiniſtrum ex ſiniſtra erumpẽs.Porrò reuulſionis cauſa ſi uenam ſeces in directè quidem oppoſitis ſanguinis eruptionibus,citiſsimè conſpicuam uidebis utilitatem.At ſi cõtrà ſeces,nihil profuerit.Sic & affecto liene æquè adiuuerit circa medium digitum ſiniſtræ manus inciſa uena,atq; ſi internam cubiti ſecueris.Multum enim lienem afflictum iuuat ſanguinis detractio ex ſiniſtra manu.Inde paulo pòſt:Quin & pleuriticis quæ è directo lateris laborantis adhibita fuit miſsio ſanguinis,clariſsimam ſæpe utilitatem attulit:quæ uerò ex oppoſita manu, obſcuram omnino, aut poſt temporis interuallum.Inde rurſus paulo pòſt:Itaq; dolẽtibus oculis humeralis uocata uena,quæq; ex ea deriuatæ in cubito inciſæ luculentũ celeriter commodum afferunt.Dolente autem latere,aut pulmone,aut ſepto tranſuerſo, aut liene,uel iecore,uentriculóue,ea quæ per alas ad cubiti iuncturam pertingit.Hoc autem caſu maxime interior ſecanda uenit. Quòd ſi non, certè ea quæ ab ipſa diducta in iuncturæ flexura apparet: his non obſcurum eſt,Galenum tria edocuiſſe: Primum, quòd ex eodem latere & per uenas à loco læſo deriuatas,aut ei coniunctas,ſanguinis miſsio ſit mollienda:Secundum,quòd illud Hippocrates cenſuerit: Tertium,rationem huius oſtendit quæ cũ Hippocratis autoritate coniuncta eſt. Inquit enim ille tertio Prorrheticorũ 33.Sanguinis ad latus diuerſum eruptiones malæ, ut ſi cùm lien magnus fuerit,ex dextra nare fluat:atque res in hypochoncodriis ita ſe habet:cũ ſudore deterius id exiſtit.Atq; ibi Galenus deſumptum hoc refert experimento plurimorum languentium, quos in Epidemiis enarrauerat.Hoc igitur pro confeſſo haberi debet, quòd in reuul-

ſione Galenus ſanguinem ex directo mittit. quòd autem directum latus dicatur dextrum dextro, ſiniſtrum itidem ſiniſtro, iam ſatis clarè uerbis ſuis edocuit, oſtenditq; ratio ſua cum Hippocratis autoritate coniuncta: & oſtendit 2.de Tuenda ſanitate,dum ſpecies frictionis refert,directam ac tranſuerſam:tum etiam quinto de Partium uſu cap.14. dum uentris muſculos enumerat. Idem clarum eſt 2.ad Glauconem cap.2.ſecundum noſtram ſectionem. Quin etiã 4.Regim.acut.73.confundit iſta tria,Venam in directo,& Internam,& Lateris eiuſdem patientis,quaſi idẽ ſignificent.

Altera habetur autoritas 13.Artis curatiuæ,cap.11. ſecundum noſtram diuiſionem,inquit enim: Proponatur itaq;, iecur iam phlegmonem contrahere cœpiſſe:tum,quænam mali curatio huius cõmodiſsima ſit, quæratur.Inde paulo pòſt:Ergo pariter tum reuellendus tum educendus ſanguis eſt,qui ad iecur confluit,interna in dextro cubito inſecta uena.Propterea quòd & è regione,& ampla uia, cum uena quæ caua dicitur ſocietatem habet:hac non apparente,media ſecanda eſt:quòd ſi hæc non apparuerit,reliqua ac tertia eſt incidenda. Inde etiam pòſt, ſed tamen eodem capite:Satius igitur ſit,ubi partes,quæ in ore ſunt, phlegmonem accerſere cœperint,ad nares deriuare.Pari modo uenam quoq;,ubi hæ partes ſic laborant,incidere humeralem in manu: ſi ea non cernitur, mediam:ubi iecur,pectus,pulmo,aut cor ſic afficiũtur,internam:in angina, quam συνάγχην Græce uocant,primas in manibus, ſecundas eas quæ ſub lingua habentur. At iis quæ in occipite ſunt afflictis, etiam eam quæ in cubito eſt, & eam quæ habetur in fronte:renibus uerò & ueſica,& utero ſic habentibus,eas quæ in cruribus ſitæ ſunt,& potiſsimum quæ circa poplitem: ſin minus eas quæ circa malleolum:ac in omnibus quidem ſemper ea quæ in directo eſt,ubi iecur phlegmone inuadit quæ in dextra ſunt manu, ubi lienem contra. Qui huic reſiſtunt opinioni, de iam facto phlegmone exponunt. Verùm reſponſio nulla eſt:nam in angina docet primam facere ex brachio ſanguinis miſsionem: hæc autem ſit nondum facta angina. igitur hæc & reliqua ſanguinis miſsio, quæ in laterali morbo iubetur,in initio eſt.Docet etiam ibi cataplaſmata,uel purgationes in aliquibus morbis conuenire.Igitur cùm hæc tantum in initio conueniant cataplaſmata quidem aſtringentia,& purgationes, inchoantibus morbis iuxta illud in acutis raro,& in principiis medicinis purgantibus uti:& hoc cum premeditatione faciendum.& 2.Aphor.29.

Tertia autoritas colligitur ex dictis 2.ad Glauconem.Sufficiat propter ea quæ diximus uerba ipſa ſubieciſſe, ea autem ſunt: Fluentium igitur humorum retractio, ſic enim Hippocrates nominat: eorum autem qui iam membrum obſederunt deriuatio medela eſt. Vtrunq; autem euacuationis genus per communes uenas fieri præcipit. & infrà parum: Patientibus

tibus uerò membris extremis à coniunctis euacuatio fiat, siue retrahere uelis, siue deriuare, præterquàm ubi paßio est inueterata: tunc enim à membro ipso patiente detrahimus.

Quarta autoritas habetur in de Constitutione artis medicatiuæ, cap.17. cùm dixit: Maximè uerò & partium sanatio, quæ phlegmone laborant, ex situ & positione desumitur. Inde post pauca: His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuere, per poplitum ac malleolorum uenas euacuabimus: uti sanè & quæ in uteris hærent: quæ in pulmone, ac thorace, per uenam cubiti internam: quæ in capite, & collo, ex humeraria: proximarum enim atq; communium affectæ particulæ uenarum euacuatio, optima est, atq; facillima. Si quis dicat deriuatiuam hic docere iam consistente phlegmone: nõ erit uerum, semper humerariam capiti & collo maxime conuenire: nam in angina quæ sub lingua sunt magis quandoq; conueniunt: at humeraria in angina & phrenesi retractiua est: igitur in laterali morbo interior cubiti talis est. Nec obstare uidetur his quatuor tam claris autoritatibus, quòd dicat tertio Paruæ artis in cap. de causis præseruatiuis. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est, ad quam maximè distantia: deriuatio uerò ad uicina. Et antè in capitulo de Asperitate & lenitate, ubi de phlegmone loquens, hæc habet: Si igitur uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minime euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus: plus ratione doloris excitati attrahemus. Si uerò calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit quod ui caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si elaborabimus, ut quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut ad cõtraria omnino loca retrahere quod patienti particulæ influit: quo perfecto opere, prius à parte repellendum, mox dispergendum. Neq; illud Hippocraticum 5. Aphor.68. Dolenti partem capitis posteriorem in fronte uena incisa prodest, ubi Galenus etiam: Auersio ad cõtraria fit secundum longitudinem quidem, suprà, & infrà: secundum latitudinem uerò, hinc, & inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem uerò, ante, & retro. In doloribus itaq; partis posterioris capitis cum auersione nunc euacuatio fiet: nam prima autoritas de præseruatione loquitur, non de cura. Altera ex eodem libro exponenda ad aliarum autoritatum sensum, ut hæc contrarietas ad materiæ motum, non ad positionis differentiam in corpore referatur: aliter omnis contrarietas esset in hoc casu necessaria. Vel igitur una, & hanc habemus ab intus extrà, tum etiam ad locum magis dextrum, uel magis sinistrum: aut omnes necessariæ sunt, & tunc oportebit simul trahere à superiore parte ad inferiorem, à dextro in sinistrum, ab antè retro: & sic laborante ægro

phleg

phlegmone costarum in latere dextro, ex calcaneo pedis sinistri sanguinem necessarium esset mitttere. Ad tertiam autoritatem quidam dixerunt Hippocratem loqui de materia educēda iam expurgato corpore.

Dii boni quis ferat mores horum temporum?nanq; cùm uix unus, aut alter literas medicinæ sciat, quinimo eorum, quos ego è facie noui, nemo est qui nō oderit nos, propter studium & ueritatis amorem: quod & Galeno, ut ipse de seipso refert, contigit: ut pro bonis literis ingemiscam: nam hanc autoritatem (proh tempora) modò pro se adducunt, modò prætereunt, modò euacuato iam corpore exponendam docent. Quid mirum est igitur, actum esse de medicina, apud Italos pręsertim? Hoc illud unum est quo mihi illi aduersantur: non parum tamen uni debemus, quòd laboris ad restituendum bonas literas plurimum impenderit: an assecutus sit, non est meum iudicare, qui mortuos nō insector: atq; utinam nulla mihi causa esset reliquos medicos accusandi. cùm enim stertāt in domibus, cōsiliisq;, ac arte ualeāt: nobis hoc unum obiiciunt, quòd mathematicas nouerimus: atq; quod olim summo honori fuit, tum medicis, tum philosophis omnibus, Hippocrati, Galeno, Platoni, Aristoteli, impii ac nepharii uiri mihi uitio uertunt: nec sufficit illis maxima ignorantia, nisi & de illa, quemadmodum olim de studiis glorientur. Ego bonis non maledico, nam nemo bonus nos odio habere potest. At hoc certè in hoc monstro inuidiæ ferendum est. Conantur quibusdam hoc etiam sciolis persuadere, qui uel prima literarum Græcarum elementa tenentes, orbem digito temperare se posse putant, atq; in cœlum os insanum ponere audent. Deceret illos, qui secum plurima iactant, qui tantum sibi sapiunt, qui iudicium de melioribus faciunt, aliquando uelut tauri solent, seipsos luctando experiri, propriasq; uires expendere. Scribant, disputent, doceant, si licet: uidebunt asinos esse, qui lepores currendo se fore existimabant: plus illi bonis literis detrahunt, quàm medici: nam ex his aliquot uel saltem pudore tenentur: ignoscendumq; his qui propriæ utilitati, & si aliorum iactura, consulere se putant: ferenda est etiam medicorum inuidia, quæ cum arte ipsa coalescit. At has importunas cicadas quis ferat, uel inspicere etiam dignetur? Cæterùm Deum aliquando humani generis misereri oportet sic, ut Principes aliquot mittat, qui non famam hominum respiciant non gloriam falsò quæsitam, sed mortalium communem salutem. Misit forsan, sed hos tot curis, tot suspicionibus impleuit, ut ab hoc tā præclaro beneficio auertat: nam non potest Cæsar uituperari inter cæteros, qui Vesalium apud se habeat, hominem antiquam redolētem ingenuitatem. Ergo ut ad rem redeam, pudet me dicere quosdam hanc autoritatem dissimulasse: Ergo id Hippocratis cōsilium est, ut de diuturnis loquatur morbis: nam & Galenus diuturnæ fluxionis oculorū meminit in his, cum affectus phlegmonem

nem non poſsit excitare:neq; enim inueteratus fieret hic dolor,ſed ad finẽ
breui perueniret,cum calidã ſupponat fluxionẽ, quæ ſanguinis miſsione
curãda ſit:quicquid in dies effluit non cogi, ſed à natura diſſolui præſup-
ponit.Ergo ſuperuenienti materiæ,non defluxæ occurrendum eſt: at illa
quæ de nouo ſuperuẽtura eſt,auerſione ad oppoſita indiget, cùm rationẽ
habeat præſeruantis partis medicinæ. Igitur in talibus iure merito, & in
capitis dolore poſteriore, uenæ anterioris ſectio: & in diuturna ad oculos
fluxione cauterii genus in occipitio,quod ſetonũ uulgo uocãt, optimè cõ-
ueniet.Eadem difficultate illud fermè pręteriit:duo eſſe genera diuerſio-
nis:alterũ quidem quod ad maximè diſtantia loca cõtrariaq; deducit,quo
in præſeruatione uti debemus,nondum morbo facto: atq; id è diuerſo la-
tere magis:alterum autẽ,quo per materiæ euacuationẽ dolore ſedato, in-
fluentẽ adhuc ſanguinem ex loco reuellimus, quo quidẽ phlegmone iam
facto utimur.atq; illud ex latere eodẽ κατ' ἴξιν, non quidẽ ex lateris re-
ctitudine,ſed uenarũ cõmunicantium cauſa faciemus. Accidit autẽ fermè
ſemper,ut quę in eodẽ latere ſunt etiã magis cõmunicent,quàm in extre-
mis:unde Curtius in hoc peccat,cùm pro uenis latus exponat. ideoq; non
facile illud effugere poteſt quod Galenus 13. Artis curatiuæ cap. 5. ſecun-
dum ſectionem noſtrã (eſt autẽ in primo folio) dixit: Cogimur autem
alias ſanguinem mittere,idq; aut uena inciſa,aut mẽbris his,quæ læſa non
ſunt,ſcarificatis.Manu enim laborante ſcarificabis crura: altero autẽ cru-
rum male habente,reliquum. Quidam exponebat ſic,ut mutuò referren-
tur,quaſi dicat:Manu laborante,crura ſcarificabis:uiciſsimq; manum, la-
borantibus cruribus:hoc enim uidetur eſſe reliquũ in ſermonis contextu:
ſed non patitur hoc Græca ſynexis,habet enim, ἤτοι φλέβα τέμνοντες, ἢ
ἀποσχάζοντες τὰ μὴ πεπονθότα κῶλα. χειρὸς γὰρ μὲν κακῶς ἐχούσης τὰ σκέ-
λη: τοῦ δ' ἑτέρου τῶν σκελῶν πεπονθότος, τὸ λοιπόν. Exiſtimo quoſdam
autoritatem nõ uidiſſe,nec auſos negare:cùm enim multas Hippocratis et
Galeni autoritates aduerſum,& pro ſe adducãt ex loco:hanc quaſi ſecun-
do ad Glauconem libro ſcripta eſſet, in qua plurimum erat in tota quæ-
ſtione ponderis,retulerũt:conãtes euadere,tum eludere.Sed ut illos excu-
ſem: certè Manardus & ipſe locum non demonſtrauit: & in codice An-
dreæ Turonenſis(qui illã primus in medium adduxiſſe uiſus eſt)error in
numero capitulorũ emerſit: quare nihil mirũ fuit,cùm id ſolerent homi-
nes exercitati in promptu habere, ut ad omnem autoritatem quãtumuis
clarã effugiendi uiam haberẽt paratam,quaſi diuinãtes reſponderũt.Itaq;
cõmunicantes uenas ſemper Galenus reſpicit, latera non ob aliud curat.
At in cruribus,cùm uenæ cauę ſupra oſsis ſacri initiũ diuiſio in ambo cru-
ra fiat,neceſſe fuit,ut ſanguine ad alterum crus retracto,diuerſio uera fie-
ret ex cõmunicante uena, propioreq; loco. quòd ſi ad manum retraxiſſes

nihil peractum erat:cùm detractio cõmunis fuisset etiam alteri cruri. At in brachii,uel manus phlegmone, diuersio ad crus materiam à loco patiẽte diuertebat: quoniam sanguis,qui ad manũ ex corde & iecore ascendebat,ad inferiora retrahebatur. At uerò alterius brachii uenarũ sectio non proderat,cùm auertere à toto corpore sanguinẽ necesse sit. Illud autẽ rectè dixit: Pleno corpore ex aduersa parte sanguinis misʃionem prodesse tardè,nec adeo manifestè: at materia ex circũuicina parte fluente, mittẽdum esse sanguinem ex cõmunicante uena:duplex enim dispositio adesse potest,ut tertio Artis paruæ colligitur. Sed repletio totius aliam habet à phlegmone alicuius partis diuersam indicationem, de qua hîc sermo habendus non est. Similiter & illud forsitan (quãuis extra propositum) diluendum erit, quod Curtius dicebat ex Galeni sententia libro de Sang. misʃione cap.19.dum Aphorismus ille exponitur,Dolenti partem capitis posteriorẽ,uena frontis incisa iuuat:corpus enim prȩuacuatũ esse oportet, dicit Galenus: non quidem,quòd ob diuersionem iam facto morbo conueniat,sed quòd in præseruatione, cùm è proximo diuertendum est, corpus totum euacuandum est.Hoc autem & prius à Galeno fuerat demonstratum,quare nimis oscitanter quidã interpretantur.Manardus autẽ diligentius.Sunt & aliæ nõ paucæ contra hanc sententiã Hippocratis, Galeni autoritates 5. Artis curatiuæ cap.3.& 4.eiusdem, cap. 6. & in libro de Antispasi,seu reuulsione:tum in libro de Succis ab Hippoc. & 2. de Humana natura t.com.10.cùm dixit: Vidẽdum est autem,ut sanguinẽ quàm longisʃime ab locis mittamus,quos obsidere dolorem animaduerterimus, sanguisq; contrahatur: nam ita demũ haud magna repente mutatio incidat,& consuetudinẽ præcideris,ne eò loci confluat posthac. Legit Græcus codex,cum interprete,Minima,absq; negatione: sed utcunque legas,non magis consulto hoc,uel diligentius cæteris adductis,ab aduersariis inducitur. Vide hominum stuporem,& Gorgonis caput intuentium: nam Galenus inquit, Quod uerò non explicuit, an à dolentibus partibus procul reuelli influentes humores præcipiat,an sanitatis tempore,hoc nomine sit reprehendendus. Equidem de ualentibus potius dictum censeo, ut autor, (nam Hippocratem illum esse negat) assuefacere uelit,exundãtes humores in alia membra fluere. Videant modo cæci, (non enim eos alio dignos nomine iudico, tum præsertim, quòd sanam interpretationem sententiæ Hippocratis & Galeni damnant) an hæc uerba pro illorum opinione faciant. Aëtius libro 8.cap.68.satis neglectim quibusdam hanc rem tractasse uideri poterit: cùm nec Galeni meminit, sed Archigenis, qui duos uno uerbo letales admittebat errores: parum scilicet,& ex aduerso latere sanguinis detrahens.uerum libro 3. cap. 12. clare mentem Galeni exponit,in omni quidem affectu reuulsiuam ab eodem latere constituens ex illius mente

mente omnibus in casibus: peculiariter autem ac nominatim de laterali etiā morbo differēs. Vnde Leonharti Fuchsii reprehēsio in Aëtium, tanquam contraria Galeno sentientem, in quarta secundi libri Paradox. illius autoritate indigna est: quippe uir ille doctus inter nostri æui homines dici potest, ingenuiq; pudoris, atq; utinā non tam temerè Aëtium uirum undequaq; absolutè doctrinæ dānasset, asinum illum Oribasiū, nihil sani propemodum sentientē, laudans: qui ubiq; tanquam sus inter fœdas nugas se prouoluit: Galeno ex composito, sine ratione cōtradicens. Aëtio autem ob antiquitatis amorē, tum quòd multa utiliter ex eodem medicamina desumpserat, moris fuit in singulis fermè Archigenis enarrasse sententiam. cuius etiam Galenus ipse meminit, tum maxime in libris de Medicamentis secundum locos: ipsum autem quòd discesserit à Galeno, cùm illum multis iam annis præcesserit, cur non accuset, admirari nō debemus: cùm nulla in parte Aëtius quenquam soleat damnare, uel oppugnare, uerùm antiquorum fideliter sententiam referre. Trallianus libro 1. cap. 41. hæc habet: Noli uerò auertendi causa, aliam quàm ex affecta parte uenam pertundere: uerum si dextra parte dolor magis discruciat, eodem statim latere uena ter quaterq́;, ut dixi, non copiosè secanda est. Sed hæc in angina, non laterali morbo. libro autem 2. cap. 1. dum hanc tractaret curā Hippocratis sententiā sequitur: quam cùm ex Galeno interpretatus sit, haud dubium est, sanguinem ut ex eadē parte mittatur consulere: tum magis, quòd eodē modo cucurbitulā loco sectionis uenæ quādoq; apponere nos suadet: cùm haud dubiū sit, illam ex eodē latere apponendam, quam super loco dolente uelit affigi: sic enim protinus ad exteriorē regionem, illius sententia, morbus adigitur. Paulus lib. 3. cap. 33. nihil clari affert: lib. 6. cap. 40. clarius loquitur dicens: Cæterùm in particulis recens inflāmatione tentatis ex opposito inanitionem moliri conuenit, in uetustioribus ex propinquo: siquidem ex omni corporis parte sanguinē mittemus: frequentius autem ex interiore uena cubiti. Quo fit, ut qui Paulū pro se adducunt, dissimulare mentem eius uideantur: nam quāquam dicat in fine capituli, In iecoris affectibus dextram, in lienis sinistram pertundendam: de manuum uenis, non brachii loquitur: & iam consistente morbo. Itaq; etsi, ut pleraque solent, illius opinio ad Galenum retrahi, eiusq́; sententiam possit: hæc tamen sunt eius potius, qui sectam tueatur, quàm ueritatem. Vnde miror, imò non miror, quosdam pro se Paulum in medium adduxisse, uelut & reliqui, qui illis aduersantur, Galenum. Verùm hęc ut apud multos incerta sunt, ob tot autorum contrarietatem, de Hippocrate tamen quòd sic censuerit, credēdum est: non solùm ob adductas sententias illius, & Galeni interpretationem, sed quòd secūda particula sexti Epidem. in t. 12. Secundum rectum & costarum dolor, & præ-

cordiorum contentiones,& lienis elationes, & ex naribus, eruptiones, & aures secundum rectum. Et inde in 15. subiicit: Consideranda hæc sunt, quò, unde, & propter quid. Facile quiuis nulli addictus opinioni intelligit Hippocratē eam curā moliri è directo, in omnibus his partibus phlegmone laborantibus. In libro etiā primo de Morbis pagina ultima, ξυμφέρει τὴν φλέβα ἀποσχάσαι τὴν ἐν τῇ χειρὶ, τὴν σπληνῖτιν καλεομένην, ἢ τὴν ἡπατῖτιν, καθ᾽ ὁποτέρην ἂν εἴη τὸ νόσημα, καὶ οὕτως ἡ ὀδύνη μαλακωτέρη γίνεται τοῦ πλευροῦ τε καὶ τῶν ἄλλων. Quod est, Confert uenā secare, in manu lienarē uocatam, uel iecorariā secundum partem qua morbus afficit. atq; sic lateris dolor mollior fit, atq; aliarum partium. Atq; in uniuersum Galenus hanc sententiam sequutus est: unde 2. Regim. acut. 10. Cùm igitur superiorū cōdolentia signū fecerit, uenā in cubito secare eam oportet, quæ ab affecta parte sanguinem magis ac uelocius reuellere, tum uacuare posit. inde fermè in fine iuxta Græcā lectionē ibi, γινώσκων τὰς κενώσεις ὅθεν. cùm multa traductor prætermiserit, necessaria sententia illius subiiciatur, his quasi uerbis, Cognoscentes quidem quòd euacuationes undecunq; fiant ab uniuerso animalium corpore educere: quāquā neque celeriter, neq; similiter ex omni uena. Nos uerò partem eam, quæ obsidetur inflāmatione, & celeriter, & plus aliis partibus, præsertim in acutis morbis, euacuare studemus. Quod sanè interna cubiti uena facit, multoq; magis ubi sanguinis redundantia ad superiora uergere uideatur, aut superiores thoracis partes affectæ sint. Et causam huius certè nobis explicauit 13. Artis curatiuæ, cap. 8. cùm dixit: Igitur tum reuellendus, pariterq; euacuandus, qui ad iecur sanguis fluit, interna in cubito incisa uena. Duo igitur molitur simul Galenus: reuulsionem scilicet, & euacuationem. Vnde illud etiam in octaua Contradictione præcedētis tractatus ex Hippocratis sententia declarauimus. Ex quo nō paruo errore lapsus est quidā uir clarus in hoc, qui frustra conatus est tueri reuulsionē solam ex eadem parte fieri debere, cùm hoc nusquā Galenus uelit: sed hoc unum illi sufficit, quòd quæ ex eadem parte sectio facta euacuat, etiam ad hoc reuellere potest. Quòd autem ex eadem parte sectio conueniat, ubi reuulsione tantum sit opus, non deriuatione, nec euacuatione, Galeno quærere non fuit propositum. Vbi autē hoc declarauit, nō sufficere censuit, ob idq; perperā uisum est Auerroi 7. collectaneorū 29. Galenū cōtraria de hac sectione sensisse. Sed Rabi Moyses in 12. particula Aphor. rectè Galenū assecutus est, ac eius mentē, ut apparet in Aphor. 32. et 35. illius particulæ. Verū postmodū particula 25. Aphor. 10. reuocauit dicta Galeni in dubitationem, & contradictionē, quasi sui oblitus: cùm tamē nullā in se habeāt difficultatē. Haliabbas uerò magnus Galeni interpres, uidetur in tertio practicæ ca. 21.

& quint

& quinto Practicę cap.1.huic assentiri opinioni,dicens,quòd in phlegmonibus debemus mittere sanguinem ex latere patiẽte:uerùm in cura morbi lateralis lib.6.cap.13.dixit totum oppositum:nam dixit, quòd in initio sanguis ex aduerso latere mitti debet,uerùm post initium morbi ex uenis eiusdem lateris à brachio. Idem fermè nono Practicę cap.3.unde mirũ est de duobus:primò de huius uiri inconstantia, si modò ad nos mutilus non uenit:secundò, quòd quidam adducant eum pro se, cùm manifestum sit sermonem proprium præferri debere generali,cùm fuerit ex autoris,non alterius sentẽtia.Et ideò iste tantus Galeni interpres uidetur ex toto Galeno contrarius:nam cùm omnes fermè in propria curatione, Galenũ affirment uoluisse, ex eodem latere mittendum sanguinem, cùm de laterali loquitur morbo,at de generalibus præceptis dubitent:hic ex toto oppositum dicit.Sed iam ad Rasim ueniamus: hic quarto Continentis cap.3.fol. 4.iuxta medium,hæc uerba,Galeni sententiam declarans, habet: Dixit quòd congruum est,quòd minutio fiat in uenis manus partis diuersæ: & de membro læso attrahatur sanguis ad partem contrariam partis in qua declinans est sanguinis. Dico,quòd iuxta huius contrarietatem minutio fieri debet in parte diuersa:quoniam dixit, ut attrahatur sanguis ad contrariam partem partis in qua declinans est sanguis. Hæc ille.Ex quibus, quicquid dicat Curtius,si panis panem significat,& non leporem, palam est Rasim sensisse Galenum uelle ex contraria parte morbi sanguinem mittendũ esse. Verùm diffisus propriæ interpretationi, denuò uerba hæc subiecit:Causa quoq; propter quam minutio fit in basilica uena, manifesta est in libro Anatomiæ:quoniã in eo dictus est locus,de quo sanguinem recipiunt huiusmodi membra.Dixit quòd minutio ipsius uenę est maximi iuuamenti,si passio declinans fuerit ad superiora. Per quæ opinionem Galeni nolens uolensq; declarat.& rursus intrà fol.88.col.3. ex Galeni autoritate habet hæc:Dixit existimo,quòd, dum passio fuerit in principio, dignum est,ut minutio fiat ex diuersa parte partis dolentis:sed si purgata fuerit materia,minutio fiat in ipsa parte dolente.sed utendum est minutione si dolor peruenerit ad partem hepatis & furculæ.Ex quo detegitur alius error eius,nam furculam inferiorem intelligit, cùm Galenus superiorem.in folio etiam 91.col.3.iuxta medium, declarat minutionis iuuamenta,& causas,tanquam de ea loquens,quæ ad latus patiens pertinet: ut nihil plus expiscari liceat ex Rasi,quantũ ad Galeni pertinet opinionem, quàm contradictiones,& ambiguitatẽ.Nec tamen pręter utilitatem fuerit narrare,quod ex sententia Binserapionis adiecit his uerbis: Dixit,ego iubeo quòd fiat minutio in principio huius passionis ex latere diuerso:sed quiescente passione fiat in latere læso. hæc ille Græcus.nam hic, ut aliàs dixi,anterior Galeno fuit,nõ autem Arabs & Galeno posterior,tempori-

bus Auicennæ fermè.Ex quo pudendus error Othonis Brunfelsii manifestus est,qui cum duos unum esse crediderit eundem, qui Galenum citat, illo antiquiorem facit, & creditur tamen hic aliquis fuisse. Cogita modo quales hi nostri æui medici sint,qui etiam gratuito studiosos oderint: an putas illos literas discere posse,nedum ut dicā scire? At ego, nisi Deus aliquis nobis auxilietur, hanc artem perditā prorsus nunc putem:cùm alii, ut solent blandientes, falsò in Principum & populorum perniciem reuiuiscere affirment.Multos tales libros Rasis habuit, qui ad nos non peruenerunt:ut commētaria Galeni super secundum Epidemiorum, quæ à nobis desiderantur:librū Galeni de Humoribus quē tamen Brasauolus citat: Ruffi,Serapionisq; Græci libros, tum alia plurima. Verùm,ut dixi,hæc omnia uerba posteriora declarant primam autoritatem adductam,ostendere sanguinis missionē in laterali morbo faciendam,ex Galeni,ut à Rasi interpretatur,sentētia:quanquàm anceps propter posteriora uerba fuerit, ut fermè quod Auerroês Galeno imponit,etiam ipse Rasis sentire uideatur.Ne igitur adeò quisquam glorietur,nam si suffragiis standū foret eorum,qui de Galeni sententia diiudicant,& si Galenus aliter sentiat, attamen potior esset opinio illorum,qui eum contrariæ partis sanguinis missionem præposuisse pronuntiarunt,falsis ac uitiosis translationibus decepti.Quamobrem operam lusurū me existimo,si homines quorum lapsus adeò in comperto causa est,argumentis uel rationibus aut melioribus interpretationibus ad ueritatis sententiā reducere coner. Sed iā institutum prosequamur. Arabum nullus in hac sententia certè est,sed ut à Galeno dissentiunt,ita etiā inter se pugnant:ut fermè plures sint opiniones,quàm homines. Nec mirum, cùm unus idem etiam diuersa senserit.nam falsis opinionibus innitentes nunquàm quiescunt:nec eadem uia progrediūtur, sed alius aliò tendit,uelut & in testibus falsis,cùm diligenter de eadem re interrogantur, accidere solet.Iccirco primus inter eos (dignitate loquor) Princeps,& si in fine Canticę dicat:Galenus quidem aperiebat uenam,& sanguinē minuebat,cùm erat chimus auctus,& magnificatus: fiat igitur minutio sanguinis in corpore apparentibus signis,& potissimè cum apostemate,seruatis conditionibus istis:non autē in aliis humoribus.fiat ergo phlebotomia in his quæ intellexit in hoc tractatu, & in morbis illis etiam in quibus ipse fecit eā.Inchoetur igitur à phlebotomia in omni phlegmone,habito certo testimonio super ipso Aphorismo tertiæ partis Practicæ. 75.& tribus sequentibus:& in sermonibus generalibus plurima ambigua, obscura,dubia,pugnantiaq;,ut plerunq; solet,de hoc dixerit:Aristotelem imitatus,ne reprehēdi possit,10.tamen tertii t.5.cap.1.habet hæc:Ex rebus communibus est sectio uenæ: sed in principio ex latere diuerso,& magis festina de saphena opposita in longitudine: & post ipsam de basilica opposita

posita

posita in latitudine:& post ipsam de nigra opposita in latitudine:& si non appareat,tunc non oportet ut dimittatur sectio uenæ cephalicæ,quamuis iuuamētum eius sit minus, & tardius. Hic quatuor ordines ponit adeò clarè,ut interprete non indigeant:uerùm in cap.2.subiicit uerba,quæ quidem his non repugnant,quāuis sensus uideatur manifestè contrarius:ideò ne talem uirum accusauerim,referātur uerba secundi capituli ad illa primi,quibus dicit:Deinde post aliquot dies ex latere conueniente in latitudine.Tunc exponantur rectè uerba illa capituli sequentis: Et extrahatur sanguis donec permutetur color eius:significat enim,quòd nocibilior sanguis iam euacuatus est.Et scias, quòd sanguis corporis uehementioris nigredinis est ille,qui est propinquus huiusmodi apostemati.Ex quo patet, quosdam dum nimis ueritati student ipsius rei,extorquere à proprio sensu Principis uerba,& in contentionem reuocare: quæ quāuis falsam contineant doctrinam, clara tamen & omnis contradictionis expertia sunt: atq; talia quæ à quouis pertinaci defensore absq; ulla calumnia tueri possint:cùm ipse sibi ex omni parte constet in eo opere,cui summam, ut par erat,adhibuit diligētiam.Neq; enim ille ego sum, qui more quorundam sciolorum nostri temporis, ut primum quatuor elementa Græca tenent, in Arabes omnes impudicè debacchantur: tanquàm uel ipsis illis possint comparari, aut habeant quem Auicennæ in medicina,ordine, uel subtilitate comparēt:aut Auerroi in Philosophia.Neq; uerò negauerim,Græcos aliquos tales fuisse,qualis Auerrois: sed nullius,ut illius, omnia opera extant:uel quia non scripserūt,uel quia temporum iniuria subtracta sunt nobis.Galenum medicinæ parentem uoco, illumq; in opere sector,ordinem tamen nullum habet, ac immensam prolixitatem: quare fit, ut ad Aëtium,uel Auicennam confugere sæpe cogar.nam Paulus nimis breuis: Oribasius omnino inutilis:Aëtius etiam multa prętermisit:sed tamen hic solus Auicennæ par est,uel parum ab illo differens. Quare ne mihi oblatretis,qui ut Græcas literas scire uideamini, hoc solum indigne didicistis maledicere Auicennæ:cæterisq; uiris non solum inclytæ eruditionis,ingeniiq; penè diuini,sed spectatę probitatis.Dico præter Auicennam,Rasim, Auerroēm,Haliabbatem,Albucasim, Auenzoar,Serapionem, Mesuem, quorum ego placita suspicio,admirorq;. At errauerunt persępe. Vbi,& in quibus?In simplicibus manifestè.Hęc est illa spelūca amœna quorundam Arabes insectantium:at Dii boni,quàm rectè modo nobis explosis Arabibus consultum est circa illa,ut neq; caules,neq; buglossum,aut mespila agnoscamus:tam bene actum est cùm hac præstigiosa simplicium sapientia.At ego hos non accuso: præstiterunt quod poterant: uerùm ob regionum diuersitatem tum temporum,tum linguarum permutationem,non possunt ueritatem enucleare: nec autorum contrarias sententias concordare.

dare. At si hæc omnia apud Arabes etiam paria uel maiora facere: nam & lingua à lingua plus dissidet, & regio à regione, quàm nostra:cur non in illis hæc animaduerterunt?ac pro excusatione duxerunt?Aucti sumus & nos ingenti libros imprimendi commodo: quo si caruissemus, ne quis uel sponte multorum,qui adeo se iactant, uel precario libros apud se habere uelit.cùm Arabum gloria iam trecentis annis etiam illorum expugnata gente, uigeat:cum Galeni ipsius ex tribus duæ ferme partes librorum interierint. En uides Principem quàm breuis, quàm circunspectus, quàm subtilis?Rasim quàm doctus?Auerroëm in utroq; genere huius laudis eminentem?Errauerunt falsis trãslationibus decepti: Fateor:Sed quoties iam Galenus ad nos conuersus uenit:& tamen etiam nunc cum tanta copia rerum,exemplarium,facilitateq; imprimendi,in magna illius parte uix sensuum umbram habemus,& si uerborum nõ tanta iactura sit.Desinant igitur ineptire qui sibi ambitum, uel gloriam, ueteres damnando quęrunt.Sed hæc iam satis aduersus hanc nouam hæresim,cum in his quę propriæ sunt inuentionis,Arabes ingenio,Latini facundia Græcis non cedant:fabulis tantum ac nugacitate uincimur.Præferant Aristotelem,Platonem,Hippocratem,Galenum,Ptolemæum,& Aphrodiseum:ego cum ad regionem quæ latissimè patet (nam Aristoteles, Platoq; Europei, Aphrodiseus Aphricanus & Ptolemęus,sed Galenus & Hippocrates Asiani in annorum duorum milium spatio amplioreq; floruerunt) respicio: nihil dignum uideo tanta magnitudine.at unica Hispaniæ ac Africæ maritima ora hos omnes ac plures alios nobis reddidit uelut Heber Maumethem Mosis,Thebit,Hali,Alchindum,annorum paulo plus spatio ducentorum.Quare desinite eos damnare quibus pares multa secula datura non sunt,etiam tot freti commodis.Sed ad rem reuertor,quãuis amor ueritatis nimium aduersus belluinos huius ætatis uiros quosdã me impellat.

Rasis itaq; sic distinguit libro Diuisionũ 54. ut in sanguinea ex opposito latere primo fiat sanguinis missio: post tertia die ex basilica eiusdem lateris.quæ sententia fermè in omni genere est Azarii in sua Practica.dicit enim primo ex latere opposito, deinde post três dies ex latere eodem. sed Rasis,ut dixi,in ea quę fit à bile,uult sanguinem ex eodem latere statim mittendum esse:in ea autem quæ ab atra bile uel pituita,non se declarat:sed in lib.9.ad Almansorem cap.57.dicit, quòd in omni, præterquàm ea quæ fit cum repletione multa sanguinis.ubi addit multũ,& repletum: quare in aliis duobus generibus intelligit sanguinẽ ex eodem latere mittendũ esse.Et si quis instet,quòd lib.7.cap.11.dicat,in apostematibus semper mittendum esse sanguinem ex aduerso latere: & quarto Continentis cap. 3. Respondeo: In prima autoritate loqui manifestè de exterioribus apostematibus:& in libro Continentium aliorum narrare dicta,quæ partim

tim non dignum habent autorem: aliquando autem propter malã translationem corrupta fuere. Et hæc sit declaratio & conciliatio dictorum Rasis, quæ quantum ueritatis contineant, inferius edocebo. Satis sit illum uelle ex basilica semper mittendum esse sanguinem, & post initium semper ex ea quæ est eiusdem lateris, in initio etiã semper, nisi multa sanguinis redundãtia in corpore affuerit: cẽsuisse tamẽ Galenũ aliter sensisse, ob malam translationem. In exterioribus autẽ apostematibus, uulneribus, ac fracturis ex aduerso latere semper, ut in libro Diuisionum cap. 138.

Nunc ad Principem uenio: is quarta primi cap. 3. hęc habet: Et in attractione, quę fit ad partẽ longinquam, non oportet quidẽ ut in duas diametros prolongationem facias, sed in una tantũ, quæ sit diameter magis longinqua: nam si materia fuerit in supremo dextræ partis, non erit trahẽda ad infimũ sinistræ, imò ad infimum ipsius dextræ: & hoc quidẽ est illud, quod est magis necessarium: aut ad sinistram à supremo, si fuerit tantum longinqua, quantũ est ab humero ad humerũ. Hic declarat apertè quid uoluerit in decima tertii, cùm dixit, se magis diligere sanguinis missionem ex saphena: nam uult ut remotio, si esse potest, ex eodem latere in retractione fiat: aliter ex contrario latere. hæc ille.

Et Mesue quasi in eadem sententia, in cura morbi lateralis: iubet enim fieri missionem sanguinis ex basilica oppositi brachii, & in magna repletione sanguinis ex saphena lateris oppositi. Quòd si error non est in scriptura, dissidet in duobus à Principe: Primum, quòd saphenã eligit alterius partis, cùm Princeps eam quæ ex eodẽ est latere: nec ullus alius, præter Mesuem, hoc dixit: & ideo suspicor, quòd uelit dicere, ex saphena eiusdem lateris. Alterum est, quòd Mesue præponit generaliter missionem sanguinis ex basilica, sed Princeps ex saphena. Adde tertium quod Princeps generaliter loquitur, sed Mesue ex parte. Verùm ratio ac mẽs Principis clara est: nec dicendum, ut ille, quòd Princeps loquatur de regimine præseruatiuo: nam cùm dicit, post paucos dies sanguinẽ mittendũ ex eodẽ latere: uel omnino diuinat lateralẽ morbũ futurũ, non existentẽ: uel non existente morbo bis mittit sanguinẽ, & secunda uice etiã ex eodẽ latere. Quare melius est id intelligere quod uult: scilicet, diuersionẽ ex longinquo faciendã semper, & si liceat, ex eodẽ latere: ubi uerò non, detur ex cõtrario. Vnde missionem sanguinis ex basilica eiusdem lateris Princeps nõ somniauit. Quòd autem iubeat Galeno assentiendum: loquitur in singularium uenarum sectione, quas Galenus expertus est ad morbos proprios conuenire. Vel forsan illud dixit, quoniam in interpretatione dictorum Galeni deceptus est ob malã translationem, uelut & Rasis. Sed Auerroës in commento 77. dixit, illudens Principi, quòd cantauit sequutus Galenum in eo canone, & quòd sua intersit de hoc: quasi dicat in ea parte secu-

tus Galenum eſt, ubi Galenus nec bene dicit, nec ſibi conſtat. & hoc eſt quod expreſsit 7. Collectaneorum 29. ut iam dixi. Opinio igitur Auerrois propria in hoc eſt, quòd mittatur ſanguis ex contrario latere: imò in phlegmone ſiniſtræ auris ex cephalica dextra. Et hoc ratione nititur probare: Cùm morbus initium habet, retractione indiget: hæc autem fit ſecundum aliquã oppoſitionẽ in corpore, ſcilicet ſurſum ac deorſum, antè retro, dextrum ac ſiniſtrum. Sed in baſilica eiuſdẽ lateris, nõ eſt dextrum & ſiniſtrum (non enim ſunt diuerſæ poſitiones in animali in eodẽ latere, imo re ipſa dextrũ à ſiniſtro diſtinguitur) nec antè & retro, nec ſurſum ac deorſum. Igitur debet fieri minutio ſanguinis ex contrario latere. Et quia in augumento quærimus utrunq;, ſicut in ſtatu ſolã euacuationem: igitur in augumento morbi etiã debemus ex contrario latere minuere ſanguinem: non ſolum in principio. Secunda ratio ſumitur hæc: Vbi poſſumus duas aggregare res utiles, illud facere debemus, tum præſertim in principio, & corpore repleto exiſtente: ſed cephalica in phlegmone auris euacuat, & ſi ſit ex aduerſo latere, etiã diuertit: igitur conuenientior eſt hæc in mittendo ſanguinẽ, quàm ea quæ eiuſdem lateris. Manifeſtũ eſt autem Auerroëm ſic uelle, diſcrepareq; à cæteris, ut ſolet, omnibus: quia tempus hoc mittendi ſanguinẽ ex aduerſa parte ad augumentum extendit, quod nemo alius fecit. Sed rationes, quia aliis præiudicarent non concludentes, ſoluendæ ſunt. Dico igitur, quòd diuerſio uel debetur parti læſæ, uel quæ iam læditur: ſi ſecundum, nondum ſumus in initio phlegmonis, ideò ſanguis ex contraria parte mittendus eſt: uel lęſæ, & ſic in hoc maximè ſedãdus dolor, nam ille trahit, ut dicemus: hoc autẽ fit cũ deriuatione, & propter hoc dicemus inferius, quid ex hoc ſequatur. Nunc ſatis conſtat, quòd deriuatiua tantũ opus eſt quæ ex eodẽ latere fit. Ad ſecundũ reſpondeo, quòd antecedẽs eſt uerũ, ſed ſtante paritate: at in diuerſiua nõ eſt euacuatio quæ ſit notabilis iuuamẽti. Cur tamen in exterioribus apoſtematibus cõtrarii lateris ſanguinis miſsio præferatur à Raſi, & uidetur ſumptum à Galeno, ut diximus in illa autoritate, Pede uno laborante, ex altero ſanguis mittẽdus eſt: Reſpõdeo, quòd uenæ exteriores ſunt paruæ in cõparatione ad interiores. Secũdò, & initium apoſtematis illico agnoſcitur, & ſumus quaſi in regimine præſeruatiuo, non curatiuo. Tertiò, quia tale apoſtema eſt fermè ſine periculo, ſaltem magno: & ideò cùm ſint duo motus, unus ad partẽ phlegmonis, alter à parte interiore ad exteriorẽ: & primus eſt noxius, augens morbum: ſecundus utilis, reddẽs eum ſine periculo. At miſsio ſanguinis ex aduerſo latere primum motum impedit, non ſecundum: ex eodem autem latere utrunque impedit: Igitur miſsio ſanguinis, etiam in augumẽto exterioris apoſtematis, ſemper ex latere diuerſo tentanda eſt. Ideo de apoſtemate auris ad Auerroëm, dico: quòd ſi intelligeret

ret de exteriore,uerum diceret: sed non ob rationem suam, uerùm eam quam modo diximus: si autem de interno,nihil concludit.

Ad Haliabbatem dico,quòd difficile est habere uerum sensum ob malam conuersionem manifestam.

Idem dico de Serapione: nam is secundo Breuiarii cap. 21. uult, quòd fluente materia,ex aduerso latere sanguis mittatur:iam fluxa uerò ex basilica eiusdem lateris.Et dicit dictũ uerũ, quòd lateralis morbus plerunq; fit à materia biliosa,nam hoc etiam dixit Galenus sexta Aphor. 33. itaq; in hoc cum Galeno,in altero cum Auerroë concordat. Discordat tamen: quoniam Auerroës eò progreditur, ut etiã in iecoris inflammatione sub initio sinistræ basilicæ,non dextræ,sectionem præferat: quod ut Serapio quarto Breuiarii cap. 2. sic etiam cæteri auersantur.

Ex hoc tandem fit manifestũ,nullum Arabẽ magis Galeno assentiri, quàm Rasim:nam hic uult,quòd in omnibus post principium, & in principio omnibus plenitudinem multam sanguinis non habentibus: & in habentibus,etiam si ab humore procedat bilioso,ut plerunque fit, semper sanguis ex communi latere mittatur. Hoc autem uix unquam exceptionem patitur:quare Rasis opinio à Galeno parum aut nihil differt.

Quòd uerò ad Haliabbatis recõciliationẽ secũ,(nam dissidere uidetur) & Paulũ:Dico,quòd in apostematibus internis, postquã iam usus hic loquẽdi inualuit sanguinẽ ex eodẽ latere mittendum uult Haliabbas: ut in phlegmone iecoris,splenis,renum,uiscerumq;,ac uẽtriculi: in externis ex aduerso,ut dictũ est.Lateralẽ morbũ mediũ sanxerunt, inter interiorẽ & externũ. nam ex parte terminationis interior est.disrũpitur enim semper interna parte:uerùm ratione membri,id est costarũ, musculorũ, & uelaminis,externum dici potest:quia in nullo uiscerũ est.Ob hanc causam generalẽ regulã dedit mittẽdi sanguinẽ Haliabbas, ex eadẽ parte in uiscerũ inflãmationibus,ex aduersa tamen in laterali morbo:quia eum morbum inter eos connumerat,qui in exterioribus partibus accidunt. Sed Paulus aliter sentire uidetur,regulã generalẽ secutus,quo ad intẽtiones diuersas, quæ sunt tres iam dictæ,Diuersio,Deriuatio,Euacuatio. Et sicut duobus postremis idẽ latus debetur,sic primæ cõtrariũ,nec consentiens. Apparet autẽ hic ex capituli titulo:nã inscribitur de Sanguinis missione.Ideo nihil plus uult ibi,quàm Galenus in libello de Reuulsione, & aliis locis, ubi de ea loquitur.Iam autẽ semel dictũ est,nec repetere pigebit,difficultatẽ non esse,an reuulsio ex cõtraria parte fieri debeat,sed an omnis:secunda, an laterali morbo per initia reuulsio tantũ cõpetat,an deriuationi permixta,in quibus Galenus ab his dissentire uidetur.Sed Auenzoar 1. Theisir tract. 16.cap.3.dicit,quòd ex aduersa iecoraria alterius brachii est mittẽdus sanguis:quãuis uisum sit quibusdã nouis medicis,quòd ex eodẽ latere:sed ra-

tiones eorum,dicit,ſunt ſophiſticæ:imò ſic agere,nil aliud eſt,quàm ægros occidere.Hunc fruſtra ab opinione ſua conaberis remouere:nam duo exiſtimat neceſſaria in initio morbi, reuulſionem, & quòd illa à latere contrario ſemper fiat: cùm tamen,ut uidebitur,in utroq; decipiatur.

Cornelius Celſus lib.2.cap.9.poſt mediũ,hæc habet:Neq; ignoro quoſdam dicere quàm longiſsimè ſanguinẽ inde,ubi lædit,eſſe mittendum:Sic enim auerti materiæ curſum: at illo modo in id ipſum quod grauat euocari.Sed idipſum falſum eſt:proximũ enim locum primò exaruit:ex ulterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur,quatenus emittitur. Vbi is ſuppreſſus eſt,quia nõ trahitur,ne uenit quidem. Videtur tamẽ uſus ipſe docuiſſe,ſi caput fractũ eſt,ex brachio potius ſanguinẽ mittendũ eſſe:ſi quod in humero uitiũ eſt,ex altero brachio.Credo, quia ſi quid parum ceſſerit, opportuniores hæ partes iniuriæ ſunt,quàm quæ iam male habẽt. Auertitur quoq; interdũ ſanguis ubi alia parte prorũpẽs alia emittitur.Deſinit enim fluere qua uolumus:inde obiectis quæ prohibeãt, alio dato itinere. Libro autem 4.cap.6.cum lateralis morbi curam deſcribat,nec quicquam adiiciat ad ſanguinis miſsionem: clarum eſt in generali eum ſententia perſiſtere.Idem in duobus proxime ſuccedentibus capitulis, dum de pulmonis ac iecoris inflammatione loquitur, obſeruat: nihil ad iam dicta adiiciens.quo fit, ut ipſum Galeno, aut potius ipſi conſentientem habeamus Galenum.Hæc igitur uetuſtiorum placita ſint.

Supereſt modò,ut uideamus,ſi quæ rationes hoc,uel illud cõuincãt:nã quæ duæ ſuadebãt,ex aduerſo latere ſanguinẽ eſſe mittendũ, ab Auerroẽ adductæ,à nobis ſolutæ ſunt:quãquã illarũ declaratio ex ſequẽtibus locupletius habẽda ſit.Eſt igitur ratio Principis hęc,In diuerſione quærẽda eſt uenarũ cõmunicatio & diſtãtia maxima: ſed communicatio eſt ex uenis eiuſdẽ lateris,nam inter oẽs dextri ac ſiniſtri lateris uenas media eſt uena magna,quã chilis uocãt:igitur cũ diſtãtia maxima ſit inter pedẽ & manũ, ac maior quã inter manũ & manũ,ſeu latus & pedẽ,maior quã inter latus & aduerſam manũ:cõſtat quòd ſaphenæ uena baſilicæ erit præferẽda. Pro rationũ autẽ ſequẽtiũ intellectu præmittendũ, quomodo homo per quatuor dimẽſiones diuidatur:nã Galenus ſexta Aphor.36.dicit, quòd partes quæ ſunt ſupra hepar curãtur ſectione uenarũ manuũ: inferiores ſectione uenarũ pedum.Et in libro de ſanguinis miſsione cap.18. renes quaſi medii ſtatuũtur.Dextrũ uerò ac ſiniſtrum,antè & retro, facile quiſq; diiudicat. Attamẽ longe plus intereſt inter dextrũ latus ac ſiniſtrũ, quàm inter anteriorẽ poſterioreq; ꝑtẽ:quoniã ĩter dextrũ ac ſiniſtrũ latus,ꝑ totũ corpus, diſtẽdatur medulla ſpinalis arteria ac uena magna, quæ illi in ꝓfundiore corporis ꝑte ſubiacẽt:cũ ſpinalis medulla ſuo ĩtegumẽto foris in dorſo ꝓmineat.Quartus modus eſt eius,ꝙ in ꝓfundo iacet,idẽ ĩtra abdomẽ, ſexta

Aphor.

Aphor.7. unde morbus lateralis inter morbos exteriores cōnumerari potest, non enim est profundior abdomine, cùm pleura fermè in eius directo sit. Atq; ex hoc alterum certè sequitur, quod ignorare minime oportebat: scilicet, quòd caua uena postquàm iuxta iugulũ diuiditur in partem quæ ad caput ascendit, atq; truncum descendentem, ibi etiam dextra sinistraq; bipartitur. pars uerò quæ inferius tendit antequàm ad brachii separationem, qua à corpore diuellitur tendat, tres ramos infra in costas emittit. Primum quidem, qui iuxta pectoris mediũ anteriores partes illius usq; ad renum directum nutrit. Secundum uerò, qui proximè ad spatulã iuxta costam quintam finitur, à superioribus illas connumerando: cùm tamen lateralia pectoris ut primũ & ipsum multis modis diuisum nutriat. Tertium autẽ, quasi in ipsa spatula latus ac dorsi posteriora nutriens, ad ipsos usq; renes descendit, ac primi rami particulis iuxta committitur. Illud uerò diligentissime considerandum, ex uena caua à dextra parte maximum exoriri ramum ἄζυγον uocatum, quòd à sinistra parte coniugem non habeat. qui ramum alium ad partem sinistram emittens, per illum singulas inferiores costas enutrit: ipse uerò dissectus in totidem ramos, quotus est costarum numerus illas ex posteriore parte nutrit. Sed huius rami posterioris, qui ex priore dextro exoritur, prouentus non uniuersis hominibus contingit: at ἄζυγος generalis omnibus supra cordis regionẽ exoriens: nouem inferiores, & tres superiores costas nutrit. Porrò partes costarum inferiorum ex hac nutriuntur (ut dictum est) uena, quæ cōiuge caret partim: partim ex uenis à caua per ipsas directis: ipsa uerò caua iuxta os sacrum discinditur bipartito, nutritq; crura, poplites, femora, pedes. Manifestum est igitur, quæcunq; supra cor iacent, ut pulmonem, & costas septem ueras, à superioribus uenis nutriri, quæ à cauæ ramis exoriuntur: inferiora uerò membra ramis à caua inferioribus cordis habita ratione: costas tamen inferiores, maximè dextras, etiam à ramis eius uenæ, quę supra cor exoritur, & coniuge caret, nutriri palàm est. Vnde neq; illa ratio nos turbat, quòd cùm Galenus dicat, sanguinis misionem non prodesse è brachio, cùm phlegmon inferiores costas occupat: quòd necessarium sit sanguinem per ipsum cor educere: cùm superiores costę superioribus uenis, inferiores inferioribus nutriantur: nam & si inferioris maximè dextræ partis uena sine coniuge nutriantur, atq; ob id iuuari posint secta interna brachii uena: Galenus tamen censuit maximam partem nutrimenti ex uenis inferioribus, non ex uena illa solitaria deferri: nec in hoc deceptus est. Quare ipse in secundo Regim. acutorum 11. consulit, ut si morbus magnus sit, & febris uehementissima, ut sanguinem mittamus purgatione prætermissa. Cùm autem non de pede mentionem faciat, certum est ex interna mittendum intelligere. Nutriuntur igitur & Galeni iudicio aliquo modo costæ

inferiores(& si non ut uere costæ) uenis superioribus. Illud igitur maius est,quonam pacto,cùm iecur sanguinem trāsmittat ad brachiū dextrum, non nisi per cauam uenam,quæ prius in cor transierit (ut etiam Vesalius lib.3.cap.7.ac deinceps aduersus Galeni placita edocet, coadiuuāte rei historia) in iecoris phlegmone emissus sanguis ex interna brachii uena plurimum iuuet,intercedēte corde?Par enim est,uel nihil,aut parum saltem iuuari: atq; hoc ille potius docere debuit, quàm missionem sanguinis in morbo laterali ex quocunq; latere fiat, æqualiter prodesse,ut lib.5.cap.9. in fine dixit:siquidem huic opinioni nō adeo fauet experimentum,ut illi quæ in morbo laterali sanguinem mittendum edocet. Nam etsi iecur ex sanguinis missione iuuetur dū phlegmone laborat:hoc est maximè, quia cor refrigeratur. ob id sectionem uenarū manuum in uniuersis febribus, tum phlegmonibus membrorū,iuuare dicam: quòd cor refrigeretur,non quòd iecur exinaniatur.quamobrem pauci,imò uix ulli,ut experimento uidi, iecoris inflammatione liberantur. Et hoc est genus lateralis morbi apud imperitos,quod quia difficillime liberatur,pestilens uocatur. Liberatur autē difficillime,non solum quòd grauissimus sit morbus,sed quòd morbum pro morbo curent:non in hoc quàm in cæteris prudentiores,aut magis oculati:siquidē & lateralis morbi,& iecoris phlegmonis signa apud hos asinos quomodo non confundentur, cùm Galenus recitet quinto de Locis,cap.7.Siculum medicum in seipso aberrasse. Vix unqàm (ne absq; uix dicam)quenquàm uidi,cui medici tanquàm phlegmone iecoris laboranti manus adhibuerint:atq; ideo omnes, quotquot in horum boum curam incidunt,uitam morte commutāt.Pręstiterit igitur in his,secundum dissectionis rationem, si modò sanguinis missio prodesse potest,ex pedis uena sanguinē mittere.Sed cur(dicent) magis tamen iuuantur secta uena in dextro quàm in sinistro latere,nō solū in febribus,sed iecoris phlegmone?Itaq; dimissa hac cōtentione,quæ à Galeni & Aristotelis dissidio proficiscitur,utiliorem exercitationi sententiam aperiam. Etenim cum sanguinis missio ad animi defectionē persæpe cōueniat, & in plerisq; morbis pręsens sit auxilium:maxime tamen in tribus cōuenit prima Aphor.23. & in ardentissimis febribus,& maximis phlegmonibus, & uehementissimis doloribus.In prima igitur occasione plurimum interest, an ex uenis brachiorum,an pedum,mittamus sanguinem.Quippe ex manibus deductus sanguis cor ipsum illico refrigerat: nam sanguinem eduxit ex uena, ubi proxime ex corde progreditur sanguis etiā calidus,ac subtilis,qui superiora petit:quorum nullum in sanguinis missione ex saphena,seu exteriore pedis contingit.Igitur quòd in acutis omnibus, non solùm ardentibus febribus,ex brachio sanguis mittendus sit, satis constat. Et si cor torqueatur,ex sinistro magis latere:sin autem plenitudo multa sit,ex dextro

aufer

auferēdus eſt.Proculdubio enim ſanguis in iecore generatur.In longis autem febribus ſi ex inferioribus uenis ſanguis detrahatur, multo melius erit,quàm ſi ex manibus:craſsior enim exiſtens ima petit, atq; frigidior. Ob hoc & uina cùm ad finē deducta ſunt,languidiora,& deteriora fiunt.

In inflammationibus autem omnium uiſcerum duo quęruntur: alterum,ut inflammatio ſedetur:alterum,ut ſanguis per totum corpus ſupercalefactus tum cor,pulmo,iecur,refrigerētur.Primæ intentioni conuenit, ut dolor ſedetur,reuocetur influens ſanguis, & qui iam influxerit à loco ipſo retrahatur: ratione autem ſecundæ intentionis,ut iam docuimus,ex brachio ſanguis ſemper eſt auferendus: ſola enim hæc detractio multum & uelociter cordi,iecori,pulmoni,ſanguiniq; ſupercalefactis cōuenit,cùm reliquæ ſero & parum.Sed in doloribus cùm ſine inflammatione fuerint, idem quod in febribus quærimus: ſcilicet remiſsionem motus, ſanguinis refrigerationem,& ſecuritatem à phlegmone.Porrò duo prima ſanguis è manibus detractus ſolum efficere poteſt:in hoc ultimo non contemnenda ſunt Principis præcepta,ut à longinquo,& per uenas communicantes aliquo modo detrahatur. Igitur ad rationes detrahendi ſanguinis in phlegmone ueniendum eſt.Prima eſt, In iecoris phlegmone detrahendus eſt ſanguis ex dextra interna,& ex ſiniſtra in lienis phlegmone:igitur ex eodem latere in morbo pleuritico: nam utilitas & periculum paria eſſe uidentur.Si enim concurreret magis ſanguis in hac detractione,quàm in ea quæ ex aduerſo fit latere,oporteret ut eadem ratione in horum uiſcerum inflammationibus ex aduerſa parte ſanguinem detraheremus. At hæc ratio parum mouet:tum quia,ut diximus,phlegmon ſub coſtis aliquo modo intelligitur eſſe in parte externa corporis: unde ſanguis in eum locum influit ex interioribus partibus:quare detractio ſanguinis ex eodem latere retrahet ſanguinem illum ſuper membra magis intima & principalia. Secundò dicimus,ſuppoſitum illud,quantum ad rationem, nihil concludere: plus enim uena pedis cōmunicat iecori, quàm interna, ſi utraq; ex dextro latere ſumatur:uel in liene ex ſiniſtro. Nā ut ſanguis ex iecore reuocetur, ſecta uena in brachio dextro, requiritur ut uena brachii retrahat à caua,caua à corde,cor à iecore.In ſectione autem interioris tali reuocatur ſanguis ex caua,& ex caua ſine medio à iecore: quare longe melius quantū eſſet merito huius ſanguis ex iecore per minutionē in pede,quàm in brachio reuocaretur. Sed,ut dixi,modica ex utroq; modo utilitas habetur. Videtur tamē dextra magis ſiniſtra in iecore,& ſiniſtra magis dextra in liene,ſeu ex brachio,ſeu ex pede ſanguis detrahatur,iuuare: quoniam, ut in fluminibus, quamuis caua ſine ſepto,aliquo omnem contineat ſanguinem,qui tamen à dextris influit,in dextra parte manet: & qui à ſiniſtra,in ſiniſtra:& rurſus,qui in dextra parte eſt,dextris mēbris immittitur:

qui

qui in ſiniſtra parte,ſiniſtris.Hoc autē,ut dixi,& in fluminibus, & in torrentibus uidemus:atq; eo magis ſi plenus ſit alueus,& curſus non impeditus:quæ duo maxime in cauæ uenæ proceſſu contingunt. Ex hoc manifeſtè liquet,quantum ratio Auicennæ peccet:nam nulla in cauſa minus prodeſſe poteſt miſsio ſanguinis ex ſaphena, quàm in laterali morbo. Nam ſi ad febrem reſpicias,nihil prodeſt:ſi ad euacuationem,uel diuerſionem,longe multo minus,quàm in iecoris phlegmone.Nam in hoc iuuare poterit,cùm nullum membrum egregium interponatur,ut nec inter ſiniſtrum & lienem:ut nec inter pedes ac renes ſuos, uel teſticulos, aut uteri latera.At inter coſtas & pedes cor ipſum medio loco ſtat:quare & autoritas Meſuę à ratione diſſectionis multū euariat.Sed,ut diximus,ipſe etiam noua & ab omnibus exploſa commentus eſt. Sed eſt aliud conſiderandum, cur multo maius ſequatur iuuamentum ex ſanguinis miſsione in dextra brachii,quàm pedis in iecoris phlegmone:nam ſanguis ex brachio detractus cum à corde trahat illo exinanito,cogit ut & ipſum à iecore rapiat ſanguinem.Cùm igitur cor ſit membrum ualidiſsimum, & cui nullum robore poſsit comparari,ipſum etiam iecur magna ui exinanit: atq; ita miſsio ſanguinis ex dextro brachio multum iuuabit in phlegmone iecoris,cùm ex pede parum:& ita quod poſuit Galenus tanquàm ex uenarum communicantia manifeſtiſsimum, quanuis ſit uerum,non tamen ex illa cauſa originem trahit hæc ueritas. quippe cùm communicantia nulla talis ſit: imo maior in pede, ut dixi,cum iecore,quàm in brachio:& ratio dextri & ſiniſtri etiam parum faciat merito uenarum magis communicantium:cùm nulla talis ſit hæc communicantia maior.ſed ratio pedis & brachii,ſi modò diſcrimen eſt, in iecoris phlegmone, in earum ſectione prouenit ex fortitudine attractionis cordis. Ratio autem dextri & ſiniſtri ex curſu ſanguinis qui in uenis plerūq; facit ut dextra ad dextram & ſiniſtra maximè flectantur ad ſiniſtram. Generaliter autem, ut diximus,euacuatio ex brachiis ſanguinis efferueſcentiam illius minuit.

Secunda ratio pēdet ex ratione generationis phlegmonis,poſita à Galeno libro de inæquali intemperie cap.3.nam in ea intumeſcunt uenæ,& arteriæ circuniacentis loci,primo magnæ,inde rami illarum & mediocres ac uſq; ad minimas:donec cogantur exprimere ſanguinem in concauitatem,& ſic generare phlegmonem.Patet igitur, quòd dum phlegmon gignitur, circuniacens regio tota ſimul tumida eſt,ac præter naturam affecta.Materia igitur,ſeu ſanguis,comparata phlegmoni, fluit adhuc:comparata regioni phlegmonem circūſtanti,iam fluxa eſt. Verùm materiæ fluxæ,iuxta omnium ſententiam, debetur ſanguinis miſsio ex eodem latere: igitur in phlegmone fiente,cùm ſemper materia iam in circunuicina regione fluxerit,competet miſsio ſanguinis ex eodem latere. Iſta ratio

claudic

claudicat: nam uel intelligit per materiam fluxam iam quiescentem in loco,& huic certè debetur misio sanguinis ex eodem latere: sed hæc non est quiescens,imò perpetuò fluit in alium locum,ut Galenus testatur: uel per materiam fluxam,intelligit motam è loco suo, & sic nõ omni tali debetur deriuatio,sed reuulsio ab initio. & ita ratio reddit ad idem quãtum fit ex hoc.Et nota,quòd secundum hoc tamen, ubi ratio hæc supponatur uera, fit secundum genus perniciosæ pleuritidis: & est cùm in sinistro latere materia ex uena non coniugata defluxerit: nam talis materia nullo modo potest minui ex sanguinis misione: non enim à sinistra, quia nulla illarum uenarum ex eo latere oritur,nec ideo potest trahi,ut ostendam in tertia ratione: nec ex latere dextro. nam cùm coniugata exoriatur ex parte inferiore cauæ comparando ad uenas nutrientes costas dextræ partis: sequitur ut longe plus detrahat sanguinis à loco sano quàm ægro. Talis autem misio sanguinis est parum utilis, ut infrà declarabo. Tu etiam non potes esse certus,tam in dextra,quàm sinistra,quòd sanguis non fluat à uena sine coniuge,seu solitaria. Igitur cùm in sinistra (si modò iuuaret sanguinis detractio) illa esset facienda ex aduerso latere, id est dextro:igitur talis pleuritis ex sinistro latere ualde est periculosa, & incertæ curationis. Accedit quòd propter propinquitatem cordis fit etiam periculosior. Verum cùm sint quatuor modi in curatione morbi lateralis,Sanguinis detractio,Victus,Localia,& Medicinæ:Victus rationem nesciunt hoc tempore,nec obseruant: Localia etiam extra tempus exhibent: in medicinis aberrant.Sequitur ut cùm misio sanguinis non prosit,ut talem morbum, ex quo plerique necessariò moriuntur ob imperitiam medicorum, uocent merito pestilentialem morbum lateralem. Est etiam animaduertendum,quòd in aliquo mittendi sanguinis more,unus modus pleuritidis erit pestilentialis, qui non erit in reliquo: uelut in sinistra erit letalior his, qui à sinistra, seu ex eodem latere sanguinem mittunt, (cùm fuerit propter sanguinem uenientem ex solitaria uena) quàm his, qui mittunt sanguinem à latere contrario.Et ita in phlegmone,quæ fit à solitaria uena,letaliores erunt quæ curabuntur secta uena ex aduerso latere, quàm ex eodem. Quare si quis dicat, Igitur tutius semper est mittere sanguinem à dextra.Respondeo: quòd non: nam in omni alio morbo laterali, qui fit in sinistra parte, & non à uena solitaria, mittere sanguinem ex dextra parte est inutile, cùm ex sinistra fit saluberrimum. At hoc frequentisimum est ut fiat ab aliis uenis, non à non coniugata. Igitur in omni morbo laterali à dextra parte conuenit sanguinis misio ex dextro latere. In sinistro autem est distinguendum: nam si dolor ad iugulum accedit, ex eodem latere mittendus est sanguis, ut Hippocrates & Galenus uolunt: nam solitaria uena in causa esse non potest, cùm eousq; non

pertingat. Et similiter si sit dolor in tribus superioribus primis costis, rami enim solitariæ ad illas pertingentes sunt adeo exiles, ut uix posśint phlegmonem excitare: uel si excitabunt, adeo leuis erit: ut non multum intersit ex quo loco sanguis mittatur. At morbus lateralis in sinistro latere in parte anteriore pectoris uix etiam potest fieri à uena solitaria: qui autem est in directo quasi cordis sub ala sinistra, hic potest esse à uena solitaria: nã retro est truncus: ideo nõ facile ibi excitatur phlegmon, impellẽte natura sanguinẽ semp ad minores uenas: nec ante, quia ibi rami pauci pertingũt: sed in ala seu à latere & parũ propinquius anteriori pectoris parti.

Tertia ratio est, quòd natura sic operatur: expellit enim humorẽ peccantem tum sanguinem, tum saniem, ut tertio de Crisi cap. 3. unde ibi docet, quòd sanguis ex dextra nare in iecoris affectibus prodest: & idem de sinistra in liene, ut tertia particula Epidem. super tertium t. 78. de Pericle: qui cùm lienosus esset, & prima die sanguinẽ ex sinistra copiosum emisisset, in quarta liberatus est. Et rursus de Metone tertia par. super primũ Epidem. t. 24. qui liberatus est ex profluuio sanguinis in dextra nare in quinta die: cum prius in secunda etiam effluxisset. Et quanquã non constet eum laborasse iecoris uitio, sed lumborum: attamen in utraque parte cùm esset uitiũ, plerunq; si paritas sit morbi, à dextro sanguis latere effunditur, uel ut calidiore. At in Cleonactide, cui sinistrum latus indoluit (est autem hic proximò præcedens æger) sanguis ex utraq; nare effusus est, ac sine ordine: uerùm hoc ad trigesimum diem actum est, cùm in primo die adesset dolor. Philiscus autem, qui. 18. textu scribitur, mortuus est, cùm lienem durũ haberet, & ex utraq; nare sanguinẽ paucum merũ in quinta die emisisset: nam inconstãs hæc est emisio, & ut in Prognosticis inquit mala: tum quia paucus, tum quia merus. Inconstans autem, quia tam ex aduerso, quàm ex patiente latere profluxit. Medicus igitur est naturæ recte operantis imitator. prima Aphor. 21. igitur medicus sanguinem ex eodem latere detrahet. Ista ratio est præcedentibus duabus ualidior. Natura tamen cùm hoc operatur agit iam constante phlegmone, nunquam autem dum fit: At de hoc apud medicos iam nulla est fermè dubitatio, cùm inflammatio perfecta fuerit.

Quarta ratio, & quinta sunt his infirmiores: nam nec semper medicus naturam imitatur, quia lapidem extrahit ex uesica, eruit ranulam, deprimit in oculo nebulam: at (dicis) hæc natura non potest facere. At ego dicam nec natura simul potest mittere in partes contrarias, ac diuertere influentem humorem ab initio morbi, nisi medici auxilio adiuta: quare medicus ad contrariam partem reuellere debet. clarius ibidem in commento 21. dicit Galenus, quòd Naturam recte operantem adiuuare debemus: malè autẽ, retrahere, & impedire. Igitur cùm in phlegmone quod fit

ſit deriuet materiam in membrum, expedit nobis contrarium facere. Ratio tamen pro Galeno eſt, quòd qualiſcunq; operatio, quæ fit per nõ communicantes uenas, eſt inutilis: talis eſt quæ fit minuendo ſanguinem à latere oppoſito. & ita hæc ratio eſt probabilis, & contentioſa: propterea ad ualidiores deſcendo. Miſsio ſanguinis ex eodem latere plus euacuat, & æqualiter, aut etiam magis diuertit: igitur præponenda eſt. Ratio per ſe clara eſt, modò antecedens oſtendatur: nemo enim dubitat, primam eſſe medici intentionem, prohibitionem inflammationis: ſed hæc tollitur, minuendo quod iam conflatum eſt, & prohibendo ne augeatur: quorum alterum euacuatione, reliquum diuerſione conſtat. Euacuatio ex latere oppoſito nulla eſt, uel etiam Arabibus ipſis teſtibus.

Reliquum eſt ut de Diuerſione dicamus. Iam uerò notum eſt, quòd ſanguis qui in phlegmonem cogitur, (gratia exempli) in dextro latere ab aliqua quatuor uenarum, quæ ex caua, uel eius dextro ramo exoriuntur, cogitur. Si igitur ſanguinem ex aduerſo latere minues, nõ prius eum motum ſedabis, quàm totam cauam uenam exinanieris: quòd ſi credas ſanguinem è ſiniſtra parte in dextram delatum phlegmonem excitare poſſe, tunc neceſſarium eſt, ut uel ex dextro latere in ſiniſtrum uenæ notabiles cauæ non ob obuiantes permeent: quod omnino falſum eſt. Et hic eſt error uulgarium medicorum ignorantiũ hoc, ut reliqua omnia artis principia: ſcilicet, quòd dextrum latus à ſiniſtro ex toto diſiungitur, nec niſi per cauam uenam latus lateri commune eſt, niſi in pauculis finibus uenarum nullius propemodum conſiderationis, uel neceſſarium eſt ut ſanguis adeo concitatus ſit ex ſiniſtro in dextrum latus permeans, ut impellat cauam uenam implere uenas dextri lateris: & ſic phlegmonem generare. At ſic in hoc caſu uix effugere poteſt, quin phlegmon in tanto impetu in ſiniſtro latere prius non generetur: quare diuerſio ex oppoſito latere hunc tantum imaginabilem motũ retardare poterit. At & in eo caſu nihil proficiemus: nanq; ſi iam dextra pars phlegmone laborat, & à ſiniſtro latere in dextrum latus tanta eſt plenitudo, ut non obſtante cordis & iecoris & cauæ uenæ capacitate, neceſſe ſit phlegmonem generari: certè uel cuilibet aſino clarum eſſe poteſt, miſsionem ſanguinis tunc in ſiniſtro latere factam nihil auxilii tantæ plenitudini & phlegmoni quod iam fit allaturam. At è diuerſo, cùm ſanguis ex caua in ramos influat, habeat uerò deſcenſum duplicem, alterum latum in brachii uenam, alterum arctum in pectus: ſanguine ex brachio detracto, quis dubitat, quin manifeſtè ſanguis influens ad pectus non retroagatur? Altera clariſsima ratio eſt quòd Hippocrates & Galenus ſecunda particula ſuper ſextum Epidem. 7. & 8. præponunt deriuationem reuulſioni, & de hoc dictum eſt in octaua Contradictione præcedentis tractationis. Cùm enim dolor materiam ad ſe

trahat 13. Artis curat. cap. 8. & 1. de Simplicib. medic. cap. 26. dum de aceto loquitur, in initio, & 4. Regim. acut. t. 27. & 2. de Differ. febr. cap. 11. sed nullibi clarius, quàm quinto Artis curat. cap. 4. nihil magis trahit materias ad locum & phlegmonas excitat quàm dolor: quamobrem procuranda est sedatio hæc doloris cum deriuatiua sanguinis missione, quæ ex eodem fit latere, & copiosa. Sed de quantitate in libello de Malo medendi usu, satis diximus. Patet igitur, uenam saphenam non diuertere, multoq; minus euacuare in laterum doloribus costarum septem superiorum, ut existimauit Auicenna: non enim directio lateris est in causa, sed uenarum communicantia, ut sanguinis missio iuuet: quamobrem ea ratio ex toto nihil concludit: cùm tamen apud Galeni dissectionem uim aliquam habitura sit: cùm hoc ipse credat cauam uenam iecori committi ex superiore parte corde non intercedente.

Igitur ut tanta confusio opinionum, ad ægrorum utilitatem, & medicorum, quicunq; sint, qui resipere uelint, redigatur: hoc modo distinguemus: Si lateralis morbus ex dextra parte sit, sanguis ex interiore uena brachii dextri mittatur copiosus: ubi dolor in septem superioribus costis fuerit, & si multa plenitudo sanguinis in corpore fuerit, die sequenti è diuerso latere, id est sinistro, sanguinem mitte: ex interna brachii, aut in minore plenitudine appone cucurbitulas. quòd si non adeo plenum fuerit corpus, sufficiet prima sanguinis missio: (& hoc est quod dixit Hippocrates: Deriuare &c. & Princeps) cunq; ad diuersum trahere uolueris, ut in secũda die, dolorem prius seda, scilicet sanguine ex eodem latere misso. Quãquã postmodũ nõ uisum sit, ut in sentẽtia persisteret in casu lateralis morbi: nã in cæteris hoc egit, ut iecoris & splenis inflãmationibus. Si autẽ morbus lateralis est in sinistra parte, non sub ala, sed in supremo pectoris, uel in medio secundũ latitudinẽ minues sanguinẽ à dextra: & reliqua ut diximus eodẽ modo, ut de dextro latere cõsequẽter: scilicet si oporteat sequẽti die à sinistra interna brachii. Si autẽ dolor fuerit in musculis mediis, uel exterioribus, minutio fiat à latere cõtrario semper: aut nõ fiat: & in uigore morbi, euacuato corpore ex initio, & cũ inedia, uẽtosa loco applicetur: est enim admirabilis iuuamẽti, ut Trallianus & Zoar affirmãt. Facilis autẽ est cognitio huius morbi, quia ad tactũ dolet, & parum aut nihil expuit, & nõ est pulsus serrinus: nec est tãta spirãdi difficultas, imo parua aut nulla: & reliqua, quæ uide ab antiquis. Si autẽ suspiceris quòd sit in latere sinistro, ꝑpter solitariã uenã, tunc mitte sanguinẽ ex dextro latere ex interna brachii, pro uiriũ magnitudine ac morbi. In hoc autẽ casu optimum est emplastrũ applicare spinæ dorsi ex urticis, matre uiolarũ, & oleo uiolato copiosè: mitigatur enim dolor, & sanguis refrigeratur, & concoquitur quod factum est, & quod nondum factum est prohibetur. Si uerò

morb

morbus lateralis fit in costis quinque inferioribus, infra furculam ensiformem: si febris sit ualidissima, sanguinem mitte copiosum ex interna cubiti: at uerò si febris parua, & dolor magnus sit, ex eiusdem lateris saphena: si neutrum horum adest, extrahendus sanguis non est, sed purgandus æger. Si uerò iecur uel lien phlegmone laborāt, si febris sit uehemens, ex interna brachii: si parua, ex saphena pedis lateris eiusdem sanguis est detrahendus: quanquàm (ut dixi) Princeps in laterali morbo etiam, si non sit in spuriis, consentiat: in hoc autem dissentiat. Si autem aliquis sit consuetus incurrere lateralem morbum ex dextra parte in æstate: in uere, minuatur ex sinistra interna brachii: & ita à dextra, si ex sinistra. Quod autem dixi de iecore & splene ac saphena secāda, arbitrio tuo remitto: nam rationes ad oppositum, quas adduxi, ualidæ sunt. Ego tamen in illorum morbis, qui ex sanguine frigido fiunt, sic agerem, & egi ad hanc usq; diem feliciter. In cæteris si regulam hanc præterieris, scias, quòd si quis moritur ex ægris, culpa tua illum mortuum: si quis seruatur, fortunæ beneficio illum adiutum. Est & tertium genus lateralis morbi, quod pestilentiale dicunt, quoties phlegmon panniculum pectus diuidentem, aut cor tegentem, inuadit: & hoc etiam putant esse morbum pestilentem & lateralem, quòd modicus dolor, ac uix sensibilis, percipiatur: & ægri tamen moriantur. Sed nec est lateralis morbus, nec pestilens, sed perniciosus tantum, ratione loci ad quem materia peruenit ob subtilitatem, & caloris innati debilitatem: & quamuis modica in his salutis spes sit, abstinentes tamen ab omni sanguinis missione, seruari poterunt: cùm per eam nec phlegmon prohibeatur, nec minuatur, & uires tamen frangantur. In reliquis autem generibus cùm tardatur missio sanguinis, ex debito loco tria mala fiunt, adeò perniciosa, ut ex uno eorum uel solo homo mortem consequi possit. primum est, quòd phlegmon augetur in immensum, & magis quandoq; quàm si nullus sanguis prorsus mittatur: quoniā sanguis agitatur, & mouetur. Secundum, quòd inculpatus sanguis educitur, unde uires debilitantur. Tertium, quòd sanguis phlegmoni circumadiacens corruptus aut niger, aut liuidus, relinquitur in corpore: qui febres excitans inextinguibiles, statim persæpe occidit. Ex hoc autem clarum est, facile cognosci posse ex uenarum dissectione, qua parte sanguis influat cuiq; parti: atq; ex hoc deriuare, uel reuellere licere, auertentes motum sanguinis influentis, uel deducentes ad exitum. Quod non intelligentes quidam, magni ponderis rationem negauerunt: nō enim parua res est hoc scire. At quomodo quisquam aliquid scire potest, quod sciri nō posse putat? Cæterùm hac in parte longiusculus fui non solùm ob pertinaciam defensorum, ac multitudinem opinionum, sed quòd sic omnem mittēdi sanguinis rationem in singulis quoq; aliis morborum generibus explicauerim.

CONTRADICTIO IX.

Vinum qua primum ætate competat.

INfantibus calida leuatio longo tẽpore apta eſt. Vinum dilutius, neq; omnino frigidum. Hippoc. in libro de Victus ratione priuatorum t.23. ſubiicit autem rationem, Vt minus tententur conuulſionibus, & ut maiores ac coloratiores euadant. Habet autem Græca lectio τὰ παιδία χρὴ τὰ νήπια. quod eſt dicere, Pueros infantes oportet: & reliqua, ut magis neceſſitatẽ inducat, quàm utilitatem. Intereſt autem multum inter hoc, & illud: nam utilia proſequi, bonum eſt: at neceſſaria nunquàm ſunt prætermittenda. Galenus etſi hanc Hippocratis ſententiam non exiſtimet, cùm inter nothos Hippocratis hunc librum enumeret: ſubiicit tamen, Vinum ipſos dilutum bibere præcipit, ne plus æquo calefiant. Haliabbas autem lib.1, Practicæ cap.22. initium dandi uinum ex quarto anno ſumpſit in pueris: atq; ſic ſerius paulo quã his uideatur eſſe ſententia Galeni, & eius qui librum conſcripſit de Victu ſanorum: nam Galenus Polybi uel Hippoc. eum eſſe credit. Aëtius lib.4.cap.30. à ſeptimo anno ad 14. uult inchoandam eſſe in pueris uini exhibitionem. Galenus autem primo de Tuenda ſanitate à 14. anno ad iuuentutem ſtatuit initium exhibendi uinum. Sed Paulus lib.1.cap.14. poſt 21. annum uinum exhibet: ſcilicet Galeno ſerius. Galenus autem in libro cui titulus eſt, Quod animi mores corporis temperamentum ſequantur, ex Platonis autoritate Vinum inutile conſulentibus, aut pugnaturis cenſet, uel prolem generaturis: atq; ideo nõ niſi corpus exercentibus, uel morbo laborantibus ipſum concedit. Princeps autem tertia primi doc. prima cap.4. non niſi poſt 14. annum uinum tribuit, Galenum ſecutus in libris de Tuenda ſanitate: ubi propriæ tractationis locus erat. Pro ſolutione intelligendum eſt, quòd ſcopi conſeruandæ ſanitatis tres ſunt, primo de Tuenda ſanitate: ut deperditum reſtauretur: ut excrementa eiiciantur: ut ſenectus tardetur. Multa etiam ſunt indulgentis, non conſulentis: ſicut dictum Galeni ſuper Hippoc. uel Polybi uerba iam recitata: & ſimiliter de Platonis dicto, iſtud non eſt propter corporis ſalubritatẽ, ſed morum cuſtodiam: nec ad indiuidui utilitatem, ſed reipublicæ. Quod Mahometes probè intelligens, bellicam uirtutem ac robur multum, ſublato è conſuetudine uino, extulit, ut nec uini inopia laborarent, nec corruptione uitiaretur exercitus, aut temeritate quę illius potu maxime aduenire ſolet, ſeipſos pugnãdo deteriore loco, uel inferiore numero, uel imparibus uiribus perderent. Sed nunc de ſingulorum ſalute ſermo habetur. Galenus igitur in primo de Sanitate tuenda hæc habet: Sanè uinum quãdiutiſsime qui ea natura puer eſt ne guſtare quidem ſuaſerim: quippe quod hauſtum & humectat nimium & calefacit corpus,

tum

tum caput halitu replet, his qui calido & humido sunt temperamento, quale est eiusmodi puerorum. Atqui nec repleri his caput est utile, nec ipsos supra quàm par est humidos calidosq; fieri:quoniam eo iam caloris & humidi peruenerũt,ut si paululum utramuis qualitatem auxeris,iam modum excesserint.Cùm autem sit omnis excessus fugiendus, maxime hunc expedit fugere,ex quo nõ corpori modò,uerùm etiam animo damnum accedit.Quare neq; iam adultis uinum,nisi modicè sumptum, existimandum est esse utile:quòd uidelicet ad iram & libidinem præcipites facit,& partem animi rationalem turbidam & hebetem reddit.Cæterùm his ipsis ad bilis excrementa uel mitiganda uel expellenda est sanè non inutile.Non minime uerò ad eam siccitatem quæ in solidis partibus, aut ex immodicis laboribus,aut ex proprio ætatis temperamento prouenit. Humectat nanq; ac nutrit quicquid immodicè siccatum est, tum amaræ bilis acrimoniam mitigat ac frangit:præterea per sudores atq; urinas euacuat. Pueri uerò, ceu qui talem succum minime colligunt, quiq; naturalem humiditatem plurimam obtinent, ut commodorum quæ uini potio largitur plane non egent, ita incommoda quæ affert tantum sentiunt.Nemo itaq; compos rationis pueros uti ea potione sinet:quam præterquàm quòd nullum affert commodum,incommodum etiam sequitur. Hic ad sanos habita ratione omnia uini enumerat commoda, incommodaq;: nanq; ad ægros uaria sunt, non solum commoda uini in uariis hominibus, sed & in iisdem morbis atq; ægris diuersa uina diuersos effectus pariunt:uelut odorata ac crassa, flaua, dulciaq; optima pectori & longis illius morbis,tussi,atq; orthopnææ. Inimica uerò nigra, austera,debilia, quæ tamen caput nec lædunt,nec feriunt, cùm priora illius morbis egregiè noceant:ut libro de Attenuante uictus ratione cap.12.scribitur. Vtilitas igitur generalis uinorum triplex est,Calefacere,Humectare,& Excrementa educere.Quòd si quis Principem nobis obiiciat tertia primi doc.2. cap.7.qui addit,quòd cibum penetrare facit: hoc nos in humactatione solidorum contineri affirmamus.Humidum enim uinum est omne,non solum quod tale substantia sit,sed quòd bonam faciat appositionem: quare senibus utilissimum:an uerò qualitate tale omne,dubiũ est. nocet autem & tripliciter pueris calefaciendo,humectando,caput petendo. At cùm ita sit,patet quòd etiam aquosum sit,inutile illis esse:nam & si nec calefaciat, nec caput petat, humidum tamen nimis est, ex qua ad suffocationis aut comitialis morbi periculum perueniunt.Quòd si quis nobis obiiciat,Galenum quartò de Tuenda sanitate iubere,ut in diluendo uinum,consuetudinem obseruemus:hic autem dilutum dandum præcipitur. Respondemus:Consuetudinem in solitis obseruandam,atq; in temperaturis iuuenum:nam infantibus aqua,adolescẽtibus uinum permixtum dari semper debet,

debet,ne ex contrario in contrarium transitus sit:senibus meracum.in iuuenibus quòd medii sint,obseruanda est cõsuetudo, nisi alia obstent. nam calidissima,in regione calida æstate media,dare perniciosum. Consuetudo igitur,ut & in reliquis,amplum locum & certum habet, ubi aliæ non superuincunt indicationes. Sed & illud iam apertum est, quonam pacto uinum siccum natura maximè iuuenibus conferat. Nam ætates indigent restaurante simili in qualitate: unde senes humidioribus uictitantes in anasarcam facile incidunt,prohibita uera nutritione: quod tamen apponitur humidum esse debet, & bene nutriens, & etiam liquidum seu molle. Atq; ita iuuenibus uinum natura siccum,& multam faciens appositionem, maxime prodest:qualitate enim simile, & appositione contrarium:nam pauco humido,quod uehementer humectet, necessarium est: & pauca utilior.His duobus modis tum excrementa excernendo, uinum iuuenibus ac senibus utile est. Sed est difficultas, quia Gal.5.de Tuenda sanitate dicit,uinum non competere in calidissima & siccissima temperatura:nec in calidissima & humidissima, quæ in latitudine sanitatis consistunt:sed aquam magis:& hoc,quia in talibus non qualiscunq; contrarietas est ad præseruandum sufficiẽs.Igitur nec uinum album opportunum erit,nec iuuenibus omnibus uinum competet.In tẽperatura autem æquali in passiuis uinum concedit: dans causam, quia talis in passiuis æqualis existens,immoderata in actiuis esse non potest. Aliàs solitus eram dicere, quod loquebatur Galenus de regimine præseruante, non conseruatiuo. sed respõsio nulla est.nã Galenus tertio Artis medicæ docet, quòd omnes intemperantiæ immoderatæ,regimine indigent preseruante: igitur nulli tali uinum competet.propterea dico,quòd temperature immoderatæ caliditatis aqua, non uino indigent: hocq; dixit Gal.8.Artis cur.cap.3.Pro hac igitur difficultate dico, quòd multum oportet attendere ultra ætates, morem,regiones, temperaturas. Morbosa nanq; corpora alia post quartum,ut Haliabbas:alia post septimum,ut Aëtius.Paulus uerò in humida & calida temperatura tempus exhibendi uinum producit.Galenus in inculpata temperatura & ualidis uiribus loquitur. Vinum autem antiquatum bibere si modicè uetustum sit,flauum, fuluum'ue, solis senibus conceditur, quinto de Tuenda sanitate, ante medium. In aliis autem huius usus uel ualde antiqui,quo ad cibum,nullus est usus, sed solum ad medicamenta. Pro Hippocratis autoritate respondeo, quòd uult emendare uitium antiquorum,dantium uinum merum infantibus, ut etiam nostro tempore:consulit igitur ut lymphatum propinent. Huius indicium est, quòd dicit minus pueros tentari conuulsionibus: quare comparatio hæc ad aquam non est: neq; enim uerum est lymphatum uinum minus infantes afficere conuulsionibus,quàm merum. Vt enim demonstraui ex autori

autoritate 5. Aphor. 5. partic. uinum sua subtilitate mouet conuulsionem: quare comparatio est ad meracum uinum: consulit igitur miscere. Sed cur hoc? an non melius aquam substituere? Respondeo, quòd sic: sed, cùm liber ille ad uulgares dirigatur, existimauit non parituros. Verùm cùm ibi multa liberius conscripsisset: seuerius ea est prosecutus in libris qui ad medicos dirigebantur: ut in libris Regiminis acutorum, & Aphorismorum. Sed insurgit dubitatio, nam uidetur ex dicto Aphorismo dilutum nocentius conuulsionibus mero, est enim minus siccum, minusque calidum. Respondeo: crassius est: nam aqua crassioris substantiæ est uino: in fundo enim subsidet: quare minus conuellit uinum dilutum meraco. Sed obiicies ex tertia particula problematum, Aristoteles quærens in secundo problemate, Cur dilutum uinum magis inebriet? Primam affert causam, quòd dilutum mero sit subtilius: eandem causam reddit in problemate 14. dum docet, cur dilutum magis caput offendat meraco. Sed & in 18. problemate, dum nititur ostendere, cur dilutum uinum meraco & aqua magis uomitum uel nauseam moueat, de meraco dicit, quòd minus euertit, quia reprimit: de aqua, quòd diluto uino sit subtilior. Respondeo: aqua & ratione qualitatis, quòd frigida & humida sit: & ratione substantiæ, quòd subsistat, omnino grauior est, causæ in problematibus cum dubitatiuè referantur, fidem non faciunt, nisi omnino sine dubitatione loquatur, effectus autem ueritatem in se continet. At uerò Philosophus ibi nihil plus uult, quàm quòd aqua minus in uentriculo subsidet: ideoq; tenuior esse uidetur: minus autem quàm dilutum uinum subsidet, & hoc meraco, in uentriculo, quia minus nutrit alterum altero: elementa enim non nutriunt: ideoq; subtilior uidetur aqua quàm uinum, & dilutum meraco: eoq; sensu concedimus tenuiorem esse. At propter hoc non sequitur, dilutum magis mouere conuulsionem. At si obiicias, qua ratione magis inebriat & caput tentat, eadem ratione conuulsionem mouet. Respondeo, hęc uera esse in superflua, nō moderata assumptione. Vini igitur utilitates ex his tum sexta Aphor. 31. sunt quinq;: Celerrime nutrire, Calefacere, Humectare, Dispergere sanguinem obstructiones aperiendo, & Excrementa tum biliosa, tum serosa educere, & quæ ex his sequuntur.

HIERON. CARDANI
CONTRADICENT. MEDICORVM LIBRI II. TRACTATVS TERTIVS.

CONTRADICTIO I.

Dialectica an medico necessaria.

EDICO dialectice est necessaria, in de Constitutione artis medicatiuæ cap.7.ubi inter septẽ conditiones medico necessarias connumerat non solùm methodum ut habeat, sed ut eo utatur. idem libro de Sectis. 19. & 2. de Simplicib. medic. cap.2. & ideò rectè dicebat Auerroës secũdo Primæ philosophiæ 15. quòd Dialectica est duplex: altera generalis, quę docet regulas cõmunes omnibus scientiis: & hęc debet disci ante illas: alia uerò quæ propria est unicuiq; scientiæ, & hæc cum ipsa scientia & eius principiis edocetur. Et sic nõ una, sed etiã duplex dialectice cuilibet erit necessaria. Hali uerò lib.1. cap.3. dum de ordine sui libri tractat, dicit, quòd oportet medicũ omnes scire sciẽtias, tum maximè dialecticã, quę omnibus artibus est necessaria. Et hic sermo sumptus est ab Hippocrate libro de Probitate: qui uult medicũ esse sapientẽ, tum maximè philosophũ. Galenus etiã 1. Artis curatiuæ 1. uidetur ultra hãc scientiam, necessariã existimare Geometriã, uelut & in de Constitutione artis medicatiuæ loco dicto. sic Hippocrates Astronomiã libro de Aëre & aqs. In oppositum inducitur Galenus tertio de Locis affectis, cap.1. nam dicit: Quæcũq; enim quæstiones usum trãscendũt, qualis sit rerũ natura, secundum propriã substantiã indagãtes, haud dubie logicæ esse censentur. Sic igitur Chrysippus philosophus cùm de animi ægritudinibus scribere instituisset, uno quidẽ libro curãdi tradidit rationẽ, aliis uerò tribus logicas quæstiones est cõplexus: cùm primus quidẽ ille unus nobis esset necessarius. Facile igitur est intelligere, hos tres ultimos iuxta Galeni sententiam medico non esse necessarios, cùm de primo tantum affirmet. Hippocrates quoq; Cous adeò in medica arte excellẽs logicã ignorasse uisus est, cuius usus nondum esset exploratus. Ad hoc dantur duę responsiones: prima est Cõciliatoris differentia prima, quòd Galenus loquatur propriè in eo casu inutilẽ esse logicã, nõ generaliter. Alii dixerũt dialecticẽ esse necessariã ad inuentionẽ, non ad artẽ traditã. Hoc de Hippocrate qui artẽ inuenit, uerũ non esse manifestè intelligitur. dictum aliud est uoluntarium: nec magis de uno

de uno quàm de alio uerũ dici poteſt. Propterea adducitur altera reſponſio à quodã, ſumpta ex 4. Phyſicorum 87. ubi Auerroës in cõmento dicit, Per ſermones extraneos intelligit dialecticos: nam Philoſophus in textu dixerat, fieri oportere inquiſitionem de tempore prius per rationes extraneas, ſeu ut poſtmodũ docet euentus, ſophiſticas: nam eas falſas reprobat inferius. Eſt enim prima ratio antiquorũ, Tempus cõponitur ex futuro, præterito, & præſente: Pręſens nõ eſt tẽpus, Futurũ & præteritum nõ ſunt: Igitur tẽpus ex nõ ente cõponitur. Manifeſtũ, quòd nihil concludit hæc ratio. Sed reſponſio iſta (uelut & pleraq; illius hominis ſunt) eſt apparẽs, & ſine ueritate. Nã ibi intelligit per rationes logicas quæ procedunt ex alienis principiis, & etiã nihil cõcludũt: at Galenus ibi uocat dialecticas quæſtiones nõ falſas, ſeu ex aliis principiis, ſed tantũ quæ nõ conducũt ad finẽ medicinæ, etiã ſi ueræ ſunt, & ex propriis ueniãt principiis. Multũ autẽ intereſt, quoniã Ariſtoteles tãquã improprias & falſas uocat dialecticas rationes: at Galenus, inutiles. Ideo ſciendũ eſt, quòd multũ intereſt quærere, an dialectica ſit medico neceſſaria, & an quæſtiones quæ uocãtur dialecticæ ſint medico neceſſariæ. Eſt autẽ quadruplex quæſtio, ut quatuor res: Prima eſt Demonſtratio: ſecũda eſt Ratio cõmunis inquirendi: tertia Propria: quarta eſt Quæſtio dialectica. Demonſtratio cùm ſit logicæ pars, ut ſubiectum, neceſſaria eſt medico, ut omnibus aliis artibus ſpeculatiuis. Ratio uerò cõmunis inquirẽdi eſt etiã illi neceſſaria, ſed tamẽ propria medicinæ: ut iſta ꝓpoſitio, Aqua per ſe primò infrigidat: eſt apud medicũ non cõcludẽs uniuerſalẽ, ut apud Philoſophum: non enim ſequitur, igitur cuilibet competit infrigidandi cauſa: nam in aliquibus calefacit per conſequentiam. Communis autem ratio eſt per diffinitionem & diuiſionẽ: & hæ omnes medico ſunt neceſſariæ. Eſt poſtmodũ Ratio & Quæſtio dialectica: differunt autẽ, quia Ratio procedit ex cõmunibus, & falſis: & hæc pertinet ad artificẽ, ut reprobet illã, uelut Philoſophus facit in 4. Phyſicorũ. Eſt poſtmodũ Quæſtio dialectica, quæ procedit ex principiis iiſdẽ, ex quibus proficiſcitur quæſtio medica, ſed nõ tendit ad artis finem: uelut ſi quis quęrat, Cur carnes in aqua nõ ſupernatãt, & panis ſic: cùm tamen panis ſit ſolidioris & denſioris alimenti. Manifeſtũ eſt, quòd principiũ quæſiti medica eſt propoſitio, & quæſitum eſt etiam uerũ, tamen non tendit ad finẽ artis: ideo quæſtio hæc apud Galenũ merito dialectica uocatur. plurimũ igitur differt hæc ab illa logica ratione re, ut declaratũ eſt, & nomine: nam ab Ariſtotele uocatur Ratio, à Galeno autem Quæſtio, ſeu ut dicunt, Problema. Et hoc modo problemata plura, quamuis ſint ex principiis medicinæ, non tamen ſunt medica: uelut tertiæ particulæ problematum. Ad medicũ igitur pertinent demonſtrationis ſcĩetia, uiæ cõmunes, & propriæ, tum etiã rõnes dialecticæ, nõ autẽ problemata dialectica.

CONTRADICTIO II.

Præcepta medica an ex proprijs principijs, & an dies iudicatorij uim à luna suscipiant.

SIngula medica præcepta debent esse uera & ad finem artis assequendum utilia & ex propriis disciplinæ principiis prodeuntia. libro de Optima hæresi cap.1.at Galenus 3.de Diebus decretoriis,cap. 9. regulã & legem quam præscripsit non seruare uidetur: nam uolẽs rationem reddere cur xx. dies magis iudicatorius quàm xxi. sit, hãc init rationẽ : Circuitus Lunæ in diebus xxvii.& horis viii.perficitur:accẽsio lunæ ad solẽ in diebus xxix. horisq; xii. à quibus sublatis diebus tribus quibus fermè latitat Luna dum sub Sole coit,relinquuntur dies xxvi.horæ autẽ xii. Medium igitur huius temporis,& apparitionis Lunę,ac circuitus naturalis eiusdem,est dies xxvi. horæ xxii.Hoc modo prima hebdomada dies habebit vi. horasq; xvii. & mediã,& sic in vii.die terminabitur.Secũda finietur in diebus xiii. horis xi. atq; sic in xiiii. die. Tertia uerò in diebus xx.horis quatuor & media.Atq; sic ei uidetur bellè ratione astronomica diẽ xxi. ad xx. cõtraxisse:in qua causa quot modis sit ridiculus,nõ facile est explicare:tum maximè,quòd ꝓpria, ut dictũ est,pręcepta trãsgreditur.sed illud tolerabile.nã quotiẽs ꝓpositiones quędam quasi primæ sunt,uelut hæ,Septimus dies est iudicatorius uel xiiii. nil prohibet quin ex physica ratione demonstrẽtur.Est autẽ ratio hęc physica,nõ ut quidã putãt astronomica:nã fundatur in hac ꝓpositione, Operationes in corporibus humanis pendẽt à motu ac cœlesti lumine : at medica ars subiicitur philosophiæ,ut in initio libri de Sẽsu & sensili : & in libro de Respiratione,cap.8.in fine.Sed illud dignũ primò risu est,quòd dicat,Si qs autẽ huius subtilitati succẽseat,huius disputationis, difficilẽq; eã existimat: rem adeò leuẽ attingẽs,ac puero dignã,ut ingeniũ suũ in hac re declarauerit in mathematicis fuisse omnino inexercitatũ,de quibus tantũ gloriatur.Quinimo uerbis rem dilucidã adeò implicuit cũ suis Cẽtesimis uigesimis,ac Ducentesimis quadragesimis, ut uerè speciem quandã difficultatis addiderit.Quomodo hîc appellabit Decimi elemẽtorũ rationes, si hæ difficiles ac subtiles sunt:aut his subtiliores Tertii decimi? aut artem Algebraticam adhuc his grauiorẽ?uel omnino artem nostram,quam Magnam uocauimus ? aut illam quæ ad summum peruenit subtilitatis Archimedis inuẽtionem?seu de Elicis lineis, seu de Spheroidibus?aut de Sectionis conicæ quadratura ? Certè hæc oportebit ad inferos, uel superos relegare, si illa sua tam crassa supputatio difficilis, aut subtilis, dici debet. Quis uerò unquam audiuit mensem compositum ex duobus, altero quidem imaginario, altero uerò non, ut nec ipse imaginarius ei satisfacere

cere potuerit? Admittere rem imaginariam in rebus naturalibus ridiculum est:quandoquidem nec numerum,nec magnitudines inter causas, & meritò, recipiat Aristoteles. Permiscere etiam disſitas in eodem genere causas,res est prorsus exemplo uacans. At uerò miscere rem imaginariam cum re naturali,adeò puerile est,ac indignum Galeni autoritate, ut malim totũ quod superest à capite octauo suprà tertii libri de Diebus iudicatoriis superadditum ab aliquo existimare,quàm autoritatem tam grauis uiri uiolatam uideri: qui efficaces etiam rationes antiquorum adeo subtiliter aggreditur,uehementerq; oppugnat, irridet oratorie,ut modò Aristotelem,modò Ciceronem æmulari uideatur. tum uerò uel saltẽ tot commentis propositũ assequeretur:nam uel sic in XXI. diem pręter omne propositum iudicationem reiicit: statuit enim mensem lunarem dierum ut dixi XXVI.horarum XXII. huius tres quartę sunt dies XX. horæ IIII. & dimidia. si igitur horas totidem ad numerum adiicias quot ad XX.dies superabundare cernũtur:fient horæ nouem omnes ex XXI.die ad iudicium spectantes: quo tempore totum absoluitur. par autem est dies XX. horas IIII.& dimidiam tempus esse uel medii iudicii,uel initii. quapropter manifeste utroq; modo tãta subtilitate adhuc in XXI. diem iudicium reiicit. Sed hæc missa faciamus: ostendamus autem, quòd rectè etiam reprehendebat Auerroës tertio Collectaneorum cap.9. non esse sumendam causam horum dierum ex luna: nam uel uult mediũ motum seu æqualem, seu inæqualem:si æqualem, cùm ille habeatur ratione centri parui circuli lunæ,non oportet auferre tres dies:nam centrum parui circuli nec latitat sub Sole, nec patitur. nec tempus imminui debet,cùm perfectio eius sit, quòd sit tempus reuolutionis: quare erit dierum XXIX.horarum 12.& ita additis horis 8.diebus XXVII. fiet tempus dierum LVI. horarum XX.& crisis cadet in XV.die. Si uerò respicias motum uerum, cùm quandoque luna peragret circulum & partes circuli inæqualiter, ut quandoque in XV.diebus ex opposito in oppositum feratur punctum, quandoque uerò in XIII. sequitur ut XIII. & XV. dies non minus sint iudicatorii, quàm XIIII. at Galenus ipse & Hippocrates eos refugiunt, tum maxime XIII. quare ratio hæc dierum non constat. Rursus si tres quartæ mensis lunaris sunt horæ IIII. cum dimidia plus XX. diebus: igitur quatuor menses & dimidius erunt dies CXXI. & horæ III. non igitur CXX. est iudicatorius, qui tantum ab Hippocrate & Galeno celebratur. Sed CXXI. aut CXXII. quos nunquàm quisquàm iudicatorios esse deprehendit. Tum uerò si hic ordo à mense lunari exoriretur, XIIII. & XVII.& XX.& XXIIII. & XXVII. essent firmisſimi & inuariabiles omnino, at contrà uariabiles qui procul ab his ut LXXX. & C. & CXX. at res contrà se habet: nemo iudicationẽ in LXXIX. uel LXXXI. uel CXIX.uel CXXI. uidit: at in XXI.die

crises plurimæ uisæ sunt,& eum præfert Hippocrates in libro de Diebus decretoriis die 20.quamuis non ex Galeni sententia: nō tamen negat Galenus persæpe iudicationem etiā in XXI.fieri.At in XXVII.quæ esse deberet ualidissima,cùm in illa circulus lunæ perficiatur,secundùm Galeni rationē,paucę,aut uix ullæ cōspiciuntur iudicationes. Quare manifestū est, lunæ cursum tum maximè tā permixtū, imò nullo modo, propter hanc ultimam rationem, causam esse posse dierum iudicatoriorum. Quidam conati sunt referre in humorum motum,sed non possunt, quomodolibet statuant unam in VII.& XIIII.& XX. seruare rationem: nam XIII. erit iudicatorius magis,quàm XXIIII.nec causam possunt assignare cur inter XL. & LX. & LXXX. & C.& CXX. nulli sint dies iudicatorii. & si aliquādo bis aut ter animaduerterim factam crisim in mediis horum dierum. Ratio autem est clara,quia,ut ex Ptolemęo sumitur in Centiloquio, dies hi cōsequuntur motum lunæ usq; ad reuolutionem,& ideo sunt dies VII. XIIII. & XXI. & XXVIII. iudicatorii, & medii sunt indicatiui, IIII. XI. XVIII. & XXV. ut de omnibus quæ infrà XIIII.habetur secunda Aphor.24. At dies uigesimus habet originem à sole & ab illo gubernatur, ideoq; post XL. cessante ui lunæ, quæ motum suum perfecit, iam nullus dies nisi secundum XX.ut LX. LXXX. C. uim habet iudicatoriam. in XX. igitur & XXI. est pugna,nam XX.sol fauet,XXI.luna:ideo modò in XX.fit iudicium,modò in XXI. ratio autem cùm sol sit luna fortior edocet, quòd XX. præferatur plerunque XXI. nam in ambobus iudicatio esse potest: contingit tamen & in XXI.aliquando:& hoc testatur Hippocrates, & concedit Galenus. Cùm igitur XX. præfertur XXI. necesse est ut XVII. præferatur XVIII. ideo ea ratione prætermisso XVIII. Hippocrates 2.Aphor. XXIIII. scripsit XVII. eadem ratione præfertur XXVII. ipsi XXVIII. ubi XX. præferatur XXI.quare & XXIIII.erit indicatiuus,nō XXV. & sic XXXI. & XXXIII. & XXXVII.cōnumerabūtur ab Hippocrate,prætermissis XXXII.& XXXV. & XXXVIII.nam luna soli paret,nō sol lunæ.Ideo secūda uigesima dierum eodē modo distinguitur ut prima:sed in prima est solū lunę uis,post secūdam solis in secunda mixta,nā termini sunt solis:diuisio autē secundū lunæ motū.Hac ratione omnia adeò experimētis,rationibus, & autoritatibus antiquorum ad unguem conueniunt, ut nil amplius iam desideres. Propterea etiam dictum bene est,quòd breues morbi reguntur motu lunæ,longi autem motu solis,3. de Diebus iudic.cap.7. Sed hoc solum relinquitur indiscussum,quid sol habeat cū uigenariis numeris cōstitutum. Respōdeo,quòd ut luna alligatur motibus solis,sic sol duorū superiorum cùm autē Saturnus & Iupiter singulis annis XX.cōueniant,nec metā hanc egrediantur nisi post annos 81.sol naturam imitatur illorū,sed non finem expectat:ubi enim illam ingreditur reuolutionem, seu diem quæ ipsum

quasi

quaſi reſtituit ſcilicet uigeſimam totidem conuerſionibus contrario ordine peractis, illico naturam mouet uniuerſalem ac propriam, ut illa materiam exſuſcitet aduerſus naturam indiuidui: illa uerò quod noxium eſt conetur expellere: nec ſol tamen additiones illas recipit, quia impreſsiones illæ iam ſunt in materia conformes naturæ motus ſyderis, non reduplicationi: ideoq; hæc ratio uſq; ad annũ peruenit, à quo ſi morbus etiam producetur, alius ordo proprii motus ſolis exoritur: ut morbi tales non iam per uigenarios dierum, ſed per annos computentur.

CONTRADICTIO III.

Dies impares an ſoli iudicatorij.

FEbricitans, niſi diebus imparibus febris eum reliquerit, ſolet recidiuare. 4. Aphor. 61. cui fermè eſt ſimile illud eiuſdem particulæ, 29. Febricitantibus ſi rigores die ſexto ſuperueniant, difficile iudicium ſequitur. Galenus in 61. Commẽto putat per impares dies iudicatorios intelligi debere: nam in eadem particula, 36. ſudores tertiani, quintani, & qui in ſeptimo, nono, undecimo, quartodecimo, decimoſeptimo, uigeſimo, uigeſimoſeptimo, trigeſimoquartoq; die fiunt, boni & morbos iudicantes: qui uerò non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Auicenna ſecunda quarti t. 2. cap. 2. reprehendit Galenum in duobus: Primò, quòd retulerit cauſas dierum iudicatoriorum ad aſtra: nam dicit quòd ſufficit medico ſcire quòd ita ſit, & cauſam relinquere cùm eſt extra ſcientiæ pertractationem. uerùm ſi cauſa ſit quærenda, uel ex principiis ſcientiæ procedere debet, uel ex ſenſu & experimẽto. Sed ad hæc dictum eſt in præcedenti Contradictione, nec multum eſt inſiſtendum difficultatibus præter ſcientiam: quandoquidem quæ in ſcientia continentur uariæ ſint, & difficiles, eſt tamen textus Philoſophi primo Poſter. 43. ubi edocetur, quomodo ſcientia ſit una uel plures: tum quomodo eadem res duobus modis poſsit demonſtrari. Sed ut ad propoſitum ueniam, Princeps denuo ibi contradicit Galeno in Commento, 61. nam cùm Galenus dixiſſet, quòd per impares dies intelligebat iudicatorios, uel quòd Aphoriſmus nõ erat Hippocratis: Auicenna addit, quòd Hippocrates nondum perſpectos habuit dies iudicatorios. Sed ſeruata autoritate Principis, Hippocrates nõ dixit quod ipſe innuit, ſcilicet quòd dies impares fortiores ſint paribus: hoc enim uerum eſſet, nec dignum cui à Galeno contradicatur: ſed quòd nullo modo ſint iudicatorii. Vnde febres quæ in paribus deſinunt, dicebat Hippocrates, redire ſolent. quomodo igitur XX. XL. LX. C. & XIIII. ac alii plures iudicatorii erunt? nam in ſecunda particula Aphor. 23. acutæ ægritudines in quatuordecim diebus iudicantur. Porrò dictum eſt, quomodo alii dies comprobentur ab Hippoc. 1. Epidem. par. tertia t. 14. eſt autem

tem

tem primus dies circuituum decretorius,in paribus quartus, ſextus,octa-uus,decimus,decimusquartus.uigeſimusoctauus, trigeſimus, quadrageſi-musoctauus,ſexageſimus,octogeſimus ac cẽteſimus. In imparibus autem primus,tertius,quintus,ſeptimus, nonus, undecimus, decimusſeptimus. uigeſimusprimus,uigeſimusſeptimus,& trigeſimus. Sciendum igitur eſt, ſi probe iudicentur ultra hoc præſcriptos dies ſignificant recidiuas fore, fientq; pernicioſæ.hæc ille.Galenus dicit in commento uariare exemplaria nam inter pares ſuperadditur in aliquibus codicibus uigeſimusquartus,ac trigeſimusquartus. Dicit etiam, cùm in imparibus ſatis rectè dies numerentur, in paribus malè, decimum & uigeſimumoctauum additos eſſe,qui nuſquàm ſunt decretorii.Pro hac igitur difficultate primo intelligendum eſt, enarrationem dierum quo ad numerum paruam uim habere:cum ſoleant Græci numeros non, ut ego feci,per nomina deſcribere, ſed per notas alphabeti, ut δ quartũ, η octauũ, κ uigeſimũ, & ſic de aliis. Vnde factũ eſt expunctis literis, aut iunctis, aut detractis, ut adẽpti, aut additi ſint,uel permutati decretorii dies:unde nulla in re maius peccatum, nulla maior uarietas. Quare ratio potius in his ſectanda eſt,quæ quadruplex eſt:Prima, quòd à quadrageſimo ſuprà numerãtur dies per uigenariũ,ut ſexageſimus,& octuageſimus:unde etiã ducenteſimus iudicatorius eſt.Fiunt & medii,ut in imparibus,raro tamẽ decretorii:ſæpe uerò indicãtes,& hæc eſt ſecunda ratio.Tertia,quòd infrà uiginti iudicatorii ſunt per ſeptenarium,ſeptimus & quartusdecimus:medii,ut dixi,indicatiui.À uigeſimo ad quadrageſimum componuntur ex uigeſimo pari,& ſeptenario impari:unde uigeſimus,& trigeſimusquartus:& medii horum uigeſimusquartus,ac trigeſimusprimus indicatiui.Quarta ratio(quæ non cum aliis ſuprà in præcedẽti Contradictione enarrata eſt)quòd iudicationes maxime fiunt in acceſsionibus dum morbus ſequit:& hæ ſecundum plurimum tertianæ ſunt, ac impares uſq; ad undecimum. Hippocrates igitur in 61. Aphor.quartæ par.ut ex proxime antecedentibus & ſequentibus uidere licet,de acutis morbis loquitur, non de diuturnis.at inquam qui intra uigeſimum terminantur,in quatuordecim diebus iudicantur.ut in 23.ſecundæ particulæ.aut igitur in acceſsionis, & ſic 1.3.5.7.9.11. in impari uel in 7. & 14.& ſic etiã in impari.eſt enim 14. dies impar hac ratione,quod eſt ſecundi ſepteni terminus. Numerat autẽ Hippocrates dies uſq; ad xx. per ſeptenos,ſecunda Aphor. 24. ideò dicebat tertio de Diebus iudicatoriis cap.1.acutę ægritudines in imparibus diuturnæ in paribus iudicãtur.ſi uerò iudicẽtur 2.4.6.8.10.11.12. 13. iudicantur in paribus: atq; ſic morbi euertuntur:nã & hos omnes,præter undecimũ,apertè Galenus reſpuit,ut non perfectè iudicãtes niſi quòd quartus ab aliquibus numeratur. Verũ Galenus teſtatur,ſe tantũ ſemel uidiſſe criſim in quarta, & Archigenẽ ſolum bis.

bis. quanquam quartam inter iudicatorios & indicatiuos ſtatuat. Ex quo patet, cur XI. ſit firmior quarto: habet enim periodum, & acceſsionis ordinem. Ex hoc patet quòd Raſis 10. ad Almanſorem. 29. concordat cum Galeno in Epidemiis excludendo uigeſimumoctauum diem. Sed hunc tamen approbat Galenus 1. de Diebus decret. cap. 10. & 2. eiuſdem cap. 6. ex autoritate tamen Hippocratis, quam in commẽto refellerat. Sed Hippocrates ipſe in 47. libro, qui de decretoriis inſcribitur, hæc habet: Febres omnes decernunt quintanæ, ſeptimanæ, undecimanæ, ac ſeptimædecimæ, & unæ ac uigeſimæ: quæ autem graues ſunt & acutæ, trigeſimæ, ac ſexageſimæ. Sic terminum icteritiæ quartumdecimum diem ponit: peripleumoniæ autem quartũdecimum, aut ad ſupremum uigeſimũprimũ. Ex quo liquet, illum nondum perfecta ratione iudicatoriorum dierũ dies integris ſeptennariis numeraſſe: unde 21. pro 20. & 28. pro 27. celebratur, propterea bene dixit Galenus primo de Diebus iudicatoriis 10. quòd quanquam Archigenes 28. iudicatorium dixiſſet: ſe tamen malle præponere illi 27. perſpecta iam ratione quòd uigenarius numerus maiorẽ haberet uim, quàm qui ex tribus ſeptenis conficiebatur. unde tota ambiguitas ex iſta poſtrema Galeni & Hippocratis conſideratione nata eſt: quòd uigeſimus dies ut primus parium reuolutionum uigeſimoprimo præferendus eſſet: propterea bene dixit excuſans Hippocratem Galenus ſecũdo de Diebus criticis cap. 6. quod Hippocrates Epidemia ante Prognoſtica & Aphoriſmos ſcripſit. Aſsignat autem rationem Hippocrates quarto de morbis cur inuaſio illorum per dies fiat impares: nam, inquit, tantum temporis requiritur, ut bonus chimus ex uentriculo trahatur ad membra: non enim hoc minore quàm diei ſpatio fieri poteſt: quare ſubiungit, quod morbi impares decernunt 3. 5. 7. 9. 11. tum 14. & 14. uult eſſe tertium ab undecimo ſic ut undecim dies ſint unus circuitus: nam ea ratione uigeſimusprimus erit nonus ab undecimo. ſed hic liber parum legitimus & eſt, & à Galeno cenſetur Hippocratis, ratioq; hæc non ſatis ualida: ſed melior quæ ſecunda Aphor. 24. adducitur. Quod autem addat, ut Galenus dicit, 31. diem loco trigeſimiquarti in expoſitione trigeſimiſexti Aphoriſmi quartæ particulæ, perabſurdum quaſi eſt, ex principiis quæ oſtendimus: niſi quis malit undecimum præponere quartodecimo: quare indicatiui dies uel ipſo teſte iudicatoriis ſunt ualde debiliores: ſolus undecimus habet, ut dixi, priuilegium propter acceſsionem tertianam: unde duodecimum & ultimum languentes, in fine primi Epidem. undecimo die iudicatos ſcribit. Et hæc etiam ſiquis conſideret, uidebit conſentanea his quæ ſcribuntur primo Prognoſticorum à primo ad ſextum textum. Propter hæc etiam conatur tertia Aphor. 28. Hippocrates deducere morbos puerorum ad ſeptenarium numerum, dicens, quòd pueris accidũt de-

cretoria ut plurimum in quadraginta diebus, quandoq; in septem mensibus,aliis in septem annis:quam sentētiam Galenus repetit primo de Diebus decretoriis,cap. 10. Vnde iam docuimus rationem dierum usq; ad uigesimum per septenos ad quadragesimum mixtam suprà usq; ad cc. per uigenarios,post per mensium septenarios, post etiam per eundem annorum numerum. Igitur in omnibus præterquam à quadragesimo die usq; ad cc. ratio imparis & septenarii obseruatur.Numerum tamē hunc dierū non integrorum esse docet semper Hippocrates tertio Prognosticorū 4. uigesimūoctauum autē antiquo tēpore celebratū etiā usq; ad Archigenē postmodū succedēte 27. exclusum.ut recte Zoar tertio the.t. 2. cap. 2.excluserit uigesimūoctauū diem à iudicatoriis: sic & decimāoctauam rectè de uigesimaquarta etiam bene dictum est quod indicatiua sit,nō decretoria.quod uerò in cap.1.ponat uigesimāquintā diem iudicatoriā,dico quòd comparauit uigesimamseptimam septimæ & uigesimāquintam quintæ: quia præsupponit ibi uigesimam diem indicatiuā: qui error quoniā dixit disiūgēdo expecta crisim in uigesimaquinta uel uigesimaseptima, paruus est:nam uigesimaseptima fortis est. Et ne terrearis lector ex tanta confusione: uerum rationem positam à nobis diligenter inspice, & ambiguitatem xx. ac xxi. diei,ac deriuatorum:reliqua erroribus transcribentium tribuens leuiorem efficies laborem: illud semper præ oculis habēdo,quòd regulæ medicinæ non generales sunt,sed quasi semper ueræ.Hoc dixi propter aliqua experimenta, quæ tamen rarissima sunt, aliter succedentia: tum etiam propter quosdam languentes ab Hippocrate in Epidemiis enarratos,qui à regulis prædictis paululum deuiarunt.

CONTRADICTIO IIII.

Dies iudicatorij post XL. *an debiles & an* XXX. *& centesimus sint indicatorij.*

DIes iudicatorii post quadragesimum sunt debiles,quia raro fit crisis ualida post eam diem,primo de Diebus iudicatoriis cap.10.& hanc sententiam Rasis confirmat lib.19.Con.c.unico.ubi totam de diebus iudicatoriis materiam tractat: idem etiam Zoar tertio The.t.2.cap.1.Sed huic dicto contradicit Princeps secunda quarti t.2. cap. 1. adducens rationem: poterit materia esse pauca & uirtus ualida, & tunc confortabitur uirtus supra materiam & fiet motus uehemens. Intelligit igitur Princeps quòd robur iudicii sequatur uim motus ac uelocitatē: sed hæc uelocitas fit propter proportionem uirtutis ad materiam in bona, cum magna extiterit: uel contrario modo in mortali: igitur quamuis debilitetur uirtus in diuturno morbo,tamen iudicium & pugna ualida, aliquando apparere potest,

test,& si raro. Causa igitur, quòd crises eo ualidiores, quo principio morbi propinquiores, est uirtutis robur: & causa quòd in diuturnis post XL. diem raro accidant crises manifestę, est debilitas eiusdem uirtutis. Sed ego duas alias addo rationes contra Galeni dictum. illæ crises sunt firmiores quæ minus nutant, sed post 40. diem 60. & 80. & cæteri per uigenarium firmiores sunt quàm iuxta septimam: nam iudicium (teste Galeno primo de Diebus iudicatoriis cap. 4. & 5.) fit in sexta & octaua frequenter. nō sic in 59. uel 61. aut 79. uel 81. Et si quis obiiciat, quòd aliis etiam diebus iudicati inueniantur. Respondeo non apud legitimos Hippocratis libros: ut non in primo, nec in tertio Epidem. Secunda ratio est quòd Hippocrates enarrat in fine primi Epidem. crises ualidas post diem 40. ut in ægro Cleonactide textu 23. & enim octogesimo copiosè sudauit, & liberatus est. Apparet etiam quòd multi post 40. diem mortui sunt centesimo uigesimo die, alii octogesimo. Sed cur 100. diem primo de diebus criticis prętermittit? trigesimum etiam iudicatorium esse negat, quem Hippocrates suprà commemorauit in tertia parte primi Epidem. t. 14. nec Galenus illum ibi respuit cum tamen decimum & uigesimumoctauum ex hoc numero expungat. Ad has tres difficultates respōdeo, quòd cētesimus dies, si error nō est in codice Galeni, nanq; ex Hippoc. pretermissus dicitur, quē cōstat non centesimū, sed centesimum uigesimum potius prætermisisse, in primo Epidem. sectione tertia t. 14. uerùm meminit utriusq;, tamen in singularibus exemplis. Centesimi quidē tertio Epidem. sec. tertia t. 81. Heropytum Abderā cōmemorans, tum Galenus secundo de Diebus iudicatoriis cap. 5. centesimum inter iudicatorios retulit. Centesimi autem uigesimi, Parium adducens, ibidem t. 73. quem ea die mortuū refert. Ego dicam eandem quæ post uigesimū, rationem seruandam: nam ut trigesimus uix iudicatorius dici potest, ut dictum est, & si medius inter uigesimū & quadragesimū: sic etiam post quadragesimū clariores sunt qui per quadragenarios integros numerantur: scilicet octuagesimus, & centesimus uigesimus: at his inferiores quasi medii erunt sexagesimus ac centesimus. horum autem robustior sexagesimus. qui enim eadem ratione tenentur eo sunt ualidiores, quo principio propinquiores. ut 11. 17. & 6. 13. & sic de aliis. Omisit igitur Galenus in enarratione centesimum iure, ut omnibus qui ad centesimum uigesimum connumerari possent, debiliorem: & postquam illud ex Hippoc. citat. pro centesimo apud Hippoc. centesimum uigesimum legerem. si quis tamen nolit, dicat ibi Hippoc. noluisse ultra centesimum diem loqui, sed rotundo numero rem claudere. Est etiam centesimus uigesimus, centesimo potentior, quòd quartum mensem claudat, qui est medius septimi: sed tamen & centesimus dies in eundem mensem, & si imperfectum, refertur. Sed de trigesimo cadit dubitatio, nam il-

lum omnino iudicatorium negat Galenus: quamobrem cum neminem ea die iudicatum reperiam nec trigesimus primus inter pares posſit connumerari, nec illum Galenus arguat: dicerem trigesimum aliquando locum subintrare trigesimiprimi, ut non sit secunda hebdomada seu septimana integra: nam trigesimumquartum pro trigesimo legere non licet: cùm eum Galenus in aliquibus codicibus adiectũ legat. Igitur forsan hũc defuisse scilicet in codice Galeni suspicetur, & meritò. Cùm uerò quidam secundum priorem lectionem trigesimum quartum adiicere uoluisset sic λδ, expuncta ultima litera, ut ex uetustate accidit, remansit nota trigesimi: uel forsan ibi Hippocrates, ut diximus 30. tanquam medium inter 20. & 40. apposuit. Galenus autem ibi dies à uigesimo ad quadragesimum secundum septimanarum uim considerat, quo in casu trigesimus iudicatorius esse non potest. Vtcunq; sit, expungendus est trigesimus ex dierũ iudicatoriorum numero. Ex hoc etiam patet error apud Aëtium lib. 5. cap. 25. nam uigesimamtertiam diem iudicatoriam ponit præter omniũ opinionẽ. Lege tu uigesimãseptimam, nam pro κγ erat κζ. unde lapsus interpres. Paulus lib. 2. cap. 7. ordinem Galeni sequitur 18. adiicit quasi quintum ut dixi tertiæ septimanæ, uigesimum septimum autẽ post 20. primũ in ordine facit. Primam uerò difficultatẽ satis soluit hæc differentia: quòd dies qui sunt à 40. die debiles sunt ratione iudicii: nam ut Galenus bene dicebat, raro per ueram crisim hi morbi qui eum diem transcendunt iudicantur: sed uel sensim, uel per absceſſum primo de Diebus iudicatoriis cap. 10. at ratione ordinis fortiores sunt hi qui post 40. eo quòd rariores, nam difficilis est permutatio inter illos ob raritatem ac distantiam illorum. Circa quod est aduertendum, dies salutares difficilius euerti, quàm letales: nam si salus futura sit die 40. aberret autem quis paulisper, non sanabitur usque ad 60. uel 80. quoniam natura indiuidui, ut dicunt, non mouet nisi in die conueniente: at si moriturus sit in 60. die aberrando celerius certe morietur. at tam parum poterit aberrare, ut quadragesimum superet. propterea error in salubri morbo diem iudicatorium etsi permutet, non tamen effugit: in letali autem morbo quocunque die mori contingit ob errorem. Est etiam ex hoc illud pendens, scilicet quòd errores in acutis minus morbum producunt: nam fermè ad sequentem diem iudicatoriam, quæ proximior est, ut 11. 7. quam in morbis diuturnis. Periculosior tamen est error, quia materia illa leuis ob motum occupare potest principale membrum: quod in diuturno morbo non accidit, nisi ualde superaugeatur materia. quo in casu in acutis certa fermè mors sequitur. Illud etiam dignum consideratione, Hippocratem & Galenum dies diuturnarum considerare, quasi ex septimanis compsitos: sic ut 20. ex tribus septimanis 40. ex sex, sexagesimus ex nouem, 80.

ex

ex duodecim, centesimus uigesimus ex decemocto constaret. At quia 120. dies uerè constat septimanis tantum 17. & una die, par est ut ob hoc ultra 120. nullum iudicatorium diem statuat, nisi mensium ratione: quare 200. loco, 210. idest septem mensium, non tanquàm ipsum diem proprium, sed ut terminum proximũ statuit: nam septem menses lunares dies sunt ducentisex cum dimidio. ob hoc nulla est contradictio inter Hippocratis dicta, nec cum Galeno, cùm 200. diebus, aliàs septem mẽsibus terminari dicat morbos. Sed tamen si quis ueritati magis studeat, priores quidem dies statuat 120. 100. 80. ac tales: hos autem cùm in septimanas diuiserit, uno sumpto termino, inueniet quod dicit Hippocrates, septimanas quidem non esse integras. Atq; hic est ordo cœlestium cursuum, ut integri cursus spatium potius ad minima diuidatur, quàm ex illis apponi dicatur.

CONTRADICTIO V.

Quartus dies an iudicatorius: & an morbi imparibus diebus exacerbentur.

QVartus dies est iudicatorius. Aëtius lib. 5. cap. 25. & Galenus 4. Aphoris. 36. conatur excusare Hippocratem qui illum in Aphorismo præterierit: dicens, quòd ideo hoc accidit, quia acuti morbi maxime imparibus diebus exacerbantur: qui uerò paribus exacuuntur, sunt diuturniores. & primo de Diebus decretoriis cap. 5. quartum diem, 18. & 3. in fortitudine præponit quoad iudicium: nam de indicatione constat, quòd tam sexti, quàm septimi est indicatiuus ibidem. Ordinem autem debiliorum recenset octauum, decimum, duodecimum, sextumdecimum, decimumnonum, mediumq; inter hos omnes robore ac securitate tertiumdecimũ. Et rursus cap. 13. Morbi si ualde acuti fuerint, & primo die signa ualde letalia, uel concoctionis apparuerint, morbus ille non ultra quartũ diem extendetur: aut enim morietur intra diem illum, aut omnino sanabitur. Hippocrates etiam cum 42. ægrorum historiam in primo ac tertio Epidem. texuerit: atq; in omnibus (præter unam, quam constat secundo uel tertio obiisse die) diem quoq; mortis adiecerit, in tertio segmento tertii Epidem. trium ægrotantium perpetuo meminit: scilicet Phrenetici, & Calui Larissæ, & Periclis Abderæ. 76. 77. & 78. textu: qui omnes quarto iudicati sunt: priores siquidem duo morte, postremus ad salutem. Veruntamen cùm hęc ita sint, cur dixit Galenus tertio de Crisi cap. 4. iuxta medium quod Archigenes sua ætate tantum bis crisim uidit in die quarto, & ipse tantum semel cõtradicit etiam in 11. cap. primi de Diebus iudicatoriis his, quæ dicit quarta Aphor. 36. cùm dixisset ibi, quòd exacerbationes acutorum fiunt imparibus diebus: si simpliciter intelligit idest sem-

per,1. 3. 5. 7.& sic deinceps,tunc cõtradicit ei illud quod dicitur primo de Diebus iudicatoriis.11. in fine, scilicet quòd ubi morbus acutus sit, & exacerbatio per pares, certè morbus in quarto, uel ad plus in sexto finitur. Si autem intelligat,repugnante litera,quòd exacerbationes fiant tantum alternis diebus,tunc nõ excusabat Hippocratem,cur quartum diem prætermiserit.Forsan ad primum dicemus, quòd ratione quidẽ quartus inter ualidos iudicatorios recenseri debet: quia tamen non occurrit imparibus exacerbationibus,ideo raro iudicat,ut dictum est: quoniam iudicationes accidunt maxime in exacerbationibus,& consistente morbo. Sed responsio hæc nulla est,quia omnes medici,inter quos Zoar,& Auerrois, fermè confitentur,quòd hi dies non ratione,sed Hippocratis autoritate & experimento sunt confirmãti:& Galenus 2. de Diebus iudicat.cap.2.originem & firmitatem experimento, non rationi tradit: ut ille censeatur iudicatorius dies ualidus,in quo plurimæ crises, uel iudicationes fiunt: debilis, ubi nullæ, aut admodum paucæ. Hac igitur ratione, si uerum est quod Galenus dixit,quartus dies è iudicatoriis esset expungendus De termino etiam acutorum,& exacerbatione in paribus, dicebat Galenus prima Aphor.7.quòd terminus peracuti morbi est quartus dies, uel parum ultra. Idem fermè 2. de Diebus iudicat. cap. 12. in primis uerbis. & 5. Aphor.6. cùm dixisset Hippocrates eos qui distentione neruorum corripiuntur in quatuor diebus perire.dicebat Gal.hunc esse primum terminum dierum iudicatoriorum. Hippoc.etiam in Philisco primo languente primi Epidem.& tertia par.tertii Epidem.75.in Pythione id diligenter animaduertit, quòd paribus diebus exacerbabatur: quare manifestum est,cùm in sexto die mortuus sit,acutos etiam morbos paribus exacui.Sciendum est, quòd Hippoc.in libro de Decretorio,statuit primum circuitum morborum in quinq; diebus: salubrium quidem: qui in quinto iudicarentur: mortalium,in quarto:præcedentibus concordans, scilicet dictis in primo Epidem.quòd morbi qui exacuuntur in paribus sint deteriores. Secundum autem circuitum ad septimum extendebat diem, Tertium uerò ad 11.& quartum ad 14.& ita quintũ ad 17.& sextum ad 20.atq; sic per quaternos extendebat ordinem ut tertio pronosticorum dictum est.Dies igitur numero distinguuntur in quinq; genera: in ualidos, in malos,in mediocres,in indicatiuos,in intercalares.Validi,ut 7.14.20.Mali,ut sextus & octauus.Medii,ut 13.quintus.Intercalares ut 15. 22. 23.Indicatiui ut quartus & 11. Cùm Galenus & Archigenes dixerunt in quarta bis aut semel tantum uidisse crisim, de bona loquuntur: cui textus consentit Hippoc. in 4. Aphor.36. & 3. Epidem.nam ex his duo primi mortui sunt,ultimus tamen sudore liberatus est: quanquàm ex ratione dicta raro contingat morbos salubres paribus diebus exacerbari. atq; ita prima contradictio soluta

ſoluta eſt, ex qua ſecunda clarior euadit, quanquàm expoſitio Galeni in 36. Commento quarta Aphoriſmorum manca uideatur. Eſt igitur Galeni ſenſus, Morbi acuti aut boni ſunt, aut mali: ſi boni, exacerbantur diebus imparibus: quare cum iudicatio bona fiat in exacerbatione, morbus acutus ſalubris in quarta finiri non poterit: qui uerò finietur in quarta, in quarta habebit exacerbationem. Sed acuti morbi, qui in quarta exacerbantur, in paribus exacerbantur: quare tales mali moris ſunt. Horum igitur morborum iudicatio mala eſt: aliter enim non eſſent dicendi morbi mali, ſi ſalubrem haberent terminationem. Igitur quartus dies uel non iudicat, aut male decernit: & ob id iure merito prætermiſſus ab Hippocrate fuit: & quanquàm accidat aliquãdo bene terminari morbum in quarta, hoc eſt rarum: & regulæ Hippocratis ſunt de his quæ ſecundum plurimum contingunt, 5. Aphor. 2. quamobrem etiam in præcedenti Contradictione argumentum Auicennæ periclitatur. quandoq; enim contingit fieri ualidum iudicium, uerùm hoc rarò cõtingit: & ſemper eadem debilior eſt neceſſariò poſt diem 40. quàm ſi in primis diebus fiat. Propter hæc igitur, & alia, criſis in ſexta adeo eſt deteſtabilis: quia uel non fit in die exacerbationis, ſi morbus imparibus diebus ſæuiat, & ſic reuerſionem morbi minatur: aut fit in die exacerbationis, quare morbi qui paribus diebus exacuitur, & ex conſequenti qui malum finem ſit conſecuturus.

CONTRADICTIO VI.

Ordo dierum iudicatoriorum, an XVII. *iudicatorius, an* XII. *&* XVI. *intercalares, an ſextus omnino malus.*

ORdo dierum iudicatoriorum talis eſt, ualidiſsimus ſeptimus, pòſt 14. inde 9. 11. 20. inde 5. 4. 18. ultimus 3. pòſt male iudicantes ac quaſi ex aduerſo poſiti, 6. 8. 10. 12. & 16. & 19. primo de Diebus iudicatoriis capitulò 5. quanquàm nunquam iudicium in 12. uel 16. uidiſſe ſe affirmet. primo de Diebus iudicat. cap. 2. & 4. Primũ igitur illud occurrit, cur non hos ſcilicet 12. & 16. inter intercalares potius adnumeret, quàm inter prauos & minus iudicatorios 15. Aëtius etiam lib. 5. cap. 25. ordinem hunc perturbat, nam 17. 4. & 3. præponit. 20. uerò ultimam facit utiliter decernentium. quamobrem in textu primum ſuſpicor legendum cap. 5. 17. & 20. quomodo enim potuit 17. præterire, quem ſecunda Aphor. Hippoc. nominauit Aphoriſmo 24. & primo Epidem. ſectione tertia t. 14. & ibidem Herophontem iudicatum 17. die, ac ſeruatũ narrat. Sed & eius in eodem cap. 5. iuxta finem meminit Galenus, quanquàm locum quo illum collocet non oſtendat. De hoc igitur ſic ſtatuendum eſt, ut 17. & 4. ac 3. præponantur quinto, quaſi robore æquales, 20. autem non ordine ultimum poſuit

ſuit Aëtius in robore, ſed ut intelligeremus eum eſſe acutorũ terminum. Sed Princeps ſecunda quarti t.2.cap.8.expungit è iudicatoriis diebus 1. 2. 10. 12.15.19. litera noua addit 16.uult Princeps primum diem non eſſe iudicatorium: quia non poteſt grauis morbus tam celeriter finiri:nec ualet, Moriuntur in primo die plures,igitur fit iudicatio. Declarabat Galenus hoc cap. 9. tertii libri de Criſi:imò ſecundũ plurimum in prima die ſi moriatur,moritur abſq; criſi,ut ibi dicebatur: quòd in principio & augumẽto morbi hoc accidit, cùm materia naturam longo ſuperat interuallo.ſed & ipſe Galenus 2. de Diebus iudicat.cap. 5. diem primum à Diocle inter iudicatorios adnumeratum non recipit:de ſecundo nulla eſt difficultas.12. & 16.iure merito quiſq; explodat è iudicatoriis, cùm Galenus in eo iudicium nunquàm uiderit.15.etiam uidetur Galenus intercalarem poſuiſſe: quandoquidem nec inter hos nec inter illos numerauerit. Differentia igitur ſolum de 10.& 19. eſſe uidetur:in quibus rariſsime fiunt iudicationes: ſed tamen Hippoc.meminit de Pythione tertia par.tertii Epidem.75. ſed hoc eſt rarũ & recte à Principe adnimaduerſum. quod & in 19.contingit. quare neq; inter bonos nec inter malos iure poterant numerari. Galenus tamen ordinem rationis ſequutus eſt: nam diximus, paribus diebus non poſſe bene decerni. tales igitur cum eſſent 8.10.12.16. præter ſextum, ideo prauis adnumerat hoc ſenſu: quòd euẽtu quidem intercalares ſunt, ut in quibus uix accidat iudicium:ſi tamen cõtingat prauè decernere hos dies.18. tamen quia eſt ad 21. quandoq; indicatiuus: eſt autem 21. quandoq; decretorius, ut docuimus hac ratione medius.18. bonus, & ſi debilis ſit eſſe poteſt. Raſis 19. con. fol. 398. fermè cum reliquis concordat in fol. 399.eſt error: nam dicit quòd Galenus & Ioannitius non numerauerunt, xi.diem inter iudicatorios.lege 11.non xi.nam de xi.in columna ſequente connumerat illum ex autoritate Galeni & Hippoc.primo Epidem.particula tertia.ex 14.enim ægris quos numerat tres,2.& 12.& 14. in undecima die iudicatos ſcribit, duobus primis morte,Melidia ſolum ſeruata. Sæpe uerò celeritas non ſolum ſcribentium, uerùm & autorum anteuertit. ut enim hic pro xi. debuit ſcribi ſecundus, ſic apud Galenum, cùm ſemel tantum criſim in quarta uidiſſe affirmat,bonã adiicere uoluit: uix enim de mala quiſquàm credat cùm peſtilentibus temporibus, tum etiam ex doloribus & attonito morbo laborantibus, ubi primam effugerint diem nullam magis quarta obnoxiam morti conſpicies. Sed dices, Sexta dies non uidetur mala, nam tertio Epidem. par. tertia tex. 84. uirgo in Lariſſa plane à febre & delirio eſt liberata, per ſanguinẽ ſexta die fluentem è naribus. Sed addidit duo, alterum (huic non repetiit) tanquàm mirum, quòd in ſexta liberata fuerit plenè: reliquum cauſam ſolutionis morbi: nam dixit, Cùm uirgo eſſet, poſtquàm iudicata fuit,huic primo menſes

menſes eruperunt. Princeps etiam ſecunda quarti t. 2. cap. 6. fatetur criſim bonam poſſe dari in ſexta cum urina multa: tum etiam mala: cui Raſis ſubſcribit: uerùm cum ictéritia uel exitura: ſed talis criſis nō dicitur perfecta, & cum hoc eſt ſemper laborioſa. Eſt etiam 1. Epidem. par. 2. t. 83. ubi duorum Epigenis fratrum narrat hiſtoriam: nam ęquè bene iudicatus eſt maior, cui decreuit morbus die ſexto: ſicut minor, cui ſeptimo: nam uterque 17. eſt iudicatus: obſcuritatem Hippocratis in textu Galenus in commento aperit. dicit enim, uoluiſſe illum, ut natu maior poſt ſex dies, minor autem poſt quinq; in reuerſionem incurreret: uterq; autem à ſecunda inuaſione quinto die eſt iudicatus. Huius reddit rationem: quia omnes qui ea tempeſtate ſeruabantur, per recidiuam ſeruabantur: ut plurimis ſexto die morbus iudicaretur, reuerteretur ſexto die à iudicatione, & rurſus ſexto die, id eſt 18. iudicaretur. unde in textu 85. hæc habet: Nonnullis iudicabantur x1. repetebat morbus 14. exactè iudicabantur 18. Eſt igitur intelligendum, quòd dies iudicatorii uariantur in robore: non tamen ſic, ut intercalares decretoriis præpolleant, ſed ut debiliores aliquando ualidioribus penes anni tempora, ac conſtitutiones, ut 1. Epidem. par. 2. iuxta finem: & per ætates, ſexum, temperaturam, conſuetudinem, libro de Decretorio, & de Diebus decret. Variantur etiam ob errores Medici, ægri, uel aſtantium, 1. de Diebus decret. cap. x1. Declarabat etiam Galenus 2. de Diebus decret. cap. 7. quòd ut dictum eſt tempeſtates uariāt robur dierum decretoriorum. quare hic 18. dies qui plerunq; inter debiles numeratur, ualidus euaſit iudicauitq; multos. 1. Epidem. par. 2. t. 83. & 85. Verba autem Hippocratis ſunt uera ex maxima parte, nō generaliter. Circa hoc eſt notanda regula generalis, quòd dies iudicatorii eo ſunt deteriores, quo fortioribus proximiores, ut ſextus & octauus: nam ſignificant naturam magis aberrantem, ubi minime debuit. Excipiuntur impares, propter acceſsionis excuſationem.

CONTRADICTIO VII.

Purgationes an debeant fieri diebus decretorijs.

PVrgationes debent fieri decretoriis diebus 13. & 14. die: per ſuperiora quidem paribus diebus, per inferiora in imparibus. Loquens enim de eis in libro de Humoribus parum ante medium, ſubiecit: ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνου προήκοντα ἀνάγκη οὕτως, οἷον τρισκαιδεκαταῖα. τεσσαρεσκαιδεκαταῖα τρισκαιδεκάτῃ μὲν, κάτω. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ δὲ, ἄνω. πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον, οὕτω ξυμφέρει. καὶ ὁκόσα εἰκοσταῖα, πλὴν ὁκόσα κάτω, πολλὰ δεῖ καθαίρειν. ταῦτα δὲ ἐγγὺς οὕτω κρίσιμος, ἀλλὰ προσωτέρω. At contra quarto de morbis, & eſt 34. liber, iuxta medium fermè: cùm docuiſſet longa uerborum ſerie, ægros imparibus diebus exacerbari, ſubiicit: Qui

febre continua uexantur, si paribus diebus assumant medicamentum, non purgantur: imparibus uerò assumentes purgantur quidem à ualido medicamento: multi tamen ob nimiam pereunt purgationem. Quare medici superiores dum imparibus diebus purgarent, homines perdebant, atque ideò maxime peccauerunt: nescire enim uidebantur, quòd humidum corporis nostri imparibus diebus ualdè perturbatur. Et rursus post principium libri de Aëre & aquis: Maxime autem obseruare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neq; uramus quæ circa uentrem, neq; secemus donec saltem dies decē neque pauciores præterierint. Periculosissima etiam sunt ambo solstitia, maximè uero æstiuum. Periculosum etiam utrunq; æquinoctium, maxime uerò autūnale. Hippoc. etiā 4. Apor. 14. iuxta Galenū in cōmento 15. uult nos docere, quonā pacto motu corporis augeamus opus hellebori: quæ ratio uidetur generalis. Galenus in libro, cui titulus est, Quos & quādo purgare oporteat, tres dat regulas: Prima pertinet ad accessiones, in quarum initio per superiora, in fine per inferiora purgare conuenit: atq; sic non in impari per inferna. Secunda in turgentibus, dum materia est in motu, & sic in die accessionis educenda est per locum continentem ad quem declinat. Tertia in cæteris in hora motus, cùm natura cessat aut non perfectè operatur: quare in die accessionis, & in imparibus purgandus est æger. Princeps tamen prima quarti t. 2. cap. 7. post principiū, dixit: Et nō moueas in die paroxismi aliquid quantū possibile est tibi, neq; curationē facias. Ad hoc uerò Gentilis adducit rationē Tadei, quæ est ualida: aut enim purgāda erit materia cōiuncta, seu putrescens (nam de numero causarum aliàs) uel quæ nondū putruit. Si putrescens, illa in accessione ad exteriora mouetur: igitur non cōuenienter medicamēto educitur, iuxta Hippocratis regulam. Si autem antecedens, cùm illa quiescat tam in die accessionis quàm quietis, tutius in die quietis erit euacuanda. Quia tamen Rasis 16. Con. uidetur rectè satis Galenū interpretatus, dicūt quòd materia quę est in motu ad superiores partes, leui est educēda uomitorio: & quæ ad inferiores, clysteri. Sed nō uidetur illud rectè adiunctū: quòd si natura torpeat, debeamus exacta die iudicatoria in ipsa purgare, non in ipsa die iudicatoria: sensus enim Galeni & rectus est, quòd naturā rectè operantem iuuare debemus semper, si indigeat auxilio. Ratio quæ solet adduci in contrariū, est, quòd nō debemus iungere in eadē die duos motus magnos, accessionē, & purgationē. Et experimentū uidetur stare pro hac opinione: quia multi adeò grauiter perturbantur, ut de uitæ discrimine cogantur esse soliciti. Aëtius lib. 3. cap. 125. de ueratro agens, cùm regula illa ad omnes medicinas expurgantes extendatur, dicebat: In morbis in quibus sunt interualla, dandum est interualli tempore: in quartanis uerò, & intestinis fluxione uexat

uexatis,in ipſa acceſsione.Exquirenda eſt igitur ratio omnium horum,nõ obiter,ſed diligentiſsima. Hippocrates & Galenus motum humorũ optãt ad purgationem,talem tamen,qualis eſt,quem ars imitari uult: ſed naturæ uexationem aut debilitatem uitat.In temporum igitur mutationibus non à natura propria,ſed generali,humores mutantur:& in acceſsionibus: quare uim natura patitur nec conuenit purgatio niſi eatenus, quatenus motum tentans natura propria,à materiæ malitia uexata,nec potens perficere,iuuatur à medico: ut in uomitibus, & in ſeceſsibus per aluum in quartanis.Ex hoc patet,quòd in æquinoctiis,& ſolſtitiis, & temporũ mutationibus,in congreſsibus luminarium,nullus ſanus debet purgari: nam natura uim patitur.In motu autem lunæ,coniunctione,uel quadrato, aut oppoſito in morbis,purgare poſſumus: ſed minus in nouilunio.Eſt igitur conſideratio diligens habenda in omnibus, & iuuamentum motus materiæ detrimento uexationis comparandum.In motibus autem naturę propriæ & ſunt motus iudicatorii,& luminarium, ſemper melius eſt purgare, niſi in duobus caſibus: uel cùm natura completè agit iuxta illud quæ iudicantur & iudicata ſunt: & ubi modus euacuationis noſtræ à natura diſsidet. Acceſsiones igitur mediæ ſunt inter temporum mutationes, & iudicationes,uel luminarium motus: ut enim mouent, impediunt, quia ſunt motus naturæ uniuerſalis, non indiuidui. ut autem natura propria tentat expellere,adiuuari debet.Quare leuiter in his, & ſecundum inclinationem procedere debemus. Vnde Principis dictum clarum eſt: Hippocratis autẽ ſententia prima eſt intelligenda de iudicatoriis,ut ipſe dicit.

CONTRADICTIO VIII.

Fœtus decem menſibus in utero manet: Septimeſtris an ante CLXXXII. *diem,octimeſtris an uitalis: Tempus motus & perfectionis tempori formationis an conueniat: Maſculus an fœmina celerius formetur.*

Circa præcedentia eſt alia difficultas, prædictis perſimilis: nam cùm dictum ſit, rationem dierum iudicatoriorum ſolum in his eſſe ueram,qui in morbo nulla ex parte delinquunt: eſt tamen difficultas, quia in partu ubi nullus eſt defectus,uariatur tamen terminus eius. Hippocrates nanq; in de Natura fœtus,hæc iuxta finem habet:Cùm autem in utero puer eſt, in dies fit ualidior: ſimulq́; ac decimus menſis iam aduenit, membranas & inuolucra rumpit, & tunc pariendi tempus matri imminet.Si uerò puer patiatur ante ſtatutum tempus, deficiente nutrimento, membranas frangit & erumpit,ſicq; legitimum ante tempus partus fit, id eſt ante decimum menſem.Poſt pauca uerò cauſam ſubiicit huius,dicens:

Quod autem non eſt diutius fœtum in utero decem menſibus continere oſtendam: nanq; nutrimentum, & quo augetur poſt decem menſes non ſufficit: quoniam partus creuit qui de ſanguine quod eſt dulciſsimum ſibi aſſumẽs, lactis etiã aliquantũ haurit. cum igitur hæc minora fiunt his quæ opus habet, fitq; iam fœtus ualidus ac robuſtus: plusq; nutrimenti quàm adſit iam deſiderat, ſeipſum agitans, ob id membranas diſrumpit. Quod etiã celerius primiparis cõtingit: nam in eis fœtus ante decimum etiã mẽſem debita nutrimenti quantitate deficitur. Hæc ille. Deinde ſubiicit rationem earum, quæ plus aut minus ferunt intra ſtatũ tempus, quam breuiter ſubiicio: Quæcunq; parum purgantur ſicciores ſunt: quare celeriter & ante decimum menſem finiunt fœtui alimentum: quare & primiparæ generaliter, & multæ aliæ tales exiſtẽtes, ante decimum menſem pariunt. Quæcunq; uerò diu menſibus expurgantur, & multũ emittunt ſanguinis non deficiente alimento, in decimum menſem, quod legitimum pariendi tempus eſt, partũ differunt. Manifeſtũ eſt quòd Hippoc. in hoc libro (quẽ Galenus maximè probat, & in de Natura fœtus, ſeu formatione eiuſdem, tanquam Hippocratis legitimũ citat) tria manifeſtè nos docet. Primum, quòd legitimum tempus & maxime generale pariendi eſt mẽſis decimus, non nonus ut cõmuniter creditur. Secundũ, quòd non eſt tranſgredi menſem decimũ ſecundũ naturã: quare fieri nequit, ut ad undecimũ uſq; menſem hoc pariendi tempus transferatur. Tertium, quod ante decimũ menſem ſæpenumero, quãuis non proprie, ſecundũ naturam parere contingit. Cùm hæc igitur Hippocrates, & magna cum ratione uoluerit, nũc uideamus, quam difficultatẽ patiantur: in libro igitur de Octimeſtri partu hæc habet: Quin etiã decimeſtres uocatos dico in ſepties quadraginta diebus magis naſci, & maximè tales cõuenit educari, & perfectiſsimus hic partus eſt. In prioribus autem quadraginta diebus, poſtquam nati ſunt, plurimi pereunt. neceſſe eſt enim ut quæ in pauco tempore multa accipiunt, multum laborent. inde ſubiicit: Decimeſtres autẽ & undecimeſtres ex ſeptem quadragenis eodẽ modo fiunt, & ex medio anno ſeptimeſtres. Plurimis enim mulieribus neceſſe eſt in uentre cõcipere poſt mẽſtrua, ſi fuerint. Solutio igitur tẽpus dare mulieri mẽſis, in quo ipſa purgatio exit, & tempus hoc quibus minimũ fit, tres dies: plurimis etiam multo plures. Sunt etiam multa alia impedimẽta, quibus in mulieribus tardatur conceptus. Oportet etiã hoc maxime conſiderare quod Neomenia, quæ eſt unus dies, mẽſis unius quaſi trigeſima pars eſt: duo autẽ dies quaſi quintadecima: & tres dies quaſi eiuſdẽ pars decima, & alia ſecundũ horum rationem. Neq; contingit fieri in minoribus aut maioribus particulis ſolutionẽ menſtruorũ, neq; conceptum infantium. Ex his igitur omnibus neceſſe eſt, circa dimidium menſis, aut ultra, plurimas mulieres concipere: ut ſæpe undecimum

menſem

mensem comprehēdant septem quadragentariis, idest diebus ducentis ac octoginta. Quoniam enim ultra dimidium mensis concipit mulier, necesse est ut undecimo mense pariat, ut in ultima periodo cōstituatur. Non igitur ultimus pariendi terminus est mensis decimus, sed undecimus. Lex etiam ipsa, ut l. intestato. iuxta finem. ff. de suis & legit. hæc habet: Post decimum mensem mortis natus non admittitur ad legitimam hæreditatem: de eo uerò qui centesimo octuagesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & diuis pontificibus rescripsit, iusto tempore uideri natum. At secus longe Plinius refert lib. 7. cap. 5. his uerbis: Massutius auctor est, Lucium Papirium prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cùm mater mensibus quatuordecim partum diceretur tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi statutum uideretur. At uerò aliter Hippocrates alibi, Vndecimestres, ac duodecimestres uiuere non possunt, etiam si qui fabulentur de his. At contrà Philosophus ait, Pueri nascuntur nono; & decimo, & undecimo mense, quidam etiam decimoquarto. Et Auicenna nono de animalibus: Fidelis quidam mihi retulit mulierem post 14. mensem peperisse. Sed & Conciliator affirmat, se fuisse undecimestrem: pater autem meus 13. mense natum se prædicabat. Iuxta hæc alia exoritur non leuis difficultas, quodnam sit minimum pariendi tempus legitimum, ut fœtus uiuere posit: Hippocrates nanq; legi iam dictæ suffragari uidetur, ut dies sit cētesimus octuagesimussecundus: unde in libro de septimestri partu, Fiunt etiam septimestres ex centum diebus & octuaginta duobus, & superante particula. Nam si primi mensis dies quindecim computauerimus, quinq; autem mensium centum & quadraginta septem ac dimidium diei. Nam si sexaginta, uno deficiente die, proxime duo menses efficiuntur. Sic igitur his se habentibus ad septimum mensem supersunt dies plusquàm uiginti, dimidium anni & diei partis, cum quota parte facta. cum ad principium perfectionis hoc partus. Hic clarè initiū septimi mensis diem facit centesimum sexagesimumtertium: quicquid supra est, septimo mensi tribuitur, initium ab ea die sumēdo. ut gratia exempli centesimus septuagesimus dies octauus sit septimi mensis: cum octauus etiam sit à centesimo sexagesimo secundo, qui etiam ultimus est sexti mēsis. At libro de Carnibus hæc habet consentanea prioribus: Infans septimestri generatione natus, ratione natus est, & uiuit, & rationem habet talis ac numerum uerum in septimanas. Octimestris autem nullus natus uiuit unquàm. Nouem mensium & decem dierum natus fit, & uiuit, & habet numerū uerum in septimanas. quatuor decades septimanarum sunt ducenti octoginta. per singulam enim decadem septimanarum dies septuaginta. habet & septimestris partus tres decades septimanarum: & per singulam decadē dies septuaginta:

tres igitur decades septimanarum sunt omnes decem ac ducentum. Igitur hac subducta ratione apparet quod dixerat in hoc cōtineri: ut intra tertiā aut quartam decadem numerus dierum cōtineretur: quare ut non uitales ultra CCX. diem: quia non septimani. sed intra sic, nec ultra CCLXXX. quia decimum mensem ad decimū eiusdem mensis diem terminat, ne quatuor decades superet septimanarum. Non igitur totus decimus mensis uitalis erit, quod suprà ostenderamus: nec etiam infra CLXXXII. quia minus est hoc tempus tribus septimanarum decadibus, & etiam anni dimidio: cùm tamen CLXII. finem dixerimus esse sexti mensis. Rursus secūdo Epidem. sec. tertia: Quæ apparent in quibus mensibus fiunt labores in circuitibus, quoniam qui in septuaginta mouentur, in triplo perficiuntur, quoniam post muliebria. Sinistra dextra autem hians humiditas propter discedentia dictæ siccissimæ; quoniam citius motum discretum rursus crescit & tardius, plurimo tempore. labores circa tertium diem ultra quinquaginta: & sextum ultra centum. menstrui, secundo & quarto. quæ oportet scire in septimestri uel à muliebribus numerādi sunt nouem menses, uel à conceptione. & in septuaginta & ducentum Græci mēses fiunt. & si quid adhuc his & siue masculis uel etiam fœmininis. hic uero uidetur consentanea prioribus de septimestri partu proferre: scilicet ut CCX. die nascatur.

Porrò in nono plurimum discordare uidetur: nam si CCLXX. dies à conceptione numerauerimus. in fine noni mēsis exoriri uidebitur: si à mēstrui tempore, intra nonum mensem (quæ nunc opinio uulgata est) exorietur infans, cùm tamen non nisi nono exacto nasci posse uideatur, iuxta autoritatem eiusdem, in libro de Formatione fœtus adductam. Rursus etiam in libro de Alimētis: Ad formationem quinq; & triginta soles, ad motum septuaginta, ad perfectionem ducenti ac decem. Alii dicunt ad formam quadragintaquinq;, ad motum septuagintasex, ad exitum ducēti decem. Alii quinquaginta ad speciem, ad saltum centum, ad perfectionem trecentum, ad discretionem quadraginta, ad transitionem octuaginta, ad egressum ducenti quadraginta. non est & est. fit autem in his plus & minus: & totum & per partem, sed non multo plus aut minus: quæ autem minora tot & quæcūq; his similia, quare hic septimum mensem multum ut prius extendit: cum tamen uix etiam ex sententia sua, CCVII. diem possint superare. at decimum usq; in finem. ac etiam paulo plus. nam decem menses CCLXXXV. dies uix excedūt. Galenus autem in libro de Fœtus formatione sic fermè distinxit. Tempus primum distinctionis membrorum, in sex diebus fit. Tempus secundum est distinctionis cordis cerebri & epatis. Tempus tertium est distinctionis omnium membrorum, brachiorum, & crurium, & formationis eorum. Tempus autem quartum est complementi eorum. Itaq; non est ausus Galenus hæc tempora numero

mero definire. Vnde etiam manifestum est, tum ex aliis, commentarium de septimestri partu, quòd illius maiestatem, nec placita, nec dicẽdi usum, quanuis titulo Galeni inscriptus sit, eius non esse. Quamobrem in eodem libro de Fœtus formatione subiecit: Non mirum si qui anatomia carẽtes sola ratione innixi, grauiter errauerunt: cum hi etiã qui incisionem exercuerant non minimos errores admiserint. Auicenna tamen nono de natura animalium cap. ultimo, puerum sexto mẽse natum bene uixisse refert. Quo fit ut septimus mensis hac ratione nõ primus uitalis existat, sed ante illum sextus. Plinius autem non omnes septimestres uitales existimat: unde septimo de Naturali historia cap 5. Ante septimum mensem haud unquàm uitalis est. Septimo non nisi pridie posteróue plenilunii die. aut interlunio concepti nascuntur. Rursus Hippocrates maiorem uidetur his addidisse difficultatem, ex his quæ in libro de octimestri partu quæsiuit: iuxta quę, tertia emergit nobis dubitatio: an octimestres uitales esse possint? in quo sententiã Hippoc. in eo libro tum horũ tum cæterorum subiungam: in initio libri propterea nullus octimestris partus superest, & uiuit tamen ut recitaui sæpe, cum etiam Princeps nono de Natura animalium cap. 5. censeat nec uiuere nec nasci posse: unde male à Conciliatore interpretantur illius uerba. Sed mulieres dicunt hoc, quia accidit eis sanguinis menstruatio. illud autem quod dicunt, erat, quòd natus esset octauo mense: subiungit tamen: Et aliquando parit mulier in fine octo mensium: & tunc super caput nati apparent superfluitates spermaticæ, uel aliquid simile luto, uel aliquid simile his quæ mater ipsa comedit. & similiter est autoritas eius uigesimaprima tertii t. 2. cap. 1. quam etiam male citat Conciliator: & in cõtrariam illius sententiã: & est, quod natus in octauo mense in quibusdam regionibus nullo modo uiuit: & ubi uitalis est, parum uitalis est, ac raro. Hoc autem dixit, quia Aristoteles in Aegypto affirmat octauo genitos pueros mense uiuere: uult enim hoc Princeps etiam rarum esse. Similiter & dictum Philosophi. 10. Problematum 40. Homo nascitur septimo, octauo, & decimo mense: legi sic debet: Septimo, nono, & decimo mense: nam præteriisse nonum non potuit octauum apposuisse: cùm dicat septimo de Historia animalium cap. 4. Itaq; fit ne octauo mense nati, non solum non uiuant, sed etiam ipsis emortuis periculum quæ pariunt subeant. Simili modo & qui serius quàm undecimo mense nascuntur, latere putantur. Vnde ex his uerbis non iam amplius decimum mensem, ut Hippocrates, sed undecimũ pro ultimo statuemus. At quanquam fœtum octimestrem sic uitalem esse negauerit, expresse tamen cõtrarium fatetur quarto de Generatione animalium, cap. 4. cum dixit; Cæteris enim unum tempus, homini plura fiunt: quippe cùm septimo & decimo mense nascatur: atq; etiam inter septimum & decimum

positis:

positis:qui enim mense octauo nascuntur, & si minus,tamen uiuere possunt:cuius rei causa ex his quæ modo explicauimus accipi potest. diximus & de his in Problematibus. Quod tamen non inuenitur apud nos, æuo nobis quæ tradidit magna ex parte subtrahente.Sed & hic undecimi mensis nullo modo meminit.Tanta uidetur in hac causa autorum uarietas,& ad semetipsos,ne dicam incõstantia. Hinc exurgit alia dubitatio. An scilicet formationis tempus eam subeat rationem quæ iam ab Hippocrate ex secũdo Morborum uagantiũ, tum alibi adducta est,tanquàm præfinitam sortiatur?nam & aliàs in contrarium illius sententias adduximus.Conciliator nanq; Differ.49.hoc negat dicens: Nosce quoq; non esse proteruiendum in huiusmodi terminationibus mensium exquisitis & generaliter cuiuslibet artis materiam sensibilem sibi determinantis,propter ipsius uagam atq; indeterminatam naturam.Sed melius tamen est in hoc Aristotelis sententiam tum Principis explorare. Ergo septimo de Historia animalium cap.3.Mares fœtus circiter quadragesimum diem, fœminæ circiter nonagesimum mouentur:nihil tamen in his certi affirmare licet.& ibidem:Finditur autem fœtus hoc eodem tempore, & parum pòst: effluxiones ante septimum, abortus iuxta quadragesimum. Ea die mas concrescit in aqua frigida. apparentq; genitalia, & oculi. fœmina autem quæ intra quartum mẽsem eruperit,indistincta est. quæ autem quartum mensem adepta est,finditur,& reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit.Cùm itaq; fœtus in utero formatur, fœmina tardius, quàm mas perficitur,in quibuscunq; partibus, & plerunq; in decẽ mensès protrahitur. Et cap.4.Cùm semen uterus conceperit,statim multis se contrahit,donec ad septimum peruenerit mensem: octauo adaperitur, atq; dehiscit,& partus si uiuit descẽdit mense octauo.Et rursus ibidem: Sed cùm cætera animalia omnia singulari ac simplici modo partũ suum perficiant, homini uni multiplex datũ est,septimo,octauo,& nono, ac decimo mense parere: nonnullæ etiam undecimum tangunt. Fœtus autem qui ante septimum mensem prodeat, nullo pacto uitalis est. Qui septimo uitalis hic quidem exit primus, sed magna ex parte infirmior: quamobrem cùnabulis ex lana inuoluunt, & fasciis alligant: & plerique de his quoq; septimo mense natis uiuere possunt. Quomodo autem septimum mensem intelligat quarto de Generatione animalium cap. 10. his uerbis ostẽdit:Ratione autem optima tempora omnium & grauiditatum, & generationum, & uitarum dimensionem circuitibus sibi exposcunt recipere. Circuitum appello,diem,noctem,mensem, annum, & tempora quæ his describuntur,atq; etiam lunæ traiectiones:sunt enim lunæ circuitus complementa,& silentia, & interpositorum temporũ sectiones:ita enim coit cum sole. Mensis nanq; amborum circuitus est. luna autem principium

est,

est,ob solis societatem receptumq; lucis: fit enim quasi alter sol minor. post pauca uerò, conuersionis autem horum siderum alia fortassis principia sunt: natura igitur ita sibi uult, ut eorum numeris generationes & obitus numeret. Sed iam ex his alia insurgit difficultas, an masculorum & fœminarum diuersa sint tempora, hæc nanq; quinta est dubitatio Auicennæ. igitur sententia in his ambabus dubitationibus sic se habet uigesimaprima tertii t. I. cap. 2. Spumæ spatium dierum est sex ex principio: deinde post dies tres, in nono scilicet, lineatur embryo: & quandoq; antecedit uel postponitur die uno: deinde post dies sex, & sunt quindecim à conceptione, penetrat sanguinis forma in toto, & fit illud unde creatur: & quandoq; antecedit die uno, uel duobus: & post duodecim dies fit humidum & caro, & discernũtur tria membra manifeste: & antecedit quãdoq; duobus aut tribus diebus: & post nouẽ dies separatur caput ab humeris: & à lateribus, & post quatuor dies sentit, & hoc spatiũ est quadraginta dierum: & quandoq; antecedit ut sentiat in trigintaquinq; diebus: & aliquãdo in triginta, & masculus in illo toto uelocior est quàm fœmina, uidetur enim spatium minus formationis masculorũ dies triginta: & partus medietas anni, & quod dicemus in proximo. Iuxta uerò sententiã Principis, & Haliabbatis, fœtus qui formatur in XXX. diebus, mouetur in LX. uerum perfectionis tempus est triplũ motus tempori: id est dierũ CLXXX. licet tertio Theoricæ 34. ille dixerit, quòd perfectio est dies ducenti decẽ. Sed cur tamen dixit Princeps in uigesimaprima tertii t. I. cap. 2. Facientes experimenta & probationes in hoc, nõ iudicant nisi super illud quod prȩteriit res secundũ experientiam eius. & non est impossibile quòd sit istud quod expertum est in fine cadens secundum illud quod diuersificatur: in toto enim illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod diuersificatur: in toto enim illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod plus generatur. Quonam pacto igitur si hoc adeò dubium est, quispiam tam exactè, ut ipse facit, enarrare historiã queat? habet & dubitationem quod subiungit ibidẽ, cùm dixit: Determinatio autẽ masculi & fœminæ in distinctione spatii est res quam quædam pars medicorum iudicat audacter & stulte. Hic quis non uidet illum non solum Hippocrati, Aristoteliq;, sed etiam superioribus uerbis contradicere?

His tot tantisque difficultatibus expositis, si quis cupiat euadere, primum illud statuat, ne miracula in exemplum aut rationem adducat: ut enim recte dicebat Auerroës, in omnibus artibus solent monstra quædam accidere. nam quod aliquis superuixerit natus VI. uel XIIII. mense: illud in experimentum adduci non debet, quod semel tantum ab Auicenna auditum narratur: nam & ego antequam ad rem ueniam, quȩdam admiranda exempla subiungam.

Vxor magiſtri Petri Sormani, uenditoris maluatici, (ut ſic Creticum uinũ appellare liceat) in uia uexillorũ Mediolani: oſtendit mihi filiã, nomine Clarã, quã diebus C L X V I I I. poſt abortum maſculi fœtus quadrimeſtris Venetiis peperit: & in puerperio lac apparuit: ipſa autẽ puella exilis, pallida, & macilẽta eſt, annos agẽs X V I I I. Mater Auguſtini Abduę patritii inclyti, narrauit uidiſſe puerũ natũ V I. mẽſe filiũ Thomæ Suighi, qui ſuperuixit, cùm primis diebus lac nõ ſugeret, ſed immitteretur infundibulo: & tamẽ peruenit ad ætatẽ perfectã, cùm nec digiti manuũ, nec palpebræ eſſent ſeparatæ dum natus eſt: hic puellus, nepos erat mulieris famoſæ de uia lata, medicam artem exercẽtis. Eufragia uirgo Deo dicata in ęde B. Rodogondæ, cum mater eius abortiſſet puerum V. nonas Iulii: profecta uerò ad coniugem X. calendas Auguſti, ipſam Eufragiam peperit V I I. Idus Ianuarii ſequentis anni. quare C L X X. die nata eſt, morbo perpetuo natalium iacturam atteſtãte: ne quis ad ſuperfœtationem refugiat: quanquam nec hæc minus intempeſtiuo partu miraculum afferat.

Comitiſſa etiam de Triultiis iuuenculam retulit eſſe in domo comitis Sancti Secundi, capite admodum paruo, inſanamq́; , natam ut palàm fertur quinto menſe.

Talia ſingulis diebus accidunt experimẽta. quòd ſi diffidẽtia uitæ horum fœtuum, uel negligentia multos ſuperfuturos non occideret, longe frequentiora huius rei apparerent exempla: quæ tamen ut oſtendam non miracula ſunt, ſed quanquam rara naturæ, tamen legibus continentur.

Alterum uerò in his eſt animaduertendum, ne ambiguitas uocis nos fallat: uelut cum Nicolaus affirmat natum V I. menſe poſſe ſuperuiuere: menſem triginta dierũ intelligit: infantemq́; C L X X X. dies moræ in utero materno traxiſſe. quare hic ſeptimo lunari menſe natus dici debet: cùm autem multiplices ſint hi menſes, tantam uarietatem pariunt, ut plerunque inter concordes autores, contradictionem ſerere uideantur: ob quæ diebus ratio ineunda eſt.

Eſt & illud conſiderandum, ne ut frequenter accidit, uitioſa lectio ſit, uelut cum diximus, octimeſtrem nullo modo ex Principis ſententia poſſe uiuere: uerba tamen illa Principis nono de Natura animalium cap. 5. Et aliquando parit mulier in fine octo menſiũ: difficultatẽ & ambiguitatem non leuẽ pariunt, cùm uitioſa ſit lectio: uerba enim ſunt Philoſophi 7. de Hiſtoria animalium cap. 4. in fine, quæ ſic iacent: Plurimis ſi concubuerint menſe octauo, infans mucore oppletus exit: eſculentorumq́; quæ mater comederit ſæpe gerulus uenit in lucem. Sic cùm Philoſophus de cõcubitu dixerit, errore interpretũ Princeps locutus uidetur de ortu. Sic & illa uerba ex ſecũdo Epidem. Quæ apparent in quibus mẽſibus fiunt, ſic ex ſexto libro emendari debent: quem collectum ab Hippocrate Galenus fatetur,

non

non secundum. Quæ apparent in quibus mẽsibus fiunt suspiciones in circuitibus. quoniã in septem mouentur, in triplo perficiuntur. & quòd post muliebria dextra, sinistra autem hians humiditas propter discedentia. dictæ siccæ, quoniam citiùs discretũ, motum, rursus crescit tardius plurimo tempore. labores tertio, quinto, septimo, nono mẽse, secũdo, quarto, sexto, ex parua tabella considerãda. Galenus etsi octo libros in sextum Epidemiorum condiderit, nihil tamen de hoc scripsit. Sententia igitur est, quòd quæ in L X X. mouentur, in triplo perficiuntur. non autem in septem fœtus si moueantur, perfici in C C X. diebus affirmat: nam quomodo in septem moueri possunt diebus? ob id iuxta priorem literam legenda sunt uerba sexti Epidemiorum, quod & Fuchsius facit.

Sed neq; omnibus fides tribuẽda æqualis est: sed his qui ex aliis desumpserunt: quantum autores primi sentiunt, tantũ recitatoribus condonandum: uelut cum Polybius apud Plutarchum quinto de placitis philosophorũ causam assignare nititur dimidii anni: id est dierum C L X X X I I. solis motũ à tropico ad tropicũ. nam hoc est falsum, cum ex tertio magnę cõpositionis Ptolemæi sol inæqualiter per absidem moueatur & absidis oppositum. At tunc absis fuerat in Geminis, nõ in Cancri initio: nec Hippocrates etiã hoc dixerit. Simile est illud Auli Gellii dum exponit uerba Hippocratis, illa parum ante aut post fœtum edi posse, ex libro περὶ τροφῆς illius: is nanq; lib.3.cap.16.copiosè hanc rem tractat: ac ex aliorum sententia quasi nullum sit iuxta Hippocratem tempus præfinitum: sed liceat excedere paululum, uel etiam antecedere. Sic & Sabini medici autoritas cum Hippocratis præcepta transgrediatur, octauum mensem illic nõ excludit: sed alibi senis dicta perquirenda. Varro autẽ decimestres omnino exclusit ab hæreditate, in Satyra: cum eodem iure illos recipiat, quo & undecimestres: Aristotelem subsannans, qui non solum decimestres, sed & undecimestres recipiat. Num igitur deserendus est tantus Philosophus ob iurgium Grammatici? Simili in causa habenda sunt quæ à Macrobio scribuntur, in primo de somnio Scipionis. Nunquid enim ob id in dubium reuocanda erunt Philosophi uerba atque Hippocratis, & Galeni? quod Macrobius dicat ex Caristii & Dioclis sententia, masculum in septẽ perfici septimanis, fœminam autem in sex? sed tantum habeat hoc dictum autoritatis aduersus Principes Philosophorum & medicorum, quantum etiam Diocles atque Caristius, non quantum Macrobius.

Sed & illud diligenter considerandum: ordinem esse in rebus, ut quædam rariora, alia autem frequentiora sint: nam plures morbi sanantur in quatuordecim diebus, quàm in quatuor, uel quàm in quadraginta. Media enim extremis frequentius contingunt. Ob id igitur quòd (ut Gellius refert) D. Adrianus decretum ediderit, in quo testaretur, se ueterum

philoſophorum ac medicorum ſententiis undecimeſtrem partum eſſe legalem: mulieremq́; honeſtam, quæ poſt obitum coniugis filium pepererat, infamia liberauerit, hæreditate filio permiſſa: num ob id, cùm decemuiri decimum menſem præfinierint edendo fœtui, undecimeſtris partus naturaliſsimus (ut ita dicam) cenſeri debet? Nempe non. ſed ut rarior, uelut & ſeptimeſtris. Qui uerò decimo, & nono, maximè ſecundum conſuetudinem, & minima naturæ uiolentia prodire creduntur. At ſeptimeſtres ſolum ob id frequentiores, ac magis naturales undecimeſtribus exiſtimantur, quòd ſeptimeſtribus indicia immaturi fœtus adſunt: undecimeſtribus autem diuturnioris moræ, quàm in utero contraxerint, nulla omnino ſigna adhærent.

Eſt etiam (quod aliàs retulimus) fides libri ſpectanda, quo ad materiam: nam quæ obiter tractantur non adeò firma ſunt, ut quæ ex compoſito: tum ubi de re ipſa agitur principaliter, ibi ſumma autoritas: ut in libris de Septimeſtri ac octimeſtri partu apud Hippocratem: tum de Hiſtoria & generatione animalium apud Ariſtotelem.

Vltimo etiam diligenter aduertendum, quinam ſint ueri ac certi autorum libri: nam nec liber de Alimentis, nec ſecundus Epidemiorum, nec liber de Carnibus, Hippocratis ſunt, ſententia Galeni: quamobrem à nobis rectè ſcripta eſt uita Galeni: ut Hippocratis non ſolùm & Galeni, ſed & Ariſtotelis Platoniſq́;, tum Ciceronis libri genuini ac ueri ab apocryphis dignoſcerentur.

His ergo intellectis, ad conciliandum hæc dicta ueniamus: Ratio temporis fœtus ex tribus ſumitur, ex Natura, ex Aſtris, ex Pythagorica computatione numerorum. Hæc omnia attigit Hippocrates in libro de Fœtus formatione primum, in libro de Septimeſtri partu ſecundum, in libro de Octimeſtri partu tertium. Quod ad naturam attinet, fœtus ut firmior fuerit, & mater debilior, celerius perficitur, ut Hippocrates & ratio ipſa docet: unde decimeſtres omnes inualidi ſunt; quoniam non celeriter mouentur ad exitum, tardeque perficiuntur. Hac etiam ratione maſculi fœminis ſunt celerioris perfectionis, quanquam accidat aliquando oppoſitum. unde Galenus Aphoriſmor. quinta. 42. Contingit enim aliquando, licet ſit rarum, quòd concepta fœmina ſit mare robuſtior, & multis ac ualidis motibus moueatur. Itaque Hippocrates ex hac proportione fœtus ad alimentum ſumpſit rationem tarditatis & celeritatis exitus fœtus. Mulieres igitur, quæ multum ſanguinis menſtrui reiiciunt hora purgationis, diutius gerunt fœtum. alia uerò etiam his ſunt ſigna conſentanea, tardius ire, tardius loqui, tardius etiam dentes producere, laxo corpore eſſe, & imbelli. Sed Princeps adducit alias cauſas, uteri paruitatē: nam cùm uterus talis fuerit, & fœtus ualidus, prodibit in ſeptimo menſe abſolutus:

lutus:uel ad plus in nono. Hæ causæ si ueræ sunt, gemini nunquàm decimum mensem attingent. Alia ratio,quę ab ipso adducitur uigesimaprima tertii,t.2.cap.1.in fine:est,quòd qui mouetur in septimo ad exitum, in nono nascitur:& qui in octauo mouetur,nascitur in decimo. Ob id etiam decimestres inualidi erunt,quia motum ex malo sumpserunt initio,scilicet mensis octaui, qui minime uitalis est. Auerroes autem in Paraphrasi quarti libri de Generatione animalium inquit: Natus in septimo mense est multum calidus & humidus:& perficitur eius figura,nasciturq; in hoc tempore,quod est minus tempus,in quo possit perfici figura hominis.Sed qui nascitur in nono,minus habet calidi & humidi, quàm qui nascitur in septimo:& ideo perficitur eius creatio in tempore longiori. Hæ causæ in unum coincidunt:nam calido & humido accidit ut citò crescat & perficiatur, & ut cito ei desit alimentum. Igitur Hippocrates exprimit causam, quæ est finis:Princeps propriam,quæ forma est: Auerroes efficientem & materialem.Hæc intelliguntur de naturali partu:nam dātur septimestres uiolentia excussi,& hoc plerunq; frequentius est:de quibus dicebat Philosophus,quòd aliquando deficiunt foramina illis narium, uel aurium:& experientia docet, quandoq; carent unguibus, & capillis. Sed quomodo hoc,cùm Hippocrates libro de Natura fœtus dicat: Quando autē summitates pueri ramos emiserint extra, & ungues & capilli radices fecerint, tunc iam mouentur: & tempus ad hoc est puero tres menses: puellæ autem quatuor:sic enim plerunq; accidit.Sunt autem infantes qui ante hoc tempus mouentur. Mouetur autem prius masculus,eo quòd sit ualidior fœmina:& primò quidem solidatur masculus, eo quòd ex robustiore generatione fiat:quando autem mouetur infans,tunc etiam lac matri apparet.Quare quomodo exire imperfectus potest septimo mense:nō nisi quia hæc quanquàm tertio uel quarto sumant generationis initium,non tamen nisi nono perficiuntur. Causæ igitur celeris exitus fœtus sunt robur eius: magnitudo in comparatione ad uterum:paucitas alimenti: & humidum cum caliditate:nam calor multus refrigeratione multa indiget: quā dum est in utero,assequi nequit. Hæ sunt causæ generales celeris exitus:terminum autem singularem ex his non licet præfigere: in paruitate tamen est mensium septem.unde Princeps uigesimaprima tertii,t.2.cap.1.& scias quòd mensis septimus est primus mensis in quo parit ipsum: & est fœtus ualidus,& naturæ temperatæ, cuius creatio uelox fit: & cuius petitio ad exitum uelocior fuit: & sæpe moritur natus infra hoc spatium: quia tolerat motus uehementes cum debilitate creationis. Nanq; licet sit robustus in radice, est tamen proximi spatii cum creatione. Ex hoc igitur conciliatur dictum Philosophi, & Principis, quod septimestres sint fortes ratione radicis, & debiles ratione spatii gestationis in utero. Est au-

tem omnium natura conſtantium certus terminus augumenti, & decrementi, ut inquit Philoſophus: quare ſeptimus menſis primus eſt, ultimus undecimus, quo mulier uitalem fœtum edere poſsit. At cum hoc certum ſit, de magnitudine horum menſium prius eſt diſputandum.

Menſis quadrifariam dicitur, Lunaris, & eſt ſpatium æquale illi quod inter duas coniunctiones ſolis ac lunæ intercipitur: eas quas aſtrologi uocant medias: de quibus Galenus 3. de Diebus iudic. & 1. Epidemiorum ſuper uerba illa IN THASO, dixit, quòd multis Græciæ ciuitatibus hic menſis eſt ſolennis: & quòd Palæſtini (antiquiſsima hæc gens eſt, quam nos Iudæos à Iuda uocamus) hoc genere menſis utuntur. Et Cenſorinus de Die natali narrat, apud Græcos annum CCCLV. diebus conſtare. Alphonſus etiam illum agnouit. Conſtat igitur, quòd ſi annus comprehendit dies CCCLV. & menſes XII. quòd menſis eſt paulo maior diebus XXIX. cum dimidio: hoc genere menſis utitur Hippocrates libro de Partu ſeptimeſtri, ſed non computat menſes integros, ut uidebimus.

Menſis aliud genus eſt quod Solare dicitur, XXX. diebus conſtans. hic uulgatus eſt apud nos: de quo etiam Macrobius in Saturnalibus. Hic autem multiplex æqualis, conſtans triginta diebus, quinq; recipiens intercalares in ultimo, ut anni reuolutio tota expleatur. Aliquando autem inæqualiter diſtributus eſt: ut qui in uno dies XXVIII. in alio XXXI. recipiat: cuiuſmodi eſt apud Romanos, & apud nos, & poſt Platonē ac Beroſum apud aliquot Græciæ populos. Hoc genere uſus eſt quicūq; dixit ſeptem menſes, dies continere CCX. uulgi conſuetudini potius, quàm exactæ com putationi ſubſcribens: cùm ut dictum eſt, ſeptem menſes ſint dies. CCVI. cum dimidio: non CCX. nam in fœtuum geſtatione nunquàm menſibus ſolaribus uſus eſt Hippocrates.

Menſis tertium genus eſt à lunæ reuolutione, quæ in diebus XXVII. horiſq; octo perficitur. Hic, quod ſciam, apud nullas gentes in uſu eſt: quòd celerius gens quælibet reditum lunæ poſt ſolis coniunctionem dignoſcat, quæ ſolo uiſu percipitur, quàm ad ſtellam aliquam uel punctum ſigniferi conſtitutum.

Menſis quartum genus eſt Medicinale: de quo ſuperius in hoc tractatu diximus: quanquàm ne ſomniaſſe illum Hippocratem aut Ariſtotelem in hac cauſa conſtet, cùm nec illius meminerint, ſed Lunaris: menſes & iuxta lunarium magnitudinem computauerint.

Quomodo igitur hi menſes, ſi ſeptem fuerint, numerū CLXXII. dierum perficiant, id eſt medietatis anni, ſic intellige. Sex menſes, ut dictum eſt, dies CLXXII. explent, eo quòd menſis dicitur, quotiens luna congreditur ſoli: & illi etiam opponitur. hoc autem in XV. diebus accidere poteſt. reliqui autem quinq; menſes requirunt dies XXIX. & medium. quare in

CLXII.

CLXII. diebus erunt ſex coniunctiones, & totidem oppoſitiones luminarium: quare erunt ſex menſes. Quicquid igitur ſupereſt ad dimidium anni,& eſt tempus dierum XX. cum dimidio,& tribus horis, totum illud de ſeptimo menſe eſt.

Tertia conſideratio eſt ex numeris Pythagoricis: & eſt quod hominis partus abſoluitur quatuor decadibus ſeptimanarũ, id eſt diebus CCLXXX. nam decem ſeptimanæ ſunt dies LXX.& hoc quia hic numerus conſtat ex quaternario, ſeptenario,& denario,qui omnes ſunt perfecti apud Pythagoram, licet diuerſa ratione: ex his autem inuicem ductis producuntur CCLXXX.& ſunt menſes ſolares æquales nouem,& dies decem.

Conſiderat igitur Hippocrates tria genera temporum partus: Minimum,Maximum,& Medium:& in his perfectionem ultimam. Vult autem, quòd in minimo conſideremus menſes, & aſtrorum rationem: in maximo rationem Pythagoricam: in mediis autem utranque. Ratio autem naturalis omnibus communis eſt: quare ubi una ratio concurrit tantum, tunc uitalis eſt:ubi duæ, longe plus: ubi autem omnes,hic abſolutus eſt,& maxime uitalis.

His cognitis, Septimeſtres uitales ſunt ratione menſium à CLXIII. die ſupra:patet,quia ſex exegerunt lunares menſes,& ſeptimum ſunt ingreſſi:quod ſi uoluiſſet tantum natos CLXXXII. die eſſe ſeptimeſtres, & uitales:debuerat computare ſex menſes lunares completos,qui ſunt CLXXVII. dies ſolum:& ſic ad dimidium anni ſupererant etiam dies quinq;: & ita natus in dimidio anni dicetur ſeptimeſtris,tam hoc modo, quàm primo. Igitur uult clarè,quòd natus CLXIII.die ſit ſeptimeſtris: nec potes dicere, quòd uelit,ut expleuerit dimidium anni & ſex menſes: nam ſic poterat computare menſes integros: nam ut dictum eſt utroq; modo æqualiter natus in dimidio anni ſeptimeſtris eſt.Nec potes dicere,quòd ex hac computatione prima dando dimidium primi menſis pro mẽſe, in uiginti diebus reliquis qui ſuperſunt ad anni dimidium, neceſſario cadat coniunctio uel oppoſitio alia ſolis & lunæ,ut ſic ſint ſeptem menſes completi,qui non eſſent completi ex ſecunda computatione, dando ſex menſibus dies CLXXVII. nam poſſet accidere,quòd in quinq; ſuccedentibus diebus nulla fieret coniunctio,uel oppoſitio ſolis & lunæ:& ſic non compleretur,uel ſaltem non adderetur dimidium ſeptimi menſis, quod neceſſario euenit in prima ſupputatione CLXII. dierum. Nam ſi propter hoc dixiſſet,erat initium perfectionis CLXXVIII. dies, non CLXXXII. quia dando CLXII. diebus ſex coniunctiones & totidem oppoſitiones in ſedecim diebus ſequentibus quomodocunq; acceptis neceſſario eſt una coniunctio, uel oppoſitio:igitur in CLXXVIII.erit abſolutus ſeptimus mẽſis:nõ in CLXXXII. ſolum.Feciſſet etiam Hippocrates mentionem perfectionis ſeptimi menſis,

ſis, cuius non meminit: imo uidetur uti menſibus incompletis: & quod plus eſt, non adducit aliquid, quo poſsimus coniectari, illum conſideraſſe, quòd dies xx. qui ſuperſunt ex ſeptimo ſint plus dimidio menſis lunaris.

Quòd ſi dicas, Cur igitur ſi CLXIII. dies uitalis eſt, quia ſeptimi menſis initium meminit dimidii anni? Ad hoc reſpondi, quòd ut CLXIII. dies eſt primus uitalis in ſeptimeſtri: ſic CLXXXII. eſt perfectiſsimi ſpatii ſeptimeſtris terminus, illius nati qui in primis quindecim diebus ſuæ generationis coniunctionem luminarium & oppoſitionem habuit. Ex hoc patet, quòd uerba Plinii corrupta ſunt, & ſic debent legi, Ante ſeptimum menſem haud unquàm uitalis eſt: in dimidio autem anni non niſi pridie poſteróue plenilunii die, aut interlunii concepti naſcuntur. Quis non uidet hanc eſſe exquiſitam Hippocratis ſententiam, ſecundum illos, qui menſis ſeptimi dimidium ultra ſex integros requiri uolunt, ad hoc ut uitales ſint? cùm nos hoc tamen reprobauerimus: nam ad perfectionem talis numerus eſt neceſſarius, non ad uitam. Quamuis, ut diximus, nati CLXIII. debiliſsimi: eo autem ualidiores quo magis ad CLXXII. propinquius acceſſerint.

Lex autem CLXXXII. diem pro initio termini uitalium ſumpſit eorum quos Plinius ſecutus eſt in interpretatione decepta. Vel dic, quòd uerius eſt, legem ſemper eſſe de his, quæ frequentius accidunt. At eorum qui ante LXXXII. diem & poſt CLXIII. naſcuntur, etſi uitales exiſtant, maior tamen pars moritur: ea cauſa, quòd uix ullis accidit illorum, ut plenilunio, uel interlunio concepti ſint: quare cum in quindecim diebus quatuor tantum ſint uitales, & qui perfectionem ſeptimi mẽſis præſtare poſſint: undecim autem non uitales, & in quibus non contingit ſextum menſem totum expleri: ob id lex ſic ſanxit. Vt enim rectè Tacitus ſub Caſsii perſona dicit: In omni lege neceſſarium eſt, ut aliquibus iniuria fiat: & inſontes pro ſontibus habeantur: ſed legi ipſi ſufficit, ut multitudini benè conſulatur. Si quis tamen natus intra CLXXXII. diem ſex plenilunia, & totidem nouilunia obtinuerit, quod in CLXIII. diebus etiam accidere poteſt, hic ſeptimeſtris eſt, ac uitam, licet nõ facile, aſſequi poterit. Ex hoc patet, quòd menſis ſeptimi ſpatium eſt à CLXIII. die uſq; ad CCVII. & ſunt XLIIII. dies: & hoc accidit ex diuerſitate congreſſus luminarium. nam poteſt & intra CCVII. diem naſci octimeſtris, ſcilicet poſt CXCII. ſed non antè: quia in CXCII. poſſunt compleri ſeptem nouilunia, & totidem plenilunia, & nõ antè: ſed bene poſſunt etiam differri ad CCVII. diem. & ideo ſeptimeſtres uſq; ad id temporis naſci poſſunt. Qui uerò CCX. diem pro CCXII. ſcripſerunt, Hippocratis ſubtilitatem in hoc, ut nec in aliis pleriſq;, ſunt aſſecuti.

Ex

Ex his patet ratio ſpatii cæterorum menſium: nam octauus poteſt incipere à CXCII. die,& finem habere in CCXXXVI. uerùm ut ſolum à CLXXVII. ad CXCII. neceſſario ſeptimeſtri nō alii menſi adnumerari poteſt:ſic à CCVII. ad CCXXII. neceſſario octauo menſi ſpatiū aſcribitur:nam à CXCII. ad CCVII. commune eſſe poteſt ſeptimo & octauo menſi:& à CCXXII. ad CCXXXVI. cōmune eſſe poteſt octauo & nono menſi:ſic ut modò quādoq; unius ſit,quādoq; alterius: nō quòd unquā poſsit ſpatiū hoc ſimul duobus eſſe cōmune. Nonus igitur mēſis cùm ſinguli dies XLIIII. fermè cōprehēdere poſsint,deducta horarum ratione, quas nunc in cōſideratione nō habemus, initiū habet à CCXXII. & extēditur ad CCLVI. Verùm ut in cęteris ſolū qui à CCXXXVI. die naſcitur,uſq; ad CCLI. nono mēſe neceſſariò natus eſt,eadē rōne decimus mēſis initiū habet die CCLII.& finē CCXCV. ſolū uero natus à CCLXVI. ad CCLXXX. uerè decimo mēſe natus neceſſariò dicitur:nā et à CCLXXX. ad CCXCV. natus undecimo mēſe dici poteſt.ex hoc patet,quonā pacto decē mēſes dies CCLXXX. impleāt ad unguē: id eſt ſeptē quadragenas ſeu quatuor decadas ſeptimanarum. Vltra tamē ſi naſcatur à CCLXXX. die ad CCXCV. decimeſtris eſt:modo nō in plenilunio aut nouilunio,pridie'ue,aut poſtero cōceptus die ſit:quare Hippocrates rectè dixit,decimeſtres & undecimeſtres,eodē modo,ex ſeptē quadragētariis fieri. Sed & hoc aliā ratione,ſi quidē pridie, uel antè parū quàm menſes ſint defluxuri cōcipiat mulier,natus undecimo menſe creditur: qui tamen naſcitur intra CCLXXX. dies:cū enim adieceris dies XXV. prioris mēſis,ad CCLXXX. fient dies CCCV. in quibus mulier nō purgatur:hi autē ſunt menſes decē & dies decē:loquēdo de lunaribus menſibus.ſolares etiā erūt decē,& inſuper dies quinq;:quare utroq; modo undecimo mēſe natus exiſtimabitur. Cēſorinus autē putat decimū mēſem initiū habere die CCLXXIIII. nā hic eſt primus dies quadrageſimę ſeptimanę,& in totidē diebus ſol partes CCLXX. ſigniferi peragrat. Verùm hoc eſſe nō poteſt, cùm ſumma perfectio in fine habeatur XL. ſeptimanæ. Hoc autē tēpus decimi mēſis antè, & pòſt extēditur. Ideo melius eſt dicere, quòd decimeſtris perfectio eſt in diebus CCLXXX. quia hoc tempus, ut dixi, eſt finis decimi menſis, & complementum ſepties quadraginta dierum.

Sed uidentur quædam dictis obſtare: Primùm, quod cùm dicat Hippocrates in libro de Natura fœtus: Hæc intuli hac de cauſa,ut declarem, quod infantium ſit diſcrimen membrorum, maximum quidem in puella dierum quadragintaduorum, in puero autem triginta: ſi igitur formatio eſt ſemper proportionata motui,& perfectioni:igitur hæc ratio menſium generalis eſſe non poteſt tam maſculis quàm fœminis: uideretur autem ex hoc,cùm tempus perfectionis ſexcuplum tempori formationis ſit, &

minimum formationis sit dies xxx. perfectionis minimum tempus esse clxxx. dierum.

Propositiones etiam uniuersales ex sensu suscipiuntur:sed hoc non constat quòd ante dies clxxx. infans natus uiuat: igitur non est statuendum,quòd natus ante clxxx. diem sit septimestris.

Philosophus etiam 2. de Generatione & corruptione cap. 10. & omne tempus ac uita circuitu mensuratur: sed non omnis. nam alia maiori, alia minori:quare non poterunt sex menses lunares, si à circuitu sumantur,comprehendere pauciores dies quàm clxxvii. & ita extendetur terminus initii ultra clxiii.

Ad hæc propositio illa, Tempus motus duplum est tempori formationis:primo non est generaliter uera:nam nec est philosophi,nec Hippocratis,nec Galeni. Princeps autem,qui eam dixit ut suprà retuli, fatetur illã non esse generalẽ. Ideo etiã Hippocrates 6. Epidem. uidens quòd masculus citius formatur,nec tamẽ celerius fœmina nascitur:subiecit illa uerba: Quoniã citius discretum,motum,tardius crescit rursus. Id est, quantũ acquisiuit masculus cremẽti in formatione, tantũ post motum amittit tardius crescens. Ad aliud,constat quidem septimestres uiuere: hos semper in plures dies mulieres referunt ob mensium numerum: qui plerũq; addunt in opinione: si qua enim mulier pariat clxxx. die, conceperit autem xx. die post menses,opinionem suscipit,quòd cc. dies fermè infantem in utero tulerit. Sed sufficit ad ueritatem ostendẽdam exemplũ unum, affirmatiuum:in negatiua autem non est possibile ostendere, nisi assumptis omnibus exemplis: sicut sufficeret ostendere,unam animam mortui, ad probandum quòd anima superstit, nec negatiuam probare possumus, ex hoc quòd nullam ostendere posse nobis liceat. Igitur cùm constet de aliquibus,ratio Hippocratis potius spectanda fuit. Ad ultimum dicimus, circuitus esse spectandos, uel etiam partes circuituum: nam non solum nouilunia,sed etiam plenilunia magnam uim habent. In causis autem generationis & corruptionis plus facit uis sideris, quàm circuitus: in causa autem uitæ circuitus spectandi sunt.

Superest difficultas ex autoritatibus libro de carnibus: dicitur quòd fœtus septimo die habet loca oculorum,nasum,nares,manus,digitos, pudenda:num hic liber potest dignus Hippocratis grauitate uideri? Repugnat etiam his quæ ille in libro de Natura fœtus scripsit, dum ancillæ abortientis narraret exemplum. librum autem de Alimentis Galenus negat esse Hippocratis: similiter & secundum Epidemiorum, ut in illorum expositionibus apparet.

Est etiam sciendum, quòd menses considerantur ut à mulieribus cognoscuntur:id est à purgationibus. Videntur autẽ hi cõformes lunaribus, cùm

cùm dicat Philosophus 7. de Historia animalium cap. 2. Profluuium autem mulierum decrescente luna contingit:quamobrem nōnulli cauillo sexum fœmineū lunæ tribuunt:quoniā simul ut illa decrescat, & mulier purgetur:moxq; ambæ repleantur. Et Princeps 9. de Natura animalium cap.6. Mulieri accidunt menstrua in initio mensis, uel in medio: & fortè hoc est,quia luna quando mutatur, ideo menstrua lunā sequuntur ex toto:& idem erit mensis lunaris & purgationis muliebris: & ideo unius ratione explicata,cognoscitur & reliqua. Sed si obiicias,quòd Auerroës 3. Collectaneorum 29. dixit, quòd minimū tempus interpolationis est dierum XXI. & maximum XXX. quomodo igitur purgationis tempus poterit cum lunari mense concordare,qui semper est dierū XXIX? Respondeo,quòd cōcordia clara est:nam minimū tempus est, secundū ipsum quo purgatur mulier,dies unus:maximū autē, nouem: quāquā in textu dicat septē:sed est error. Quod & Volateranus lib. 24. sensit apertè, cum dixit: Et extenditur tēpus muliebris purgationis ad dies octo:& quādoq;,quod tamen rarissimū est,ad dies nouē. Si igitur maximū purgationis tempus, quod est nouem dierum, ad minimā interpolationē, uel minimū purgationis tēpus,quod est unius diei, superaddatur tēpori maximè interpolationis,cōsurgent utrinq; dies XXX. Quare cum Auerroës, ut clarum est, exactam rationē numerorū nō curauerit, manifestum eundē esse lunarē, & purgationis muliebris mensem,si mulier ipsa non malè affecta sit.

His uisis ratio eadē quæ ex luna,etiā in mensium purgationibus habetur: nam decimestres uocāt mulieres,cùm nouē menstruis purgationibus caruerint:nouimestres autem,cùm octo:& septimestres,cùm sex. Si igitur mulier concipiat in medio mensis, iuxta lunæ plenitudinem, habebit in CLXIII. diebus sex retentiones menstruorū: quare natus tunc, mulieri uidebitur septimestris. Si autē concipiat post medium mensis, uidebitur etiā septimestris ante CLXIII. diē:sed non erit uitalis,quia nō est assecutus perfectionem pleniluniorū,aut nouiluniorū,nisi edatur fœtus post dimidiū mensis,in quo solebat purgationes mulier habere iuxta initiū:quare breuissimum spatium erit,cùm cōceptus fuerit in fine mensis ante purgationem:nam editus post dimidium mēsis sextæ purgationis,uiuere poterit:eritq; septimestris CLXIII. dierum: idem si fuerit conceptus ante medium mensis parum, & editus post initium sexti mensis: summam tamen perfectionem assequitur in dimidio anni, quanquam prius sit septimestris etiam. Et quod dico de septimestri,dictum uelim de aliis.

Ex hoc patet,quòd si quis uellet tueri Polybiū, posset dicere, quod septimestris sit,quotiens sol ex signo signiferi in illius oppositū, quod est à primo septimum,transierit:hoc autē in diebus CLII. fermè cōtingere potest:quāquam talis septimestris non posit uiuere, nisi cùm habuerit fir-

mitatem in utroq; : id eſt diſteterit aliquot partibus ab initio ſeptimi,& à fine primi:uelut ſi puer concipiatur ſole exiſtente in XIII. parte Scorpii, & oriatur ſole exiſtente in III. parte Tauri,tunc natus erit VII. menſe, & tamen in diebus CLXX.

Eadem ratio tenet in decimeſtri, qui in CCLXXX. diebus naſcitur, quemadmodũ dictũ eſt:quòd poteſt uideri etiã undecimeſtris nõ tantum iuxta CCXCV. nam ponamus quòd uigeſima die à purgatione ſit conceptus puer:infra decem dies numerabitur mẽſis à muliere:cùm uideat ſe nõ pati purgationes:inde in CCLXVI.diebus pręterit tẽpus nouẽ purgationũ cõpletarũ. igitur CCLXXV. uidebitur expleſſe decẽ mẽſes.ſi itaq; pariat CCLXXX. die,uidebitur peperiſſe quinta die undecimi menſis.

Quòd autẽ conceptiones fiant poſt purgationẽ multis diebus, declarat hoc modo:Quæ debent concipere,oportet ut uterus habeat ſanguinẽ:quæ igitur copioſè purgãtur quãto copioſius,eo diutius:& quãto diutius purgationem patiuntur,eò celerius uterus ſanguine repletur: quæ igitur purgantur tribus diebus tantum concipiunt ſanguinis in decem diebus, & eſt menſis tertia pars, quod poſſunt concipere. Requiruntur tamen dies decem antequam poſsit concipere:& quæ purgantur quinq; diebus, requirunt ſaltem ſex dies,antequã cõcipiant. Omnes igitur mulieres quæ purgantur in uno die,uel duobus,aut tribus,concipiunt in fine menſis, uel in medio,uel ſaltem poſt decem dies.Igitur omnibus his longius tempus geſtationis in utero progredi uidetur. Et hæc interpretatio propior eſt ueritati: alia autem,quòd uni diei tribuantur decem dies, duobus autem dimidium menſis,tribus duæ tertiæ eius, eſt propinquior uerborum ſenſui textus Hippocratis.

Verùm ſi quis dicat,quòd inconuenit ut menſes habeãt XLIIII. dies: Reſpondeo,quòd menſis in nulla muliere poteſt cõprehendere pluſquam XXX. dies:ſuſcipit tamen uariationem reſpectu diuerſarum,quæ quidem extenditur ad XLIIII. ſicut ſignum cœleſte exoritur in diuerſis partibus anni,in omni parte diei:puta Aries,nec tamen ſequitur, quòd Arietis ortus poſsit perdurare per totam unam diem : cùm non attingat ad duas horas in medietate noſtra habitabilis terræ.

Eſt etiã cõſiderandũ,quòd Ariſtoteles cùm dixit,ſeptimeſtrẽ fœtũ eſſe magna ex parte infirmiorẽ:intelligit quia maior illorum pars uiolẽter, & caſu naſcitur:nã ſpõtaneus ſeptimeſtris ut diximus, ualidior eſt nouimeſtri,& decimeſtri:ſed hic rariſsimus eſt,ut docuimus rõnibus ſuperioribus.

Eſt autẽ differẽtia inter Septimeſtrẽ uiolẽter natũ,& Abortiuum:nam Abortiuus dicitur,ꝗ natus eſt eo tẽpore,quo nullo modo uiuere poteſt,ut trimeſtris:& quadrimeſtris:et talis habetur à lege ac ſi nõ naſceretur:natus autẽ uiolẽter ſeptimo mẽſe,etſi parũ uiuat,abortus dici nequit:quia tẽpore

re suo natus est:in quo si sponte natus esset,aut minore cum uiolentia saltem uiuere potuisset:talesq; mutant instituta successionum plerunque.

Circa quod sciendum est: quòd temporis prolixitas nunquàm per se est impedimento uitæ: sed natura eam non patitur. Breuitatem autem natura fert,sed illa uitæ obest.Vnde quantum sit ratione temporis, octimestris est uitalior septimestri: & nouimestris octimestri: & decimestris nouimestri:& undecimestris decimestri. Causa autem quæ facit ut decimestres uideantur minus uitales,quàm nouimestres, est corporis magnitudo,quæ laborem in nascendo præstat,ex quo affligitur fœtus. Altera, quòd tales,ut ostensum est,concepti sunt plerunque per paucos dies ante purgationem:unde primam formationem impuram sortiuntur. Est & in his qui excedunt dies CCLXXX. ratio quadraginta dierum.octimestres igitur quanquàm careant & ratione mensium, & quadragenarum, moram tamen diuturnã traxerunt in utero:& ob id plerunq; etiam uiuunt. Et quidam nobilis habẽs duos filios,eos habet ambos octimestres: & ambo in infantia usq; ad extremum uitæ discrimen peruenere. Si igitur sit lex(ut apud Armenios)quòd maritus posit dimittere uxorem impudicam:& aliquis reuertens ex longinqua regione cum uxore concumbat, per duos aut tres dies pòst iterum abeat,& reuertatur, inueniens uxorem peperisse filium sub certo tempore octaui mensis sospitem,& iam tempore ualidiorem factum,uxorem non potest uocare in ius ob hoc. Et similiter si(ut contigit Romæ, Gellio autore) priuilegium sit trium natorum, (quod nunc solum in duodecim obseruatur) habeat autẽ aliquis undecim filios,& ex certa cõputatione exoriatur illi octimestris,duodecimus gaudebit hic priuilegio:& si protinus moriatur:& eodem modo mater enixa posthumum octimestrem uiuum,illo paulo pòst mortuo,excludet agnatos ab hæreditate mariti:ubi seruatur lex ut mater filio succedat.& causa in his est, quòd ratio naturalis præponi debet, causis sumptis ex syderibus,& numerorum obseruatione.

Et si quis dicat,Quis magis uitalis est,septimestris,an octimestris? Dico,quòd septimestris:quia habet rationem numeri,& moræ, & si in mora uincatur ab octimestri, natus autẽ intra CLXXXII. diem & supra CLXIII. parum differt ab octimestri.

Ad id Philosophi,quòd fœmina tardius formatur,ac mouetur:ipsemet respondet per sequentia uerba: & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit:quod etiam post ortum obseruat:celerius enim masculis fœminæ adolescunt. unde in totum Hippocrati Philosophus consentire uidetur.Fuerunt quidam,qui se explicuerunt ab his difficultatibus, dicentes,medicas propositiones esse tantum ueras ut plurimum: non necessarias.Si per hoc intelligũt, Vt plurimum,id est maiori ex parte tantum,

tunc medicina non plus erit ſcientia, quàm ludus aleæ: in quo contingit ut plurimum rectè agere:& nulla eſt tam fortuita res, in qua ſi mentẽ adhibeas, non liceat maiore ex parte diuinare. Si autem per Vt plurimum, uelint tantum excludere illam exactam ueritatem, ac neceſsitatem, quæ habetur in mathematicis quo ad nos, & in ſempiternis quo ad naturam: nemo hoc iure negare debet. Verùm in his non miracula, ſed regulæ pro lege habendæ ſunt: neq; enim, etſi cõtingere poſsit, quiſquam filium poſt XIIII. à diſceſſu ſuo natum menſe, pro ſuo habebit. Vnde recte dixit Euangeliſta, quòd Ioſeph uoluit dimittere Mariam, cùm eſſet prægnans, abſq; ſuo congreſſu: ſtultũ enim fuiſſet miraculum præſupponere. Sed retinuit, quia occultum miraculum, apertiſsimum ex Angeli monitu cõfirmauit.

CONTRADICTIO IX.

Argentum uiuum ſi in aurem cadat an plumbo extrahendum.

ARgentum uiuum ſi in aurem cadat, debet extrahi plumbeo ſtylo, dicebat Raſis 8. ad Almanſorẽ cap. 42. ſed Princeps ſexta qarti t. 1. Summa prima cap. 2. dãnat hanc curam: hac ratione uel argẽtum uiuum eſt in profundo, & ad ipſum radius peruenire non poteſt: uel eſt in ſummo, & tunc ſaltu & concuſsione ſuper partem auris eiicitur. Græci non loquuntur de hoc: ueruntamen Paulus lib. 3. cap. 23. & Aëtius lib. 6. cap. 75. de aqua medicata loquuntur: quæ cotto uel lana extrahi debet iuxta illorum ſententiam: quare ratio Principis poſſet debilitari. Sed tamen longe diuerſa eſt ratio argenti uiui, & aquæ: hos nullus concordet cum Princeps dicat (& ille.)

CONTRADICTIO X.

Acetum ſcilliticum an leniat aſperam arteriam.

SCilliticum acetum iuuat aſperam arteriam, 2. Can. ca. 597. at cap. 652. dicit, quòd eam aſperiorem reddit: cùm etiam prius dixiſſet, quòd confert uocis aſperitati: uerùm addit, cum melle ſumptum. At uerò quòd iuuet, declarat in ſecunda autoritate, cum dixit: Exaſperat guttur, & duriorem illius reddit carnem. Forſitan quis quærat iure, cur duo capita fecerit Princeps imitaturus, ut exiſtimo, Dioſcoridem. qui lib. 2. duo capita facit: 159. quidem de Scilla, 160. de Pancratio, quod eſt ſcillę genus debilius. ob id ſcilliticum etiam acetum quod maiore ſcilla conſtat iuuare poterit arteriam aſperam, uincente ui ſcillæ acetum. at quod minore conſtat ſcilla, potius exaſperabit, quando in eo uincat uis aceti: porrò quòd ſcilla raucedinem tollat, Paulus declarauit in 3. lib. quòd acetum excitet, diffuſe Gal. in libris de Simplic. medic. Coniunctis igitur generibus diuerſis maioris minoriſq; ſcillæ clara eſt differentia. Verùm in 3. libro de Facile

parab

parabilibus, iuxta finem (qui liber etsi Galeni non sit, est tamen egregii alicuius uiri) dicit, quòd acetum scilliticum si quis eo utatur, facit ut uox bene habeat: ideoq; uirtus scillæ uincere uidetur in aceto scillitico. Videtur autem Galenus lib. 7. cap. 1. de Compositione medic. secundum locos, hanc dubitationem dissoluisse: nam inquit: Raucedo & asperitas uocis quandoq; fiunt ob materiam defluentem, aut loco immersam, tuncq; dissecantia & attenuantia maximè conueniunt: eadem non parum nocebunt, si ex clamore, uel phlegmone oriatur.

CONTRADICTIO XI.

Lactuca an calefaciat, an sanguinis & lactis copiam generet.

LActuca cùm in sanguinem conuertitur, plurimum operationis eius est calefacere: secũda primi Doc. secũda: Summa prima cap. 15. oppos. 2. can. t. 2. cap. 449. ubi reprehẽdens eum qui dixit, quòd est frigida in tertio: tandem statuit eam frigidam in secundo. Quibusdam uidentur hæ dubitationes leues, cùm ipse Princeps eas dissoluere uideatur. Sed tamen non sunt contemnendæ, cùm facilius sit inuenire, quàm diluere. Ergo quibusdam satisfactum uidetur, cùm dixerit, quòd calefacit: quoniam plurimum generant sanguinem: est autem sanguis natura calidus, ob id augumentum naturali calori præstare uidetur. Ad hoc facit, quòd Dioscorides libro 2. dicat, eam generare lactis multitudinem, quare etiam sanguinis: siquidem lac est sanguis ad albedinem commutatus. Plinius etiam lib. 20. sanguinem plurimum generare credit. Sed hanc responsionem Galenus 2. de Alimentis euertit, negans eam sanguinem multum producere. Forsitan in hoc Dioscoridem defendemus, dicentes, illam lac generare, non sanguinem. Sed responsioni obstat Gal. 5. de Simplicib. medic. cap. 21. qui lac generantia etiam in calida & sicca mala intemperie, calida uult esse, & humida. Sed ad primam reuertamur contradictionem: nam & Dioscoridi Plinius aliquando subscripsit, ratus eam herbam nutricibus commodissimam, quòd multum ac boni alimenti lac illis suggeret. Constat itaq; non sic lactucam calefacere. Alii dicunt, quòd calefacit, quia etsi sanguinis parum generet, illud tamen parum augumentum facit in naturali calore. At uerò num intelligunt de sanguine temperato? Hoc non: nam Princeps subiicit, quòd talis sanguis per tẽpus declinat ad frigidũ, & humidum. Vel igitur auget calorem in sanguine, uel in toto: non in sanguine, cum sanguis ille sit frigidior temperato: nec in toto, cum plus generet de humoribus frigidis, quàm de sanguine. Aliter, ut Galenus uult 2. de Alimentis, esset alimentum absolute bonum, non in comparatione tantum ad olera. Dicetur: quòd auget calorem naturalem extendendo ipsum ad maiorem materiam, & non augendo illius qualitatem, ut fiat

inten

intenſior: & hoc modo calefacere dici poterit: ex hoc ſequitur quòd immoderatus eius uſus nocere non poterit:quia ſemper augebitur calor, ubi cõcoquatur. Si dicas quòd nimium refrigerabitur ſanguis: igitur talis auctio nihil prodeſt, poſtquam minus de calore adeſt. Reſpondeo, quòd calor eſt minor in comparatione ad materiam: in capite 249. Serapionis ex Galeno corrige: ubi dicit, Lactuca & ſi generet ſanguinem multum, non tamen malum: Lactuca & ſi non multum ſanguinem generet.

CONTRADICTIO XII.

Mala granata an uentriculo noxia.

MAla granata nocent uentriculo, 2. can. cap. 320. & cum hoc grana granati nocent uentriculo dicebat ille: & tamen prius laudauerat illa: dicens quòd dulcia conferunt uentriculo, propter leuem uim quam habent aſtringendi: & cum hoc uideatur damnare acetoſa in utroq; caſu, ibi dat tamẽ illa 16. tertii trac. 1. cap. 4. in fine, in cura fluxus cum cotoneis tanquam aſtringẽtia. Raſis tertio ad Almanſorem 20. Granata remouent uomitum. & Auer. 5. Collect. 40. Mala granata habent mirabilem proprietatem in prohibendo putredinem in uentriculo. Sed hæc nihil ad rhombum: nam dictum Principis uidetur eſſe de uentriculi ſubſtantia. Galenus 2. de Alimentis recitat Hippoc. dictum 2. Epidem. poſt initium de Charionis uxore, quæ liberata eſt à cordis dolore, ac uomitu. Illud adiicere uidetur Princeps quòd acetoſa uentriculo noceant: nam Galenus ea non ſic exprobrat: quin laudet quæ ſint guſtu iucunda: grana tamen nocent uentriculo, non quia ſubſtantia praua: nanq; Dioſcorides cap. 127. primi libri, hanc diluit difficultatem: omnia enim punica mala uentriculum iuuant, præſertim dulcia: acida uerò æſtuanti uentriculo magis conferunt: ob id leuitati inteſtinorum proſunt, Principis autoritate. Acini autem in ſole ſiccati ac in puluerem redacti diſtillationibus in uentriculum auxilio ſunt. Nihil igitur aliud Princeps uoluit, niſi ut ab acinis recentibus, & à ſucco uehementer acidorum abſtineremus.

CONTRADICTIO XIII.

Galenus an dicta repetat.

GAlenus primo de Alimentis cap. 1. iuxta initium: Semel duntaxat de quaq; re ſcribere ſoleo, non eadem in multis commentariis paſſim inculcans. idem in cap. 10. eiuſdem. at prima Aphor. 12. ut pro infinitorum exemplo unum adducam: repetit dicta: atq; idem quotiens? nam in libro de Propriis libris, recitat quotiens de eadem re tractauerit: præcipue de diſſectione: prima igitur autoritas intelligenda eſt cum tribus exceptionibus. Primò, quando colligit ratione epilogi dicta diffusè ut primo

de

de Symptom.cau.c.j.Secundo, cùm tractationem longam in libellũ redigit:ut j.de Alimentis. j. in fine capituli. Et hoc modo ſcripſit libros ad Glauconẽ,cùm tamen eadem alibi ipſe fermè ſcripſerit. Et hoc teſtatur in principio libri primi,cùm ratione modi tractandi,ut in primo Artis medicæ primo docetur. Nam cùm ſint tres modi doctrinæ, tres erunt modi etiam tractandi unamquanq; rem diſtincti.

CONTRADICTIO XIIII.

Lilium an uentriculo inimicum.

LIlium nocet uentriculo,& proprie oleum eius, 2.Can.cap.444. at 13. tertii trac.5.cap.3.laudat oleum de lilio in uentriculi inflatione. Quidam emẽdauit de nigella : & eſt Melanthium. Galenus autem octauo de Medicamentis ſecundũ locos, dum compoſita Andromachi refert penultimum auxiliũ ad uentriculi dolores,ex Nicoſtrato habere Iridem : & in Aſclepiadis auxiliis quæ exterius applicantur, medicamentũ Poliarchi iuxta finem eandem recipit. Data etiam eſt regula à Galeno 7.Artis curatiuæ,cap.4.quòd odorata omnia uidẽtur auxiliari uentriculo, ùt talia ſunt,non repugnãte qualitate.Reſpondeo,Nigella pro lilio legẽda primo eſt:exterius autẽ nihil prohibet lilii radicem prodeſſe,iuxta Galeni generale præceptũ:eſt enim non parũ odorata. immixta etiã aliis dolorem leuare poteſt. unde etiã mandragoram huius cauſa odoratis admiſcemus: quam tamen quantũ poſſumus iuxta Galeni præceptũ uitare debemus. Porrò inter ſtomatica medicamenta,Galenus Iridis radicẽ refert, utpote aromatis uim habentem 7. Artis curatiuæ,ſi exterius adhibeatur.

CONTRADICTIO XV.

Lens an frigida.

LEns calida eſt & ſicca, Galenus lib.de Regimine uictus priuatorum, Com.2.at in octauo de Simplic. medic. cõnumerat eã inter tẽperata ſimplicia. Serapio ex autoritate Hippoc.6.Epidem.dixit eam eſſe temperatã in caliditate:ſi modò declinat,ad calidum declinat : de ſiccitate nõ eſt ambiguitas. Verùm Hippocratis uerba aliud ſonant : inquit enim paulo ante mediũ eius libri, ψυχρότατον βρῶμα, φακοὶ, κεγχροὶ, κολοκύνθαι. Galenus commento 33.quintæ ſectionis exponens: negat lentem frigidam eſſe. quonã igitur pacto frigidiſsima eſſe poterit,cùm ad calidũ declinare lentem exiſtimet? Quo fit,ut apud Serapionẽ legi debeat, Et dixit Galenus 6. Epidem. cum cortice igitur calida eſt,excorticata temperata.

CONTRADICTIO XVI.

Coriandrum an frigidum.

COriandrum ex terrea parte ac tenui, tum aquea tepente ſubſtantia compoſitum eſt : inquit Galenus 7. de Simplicib. medic. cap. pro-

prio,de corianno.Princeps 2. Can.cap. 144.reprehendit Galenum,dicens: quòd aquea substātia frigida est de se : quòd si tepida sit, erit hoc propter substantiam subtilem quæ celeriter separatur.Secundo reprehendit eum, quòd dixerit,contradicens Dioscoridi,ipsum nō esse frigidum: nam illius frigiditatem cōprobauit etiam Ruffus,& Archigenes,clari medici. Adducit autem rationē,Succus eius interficit infrigidando,igitur nō potest esse absolutè calidū:sicut ipsum posuit Galenus. quāobrem statuit ipsum calidum modicè:sic tamen ut caliditas illa esset ex partibus subtilibus facillime & celerrime euanescentibus:siccum uerò in secundo. Cùm uerò dixit: Natura frigidū est,in fine primi,usq; ad secundum, loquitur de mēte aliorum.Quia tamen Galenus adducebat contra Dioscoridem argumentum, dissoluit dura apostemata, & non conuenit erisipelati, nisi permixto ex materia frigida,aut iam in declinatione existēti.Respondet, quòd hoc est à proprietate,& quòd frigiditas eius coniuncta parti calidiori,ad profundum penetrat.Hoc etiā secundū argumentū aduersus Galenum adducit Serapio cap.34.& quāquā uideatur ualidum,non tamē uiderunt Arabes, quòd eadē solutio stat pro Galeno, quæ adducitur pro Principe & Dioscoride:dicet enim Galenus,quòd interficit,non quia frigidum in ultimo, sed quia corruptiuū humani spiritus:caliditate enim penetrare facit malā quam habet qualitatē.Ideo hæc respōsio magis militat pro Galeno, quàm pro Dioscoride.Neq; uerò existimandū est,Galenum latuisse hanc letalē coriandri uim,quam non solùm lib. 6. cap. 9. enarrat Dioscorides, ubi de uenenis agit:sed etiā in capite proprio,ubi à Galeno reprehenditur. Turbat autem sensum ad modū ebrietatis cuiusdam, ut fatetur Dioscorides. Quare non frigidum hoc dicemus uenenum, sed potius occulta qualitate homini infensum : iusteq; & audacter Galenum ab infamia liberabimus. Nam quod ad aqueā snbstantiā tepentem attinet,nemo ignorat illam nō simplicem esse,sed mixtā:nam talem acribus medicamentis inesse necesse est,ut habetur 4. de Simplic.medic.cap.19. At dicet quispiam, Princeps ipse frigidum fatetur in secundo,siccum in tertio : tractatu secundo de uiribus cordis.Ego hanc autoritatem nulli facio : quandoquidem tractatus ille potius esse uideatur filii Viregi,inuentus inter libros Principis, ut solent aliquādo libri sine titulo inueniri:phrasim enim non redolet Principis:quicquid sit,si modò liber ille apocryphus non est, ab Auicenna ante Canonis librum cōpositus esse uidetur. Sed mirum est de Rasi,qui tertio ad Almansorem 17. ponit illud frigidum.& 23.Continentis cap.651.ponit calidum:& respondet pro Galeno Dioscoridis rationibus,recitatq; Ioannitium dicentem,quòd est calidum, Hippocratis autoritate quæ habetur 2.de Victus ratione. Verba autem sunt: Coriandrū calidum est,sistit, cruditatē discutit,somnū facit, post reliqua cibaria sumptū. Auerroës etiam

ipse

ipse 5. Collectaneorũ,in dictione cusbera,calidum ipsum statuit: differen tiam tamen habere oportet succi,& substantiæ uiridis & sicci.

CONTRADICTIO XVII.

Coriandrum an comitiali morbo conueniat.

IVxta illud quæri solet,an coriandrum comitiali morbo conferat, ut 2. Canonis capite proprio. at prima 3.trac.5.cap.11.iuxta principiũ,& ego uitupero coriandrũ, & eius multiplicationem nisi in sanguinea & biliosa epilepsia:quare non uidetur esse calidũ,sed frigidum: nec cõuenire ratione morbi,sed uaporũ ascendentiũ.Sed quomodo hoc, cùm somnũ prouocet, & noceat oculis, & inebriet succus eius? propterea uideant qui eo utũtur ad comprimendos uapores:ut in trazea appellata Mediolani: in qua ingreditur cinamomum,coriandrum, citraria, adeò uulgata. constat enim quod addit in causam replendo cerebrũ.Sed hoc transeat, cùm inter multos error sit minimus:uolui tamen monuisse. si autem in parua quantitate pro uehiculo bonum. Sed dicent quidam, Serapio autoritate Alexandri dicit,quòd confert morbo comitiali à uentriculo,prohibendo uapores. Ego Apud Alexandrum Trallianum nihil tale inueni: uerùm cum sexcenta habeamus quæ uapores haud dubiè,& absq; noxa,& absq; periculo comprimant: cur in tam euidenti dubitatione,ac periculo, coriandro utemur?quòd constat,usu diuturno cerebrum non mediocriter offendere.

CONTRADICTIO XVIII.

Atra bilis an sanguinis fex.

HVmores quatuor sunt,Bilis, Sanguis, Pituita, Melancholia, prima primi doc.4. cap. 1. unde post medium,ponam autẽ uerba propria: Choleræ autẽ nigræ alia naturalis,alia non naturalis superfluitas.Naturalis est boni sanguinis fex,& ipsius residẽtia, cuius sapor inter dulcedinẽ & ponticitatem existit:ita quòd quatuor humorum primus est sanguis, secundus bilis,& in his non est dubitatio:tertius est pituita, quartus autem melãcholia,siue niger humor.De pituita est difficultas in generatione,sed in melancholia difficultas est de substantia. Rursus igitur in eodem capitulo inferius loquens de melancholia præternaturali dicit:Alia autẽ est cinis melancholiæ naturalis. Et rursus cap. 2. Eiusdem melancholiæ autẽ hypostasiuæ causa efficiens est calor temperatus.2.autẽ primi doc.3. cap.7. dum ponit signa quatuor humorum abundãtium, choleram nigram uocat:quam si existimat atram bilem cùm supponatur quartus humor, iam contradicit superioribus:si autem fecem sanguinis, ostendemus dicta Galeni de hoc. item quarta primi cap.4.exemplificans de medicina purgan-

te dicit de illa quæ purgat melancholiam ſolam, relinquendo alios humores. Idem prima 3. trac. 1. cap. 29. cùm materiam euacuare uolueris: iuxta medium. declarat ea quæ purgant caput laborans bile, inde ex pituita, & poſtmodum ex melancholia: & generaliter omnia Principis dicta ad hoc tendunt. unde primo Canticæ 67. & ſequentibus, Situs cholerae nigræ eſt in ſplene, nec eſt falſa opinio iſta. Turbulentia autem ſanguinis naturalis eſt: quælibet autem ab iſta præternaturalis, quæ proculdubio generatur ex aduſtione & commixtione aliorum humorum. Auerroës in cōmento cōfirmat dictum, & dat rationem: ſicut enim bilis flaua trahitur à poliſelli, ſic quæ eſt ut fex ſanguinis à ſplene. Iam uerò declarauerat in uerbo 56. quòd corpus noſtrum quatuor conſtat humoribus: ſanguine, bile flaua, pituita, & melancholia: hic autem declarat, quænam ſit melancholia, quę eſt quartus humor: cùm iam de aliis dixiſſet, idem confirmauit. Auerroës 2. Collectaneorum 1. iuxta finem, & Haliabbas 1. Theoricæ 25. ponit nigram choleram naturalem, frigidam, & ſiccam, ſic ſe habentem ad ſanguinem, ut fex ad uinum. At uerò aliter uidetur ſenſiſſe Galenus, qui non fecem ſanguinis, ſed atram bilem facit quartum humorem: unde 2. de Elementis cap. 6. Hippocratis uerba recitans dicit, πρὸς δὲ τῷ, διττὰς μὲν χολὰς ἀναμεμίχθαι τῷ αἵματι διὰ παντὸς ὠχρὰν καὶ μέλαιναν. id eſt, Duas quidem biles per totum ſanguinem immiſceri, flauam & nigram. & rurſus cap. 7. ὁπόταν γὰρ πίῃ τις φάρμακον ὅ, τι χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χολὴν ἀμέει, ἔπειτα δὲ φλέγμα, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τούτοις χολὴν ἐμέουσι μέλαιναν. id eſt: Si quando quis biberit medicamentum quod bilem ducat, primò quidem bilem euomit, pòſt pituitam, poſt hæc autem nigram educit bilem. Inferius uerò dicti rationem reddens inquit, βαρυτάτη γὰρ αὕτη καὶ παχεῖα καὶ δυσκίνητος. quod eſt: Grauiſſimus enim hic eſt, denſusq́;, ac motu difficilis. In his omnibus obſeruare decet, quòd χολὴν hunc humorem, id eſt bilem uocat: non ſimpliciter humorem nigrum, ſed bilem nigram: faterurq́; eum toti immixtum eſſe ſanguini: tum uerò quòd hic uerterunt interpretes modò atram, modò nigram bilem nihil afferre differentiæ: quandoquidem apud Græcos hoc uno nomine conſtet, quod eſt μέλαινα id eſt nigra. Sola igitur differentia uidetur ex hoc, quod eſt, humorem eſſe nigrum, aut bilem nigram. iam enim hic ſole clarius liquet quartum humorem atram eſſe bilem. Modò audi quæ dicat tertio de locis cap. 7. Sed ea quam feci craſſæ ſimilem eſſe dixi, in terram effuſa non inducit feruorem, niſi fortè in ardente febre ipſam præaſſari contingat: neque ulla etiam acida qualitate participat: tumque ipſam nominare conſueui melancholicum ſuccũ, aut melancholicum ſanguinem. Hęc enim meo quidẽ iudicio non rectè atra bilis appellari poteſt: & 4. Aphor. 21. ſuper illud, Deiectiones nigræ qualis eſt ſanguis: cũ inquit,

περὶ

περὶ τῶν διαχωρημάτων αὐτῶν νῦν ὁ λόγος ἐστὶν, ἅπερ ὀνομάζεται μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν μέλαινα, μέλαινα δ' ἀκριβῶς οὐκ ἔστι χολὴ, τὸ γὰρ δριμὺ καὶ διαβρωτικὸν, καὶ ὀξῶδες οὐκ ἔχει. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον οὐδὲ ζυμοῖ τὴν γῆν ἐγχεόμενα κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰκάζων εἴποι σαφῶς, οἷον ἰλύς τις αἵματος οἷα καὶ τοῖς παχέσιν οἴνοις καθισταμένοις ὑφίστασθαι πέφυκεν, ἣν ὀνομάζουσι τρύγα. Quod est: De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ à priscis quidem medicis nigræ uocantur, bilis uerò nigra exquisitè non est, nam acre, & corrodens, & acidum nō habent, multo uerò magis neq; in terram effusæ bulliunt: uerum est sicut si quis eius describens imaginem manifestè, diceret ueluti sanguinis limus, qualis & uinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quem fecem nominant. His non obscurum est, ipsum sentire, aliam esse sanguinis fecem, alium autem humorem atram bilem: nam fex sanguinis, tum cæteræ superfluitates, humores non sunt, sicut nec aquositas: unde prima Aphor. 2. connumerans humores, & quæ continentur in uenis, enumerat primo pituitā, & post utranq; bilē, post sanguinē, & serosam superfluitatē: inquit enim, καὶ δὴ καὶ ὀῤῥὸς αἵματος, ἐκείνου. & si serosa sanguinis, ipsa, adiicitur superfluitatibus & excrementis suum quasi substantiuum, nō autem humoribus: neq; enim conuenit dicere, Bilis sanguinis: aut, Pituita sanguinis: sed Serosa sanguinis pars, Fex sanguinis, & similia. Differt igitur nigra bilis à sanguinis fece. Est etiam nigra bilis frigida & sicca, sanguinis fex humida & calida: sicut & fex uini, & olei suorum humorum naturam agnoscunt. Non est igitur fex sanguinis atra bilis. Humores etiam actu distinguuntur apud Galenum, quomodo igitur atra bilis pars synceri sanguinis esse potest? nec daretur quartum genus febris, quia fex non separatur à sanguine. Sed argumētationibus omissis, seriem Galeni inspiciamus, ubi rem ipsam, ut aliàs diximus, accuratissimè pertractat. Cùm itaq; in libro de Atra bile, cap. 2. descripsisset sanguinem, quòd sit ruber colore, ac concrescat: mox serosam superfluitatem, quæ illi innatans inuisitur, pòst subiungit: Porrò similis crasso atroq; sanguini humor conspicitur alius, quem uomentes & deiicientes sæpe excernunt: nec tamen, quanuis multo tempore sub dio habeatur, gelascit: atq; huius quidem ipsius interdum sensus uomentibus prouenit acidi simul atq; acerbi: quandoq; uerò nullam, quæ percipi queat, qualitatem habentis. Pòst in tertio capite, digressione peracta, inquit: Quoniam igitur non concrescit, ab atro quidem sanguine distincta est: non tamen & ab his quæ proprie nigra nominantur: nam & talia sæpenumero uomuntur & deiiciūtur, quæ ab atra bile quāplurimum non solùm facultate, sed etiam qualitatibus quoq; sensibilibus differant: quippe hæc neq; accerbitate, neq; acore, manifestè participant: cum bilis atra tum gustu ipsam uomentibus, tum olfactu non illis solum,

ſed aliis quoq; innoteſcat:quin ne terram quidem,ut illa,fermentant. Sed quamuis in hoc quoq; aceto ſimilis acerrimo ſit, craſsis tamen ſubſtantiæ partibus pugnantiſsime diſpoſita eſt. Ergo quòd atra bilis alia ſit à ſanguine,ſatis clarum eſt,tum eius fece:nam ſanguinis fex concreſcit,non ſolum ſanguis:cæteri humores non cõcreſcunt: nã & Philoſophus cùm cauſam redderet,cur ſanguis coëat,3.de Natura animalium 19. & 2. de Partibus 4.dixit quia fibras habet:ob hoc detractis fibris,non amplius coit ſanguis: neq; igitur humores alii coëunt à ſanguine, neq; atra bilis, cùm ſit humor: Non eſt igitur atrabilis ſanguinis fex. Auerrois etiam ſententia humores potentia tantum in ſanguine ſunt,cùm corrumpuntur:at ut uas fellis bilem flauam continet,3. Collectaneorum 4. ſic lienis atram: ob id igitur,iuxta Auerrois ſententiam,atra bilis quæ actu in noſtro eſt corpore,nullo modo in ſanguine continetur: at quæ potentia eſt, quis dubitat magis ex craſsiore ſanguinis parte conſtare illam, quàm ex alia?Galenus etiam reddens rationem,cur natura nullum uas peculiare pituitæ conſtituerit 2.de Naturalib.facul.cap.9. dicit, quoniam ſanguini pituita immiſcetur. At ſi eodem modo atra bilis ſanguini commiſcenda fuit,non opus fuit liene,ut ab ea ſanguis expurgaretur.Si enim bilis flaua ſanguini immixta illum reddit impurum:quonam pacto atra, quæ flaua longe deterior eſt,ſanguini poteſt immixta eſſe?Sed iam clarè loquẽtem Galenum audiamus 2.de Naturalib.facul.cap.9.iuxta medium: In ſanguine generando quicquid abunde craſſum,ac terreum, ex ciborum natura in nutrimento fertur,nec commode à naturali calore alteratur, id lien ad ſe trahit:Quod uerò aſſum, ut ſic dicam,uſumq; nutrimenti eſt,fuerit ſanè hoc calidiſsimum,in eo atq; dulciſsimum,qualia ſunt tum mel,tum adeps,id cùm flaua bilis factũ eſt,per uaſa uocata fellis expurgatur. Inde ſequentibus uerbis paulo pòſt:Pari modo & id nigri ſucci, quod nondum illam uelut ebullitionem fermentationemq; terræ efficit,eſt naturale: quod autem in talem mutatum eſt uim, ac ſpeciem, id iam præter naturam eſt: ceu quod ex uſtione non naturalis caloris acrimoniam adſciuerit:ac ueluti cinis quidam euaſerit:ſic quodammodo fex uſta à non uſta diſsidet:illa nanq; admodum calida eſt,adeo ut carnẽ urat,liquefaciat,ac corrumpat: altera quæ nondum exuſta eſt uim habeat refrigerandi, ſiccandiq;. Demum poſt pauca: Verùm ſeri genera,quæ in ſuccis habentur, omnia ſunt excrementa, purumq; ab his poſtulat eſſe corpus animalis:ea uerò, quæ prædicta ſunt,uſum aliquem naturæ conferunt, & quod craſſum eſt, & quod tenue,purgaturq; ab iis ſanguis,tum per lienem, tum per eam quæ iecinori ſubeſt ueſicam.Seponitur uerò tanta taliſq; portio utriuſq;,quanta qualiſq; ſi in totum ferretur animalis corpus,noxam aliquam inferret. Quod enim eſt craſſum,ac terreũ, ac prorſus eam quæ ſit in iecinore mutation

tationem subterfugit, lien ad se trahit: Quod uerò mediocri est crassitudine idq; absolutum iam est, id in totũ corpus fertur: requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem quandam: æquè, ut arbitror, & quæ in ipso feruntur fibras. His exploratis & quę in 4. capite libri de Atra bile subiiciuntur: quòd ipsa, cùm in corpore fuerit, uehementissimos excitat morbos cancrum, lepram, ac talia: ut etiam difficultas intestinorum, si ab atra incipiat bile, letalis sit: intelligendum est iuxta Galeni sententiam, nomen Atræ bilis tria significare: humorem simul cum sanguine genitum, qui in uenis continetur: & de hoc non uerum est, quòd incipientibus morbis si appareat, sit letalis, nec difficultas intestinorum ab ea incipiens mortem affert. Rarissimè tamẽ accidit hoc, quia uix à sanguine potest separari: ideoq; sine uiolentia non excernitur. Apud Auerroëm tamen hic humor non est, sed sanguis niger tantum, & in hoc sensu ueteres post Hippocratẽ intellexerunt atram bilem. ideò Gal. 3. de Locis, hanc significationem & nominum institutionem ad Hippocratis consuetudinem restituit. Est & Atra bilis quæ à liene secernitur: quam haud dubie Auerroës & Galenus humorem actu esse uolunt: sed & his, ut naturalis, sępe expellitur: & in difficultate intestinorum, & in initiis morborum, & tamen sine noxa: melius tamen ab Hippocrate dicitur Nigrum, sine bilis adiectione, ut in Aphor. 21. par. 4. deiectiones nigræ: & ibi, Infra autem nigra deiecta bonum est. Et ego sum expertus hoc anno difficultatem intestinorum adolescentulo sic exortam, nullum timorem attulisse, quamuis copiosum etiam emitteret sanguinem: quia atra bilis hęc naturalis est: & de hac loquitur Galenus & Auerroës, cùm quatuor humores enumerant: sed in hoc differunt, quòd Galenus primam exquisitius humorem esse putat, secundam autem Auerroës: qui primam, humorem esse alium neget à sanguine. Tertium genus atræ bilis est, quod exustione, uel putredine corruptum est: & de hoc loquitur in Aphorismis, ubi eam letalem semper pronũtiat. De hoc etiam Galenus sola disserit in libro de Atra bile. hîc autem non est quartus humor, nisi humoris nomen extendendo ad præternaturalem: cuiusmodi etiam uitream pituitam humorem dicere possumus. Ad argumẽta dicimus, atram bilem per se siccam & frigidam: nec sic omnino est sanguinis fex, sed ut cinis quidam: sanguis autem ater ac niger fex est reliqui sanguinis: sed hic calidus ac humidus modicè est, uelut & uini fex antequàm exiccetur: & olei amurca dum humida est. Humores autem in sanguine distinguuntur, & sic ut unus est spuma, sic alter fex, ut 2. Naturalium facultatum cap. 9. reliqui extra uenas etiam distinguuntur: qui autem est in splene, non est amplius fex sanguinis, sed propriam nigram substantiam habet. Ex hoc patet, quòd dantur quatuor genera febrium tam in uenis, quàm extra. Ad Galeni autoritatem, non

ut immisceretur sanguini caruit uase proprio pituita, sed ut per ulteriorem coctionem transiret in sanguinem. Ob id atra bilis cùm esset sanguini permiscenda, nec posset coctione melior effici, indiguit proprio uase, ut quod feculentum esset expurgaretur: nec bilis sanguinem uitiat, imò & ipsa illi est necessaria: quare atra bilis, nisi exuperet nimia quantitate, sanguinem non corrumpit, imò illi est necessaria, ut ex ultimis Galeni uerbis deduximus. Apud Auerroëm tamen est alia ratio: cùm, ut diximus, fex sanguinis non sit humor actu, sed atra bilis tota in liene continetur. Ad id Philosophi, quòd solus sanguis concrescat, dico, quòd per sanguinem intelligit aggregatum ex humoribus quatuor in potentia, ut uult Auerroës: aut in actu, ut Galenus: & ita fex sanguinis concrescit: uel quia est atra bilis solum in potentia, uel quia ut in uenis continetur nondum peculiare nomen humoris sortita est. Si igitur exponas Philosophi dictum mutatis uerbis non sententia, omnis tollitur difficultas, hoc modo. Solùm quod in uenis continetur, effusum concrescit (nam hoc apud omnes uerum est, seu dicas humores in uenis contineri, seu solum sanguinem) sed atra bilis, quæ in splene continetur, est humor alius omnino à sanguine: ideo non concrescit, nec est de eo difficultas.

CONTRADICTIO IX.

Atra bilis an à calore temperato.

EX his emergit dubium, quoniam Gal. 3. Prognosticorum 28. reddens rationem, cur post ætatem consistentiæ aduenian quartanæ, dicit: quia in ætate consistentiæ à calore generatur atra bilis, quæ antequàm euanescat, longo indiget tempore. Vel igitur loquitur de genita in iecore, quæ est quartus humor, & sic non erit hæc atra bilis, fex sanguinis, loquendo de ea quæ est etiam naturalis: uel loquitur de præternaturali, & sic non est uerum, quòd non posit consistere in corpore humano sano, quin erodat membra ob suam acredinem, ut dicebatur de atra bile à Galeno cap. 4. Propterea dico, quòd atra bilis etiam naturalis fit à calore uehementiore, dum agit in materiam crasiorem: & ideo non est uerum, quòd omnis atra bilis naturalis fiat à calore temperato. Sed ad dictum Principis respondetur, quòd per calorem temperatum oportet intelligere mediocrem, qui ratione siccitatis tamen operatur atram bilem. Sed hæc non uidetur mens Galeni, quia fieret magis in ætate decrescente. Conciliator autem differentia 32. & si non uiderit locum, uidit tamen difficultatem ipsam ex 2. Crisiũ cap. 12. cùm dixit: Sanguis ex moderato calore generatur, flaua bilis ex maiore, atra uerò ex sufficienter immodico. Quicquid igitur in sanguine pingue est & tenue, fit flaua bilis: crassum uerò, ac ueluti fex, quãdo immodicè calefactum exaruerit, atra. Respondet igitur,

tur,quod extrema frigiditas parit pituitam,extrema caliditas flauam bilem,mediocris ſanguinem. Inter mediocrem caliditatẽ, & extrema duo, alia duo media locat: à media caliditate inquit generari ſanguinem bilioſum,à media frigiditate atrã bilem.In qua reſponſione nõ uidet,quòd tres uno uerbo intolerabiles facit errores. Primum,quòd ſtatuit quintum humorẽ bilioſum ſanguinẽ:patet,cùm conſtituat quinq; etiã caloris genera. Secundum,quòd uult atram bilem generari à remiſsiore calore,quàm flauam:cuius oppoſitum Galenus in loco ab eo recitato declarat, cùm dixit: Ab immodico. Tertium, quòd uult atrã bilem fieri à calore tẽperato remiſsiore:cum Galenus dicat ἡ ἄμετρος ἱκανῶς. Satis immodice. Nec eſt, ut dicat illum de præternaturali loqui,cùm ſanguini,pituitæ,& flauæ bili illius generationem comparet: nam & flaua ipſa ſecundum naturam eſt. Ipſe etiam in 2. Artis medicinalis in capite de ſignis calidi ac ſicci iecoris inquit: Quibus iecur calidum eſt,& ſiccum,his flaua bilis plurima eſt:con ſiſtente autem ætate,& atra:ſed eſt difficultas,quoniam 3. de Locis cap. 7. ponitur atra bilis frigida,ac ſicca.Reſpondeo,quòd non inconuenit,intelligendo de ea,quę iam ad formã cineris redacta eſt. nam exurens talis eſſe nõ poteſt:nec incõueniens eſt,quòd à calidiſsimo agente fiat frigida materia,ut de igne & cinere.Pro quo intelligendũ eſt,quòd 14.Artis curatiuę, cap.9.ſcribitur,unũ eſſe genus melãcholici humoris,ſeu nigræ bilis, quod ut naturale eſt quotidie gignitur: putredine uerò correptũ,uel calore ſuperaſſatũ,prauas efficit ægritudines,& calidum euadit ac corrodens. Tu tamen hoc tantũ intelliges,cùm collectũ fuerit extra uenas:nam, ut dixi, ſanguinis fex frigida eſſe nõ poteſt,donec ſanguinis ſubſtãtia tota exoluta nõ fuerit.Gentilis poſt ſex modos exponẽdi quos oppugnat, tãdem ad hoc uenit:quòd dicitur calor temperatus non ratione hominis ſani: quia alii etiã generãtur humores in ſano:nec ratione qualitatis, quia productũ eſſet temperatum,cùm ſit frigidum & ſiccum:ſed dicitur ad differentiam ſuperabundãtis,à quo bilis generatur:& diminuti,à quo pituita: ita quòd non eſt uera hæc oratio,Calor atrã bilem generãs ſuperfluè decoquit,aut diminutè:& ideo per abnegationẽ dicemus, quòd temperatè. Sed iſta reſponſio non tollit difficultatẽ uerborum Galeni:& etiã Princeps ſubiungit,quòd caliditas iecoris facit ad multiplicationẽ atræ bilis: quod uerum non eſſet,ubi illa fieret à calore temperato. Ad hoc dicerent, quòd ibi loquitur de præternaturali atra bile:ut tamen diximus ex Galeni uerbis, etiã in 2. Paruæ artis,hoc eſt falſum,& experiẽtia hoc oſtẽdit:nam multi tales tamen ſani permanent,quod eſſe non poteſt,ubi atra bilis pręternaturalis exiſtat.Iſta tamen reſponſio fuit etiã Iacobi.q.44. ſuper primã canonis.Vgo exponit dictũ Galeni de calore immoderato, ratione producti,non autẽ cauſæ efficientis: ſic quòd ſolus ſanguis à calore fit moderato:

quia ſolus eſt temperatus ex humoribus. Si ſic, fieret atra bilis ex calore diminuto, quod iam demonſtrauimus falſum:& hæ imaginationes cõtingunt eis propter ignorantiã Græcarũ literarũ,& malam conuerſionem: & quia paruifaciebant etiã Galeni autoritatẽ. Propter hæc dico, quòd loco, Temperati, debet iacere in litera Principis, Intẽperati: ut legatur ſic, Melancholiæ autẽ hypoſtaſiuæ cauſa eſt calor intemperatus. Hoc primò conſentit cum uerbis Galeni dicentis, quòd fit à calore ſatis immodico: conſentit cum ratione: nam omne terreſtre fit per ulteriorẽ coctionẽ, ut declarat Philoſophus de mari: neq; enim aliter poteſt fieri aliquid humidũ terreũ, niſi ſuperaſſetur. Conſentit etiã dictis Principis ſequẽtibus, cùm inter primas cauſas generationis atræ bilis multæ ponat primã caloris multitudinem in iecore. Manifeſtũ eſt autẽ, quòd dictũ illud eſt cõmune ad omnem atræ bilis generationẽ: fuiſſet enim inſufficiens, adducendo cauſas præternaturalis, & nõ naturalis, maxime nõ addendo nomen diſtinguens. Apparet etiam ex contextu: nam cùm ſanguinẽ dixiſſet fieri à calore temperato, dixit atram bilem à calore intemperato: oppoſuit enim atrã bilem ſanguini: uelut bilem flauã, pituitæ: cum dicat alterã à ſuperfluo, alterã à diminuto calore fieri: ſic etiã atram bilem oppoſuit ſanguini in generatione cùm eſſent humores hi oppoſiti in temperatura. Quid autem melius dicere potuit, quàm calorem intemperatũ, id eſt inæqualem: nam ab hoc propriè fit atra bilis: ſicut etiã autũni ſtatum Galenus dicebat (1. de Temperamentis 4.) inæqualem, non intemperatum, ut antiqui quidam dicebant: cuius natura eſt ſimilis atrę bili, & in quo maxime tempore talis humor generatur 3. Aphor. 22.

Sed dices, Si ad calidũ potius declinat, cur magis generatur ex cibis frigidis, ut 2. ad Glauconem, 11. ex farinæ elixatæ, lentium, & cóchlearũ eſu? Reſpondeo ex 2. de Alimentis, cap. 44. Lens & braſsica æqualiter ſiccant, humidius tamen eſt alimentum braſsicæ quàm lentis. intelligit, quòd minus elaboratur braſsica à calore naturali. Et ob id generationis atræ bilis cauſa eſt ſiccitas & craſsicies quæ cogit calorem naturalẽ immodicẽ agere: ſed ſiccitas per ſe cauſa eſt: porrò farina & ſalita calida ſunt.

CONTRADICTIO XX.

Medicina an Ars coniecturalis.

NOn recte uideretur Hippocratem Galenus reprehendiſſe dicẽtem, quòd medicina ſit Ars cõiecturalis: & quòd Medicus ſuo fine quãdoq; fruſtretur, prima Aphor. 1. circa initiũ: idẽ paulò poſt: cùm 1. Prognoſticorum cõmento 3. & in lib. de Venæ ſectione, dicat, eam coniecturalem. Reſponſio haud eſt difficilis: non redarguit illos Galenus in Aphoriſmis, qui dicunt, Hippocratẽ dicere medicinã coniecturalem eſſe, quoniam falſum

ſum dicant:ſed quia nõ fuiſſet ad propoſitum,Hippocratem in Procemio artis maledicere de arte ipſa.Sed cõtrà,quia Hippocrates in libro de priſca medicina hoc fatetur:dicens,nõ eſſe reiiciendã medicinã, eo quòd nõ ſemper,nec exactè uerũ contineat:ſed magis amplexandam, laudeq́; dignam, quòd proximè ad ipſam ueritatẽ accedat.Dico quòd propoſitũ Hippocratis ibi eſt,medicinã à calũnia uindicare. Circa quod etiã ſciẽdũ,quòd propoſitio hæc eſt falſa, Medicina eſt cõiecturalis:ſeu pro arte,ſeu pro ſciẽtia accipiatur.Patet,quia eſt habitus recta ratione directus.Repugnat igitur, Aliquid eſſe cõiecturale,& ſciẽtificũ,uel artificioſum : opus tamẽ eius,ſeu exercitatio,eſt cõiecturalis.Et hoc eſt quod dixit Princeps, quòd eſt aliq̃d quod nec dici,nec calamo ſcribi poteſt.Sunt autẽ tria genera artiũ: quædã certa per ſe,& in exercitatione,ut Arithmetica:quædã certa per ſe, coniecturalia in exercitatione,ut Medicina,& Agricultura:quædã coniecturalia & per ſe,& in exercitatione,ut Diuinatoriæ : quare nõ ſunt artes uerè, ſed ſolo nomine:& ideo Medicina, Agricultura,& Nauigandi peritia, & Militaris,et Iuriſprudẽtia,ut uerſatur circa diuinationẽ,ſunt cõiecturales, & medio modo artes:ob id ſolũ Galenus in libris Prognoſticorum,medicum uati comparauit. Quare ſoluitur argumentũ noſtrũ, hoc Galenus 1. Reg.acut.3.dicit,quòd ad rectè medendũ neceſſaria eſt cognitio futuri. & colligitur 1. Aphor.9. Sed pars Prognoſtica eſt coniecturalis:igitur etiam tota ars.Reſpondeo,quòd eſt talis in comparatione ad opus, ſed per ſe nõ. Vnde propoſitiones medicæ deducta ambiguitate uſus nominum ſunt firmæ ut mathematicæ.1.Artis curat.cap.4.

CONTRADICTIO XXI.

Medicus an debeat imitari naturam rectè operantem.

HIppocrates ſemper nos adhortatur,ut quæ recte à natura fiunt, medicus imitetur,1.Aphor.2.in initio commenti,dicebat Galenus:Verùm iſtud multas patitur difficultates : nam 4. Aphor. 22. Natura rectè operans nihil ab initio crudum expellit.& in 1.Epidem. ſect. 2. Com. 46. cruda uerò,& incocta,& ad malos abſceſſus conuerſa , iudicationis carentiam,uel dolores,uel longitudinem,uel mortes,uel reuerſiones. At medico tamen non licet imitari naturam, 4. Aphor.10.medicari in ualde acutis,ſi materia turget , eadem die:tardare enim in talibus malum eſt. & 1. Aphor.24. in acutis paſsionibus raro & in principiis medicinis purgantibus uti. tamen in 22. Aphor. modo non turgeant : excipit quæ ſint purganda. & 2. Aphor. 29. cùm morbi inchoant,ſi quid uidetur mouendum, moue. Medicus igitur non imitabitur naturam recte operantem.Item in deiectionibus, 2. Prognoſticorum,uerſicolor quidem diuturniorem morbum prænuntiat:ſed tamen exitialis eſt. cùm tamen dicat 4. Apor. 21. &

quanto colores plures non praui in deiectionibus cum medicamento apparuerint, eo melius. Igitur hæc directè opposita: quin etiam in eo Aphor. continetur manifesta contrarietas in operationibus medicamenti, & naturæ sponte operantis. Respondeo, operantem naturam recte debemus imitari: non tamen quiescente natura semper medicus debet quiescere. Istud tamen argumentũ ualet, Natura rectè operans sic agit, igitur & medicus agere debet idem. & natura nunc non potest aliquid excernere utiliter, igitur nec medicus. Cùm uerò dicis, Et tamen utiliter medicus purgat uarios humores, & in principio turgentem materiam, & natura non potest. Dico, quòd natura tunc etiam utiliter excernit in omni casu in quo medicus: sed tamen refugimus opus naturæ tanquam malum signũ, non tanquam inutilem operationem. Sed medici operatio cum ab exteriore principio proficiscatur, non potest esse malum signum: ideo diuersitas non est ex parte operationis, sed signi: & ideo conuertuntur utilitatis tempora medici, & naturæ. Quòd si dicas, quomodo potest naturæ operatio esse utilis ægro tendente ad mortem? Dico, quòd uocatur utilis respectu operationis tantum, non ad bonum finem assequendum: celerius enim moreretur sine tali euacuatione. Sic dicimus medicum, qui produxit tabifici uitam, utilem fuisse illi: cùm tamen tandem sit mortuus. Et si dicas, natura non reponit luxatos artus, igitur nec medicus. Dico, quòd tantum natura non rectè operatur, quia non potest.

CONTRADICTIO XXII.

Si qualia oportet purgari purgentur, an conferat, & an bene ferant.

INanitio si qualis oportet fieri fiat, confert, & bene ferunt, 1. Aphor. 2. & si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt, Aphor. ultimo. Et in primo loquitur, ut uult Galenus, de operatione naturæ: in secundo loco Hippocratis de operatione medici, ita ut hoc dictum sit generale: & tamen dixit 4. Aphorismorum 22. quòd inchoantibus morbis si atra bilis uel supra, uel infra exierit, letale est. & in sequente Aphor. Quibuscunque à morbis acutis, uel diuturnis, uel uulneribus, seu quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, seu uti sanguis niger effluxerit desubter, postridie moriuntur: cùm tamen aliter dici nequeat, nisi quòd qualia oportet purgari, purgentur. pessima enim, ut dicit Galenus in commento, eadem difficultas. in sequente Aphor. 24. Difficultas intestinorum si ab atra bile incœperit letalis est. & tamen mali humores excernuntur: nam per qualia oportet purgari, Galenus 1. Aphor. 2. humorẽ exponit molestiam inferẽtem, seu qualitate, seu quãtitate solis, siue utrisque. Item in suppuratis & aqua intercute laborantibus, 6. Aphor. 27. si

uniuer

uniuerſim aur pus aut aqua effluxerit,omnes moriuntur,quanquàm educatur quod noxium eſt.Galenus etiam 12.Artis curatiuę,cap.3. dicit,in febre ex crudis humoribus eos qui laborāt indigere purgatione: & ſanguinis miſsione:abſtinendum tamē ab utroq;,cùm neutrum ferant. Non igitur ad euacuationem moleſtantis humoris illico ſequitur alleuiatio,& tolerantia bona.Quinimo uidetur magis contrarium:nam quanto deteriores excernuntur humores,eo acrius infeſtant,ut 12.Artis curatiuæ, cap.8. & 5.Aphor.1.de iuuene,qui cùm eruginoſam bilem euomeret,conuulſione,& ſyncope,& ſudore frigido correptus eſt:quæ adeò praua ſymptomata ne uel nimia ex parte eueniunt,minus moleſtos euacuātibus humores.

Pro hac difficultate ſciendum eſt,quòd Galenus ſoluit eam pro parte 4.Aphor. 23. cùm dixit, quòd natura ui morbi & magnitudine uexata, hæc quandoq; expellit,illico ſuccedēte exitio.& hoc pro duobus Aphor. 23.& 22.Et ratio eſt,quia talis expulſio nō eſt quanta, pro ratione humoris peccantis:& quamuis ſit utilis ratione effectus, eſt tamen letalis ratione ſigni:quia ſignificat expulſionem rei prauæ,cuius maxima pars in corpore relinquitur.Vel dic,quòd nō tota expellitur:ſi non recipiat reſponſum, inhærens nimis ui uerborum Hippoc. Prima autem reſponſio eſt magis ſyncera ad mentem autorum. Ad Aphor.24. dico,quòd non eſt ratione humoris peccantis,ſed modi:propterea adiectum eſt, Si inceperit: non,Si fiat:non eſt enim cocta materia: corpus etiam merito expulſionis alleuiari uidetur,cùm tamen ulceris cauſa tendat ad mortem.Aut dicendum in omnibus his,quòd per qualia intelligit humorem iam ſeparatum à iuuatiuo,& coctum:ut in Commento 22. non autem ſolum moleſtum. Et hoc modo poſſemus dicere,quòd talis expulſio eſt mala etiam ratione cauſæ non ſolum ſigni. Ad id de ſuperatis dico, quòd hoc eſt ratione modi,& per accidens,nam per ſe ſeper iuuantur. Per accidens autem,dicebat Galenus in Commento,duo ſequuntur inconuenientia: Caſus uirtutis,& Attractatio ſepti trāſuerſi ob uiſcerum grauitatem, quæ ab aqua prius ſuſtinebantur:& hoc maxime contingit,ubi iecur,lien'ue, aut aliud uiſcerum ſcyrrho,quod plerunq; contigit,laboret. In puris autem deductione ſola prima cauſa offendit,ſcilicet difflatio caloris naturalis:ubi adnotanda eſt Græca lectio quæ ſic ſe habet: ἔοικεν οὖν ἐπὶ μὲν τῶν τοιούτων ἐκ τῆς ἐπὶ πολὺ τῶν σωμάτων διαστάσεως. Quod eſt:Videtur igitur in his ex magna corporum diſtantia. Intelligit corporum diſtantiam non uulnus ipſum,ſed partes quæ iam prius à purè obtinebantur: nam illæ neceſſario in magna ſuppuratione,cùm uniuerſum eduxeris pus, multum diſtabūt. uulneris autem labia minimè,ubi inciſio parua extiterit:quæ etiam iuuat tamen ad continendum magis calorem:& ſi concauitas loci inanis magna ſit. Ad id quod de febre dicitur,Aliud eſt,non ferre poſſe,aliam ob cau

ſam:aliud iuuare,uel nocere: nam tales iuuabuntur purgatione, & uenæ ſectione.nec tamen alias ob cauſas alterum illorum ferre poterunt. Sunt autem cauſæ ſtricturæ uenarum,debilitas iam caloris contracta,& motus materiæ,quæ tamen euacuationi non cedit.Sed tamen Galenus id ſignificare uoluit,quòd tales indigent,non quòd iuuarentur:quia nondum præparata eſt materia, ſaltem ratione purgationis. Ad ultimum dicendum eſt,quòd talis tolerantia & iuuamentum nō illico ſequitur:imò plerunq; defatigatur uirtus, & læditur æger: ſed poſt ſomnum apparet iuuamentum.Sed eſt difficultas magis manifeſta:nam Aphor.23. primæ particulæ dixit:Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ:ſed ſi talia deiiciantur,qualia oportet, & ægri facilè ferunt. Si igitur ſecundum ſequebatur ad primum,cur adiecit:eſt enim nugatio, ut primo Topicorum cap.2.inquit enim Philoſophus,Incommodum eſt,ſæpe idem de re aliqua dicere: quod Xenocrati uſu uenit, qui Sapientiam ait eſſe conſtitutionem & cognitionem naturarum.Quippe cùm conſtitutio quædam ſit cognitio,ita bis idem dixit, adiecto uerbo cognitionis. In eodem errore uerſantur ii, qui refrigerationem caloris naturalis, priuationem eſſe definiunt: nam quum eius quod inſitum eſt,omnis ſit priuatio, ſuperuacaneū eſt nomen naturalis addere. Reſpondeo, nondum conſtabat artificioſam purgationem,ſi ſit qualium oportet, iuuatiuam exiſtere: nam in 25.hoc docet.At uerò hîc loquitur de artificioſa purgatione. Indicio ſunt Aphoriſmi extrema uerba, Et ubi ad animi defectionem ducere expedit:quare neceſſario additum eſt ei quod dixit,Vt qualium eſſet:ut ægri facile ferant.

CONTRADICTIO XXIII.

Dolor iuncturarum an à mala intemperie.

DOlor iuncturarum fit propter temperaturas, & materias malas,22. tertii trac.2.c.5.& rurſus cap.7.cum cognoſcitur,quòd cauſa eſt temperatura ſimplex, facile eſt eius regimen. Idem Alexander lib.4.cap.1. Aëtius uerò lib.12 cap.1.inquit,Communis igitur Iſchiadicis, podagræ,& articulari morbo,eſt ualida alicuius humoris ubertas, quæ affectum articulorum nexum occupat.Deinde ſubdit: Cæterùm ad affligentis humoris cognitionem:itaq; nullum in articulis morbum à temperatura notat. Et rurſus cap.7. In uniuerſum autem amplius humorum crudorum omnium affectionis cauſa exiſtit,quòd humorum multitudo affectionem inducat.Cùm igitur ibi nullam malæ temperaturæ rationem ineat, manifeſtum eſt quòd dicitur aduerſari Principi: tum etiā Galeno, qui in libro de Differentiis morborum, ſingulas malas intemperaturas cuilibet parti corporis contingere poſſe affirmat. Sed tamen de compoſitis medicamentis ſecundum locos libro 10.ſub initio eius capitis,quod de Iunctu-

ris inscribitur,hæc habet de podagra,arthritide,& ischiade loquens:Communem habent hi tres affectus humoris redundantiam,quæ affectam occupat coarticulationem:qua expleta in omnem partem circunsitæ particulæ neruosæ tenduntur, & ex his dolor oritur. Manifestum est non solùm ex uerbis,sed etiam ex causæ traditione temperaturæ malæ nullum in hoc morbo relinqui locum. Forsitan quis conabitur hanc sedare discordiam,quòd Princeps dicat in eo loco cap.6.quòd raro hic morbus sine materia accidat: unde illud prætermissum, quod rarum est,à Galeno & Aëtio.Principem tamen generaliter loquentem considerasse.Sed hæc responsio uana est,cùm curam generalem præcipiat.Maximè Aëtius à sanguinis misione ortum habentem:quæ nullo modo tunc conueniat:quare dicemus, Principem aliud ab his tractare: ille enim de dolore loquitur, qui etiam à mala tẽperatura prouenire potest:Galenus & Aëtius de fluxione,quę absque humoribus fieri nequit.Liquet solutio ex 6.Aphor.29.

CONTRADICTIO XXIIII.

Dolor iuncturarum an semper à sanguinis mißione initium curationis suscipiat.

IVxta hæc est dubitatio, nam Galenus & Princeps locis excitatis initium curæ à purgatione humoris peccãtis exordiuntur: Aëtius autem à uenæ sectione: & ratio est pro Aëtio,quoniam phlegmon est in articulis:& quanquàm humores exuberent,in sanguine tamen continentur:nec sunt omnino humores in actu secundum Auerroëm,aut saltem non separati,secundum Galenum:excitant etiam ualidos dolores:igitur ex Galeno 1.Aphor.23.concurrunt duæ conditiones, quarum quælibet facit misionem sanguinis necessariam. Alexander lib.4.cap.1. cum Principe consentit,dicens,Si bilis abundauerit nullo modo curationis exordium à sanguinis misione inchoabis,sed à purgatione: quam tamen humectantium exhibitio,& ut sic dicam præparatio præcedat,cui Paulus lib.3. capite 78. consentit.Galenus 6.Aphor.49. declarat podagricorum inflammationes fluxione fieri ad articulos decumbente: inquit enim in initio: Αἱ μὲν τὰς ποδαγρικὰς φλεγμονὰς, ῥεύματος εἰς τὰ τῶν ποδῶν ἄρθρα κατασκήπτοντος γίνονται. quod est,Phlegmones quæ in podagricis fiunt fluxione ad articulos decumbente: at phlegmonis cura propria sanguinis emisione indiget. Neq; dicere possumus, uniuersam podagricorum uarietatem à Galeno ibi non comprehendi:cùm de lentis seorsum,ac crasis,tum etiam subtilibus,ac crasis simul & lentis,mentionem in Commẽto faciat.Quin etiam Galenus ipse in 10.de Medicamẽtis secundum locos, purgatorium nullum descripsit: sed potius uariam mittendi sanguinis rationem deriuatiuam,& auersiuam:quamuis,ut diximus,purgandum censeret humorem.

rem. Sic igitur conciliabitur discordia si humor sit sanguis, aut multitudo reliquorum humorum æqualiter aucta, aut phlegmone ingens sanguinis missionem iuxta Galeni præceptum, ut diximus, exhibebimus: atque sic Aëtio concordes erimus. Confert & semper sanguinis missio, tum maxime nondum confecto phlegmone: ut pote quòd fluxionem reuocet. Igitur uerissima sunt Aëtii dicta. Si uerò materia sit humor unus, nec admodum abundans, & iam fluxerit humor, melius fuerit omissa sectione uenę purgare: non quòd ex sectione uenæ non iuuetur semper æger: sed quòd uel omittere cogimur humoris superabundantis necessariam purgationem, aut nimium ægrotantem afficere ob leuem causam. Porrò damna missionis sanguinis frequentius apud Galenum uidere licet, libro de Sanguinis missione. At podagra reuerti solet, & freques est, subditis morbus: ob id in posterum etiam tum Galenus tum Paulus, & Alexāder, & Auicenna prospicere consuluerunt: cùm uel merito morbi, uel ægrotantis in ea accessione semper utilis sectio uenæ habenda sit.

CONTRADICTIO XXV.

Ischiadicis an reprimentia medicamenta conueniant.

PRopter dicta etiam emergit difficultas, nam reprimētia medicamenta in Ischiade ex toto refugit Aëtius, non in podagra. Auicenna in ischiade solum consulit parcius utendum. Ratio quæ solet adduci, est, quòd talia materiam in profundum compellūt: quæ uidetur in omnibus uigere articulis: uerùm dilucidius in ischia, ob magnitudinem. Dicendum est igitur, Principem intelligere, cùm nōdum materia influxerit: Aëtium, cùm cœperit deriuari. Aliqui uolunt ut non super locum iuncturæ applicentur.

CONTRADICTIO XXVI.

Hyperici semen an per aluum expurget.

HYperici semen eduxit ex drachma una stercus & pituitam: Aëtius lib. 12. cap. 4. Idem uerò lib. 1. cap. proprio: dicit, quòd semen eius, tum etiam folium, urinam & menses cit, nulla alui habita mentione. Princeps 2. Can. cap. 363. ambobus locis contradicit in hoc, quòd dicit ipsum purgare bilem, quare uirtutem ei largitur medicamenti, non ut Aëtius, deinde, loco stercoris & pituitæ, dicit bilem: nulla illorum mentione habita. Dioscorides cùm dicat finire tertianas, & quartanas, & coxendicum dolores: uidetur innuere, quòd omnes humores expurget: sed tamen per urinam tantùm, non per aluum: uerùm quatuor fermè illius facit genera: Hypericon, de quo lib. 3. cap. 161. Ascyron, Androsęmon, Corim: quāuis discrimen inter illa esse uelit. Plin. lib. 26. cap. 8. Hypericon cum cori coniungit,

git,duoq; facit genera. Verùm ut ad Dioſcoridem reuertar, Aſcyron bilioſa multa excrementa educere fatetur, uerboq; cum Principe concordat, re autem cum Aëtio potius à ſeipſo diſsidẽs: nam ſic coxẽdicis dolores finire illum affirmat, qui plerunq; à pituita fiunt, raro autem à bile, ut omnes teſtantur. Androſæmon uerò, quẽ uocãt ſanguinẽ humanũ, bilioſa & alui excrementa educere affirmat: de quo Aëtium intellexiſſe puto, quãquã Aëtius pituitã legat, & conuenientius pro bile, eadẽ qua dictũ eſt ratione. Quamobrem illud primo dictum ſit, non Hypericonem, uerùm Corim uentrem purgare, & Aſcyron bilem: Androſæmo autem etiã excrementa, quæ ambo Hypericoni ſine diſcrimine uterq; illorum commiſcuit: quod ex Galeno apparet, qui Aſcyron & Androſæmon in 6. libro ut laxantia ſcripſit: non tamen adiecto quid purgarent. Hypericon in 8. libro de Simplicibus medicamentis tanquam ſolum urinam, & mẽſes cieret, repoſuit. ergo quod ueriſimile eſt in hoc dicam. Dioſcorides de Hyperico modum uidetur docuiſſe, quomodo non expurgando per aluum, ſanaret tertianas, & quartanas. Declarauit enim quòd urinam & mẽſes prouocaret: in Aſcyro & Androſæmo colorem exeuntium obſeruauit, qui uel ex medicamento, uel ex caliditate extenuantis medicamenti, uel materiei putredine, bilioſus extat. quem ſecutus eſt Auicenna illa ſub Hypericonis nomine reponens, tanquam notioris. Aëtius autem & ipſe hæc ambo ſub illo collocat. uerum materiæ naturam ex morbi potius qualitate, quàm ex colore uenatus eſt, quod medicum decet.

CONTRADICTIO XXVII.

Sanguinis miſsio an poſt ieiunium conueniat.

PRinceps in cura ſciaticæ, ſeu iſchiæ, uigeſimaſecunda tertii, tractatu 2. cap. 25. dixit: Et bonũ eſt, ut patiẽs ieiunet duobus diebus, deinde ſecetur illi uena. Et iam dixerat in quarta primi cap. 20. ante medium, quòd ieiunus magis læditur. Sed clarius 2. Aphor. 21. ſuper illud, Vbi laborandum nõ eſt: dicebat Galenus, Aegris cum inedia nullus eſt ualidus motus adhibendus: non ſanguinis miſsio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa. Mirum autem eſt, quòd cum Princeps fuerit adeò diligens in ſuis exceptionibus, inediam tamen abſolutam non connumerauerit, niſi adiecto uentriculi affectu. Quòd ſi dicatur, per ieiunium, ut quidam uolunt, tranſire materiam pituitoſam in ſanguinem, ideoq; tale ieiunium non obeſſe ſectioni uenæ: patet quòd Galenus loquitur non de ieiunio debilitante, ſed quacunque cibi abſtinentia: ut patet etiam 5. Artis medendi, de muliere Romana, cui noluit ſecare uenam ob cibi abſtinentiam. Dicit enim Galenus in quacunq; cibi abſtinẽtia, formidoloſum eſſe magnum motum. Quòd ſi dicatur, Galenum loqui de ægris febrientibus,

non iſchiade: Dico,quòd fundamentum Galeni ſtat in ſiccitate,& debilitate uirtutis,non in uno tantum:& quòd dato etiam, quòd merito materiei coniunctę,uel antecedentis,inedia iuuet, non tamē ſecuri ſumus quòd materia illa etiam ſit in uentriculo,uel iecore,quod requiritur ad hoc, ne æger debilitetur. Dic igitur,quòd duo ſunt modi loquendi apud Auicennam Ieiunare,& Abſtinere à cibo: primo utitur,cùm intelligit, ut modicum cibum aſſumamus:ſecundo,cùm nullum.

CONTRADICTIO XXVIII.

Iſchiæ dolor & coxendicis an unus.

SCiatica eſt dolor qui incipit à iunctura anchæ,& deſcēdit retro ad coxam,& quãdoq; extenditur uſq; ad genu, & ad calcaneũ: dolor uerò anchæ eſt ille, in quo eſt fixus dolor in ancha,qui non deſcendit, niſi quãdo permutatur ad ſciaticam,22.tertii trac.2.cap.5.poſt mediũ.Sic differentiam facit Princeps inter hos duos dolores non leuem: cùm per oppoſita diſtinguat ſciaticam:eodem modo diffinit Raſis 9.ad Almanſorē, cap.90. Eandem differentiam ponit in libro diuiſionum cap. 103. quam Princeps adduxit. Aëtius tamē nullam differētiã facere uidetur lib.12.cap.1. in initio:ſed nec Paulus lib.3.cap.77. imò generaliter dolorem coxæ ad partem gibbam eius extendi:& etiã deſcendere uſq; ad genua, & ſæpenumero ad pedes:quin etiam nec Raſis,nec Princeps ipſe, nec Serapio in cura differētiam ullam attulerunt ſi rectè intelligantur uerba Principis, cap. 27. nam quod dicat,Si dolor fixus maneat in ancha: intelligit, quòd non recedat, non quòd nō cōmunicetur cruri uel pedi: nam & Aëtius inquit in cap.1. lib.12.Multis etiã circa inguina dolor figitur, & tum ſanè ueſica ipſa moleſtiam recipiens,ægrè lotium reddit: & tunc maximè crus totũ à coxendice ad calcaneum uſque dolorem patitur:igitur cura eadem eſt: propter tantã tamen diuerſitatem non eſt uiſum Principi, illorũ dolorũ differentiam præterire: tametſi nulla eius utilitas ad hanc uſque diem appareat. Iſchia,Polluce in 2.libro iuxta finem,autore,eſt neruus,uel articulus.uerba eius ſunt: καλεῖται δὲ καὶ τὸ νεῦρον τὸ συνέχον τὴν κοτύλην πρὸς τὸν μηρὸν, ἰσχίον. ὁμώνυμον δὲ ἐστιν αὐτῷ καὶ τὸ ἄρθρον. coxendices autem κοτύλας, id eſt oſsium concauitates.

CONTRADICTIO XXIX.

Iberida an iſchiadicis ſummo ſit præſidio.

IBerida laudat ſummis encomiis Paulus ad iſchiadicos dicens libro 3. cap. 77. In totum uerò hos ſanitati reſtituit iberidis herbæ uſus, quam lepidion alii,alii ſylueſtre naſturtium uocant: quæ uerò apud nos fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis,& multo amplioribus,reſpondere mul-

ta experimenta testantur: non solùm in coxarum, sed in aliis quoque diuturnis affectibus: per æstatem uerò longe sunt efficaciora. Atqui si folia tunc non produxerit, cortex ipsius radicis cum adipe suillo contundi, ut emplastri faciem repræsentet. Aëtius autem lib. 12. cap. 2. sic inquit: Quòd si uestigium aliquod relinquatur herbę iberidis, quæ & cardamine uocatur, radix sumenda est: etenim figuram, saporem, & odorem cardami habet, hoc est nasturtii: multa autem ubique nascitur, sed maximè circa muros, uias, incultis locis, ac uetera monumenta: folia autem habet nasturtii, uere quidem uirentia, & nasturtio multo maiora: longitudo uerò caulis cubiti est parui, aut paulo amplior: æstate fert lacteum florem, quo tempore est efficacissima: semen habet quàm minimum, quod per totum enascitur caulem: radix uerò acerrimum habet odorem, & maxime omnium nasturtio similem. Hanc æstate recentem effodito, arida enim uires amittit: & diligenter tundito: tunditur autem difficulter: & axungia ueteri modica excipito. Aliam igitur herbam Paulus describit, aliam Aëtius: ille eam quæ nomine caret, hic autem iberida: sed posteriorem Serapio describit cap. 339. quam thapsiam uocat: tum quòd notam illam ait Dioscoridi, Galenoque, qui hiberida describunt: nihil autem refert, aspirationem ut uideo addideris, detraxerisúe: tum quòd dicat eam folia fœniculo similia habere, quæ proxima sunt nasturtio, non lauro. Princeps similiter eandem sub seitaragi nomine posuit: cùm eam folia nasturtii habere dicat: uerùm lacrymam ruthæ etiam agrestis sub nomine thefisiæ in medium adduxit, non minimam partem uirium thapsiæ adiiciens. Thapsiæ uerò non meminit in descriptione singularium medicamentorum, adeò ut eam ignorasse credatur. Galenus 8. de Simplicibus medicamen. lepidium tanquam iberida describit, quam Princeps, ut dixi, seitaragi uocat: ergo iberida seorsum à lepidio distinguit Dioscorides, cùm capite 162. de lepidio in secundo libro, de iberide autem in primo libro cap. ultimo tractet: tam parua cura fuit simplicium medicamentorum egregiis olim medicis: cùm illorum usus non sit fermè necessarius: nisi ubi ex errore deterior, ac penè insanabilis factus fuerit morbus: qua ratione etiam medicamentorum transmutationem scripsit Galenus. Nunc satis esse pluribus uidetur, multa in his nugari, recta medendi ratione prętermissa: Auicennamque accusare de his, in quibus & ipse Galenus minore cum excusatione negligentior fuit.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MEDICORVM LIBRI PRIMI TRACTATVS QVARTVS.

CONTRADICTIO I.

Medicina an cum cibo sumenda.

EXPEDIT ei, qui uult sumere medicinam, ut summo mane sumat,& tardet cibũ: deinde sumat post tres horas uiginti aureos panis cũ uino & aqua pauca: & post sex horas ingrediatur balneũ, 22.tertii tractatu 2.cap.7. iuxta mediũ.Hîc uidentur tres apparẽtes contradictiones,quarum prima est, quòd cùm loquatur de laxante medicina,tum quòd nullus esset uerborum sensus, ut in antiqua lectione, tum quòd esset præter rationẽ,quia sæpe illa transiret in alimentũ si esset ut caßia fistula,uel saccharũ uiolatũ:tum quòd moueret nec euacuaret,ut quarta primi cap.5.dicitur.oportet autẽ ne medicinę potator comedat aut bibat,donec medicina suã pfecerit operationẽ: quare ante terminũ operationis exhibet medicinã:& pro hoc etiã sunt rõnes sex, quas Vgo Senẽsis adducit:prima,quòd cibus obtũdit medicinã:secũda,quia inclinat uẽtriculum ad retinẽdũ quod in illo cõtinetur:tertia, quòd medicina poterit impedire cõcoctionẽ:quarta,quòd humores attracti cibũ corrũpunt: quinta, quia periculũ est,ne aliqd ex medicina cũ cibo ad uenas attrahatur: sexta, quia medicina erit causa eiectionis cibi ad intestina. Addo septimã, quia motus motũ impediet,nã medicina humores trahit ad uẽtriculũ ab hepate,in cibo hepar trahit à uẽtriculo:qui duo sunt motus manifestè oppositi. Sed quædã ex his cõditionibus nõ uidẽtur ueræ: nanq; in medicina debili istud est falsum:ut de caßia, quã Mesue suadet dari ante cibũ, ut iam dixi,ne in alimẽtũ trãseat:de ualida autẽ dicebat Hippoc.2.Regim.acutorũ 12.ubi autẽ quis medicamentũ ebiberit,ptisanam protinus sorbendã dato: neq; insigniter minore quàm cõsuetũ est quãtitate. Galenus autem aßsignat duplicem cibi assumpti cum medicamento utilitatem:nempe retundere malitiam illius,& detergere reliquias. Impedimentum igitur operationis est pro iuuamento apud Galenum,nõ pro iactura:cùm impedimẽtum est diminutionis causa, non autem iam operante medicamento: nam sic esset pugna:circa quod obseruandũ est pro canone maximo, quãquã hic obiter adiiciatur, post medicamenti completam operationem solùm

lum esse dandum cibum: ut in 13. textu iubet Hippocrates:atq; eum perexiguum,ut Galenus consulit in Commento: quanquàm secus nunc faciant medici nostri temporis. Verùm ad propositum reuertendo,huic sententiæ denuò obstat autoritas & ratio Pauli Aeginetæ:is nanq; capite 4. libri septimi inquit:Aloës drachma cum aqua mulsa mane datur:qui uesperi eam exhibent,aut secundum cibum,noxã inferunt:quippe alimentum in membra digerit. Et rursus cap.6.Summatim in omni purgatione efficaci,medicamentum homini ieiuno,& concoctione obita,trades. Non igitur ullo modo medicamentum cibo miscendum erit. Deinde paulo pòst ex Philagrio Hippocratis uerba iam inducta aliter uidetur interpretari,inquit enim:At si inediam non tulerit,aut uentriculi os ad bilem con trahẽdam ex longa penuria,uel alia causa paratum habuerit, dabitur ipsi panis ex uino aquoso,ptisanæ'ue cremor,aut chondri,nõdum incepta uacuatione,ut ne cibus corrumpatur: sed protinus ubi medicamentum fuerit epotum: sic enim nonnunquàm ad celerem medicaminis motionem pondere suo opitulatur.Igitur singulare facit dictum Hippocratis, quod Galenus exposuit tanquàm generale: additq; causam celeritatem operationis:cùm Galenus potius tarditatem educat, & uim detergendi. Sed non laborabimus ut modo Philagrium Galeno concordemus: sed animaduertendum ex Hippocratis & Galeni & Principis sententia, cibum subtilem, qualis est ptisanæ cremor, uel alius etiam longe tenuior cum medicamento sumptum,prius concoqui,quàm medicamentum moueat: cùm tamen aliter Paulus ipse sentiat, nec nisi Vgonis tertiam rationem amplectitur.Forsan quis dicat, Hippocratem ibi cõsulere hoc de medicamento pernicioso ac puro:cùm Galenus subiiciat odorata utiliter misceri ad comprimendam illius malitiam:quare tunccùm uentriculum non offendat, minime cibo permiscendum erit:cùm tamen constet Galenum in libro Quos, & quando, quomodoq; purgare oporteat, scripsisse eadem, quæ in illo Commento tradiderat ad uerbum:cùm ibi generaliter hominem quæ facienda sint doceat: quare leuissimum cibum cum medicina, quamuis usus exoleuerit,propinabimus:tum maximè cum pilulis seu catapotiis.Pauli ratio & autoritas nos monet ut id caute faciamus, scilicet ne ullo modo cibi concoctionem opus medicamenti præueniat.Principis autoritas singularis est in eo casu,consulens ne medicamentum nimis sæuiat. At dices,Nonne poterat iuxta Hippocratis præceptũ cibo & ipsum misceri. Respondeo, oportebat illud ad iuncturas usq; penetrare: quare cibo opus non fuit: in quo diligentiam Principis animaduertere decet. Cùm igitur perficere debeat operationem medicamentum: manifestum est,quantum aberrent, qui absq; leui detergente prius intra paucas horas exhibent cibum.Hoc tamen melius à Tralliano declaratur lib.4.cap.2.

CONTRADICTIO II.

Articulari morbo an uinum competat.

ALtera contradictio est, quod iubet dari uinum in sciatica. & Aëtius in podagra libro 12. cap. 33. si pituitosa fuerit, suadet uinum dari flauum, antiquum, subtile: sed tamen interualli tempore. At uerò Princeps iam dixerat in fine cap. 7. Et oportet ut dimittat uinum omnino, usquequo sanetur ex eo sanatione integra, & ueniant super ipsum quatuor tempora: & oportet ut hoc paulatim fiat. Et hic loquitur de omni dolore articulorum. Trallianus etiam libro 4. cap. 3. ab initio uix ex toto uino interdicit in podagra sanguinea: quare cùm id non agat in pituitosa, manifestum est uinũ in ea posse adhiberi. Haliabbas octauo Prac. cap. 33. uinum dat cum melle compositum, quod melicratum dicitur, permixtum aqua decoctionis cumini. Paulus uerò libro 3. cap. 78. in fine curationis biliosæ fluxionis, quo etiam pituitosa continetur: uinum haud denegat: concedit uerò manifeste in regimine præseruante. Facile fuerit hanc discordiam sedare, si illud proposuerimus, Vinum primò secundum Arabes noxium esse podagræ, & aliis iuncturarum morbis: quanquàm Rasis libro 9. cap. 70. dicat, quòd in tẽpore incolumitatis debeant bibere uinum antiquum, & purum: utiq; urinam prouocantibus in cura frigidæ podagræ: nec uinum uideatur negare in sciatica: intelligit cõparationem illius ad aquam puram. Græci uerò, & cum illis Haliabbas, qui Arabs Græcus dici potest, uinum dant, & præcipue in interuallo accessionum, & in declinationibus materiarum frigidarum: sed in calidis denegant. Ita iuuamenta uini sunt, concoquere crassos humores, digerere, & per urinam prouocare, augere calorem innatum: detrimenta moderari sunt, spargere, & calefacere: quare neq; in calidis, nec dum materia cruda est competit. Flauũ eligit Aëtius, antiquum, subtile: uude error utentium albo pro flauo: aut admiscentium aquæ partem. Haliabbatis præceptum intelligitur obseruandum ad tollendum medicamenti iacturam: quo in casu etiam medicata propinamus uina, ceu melicratum: non quòd tunc conueniat, sed quòd laborantibus non tantum potus sit, sed medicina.

CONTRADICTIO III.

Articulari morbo an balneum competat.

DEinde iubet ut balneum ingrediatur: dicebat Galenus 11. Artis curatiuæ, cap. 20. Balneum duobus modis podagram excitat: primò, quòd humores colliquat: secundò quòd uenas aperit: hocq; modo dum podagræ nocet, febrem iuuat. Iuuat autem duobus modis, dicit: & quòd humores digerit, & quòd calorem febrilem remittit. Hæc sunt generalia iuuamen

uamenta,nam tertium illud ſolis conuenit patientibus defluxum humorum in articulos: & hanc ſententiam idem ipſe ſcripſit Princeps 22.tertii tract.2.cap.24.dicens:Et minorentur in balneationibus, quoniam ipſę liquefaciunt humores,& faciunt ipſos currere ad iuncturas. Ex quo patet, quòd conuenit cum Galeno in ſententia, ſed non in reddendo cauſam, cùm ſint duæ.Et nota,quòd cõcedit in hora reſolutionis effuſionem aquæ frigidæ,& aquas thermarum.Ex doctrina Hippocratis 5. Aphor.21.& 25. Verùm primum horum paruipendunt medici noſtri temporis,ut pleraq; alia optima auxilia. Sed ut ad rem reuertar, Alexander balneum aquæ dulcis ſuadet:ita tamen ut illius effuſionis ſolum meminerit,quæ per frigidam fit, libro 4. cap.1. ubi de lauacris agit. Verùm illud mirum, quòd thermas omnino prohibeat, Principe eas admodum laudante. Secundò, quòd à cibo in calida intemperie balneum exhibeat: uerum in hoc errorem ſuſpicor eſſe:quis enim neſcit, illico crudis humoribus diſtracta concoctione,artus implendos eſſe? At Paulus lib.3.cap. 78. balnea laudat: & in affectus tempore,& in interualli ex aqua dulci prohibet:in humida podagra thermas concedit.at Alexander in frigida, aut pituitoſa, admittit balnea dulcis aquæ,uolens ea dolorẽ ipſum lenire:quinimo conſulit utendum eſſe illis.Exiſtimo balneum omne ex aqua calida noxium eſſe,propter rationem ultimam Galeni: aperit enim, ac dilatat uias ſi ſolum admittatur: uerùm ſuperfuſione aquæ frigidæ addita iuuabit. Cauendum tamen à frigida ex toto, ubi iam tumor in articulis fuerit excitatus, ut Aëtius dicebat libro XII. cap. 48. Principis textus ſic interpretandus eſt: Thermarum aquæ ui iuuant, calore nocent: ob id penſanda eſt utilitas: nam commodæ ſunt interdum quæ ferri plurimum continent: conueniunt interdum etiam balnea dulcis ac tepidæ aquæ, cùm adeò dolor extinguitur,ut fluxum materiæ prohibeat:quo caſu detrimentum iuuamento penſatur.

CONTRADICTIO IIII.

Articulari morbo an coitus competat.

IVxta id accidit dubitatio, nam Princeps cap.24.iam expoſito in præſeruatione coitum ex toto remouet.Serapio libro 4.cap.30.uidetur admittere in corpore temperato,ſed humoribus pleno:cùm dicat, Non nocet detrimento magno. Aëtius lib.12.cap.1.dicebat: Generant hunc morbum immoderatus uenereorum uſus:quare moderatum admittere uidetur:ſed non ualet,nam loquitur in ſanis, non iam affectis.Paulus in bilioſa tantum interdicit ueneri:ubi etiam humores non excreuerint,abſtinendum puto:aut ſi humores praui etiam abundent: quod ergo eſt frequentiſsimum Auicenna tanquam generale propoſuit:cùm rarò,& tunc etiam paruus

paruus error accidat.nam multos nec malos humores abundare oportet: nec in affectu esse,ubi nulla ex parte coitus nocere debeat.

CONTRADICTIO V.

Humores an actu sint in uenis.

MEdicamentum expurgat humores iam actu existentes, non in illos facit Gal.in libello de Purgantium medicamentorum facultate:& exemplum dat de aqua hydropicorum, quam constat actu in aqualiculo contineri:tum etiam de arquatis : dicebat enim:Si humor ipse per medicamentum gignitur, tantum in illis proderit sanguinem mittere, quantum expurgare:quæ ratio nulla esset prorsus,si ex mente Galeni humor actu non contineretur in sanguine:nam si illi dicant, Non bilem trahit scāmonium, sed quæ erat potentia bilis in sanguine actu fit talis: non est autem aqua hydropicorum in potentia in sanguine:igitur nec humores reliqui:item in sectione uenæ iuuaretur arquatus, nam bilis educeretur.Eandem planè sententiam exprimit in libro aduersus Iulianum:dicebat Iulianus: Si humores in homine essent expurgato athleta optimę habitudinis medicamento uiolentissimo nihil educeretur ex humoribus: sed sola fex,aut cum illa sanguis: sed non sic est,imò in omnibus educitur bilis,ac atra bilis,& pituita:igitur in sanguine illi non sunt,sed fiunt. Poterat respondere Galenus,& dicere,Humores sunt ibi in potentia, & per medicamentum ad actum reducuntur: sed non sic: negat igitur experimentum: nam in exquisitè sano nihil horum apparebit: igitur humores qui educuntur ex corpore,actu in illo sunt. Est etiam ratio pro Galeno, in interpolatis febribus humor expellitur ab ore uenarum ad concauitates:sed hic humor nondū est putridus,nam sic faceret febrem continuam: uel est in potentia in sanguine, & sic omnes homines febrem paterentur, esset enim semper expellendus: uel quia est actu, & sic haberetur intentum:cùm enim est actu in uenis,uel quia actu in illis est,uel quia præparatur ad putredinem,expellitur à natura: quomodo enim si esset in potentia tantum,solo naturæ opere posset expelli?Hippocrat.autem libro 1. de Natura humana dilucide à textu 20.ad 23.hoc declarat dicens:Corpus autem humanum continet sanguinem,pituitam,bilem geminam,flauam,& atram:& hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & ualet. Valet autem præcipuè, cùm ea inter se uirtutem & copiam mediocriter temperatas habuerint, & potissimum si permixta sint: contrà laborant cum eorum quicquàm fuerit,amplius'ue,aut in corpore secretum fuerit, neq; amplius confusum: necesse est enim cùm horum quid separatum sit, & per se stet,non solum ex quo excessit locum morbo efficaci: sed etiam illum,ubi iam substiterit, & influxerit nimium, affluentem dolorem & labo-

laborem parere. Vbi Galenus exponēs declarat, quonam pacto cùm humor à ſanguine ſecernitur, duplici modo afficitur corpus: & quòd ſanguis ipſe non amplius eſt temperatus, & quòd pars in quam influit humor, læditur. Cùm igitur ſanguis actu ſit, & eodē modo uelit alios humores eſſe, (miſcentur enim illi & inter ſe) conſtat humores actu eſſe. Mixtio enim eſt miſcibilium mutatorum unio de Generatione & corrupt. textu commenti ultimi. Iſtud uerò eſſe uidetur demonſtratiuum argumentū, quòd ſaltem ſecundum Galenum humores in actu ſint in ipſo ſanguine. quòd cùm utraque bilis & ſanguis in iecore generentur, pituita tamen in uentriculo fit. 2. Virtutum naturalium, cap. 5. iuxta finem: & libro de Atra bile, cap. 8. in initio, cum dixit: Porrò demonſtratum eſt à nobis, pituitoſum humorem ex pituitoſis cibis in prima, hoc eſt uentriculi, concoctione generari. At uerò in oppoſitum eſt autoritas Galeni 2. de Diff. feb. cap. 9. inquit enim, (poſtquam ſuperius declarauerat tria eſſe genera intermittentium febrium, quia tres humores extra uenas, unum autem continuarum, cùm ſanguis putreſcit.) Cùm ſanguis putreſcit, quod ſubtile eius eſt, tranſit in flauam bilem: quod craſſum, in atram: ſi igitur humores actu in ſanguine eſſent, non fieret noua illorum generatio. Secundò, fierēt quatuor genera continuarum febrium, ſicut tria interpolatarum, & non unum. Quam ſententiam repetit 2. Criſium cap. 12. Auerroēs etiam 2. Collectaneorum cap. 1. exiſtimat, quòd ſolus ſanguis ſit proprie intentus à natura: & hoc, quia membra ex illo ſolo generantur, & nutriuntur: & hoc modo humores ſunt tantum in eo in potentia: alio modo ut ſunt illius ſuperflua, & ſic in generatione eius neceſſaria ſunt in actu. Eſt etiam ratio: nam ex pluribus in actu non fit unum. 7. Primæ philoſophiæ t. 49. ſed ſanguis eſt unum per ſe, tum quia habet unum finem, & diſtinguitur ab aliis humoribus, & ſapor eius eſt unus ſcilicet dulcis: nam ſi eſſet mixtum, in ſputo ſanguinis appareret acidus ſapor neceſſariò propter bilem atram, & amarulentia propter flauam. 4. de Simplic. medic. cap. 16. Sed nō ſic eſt: imò cùm apparet talis, iudicamus ſanguinem uitioſum. hoc inquam experimento in cæteris mixtis manifeſtum eſt. lactis etiam partes, quod ſit ex ſanguine, ſunt in eo diuerſæ ſubſtantia, non autem actu: & dato quòd actu eſſent tales, cùm omnes ſeparatæ dulces ſint, manifeſtum eſt nihil eſſe proportionatum bili flauæ, uel atræ. Eſt etiam neceſſarium ſic dicentibus, confiteri quòd Thuriſanus dicit, Sanguinē eſſe mixtum quoddam ex tribus humoribus tantum, & ita ſanguinem nullum eſſe: haberēt etiam humores duo uaſa, ſicut bilis flaua uenas, & ueſicam quæ ſub iecore eſt: & atra uenas, & lienem: ut libro de Atra bile cap. 8. Hoc autem non eſt uerum, cùm ſingulis humoribus ſingula uaſa natura decreuerit, ſecundum naturā exiſtentibus. Conciliator uidit hanc difficultatē Diff. 30. ſed

non est ausus eam declarare. Respondeo igitur, quòd natura non intẽdit apud Aristotelẽ, neq; apud Galenũ, nisi generationem sanguinis, in secunda concoctione principaliter: sed generat utrãq; bilem ex necessitate, sub forma excrementi: & excrementũ in actu est. Sed tunc nõ propriè dicitur humor, sed superfluum: quia nõ habet saporẽ in actu, nec prauã qualitatẽ. Superfluum etiã non intelligitur separatum in actu ab eo cuius est superfluum, quare non generat febrem aliã, nisi cùm separatur: & tunc fit humor in actu, & accidit alterũ ex duobus: uel enim retinetur, & putrescit, faciens febrẽ sui generis: uel expellitur sine præparatione ad putredinem, & sic retinetur à uasis ad hoc ordinatis, quia secum trahit aliquid utilis, donec illo separato excernatur: uel extruditur à uenis cum præparatione ad putredinem, & sic facit febrem periodicam. Cùm uerò Galenus dixit, generari flauã bilem & atram ex sanguine supercalefacto, 2. Regim. acut. 31. intellige generationẽ humorũ actu existentium, qui amplius sanguini nõ uerè miscẽtur: unde uterq; morbus regius exoritur. Quòd si humores actu in uenis essent, omnes regio morbo laborarent. At si dicas, in morbo regio superaugetur: Respondeo, ualde sapiens esset medicina illa, quæ superfluũ tantũ concoqueret, & quæ rursus educeret: color etiã in sanis, quãquã croceus, nõ foret, aliquantulũ tamẽ eius particeps esset. Quinetiã Galenus & Princeps sæpe repetũt sanguinẽ mittendũ esse cum uel ipse abũdauerit, uel humores omnes ex æquo aucti fuerint: quę diuisio nulla esset, si humoribus excrescentibus necessariò & ipse sanguis excresceret. Rabi Moyses 2. particula Aphor. suorũ in principio, sentẽtiã Galeni recitat ex quarto super secundũ Epidem. quæ talis est: Sanguis est cõpositũ ex quatuor humoribus: & cùm unus superabũdat, dicitur sanguis ab illo humore denominatus, ut biliosus, uel pituitosus: sanguis autẽ qui unus est ex illis quatuor, est secundũ imaginationẽ ab aliis separatus. Hæc autoritas clarè docet quod nos diximus: nam si sanguis, qui est quartus humor, est solũ ibi secundũ imaginationẽ: igitur & reliqui tres humores: igitur solũ aggregatum est in actu, & quatuor illæ partes sunt in potẽtia humores: ut uerò crescũt partes illæ in potẽtia talis sanguis dicitur: ut biliosus sanguis, cuius magna pars in bilẽ trãsire facile posset, aptaq; est. Humores igitur in actu nõ sunt nisi corpus ægrum fuerit: humorum tamẽ materia semper adest.

CONTRADICTIO VI.

Agaricus an purget materiam in pectore existentem.

AGaricus purgat materias existentes in pulmone & pectore tenaces ac putrescẽtes: Mesue cap. de Agarico. At Galenus dicebat 5. de Locis cap. 3. post mediũ: Eorũ quæ cõtinẽtur in pectore, uel pulmone, nullum descẽdit inferius. Intelligit autẽ per secessum, nã per urinã modũ declarat.

Resp

Respondetur ex eodē lib.6.de Locis cap.3.in fine, dum dixit, Itaq; quam ob causam pus in pulmone genitum cum urinis (licet raro) excernatur, iam dictū est:id uerò quod per uentrē purgatur,aliā (licet raram, quæ in corporū dissectione apparet) causam habuit: quippe cōcaua uena medio quodā uase stelechieæ uidetur interdū adaptari: proinde nihil mirum aut impossibile est & ex ptibus septo trāsuerso superioribus pus in uētrē defluere:nā corporū raros habitus,par est etiā ut rari sequātur euētus. Ergo iam superius eodē cap.3.declarauerat,quòd pus per urinā ex pulmone excernendū,primò in cor per leuē arteriā ad sinistrū uentriculū fertur:quod inde in magnā incidēs arteriā,quæ spinæ substrata est,ad renes primò, deinde ad uesicā fertur: at uerò in quibusdā cùm pus etiā per uenas pectoris si morbus sit lateralis,trāsfundatur ad extremū: uena est stelechieæ,id est porta similis arborū caudici,quę illas pectoris perbreues iungit his quę ad intestina ferūtur:nam sine illo uase haud hoc fieri potest, cùm pectoris uenæ (ut Galenus dicebat 5.de Locis cap. 3.) iuxta exortū septi trāsuersi finiantur:quare inferius sanies, nisi hoc auxilio in paucis inuento, defluere nō potest. Mesuen tamen haud tam longe prospexisse puto, sed potius è uicinis regionibus existimasse Agaricū aliquid trahere: quod cùm Dioscorides & Princeps aliiq; clasici uiri dicant, illud conferre tabidis, purulentos ipse credidit: cumq; simul purgare glutinosos humores affirment, ille hæc duo iunxit in unum:existimans Agaricum glutinosos humores, ac purulentos posse ex pectore & pulmone detrahere: quod cum nullus alius dicat,neq; ipse Serapio,causam dedit ut medici recētiores hoc etiam calamitatis miseris purulētis adiiciāt:quo ego cōsilio iam ab hinc quindecim fermè annis ab egregio quodā medico consultore penè occisus sum.

CONTRADICTIO VII.

Epialæ febres an simul calorem & frigus habeant ex eadem parte.

EPialæ febres dicuntur à Græcis, in quibus ab interna parte secundum minutissimas partes sentitur (quamuis diuersas) calor simul & frigus per totum corpus: ut non sit ad sensum inuenire particulam,in qua non utrunque simul sentiatur. Cùm uerò interius calor sentitur, exterius autem frigus,aut lipiriæ sunt,aut febrium ardentium genus perniciosum, libro de Inæquali intemp. cap. 8. at etiam 2. de Diff. feb.cap. 6. declarat, quonam pacto, illa sit admodum quotidiana in periodis, longissima etiā, & quæ fiat à uitreo modicè putrescente humore: nam uix putrescere potest. Quodq; eius sint duæ differentiæ: altera, in qua, etiam si quiescat æger, frigus sentitur: altera, in qua dum mouetur solùm. Meminit & harum febrium quasi communi quodam symptomate 3. de Simplicib.

medic. cap. 16. In eadem igitur ſententia fermè Aëtius lib. 5. cap. 87. ſcripſit, Vitreum humorem,& acidam pituitam,cùm non putruerint, rigorem inducere. cùm putreſcunt mediocriter, epialam,quæ ab ἠπιάω,quod eſt mitigo, dicta eſt: lenis enim febris eſt. Ἠπίαλον etiam Græci dicunt algorem illum qui febrem præcedit: cùm igitur ex toto computruerit, febrem in qua frigus præcedit calorem,generat. Verùm hæc non uidetur eſſe Arabum ſententia: nam Princeps prima quarti trac. 2. cap. 49. Empialam uocat,in qua calor eſt manifeſtus, frigus autem in profundo latet: de Epiala uerò Græcorum in cap. 61. loquitur nullum ei imponens nomen. Raſis. 18. continentis cap. 3. Empialam appellat febrem ex autoritate propria, illam quam etiam Princeps: ſed antè ex autoritate Meſue dixit eam eſſe, in qua calor interius, & frigus exterius appareret: & in hoc mihi nil aliud dicendum uidetur,niſi quòd mala translatione decepti ſint Arabes: error uerò nullius momenti ſit, cùm Princeps omnium febrium ex pituita conſiſtentium,unum tantum faciat capitulum generale,in quo curam docet.

CONTRADICTIO VIII.

Lateralis morbus an in ſenibus pernicioſior quàm in iuuenibus.

LAterali morbo laborantes iuuenes ex maiori parte ſeruantur, & ſenes moriuntur. 4. Contin. cap. 3. fol. 88. col. prima ex ſententia Aaron.& adducitur ratio,quia natura ſenum eſt debilis ad expuendum materias contentas in phlegmone. Oppoſitum ibidem fol. 92. col. 3. & adducitur ratio,quia ſenibus non æquè grauia adueniunt ſymptomata. Hippocrates prima Aphor. 14. dicebat,quòd ſenes acutas febres non adeò incurrunt. dicebat Galenus in fine commenti, quòd ſi incurrant, moriuntur. Quare ex hoc etiam uidetur prima ſententia uerior, cui exitus, ſeu rei experimentum accedit. Igitur ſi dictum intelligatur in decrepitis, quanquam ſymptomata ſint leuiora, comparatione tamen ad uirtutem non poſſunt talia eſſe leuiora ei: quare iuxta Aphor. 34. particu. 2.& ratione uirtutis letalior fit omnino: ſi uerò de mediis ſenibus intelligatur, tunc raro incurrunt uehementes phlegmones laterum: quòd ſi par ſit morbus, proculdubio in illis eſt pernicioſa: ſi autem morbus ad uires proportionem habeat, celerius etiam ſenex moritur. Accidit autem frequenter, ut in ſenibus leuiſſimi fiant morbi, quare diuites ſenes minus iuuenibus periclitantur,quoniam cauſis pericoloſis non ſe exponunt: pauperes autem contrario modo ſe habent.

CONTRADICTIO IX.

Phthisicis an competat uinum.

PHthisicis uinum exhibet Princeps, 10.tertii trac.5. cap. ulti.oppos.4. Contin.cap.2. Aëtius libro 8.cap.67.inquit: Vinum autem theræum, & scybelites præbeatur, mediocri tamen mensura: dicta hæc à locis uina, nam Thera insula est enata in mari iuxta Cicladas, cuius meminit Plinius libro 2.cap.87.& tamen Paulus dixit lib.3.cap.32.de tabidis ex ulcere pulmonis loquens: Potus autem eorum aqua cœlestis erit, atq; inde mulsa ex illa confecta. Idem autem Rasis cap.60.noni ad Almansorem, ubi ex mente propria loquitur, dixit: insistendum esse potui lactis, uinum tamen subtile & temperatū aliquando esse tribuendū. Dico breuiter, Phthisis proprie dicta, quæ Galeno uocatur phthoë, libro de Diffinitionibus, iuxta medium: cùm sit ulceris pulmonis morbus, uinum autem per se repurget ulcera, & materiam in eis contentam, maximè flauum, crassum, dulce, libro de Attenuante uictu cap. 12. uinū postulat sui ratione. Nocet autem in tribus casibus, ubi ulcus ex erosione fuerit, acres enim auget humores, quamuis etiam eos expurget, teste Galeno in ualidis hoc tantum intelligitur. Secundò nocet putrida uehementi febre adiuncta. Tertiò, ubi ex sanguinis sputo spontaneo ortum phthisis habuerit. Rarò autem cùm accidat, ut ab his tribus conditionibus phthisis absoluatur, ideo non dare uinum tutius est. Erit & id obseruandum, quòd in iuuenibus calidisq; temperamentis, noxium est: atq; ideo tales arcet etiam sanos à uini potu Galenus 5.de Tuenda sanitate, in fine. dicebat enim ille: Si cui ergo intemperie, quæ intra sanitatem existat, calidissimum temperamentum contingat, huic ex toto uinum circuncidisse prodest. Quanto ergo magis ubi tabe laboret calida: atq; eo maximè etiam, si putrida febris adiungatur. Sed nec prætereundus error est Arabum, qui subtile uinum collaudant: at contra Aëtius Theræum ac Scybeliticum quæ uina, ut inquit Galenus lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 8. dulcia sunt, & crassissima: quinetiam id laudis genus, expurgandi pulmonem, talibus uinis ascripsit in libro de Attenuante uictu. Quinetiam syreum conuenit quod nostri sapam uocant. Verùm cùm ille dixisset, adiungenda ea cibis subtilis alimenti: Arabes perperam intellexerunt, uina subtilia phthisicis conuenire.

CONTRADICTIO X.

Hippocrates an pulsum agnouerit.

EX pulsibus signa sumpta prætermisit Hippocrates, uel quia non cognouit, uel quia minimi ea momenti existimauit, 3.de Crisi cap.ultimo, post medium: attamen in libro de humoribus inquit post initium:

Venarum pulſus,caliditas,frigiditas'ue medico ſunt conſideranda. Idem libro de alimentis,iuxta finem,qui 27.eſt in ordine: Venarum pulſus,& ſpiratio,ſecundum naturam indicant hominem rectè habere. & 7.Epidemiorum ante medium, σφυγμὸς ἐν κροτάφοισιν, ὡς λεπτῆς θέρμης. id eſt, Pulſus in temporibus, ut in calore ſuaui. Reſpondent quidam agnouiſſe Hippocratem ut ſignum robuſtæ,aut debilis uirtutis: non autem ut letale, uel ſalutiferum. Sed hi non ad mentem Galeni 2.de Præſagio ex pulſibus cap. 4. ubi docet, mortem etiam inter loquendum ex pulſu imminentem cognoſcere.Propterea dico,ut ſæpius aliàs, Hippocratem non fuiſſe autorem libri de Alimẽtis,iuxta Galeni ſententiam,nec 7.Epidem. uerum cognouiſſe tamen pulſum uenarum: ſed cùm non adeò illius doctrina perfecta foret,quippe quã etiam Eraſiſtratus longe poſterior ignorauit,aliis ſignis contentum fuiſſe.

CONTRADICTIO XI.

Intentiones curatiuæ an à tribus ſumantur.

INtentiones curatiuæ ſumuntur à tribus,à uirtute, morbo, & aëre nos ambiente.9.Artis curatiuæ cap. 14. at prima Aphor. 2. ponuntur quatuor, regio, tempus,ætas,& morbus:ubi præter morbum nihil eſt commune cum priore.Rurſus 4. Aphor. 2. adduntur præter hæc conſtitutio, natura ægri,induſtria,& uictus: eruntq; ſic octo. At quarta primi cap.3. ponuntur duodecim,quæ ſolẽt his uerſibus,quanquàm ſatis rudibus,utiliter tamen explicari:

Ars,ætas,uirtus,regio,complexio,forma:
Mox,& ſymptoma,repletio,tempus,& uſus:
Et bene ſi numeres figuram iungere debes.

Sexcentæ ſunt diuerſitates in talibus obſeruãdis: uerùm,ut iam ſæpius dixi,Galeni locus proprius eſt inſpiciendus: is eſt nono ut dixi Artis curatiuæ.Sed tamen in mittendo ſanguinem addidit ætatem illis tribus, libro de Venæ ſectione cap. 9. Reſpondeo igitur ad autoritatem primæ particulæ Aphoriſ.quòd regio & tempus ſunt pro aëris conſtitutione:in ætate uires comprehendit.Sunt etiam illi ſcopi quãtitatis euacuationum non ſimpliciter euacuandi,ut libro de Sectione uenę cap.9.in fine.Ad autoritatẽ quartæ particulæ,conſtitutio etiam ad aërem reducitur:reliqua tria nihil per ſe indicant,ſed omnia de uirtute. Princeps enumerat fermè omnia quæ diuerſis in locis Galenus adduxit intentionibus curatiuis aſſequendis utilia.Ad id de uenæ ſectione dico, quòd tres priores communes ſunt omni euacuationi:ætas autem non ſenilis, ſed puerilis additur in mittendo ſanguinem:illa uerò præter principales eſt digna obſeruatione: maximè cùm quis à ſolita euacuatione deſtituitur,quam cap.6.adiunxit.

Sed

Sed uidetur mirum, quòd ibi in cap.9. aëris constitutionem inter principales non admittit. Respondeo, imitatur Hippoc.4. Regim.acutorum 19. propterea obmissam fatetur in fine commenti Galenus aëris constitutionem, quam & ipse in libro de Venæ sectione dereliquit. Quatuor igitur erũt, sed aëris status ad uirtutem referri poterit: ut etiam nono Artis curatiuæ. morbi autem pro sanguinis misione tres, febris ardentissima, phlegmon, dolor acutissimus, 1. Aphor.23. Sed dolor cùm à causa calida fuerit, uel ex materia in uenis existente propter dolores qui ex uitrea fiunt pituita in colo, ileo, uentriculóue.

CONTRADICTIO XII.

Euacuationes ad syncopem an conueniant. ubi de mensura detractionis sanguinis.

NEque compresiones ad extremum ducendæ, periculosum enim: sed qualis natura fuerit eius qui perferre debet, ad hoc ducere expedit. prima Aphor. 3. & Galenus libro de Venæ sectione cap.12. narrat de tribus ægris, qui per nimiam sanguinis euacuationem repẽte mortui sunt. at 9. Artis curatiuæ cap.10. enarrat tantum duos: multos autem alios periisse intercepto tempore, cùm uirtus uitalis imminuta nequiuerit restaurari. Ergo tantæ inanitionis sanguinis tria dicit esse pericula: Primum, ne repente dum sanguinem fundunt moriantur. Secundum, ne post breue tempus non finito morbo, & prostratis uiribus. Tertium, ne ægritudo diuturna permaneat, aut aliquis malus habitus, ac decolor, cui tandem succedat perniciosa dispositio, qualis est aqua intercus, orthopnœa, uentriculi iecoris'ue imbecillitas, attonitus morbus, deliriũ. Et tamen prima Aphor. 22. dicebat: Atq; ubi usq; ad animi defectionem ducere expedit faciẽdum, si æger posit tolerare. Et 9. Artis curatiuæ cap.4. enarrat duos ægros, quibus ille sanguinem usq; ad animi deliquium detraxit: liberauitq; eos pręsenti periculo: cùm primus synocha pura, secundus autem synocha putrida laboraret: unde iocus emersit, Galenum iugulasse febrem. Porrò huius sectionis tria commoda enarrat. Primum est, refrigeratio totius corporis, transitusq; illius in contrariam habitudinem. Secundum, alui purgatio, quæ talibus contingere solet semper: uomitus etiam bilis frequẽter. Tertium, sudor mollis toto emanans corpore: quare hoc genus sectionis uenę etiam imperat libro de Venæ sectione cap.12. iam adducto. Pro solutione animaduertendum, quòd antiqui minorem sanguinis euacuationem faciebant ex unciis duodecim: ut colligitur libro de Venæ sectione cap.13. cùm dixit: Ante XIIII. annum ne sanguinem detraxeris. Pòst autem, ubi cætera signa adsint, primum quidem ad summum detrahes ad cotylam usq;. Est autem Cotyla, ut inquit Galenus in libello de Ponderib. & mensur.

sur.mensuræ genus, quod oleo si impleatur, nouem continet uncias, uini autem decem, mellis autem tredecim ac semis: quo fit, ut cùm sanguis grauior sit uino, leuior autem melle, constat cotylam sanguinis duodecim ferme uncias continere: quod & argumento euidenti cæterorum comprobatur: nam Princeps, & alii clasici, & antiqui uiri loca Galeni interpretantes, pro numero cotylarum totidem supposuerunt libras. Igitur prima sanguinis eductio saltem unius erat libræ: at secunda, si quando erat necessaria semper pro dimidio primæ mensuram habebat. Neq; te moueat quòd dixerit, ad summum talem esse debere: nam Galenum nunquam inuenies in sanguinis detractione unciarum numero uti: id planè est argumentum, nullam minorem hac mensura uoluisse sanguinis misionem: quod etiam ex maxima illius quãtitate intelligere licet, quę est sex cotylarum: idest unciarum LXXII. ferme libro eodem, cap.12. tum uerò cap.17. pro phlegmone oculorum libras tres sanguinis primo detraxit, deinde post horas quatuor unam, ut sic essent unciæ XLVIII. nec metam dimidii obseruauit, ob nimis copiosam priorem sanguinis detractionẽ. Si quis igitur maximam illorum temporum sanguinis misionem, ad maximam huius æui, minimamq; ad minimam conferat, facilè intelliget, minimam antiquo tempore sanguinis detractionem, libra non fuisse minorem, atq; id merito: nam ubi opus non est, nullam facere decet: ubi opus est, si non altera præcesserit euacuatio, minor, ac turbat corpus, nec iuuamentum affert: maior autem frequẽtisimè ista necessaria erit. Cæterùm ut ad rem reuertar, autoritas libri Aphorismorum in 3. textu de sanis est, quæ in 22. de ægris. Expedit igitur in ægris modo distinguere. nam Galenus nunquàm ad syncopam ægrum deduci uult: unde cap.14. iuxta initium, libro de Venæ sectione, dum curam phlegmonis tractaret, inquit: Potisimum autem pulsuum mutationi, tanquam iudicio haud quaquam mendaci, animus diligenter est adhibendus: continuoq; quiescendum pulsu in magnitudine uel æqualitate uariato. At syncopa 11. tertii trac.2. cap.6. est destructio maioris partis uirtutis motiuæ ac sensibilis, propter cordis debilitatem factam, & aggregationem spirituum à causa illos destruente, uel ob paucitatem cogente. Galenus autem 12. Artis curatiuæ cap.5. in initio dixit, syncopem esse pręcipitem uirium lapsum. At uerò quid intersit inter syncopem, & animi deliquium, declarat ibidem iuxta finem, cùm dixit: Si quidem crudi succi loca spirandi occupent, obstruantq;, ac aggrauent, syncopem efficiunt: si uerò nec obstruant, nec aggrauẽt, animi deliquium. Constat itaq; syncopam esse animi deliquio multò grauiorem. Præcipit igitur Hippocrates, non deducendum hominem ad syncopem, sed ad animi deliquium: hoc autem fit, ut diximus, cùm manẽte pulsu, æger animo deficitur. Verùm nec hoc facere decet, nisi in morbis molestisimis, & ualidis

lidis uiribus. Validas intellige uires, non solùm quæ tunc, sed etiam in posterum hoc sine detrimento perferre posſint: ut nihil incurrant eorum, quæ dixerat Galenus 9. Artis curatiuæ cap. 10. Sed hanc etiam mittendi sanguinis rationem Auer. 7. Collectaneorum cap. 8. nititur reprobare tribus rationibus. Prima est, natura non facit euacuationem usque ad animi deliquium, igitur nec medicus, cùm sit imitator naturæ, recte operantis. Secunda ratio fuit: non debet euacuari nisi nocitiuum, igitur non usq; ad animi defectionem: nam illa sequi solet cum aliquid etiam utilis excernitur: fit etiam diminutio caloris naturalis in tali euacuatione, ad quam multa mala sequuntur. Respondeo, quòd hæc probant de syncopa, non de animi deliquio. demonstratum est autem à nobis hoc in tertio tractatu Contradictione 22. ex autoritate Galeni 12. Artis curatiuæ cap. 8. dico etiam, quòd in euacuatione nocentis humoris contingit animo deficere, absq; eo quod euacuetur utile quicquam: nam & si non euacuetur utile, resoluitur tamen. ad animi autem defectum non est necessarium minui calorem naturalem: dictum autem Principis: Melius est infra subsistere, quàm exquisitisimè euacuare: uerum est, cùm finem sumus assequuturi.

CONTRADICTIO XIII.

Euacuatio ad animi deliquium an detur cum tolerantia, & an Hippocrates in Aphor. 22. primæ particulæ, intelligat etiam de purgatione.

IVxta eundem Aphor. 22. primæ particulæ, est dubitatio primò, quòd Hippocrates loquitur de deiectione, Galenus de uenæ sectione. Item quia contradicere uidentur Ducere ad deliquium animi, & Tolerare. Respondeo, Tolerare intelligit Hippocrates cum Galeno ubiq; in posterum bene ferre, & restitui, ut nihil ex his tribus dictis priore in contradictione sequatur: expositio autem Galeni de Venæ sectione, est super secundam Aphorismi partem, quia illa est generalis. Hippocrates enim solet (ut 2. & 3. Aphorismo primæ particulæ, & plerisq; aliis locis) à singulari ad generalem methodum procedere: quod uidens Galenus exposuit ad illius mentem: tum quòd (ut recte ipse dicebat in libro de Venæ sectione) ad determinatam mensuram non licet accedere purgantibus medicamentis, ut sectione uenæ: propterea expurgare corpus medicamento usq; ad animi defectionem, scireq; illum tolerare posse, est plusquam medici: non sic de uenæ sectione. Animaduertere tamen est operæpretium, tutius in ardentisimis febribus fieri hoc, quàm in phlegmone: quia hic morbus etiam post tantam euacuationem relinquitur: in febre autem unà tollitur, maxime si sine putredine fuerit: febris etiam ardens non fit nisi in iuueni-

bus robustis,& materia sanguini permixta : at phlegmone senibus etiam, & debilibus frequentius febre ardente contingere potest : in doloribus si causa etiam morbi simul tollitur securissima est.

CONTRADICTIO XIIII.

Febris ex putrido sanguine an detur.

IVxta dicta sæpius uidetur contradictio: quia ut diximus in XII.Contradictione Galenus 9. Artis curatiuæ 4. ponit duo genera febrium, continentium ex sanguine non putrido, & ex putrido. at 2. de Different. feb. cap. 9. dicit,quòd cùm sanguis putrescit, subtile eius transit in bilem, & crassum in atram bilem : ac sic nulla erit febris ex putrido sanguine. Idem clarè 2. de Crisi, cap. 12. unde dicit: Liquet autem quòd cùm is putrescere cœperit,non amplius bonus remanet,sed iam ad amaræ bilis naturam transit:atq; in hoc illud seruatur, triplex esse genus simplicium febrium:quæ enim ex sanguine putrido fit, iam quodammodo biliosa est. Simplicem appellat febrem,non quæ ex uno tantum humore fit, neque enim ea datur : sed in qua unius tantum humoris signa apparent. Ob id Princeps prima quarti trac.2. cap. 43. nititur Galenum oppugnare duabus rationibus, quarum prima est : quod Hippocrates illam posuit, cùm tamen potius Hippocrates cōtrarium dixerit:nam in fine libri de Natura humana,& in fine primi libri de Morbis,dixit, omnem continuam febrē à bile procedere : quare etiam Gentilis dixit,se hanc autoritatem non inuenisse forsan quòd 4. Regim.acut. 67. hoc intelligere putauit Hippocratem: sed nil clarum.Si tamen locus est euidentiā præferens,is erit in libro de Natura humana:nam cùm dixisset in prima sectione textu 8.Quòd si aliquid eorū quæ in corpore cōtinētur plus iusto calefiat,aut siccescat, homo protinus languet:subiecit in 20. textu,hominē sanguine,bile,pituita, & atra bile constare:uerùm nihil hoc aduersus Galenum , qui & sanguinis febrē absq; putredine concedit,& sanguinē etiam putrescere: quare ad rationē Principis deueniendū. Constat autem in hoc uel sanguis,cùm est putrefactus transit in bilem ? uel cùm putrescit? Si primum , istud est falsum,nam crassior pars transit in atram bilem : igitur non totus in bilem. Argumentum hoc est sophisticum,quia iam Galenus fatetur,quòd in illa duo simul trāsit.Sed forsan oppugnabit Princeps responsum hoc, dicens: Igitur duæ febres necessariò euenient:altera ex flaua, altera ex nigra bile: quod totum est concedendū ad Galeni mentē.Secundò dicit,quòd hoc fit post putredinem : & interim igitur laborabit febre putrida sanguinis : & non uidet quòd hæc est responsio uera Galeni : nam datur illa febris ex sanguine putrescente,sed est breuissimi temporis. Et ita Gentilis Galenum Auicennæ conciliat. Et quamuis Galenus utrunque genus sangui-

neæ

neæ febris admittat: purum, quod eſt ſimpliciſsimum & breue: & id in quo iam ſanguis in utranq; bilem tranſit, quod diuturnum eſt. Febris autem quæ diuiditur in creſcentem, æqualem & decreſcentem, non eſt putrida: ideo non eſt de conſideratione medici. Vltimo dicit, non eſt neceſſe, quòd illud quod fit per putredinem ſit putridum: quia putrefacta cùm ad ſeparationem deueniunt, non ſunt neceſſariò putrida: ſicut nec uermis eſt putridus, qui ob putredinē generatur: nec cinis eſt igneus, qui ab igne gignitur. Ideo ad hoc diceret Galenus, quòd argumentum non concludit generaliter, in hoc tamen caſu concludit: quia ſeparatio hæc fit manente adhuc putredine: non ſic de cinere, nec de animali. Secundum autem ſenſum Galenus non recipit: ſcilicet, quòd fiente putredine ſanguinis trāſeat in bilem flauam & atram. Et ratio ſua in hoc eſt ſatis bona: quia in quocunq; minimo tempore poteſt incipere putredo, non tamen in quocunq; minimo tempore ex ſanguine bilis fieri poteſt, ſed longa eſt neceſſaria tranſmutatio: & illud quod adducit de exemplo eſt uerum: quòd omnia poſſunt putreſcere, & manere in ſuo genere, donec perfectè corrupta fuerint. Turiſanus 3. Artis medicæ, com. 38. nititur Galeno contradicere, dicens, quòd talis febris habebit acceſsiones pituitoſæ, quoniam hic humor ſuperabundat in ſanguine. Sed quamuis argumentum ſit difficile, dico tamen, quòd conuertitur in atram bilem: & quod putreſcit eſt aggregamen humorū in potentia in ſanguine, & ita totum putreſcit. Igitur dabitur genus alterū febris ex ſanguine puro. Dico, quòd nulla cauſa poteſt putrefacere purum, quin putrefaciat etiam impurum & ita totam ſubſtantiam ſanguinis. Gentilis ſatis bene conciliat Principem cum Galeno: niſi quòd errat in tribus: Primò, quòd nititur conciliare eos, cùm uelint eſſe diſcordes: quare melius erat dicere, quòd Galenus non ſibi contradicit, & quòd rationes Principis aduerſus eum poſſunt diſſolui. Secundò, quia præſupponit hanc febrem ſanguinis fieri à multitudine præfocante: hoc autem non eſt neceſſarium, ſed etiam ab æſtu, & aliis cauſis fieri poterit: & tamen uerum erit ſemper quod dicit Galenus, quòd non remanet per longum tempus quin trāſeat in febrem ex bile. Tertiò, errauit cum Principe, quia negauit talem febrem à Galeno eſſe poſitam: cùm, ut dixi, illam poſuerit: uel ſi credidit poſitam, breuis temporis illam fore exiſtimauit: cùm tamen Galenus breuem eam ſolum ut ſimplicem eſſe uoluerit. Sed ſi tam breuis ſpatii eſt, cur conſiderat eam Galenus 9. Artis curatiuæ? Reſpondeo, quòd ipſa non remanet pura diu, ſed bene mixta: & in hoc etiam Gentilis non animaduertit: nam ſeruat intentionem curatiuam, & eſt ſectio uenæ ad defectum animi uſque, quæ non conueniret in puro cauſone, à bile flaua ſolum excitato. Hanc ob cauſam Auenzoar 3. Theiſir, in

illa febre prius uolebat bilem purgare, quàm sanguinem mittere: quãuis hoc non sit ad mentem Galeni. Propter hæc Aëtius lib. 5. cap. 75. utrunq; genus febris sanguinis posuit: & putrescentis, & non putrescẽtis. & in cap. 77. eiusdem, differentiam posuit febris à sanguine corrupto, & ardentis febris, quam Græci Causum dicunt. Eadem ratione Paulus lib. 2. cap. 28. maximus Galeni interpres, tanquam confessa à Galeno ambo genera posuit synocharum febrium: & Trallianus lib. 5. cap. 2. hoc idem, & si paulò obscurioribus uerbis, attestatur. Haliabbas etiam, quamuis Arabs, in 8. Theoricæ cap. 4. illam posuit, nulla Galeni contradicentis habita mentione: quo fit, ut omnium interpretum testimoniis, ut nihil plus Galenus uoluerit, quàm febrem sanguinis putridi non diu sine aliorum humorum signis esse non posse. At dices: celerius subtilis pars in bilem transibit, quàm crassa in atram bilem: igitur relinquetur sanguinea febris cum biliosa. Respondeo, quòd antecedens est falsum in uia Galeni, & si consequens nõ multum repugnet illi. Conciliator uerò Differentia 89. hanc mouit quæstionem: uerùm in diiudicando parum claudicat, existimans posse diu perdurare, latitantibus exacerbationibus, quod omnino est falsum: nam tertianæ accessiones breui apparent: nec ulla erat excusatio Galeno, ut illam quasi è numero febrium amoueret: si tandiu perdurare poterat. Dixit etiam, quòd extra uenas non datur febris sanguinea, quia subtile transit protinus in bilem: sed tamen datur in uenis. Verùm & in uenis tam celeriter transit sanguis in bilem, quàm extra: ideò aliam causam quærere conuenit, cur non detur intermittens. Auicenna autem Galeno contradixit libenter in his quæ ad contemplationem pertinent, nec à iurgiis temperauit, ut 9. de Animalibus, cap. 2. Galenus (inquit ille) dimidiũ solum rerum olfecit, & tamen cum hoc ausus est philosophiam profiteri. Vix credat quisquam tam insolentibus petulantibusque uerbis Galeno Auicennam maledixisse. Auer. 3. Collectaneorum 8. & 4. eiusdem 31. & 7. etiam libro cap. 8. hanc materiam tractat, parum ab hac determinatione differens. Rasis 17. Con. cap. 4. fol. 350. col. 2. inquit: Si sanguis putrescit fit febris & quamuis subtile transeat in bilem, non tamen est febris biliosa, quia nullam ut addurens habet quietem, nec adeò ut ea quæ fit à bile æstuosa est. Ideo existimat, quòd non est à bile febris illa, quia in illa bilis non putrescit. Sed quamuis non sit putridus, putrescit tamen, quia manent causæ putredinis, utpote obstructio: & hoc toto tempore dicitur febris ex sanguine putrido. quia sanguis iam putruit, sed humores nondum putruerunt, sed putrescunt, & sunt in uia. Contrà igitur uno humore putrescente, alii necessariò putrescunt. Ad hoc alias dicet: quoniam una est præparatio uni & non alteri.

CONTRADICTIO XV.

Peracutus morbus an in tertio die consistat.

PEracutum morbum uocat,qui statim in summo uigore cõsistit. Statim autem est intelligendum, circa primos quatuor dies, uel paulo ulterius 1. Aphor.7.sed in Commento 6.eiusdem particulæ inquit:In peracutis autem, qui ad summum uigorem in tertio die perueniunt, uictus summè tenuis optimus est. Respondeo, Peracuti morbi 5. Aphor.6.in primo circuitu, idest in quatuor diebus finiuntur, dicebat Galenus & 1. de Crisi 16.unde 2.de Decretoriis diebus cap.12.iuxta initium: Acutus morbus uocatur qui septimum diem excedit:peracutus autem,qui intra illum terminatur. At rursus peracutorum genera duo sunt:Non exactum,quod quartum diem excedit,ad septimum pertingens:Qui uerò sub ipso quarto die finitur, exactè est peracutus. Similiter & acutus exactè non ultra, XIIII. diem progreditur, non exactè finitur in XX. Rursus alii qui ad XL. diem extenduntur acuti prius fuerunt:sed conuersi in diuturnos uocantur delapsi ex acuto. Qui autem post XL. diem finiuntur chronici,seu diuturni sunt appellandi. Ob hoc igitur rectè inquit Hippocrates in Prognosticis,quòd acuti morbi intra XL. dies finiũtur,morbos uniuersos sub duobus dierum terminis comprehendens: acuti autem in quatuordecim diebus finiuntur,cùm simpliciter tales fuerint:idest perpetuum seruantes augumentum. Cùm igitur in 7. Aphor.præacutos inquit terminari intra diem quartum,uel paulo ultra:non de statu, sed de tota terminatione loquutus est. Quòd autem in 6. Aphor.dixerit,quòd ad summum uigorem in tribus diebus perueniunt,in Grȩco non habetur,est enim additio falsa. Sed si libet tueri, non terminum morbi,sed illius statum dicas declarasse: nam reliquum ad quartum usq; pro declinatione computari debet uera, aut ad mortem. Porrò quòd accessiones per tertium fiant,& in accessionibus morborum status:memini iam me illud superius docuisse.

CONTRADICTIO XVI.

In morbis peracutis an uictu exquisitè tenuissimo utendum sit.

IVxta illud contingit dubitare, nam cùm morbus peracutus est, uictu extremè tenuissimo utendum est. 1. Aphor.7. Est autem, ut inquit Galenus 1. Aphor. 4. uictus extremè tenuissimus, ad statum usq; peruenire nihil dando:aut mellicratum,seu mulsam tantum. præacuti autem morbi numerantur 5. Aphor.6. distentio neruorum, attontus morbus 2. Aphoris. 42. cinanche & sinanche 4. Aphor. 34. febris pestilens, non tamen ex toto genere, ut apparet prima quarti. connumerantur & 5. Aphor.30. morbus comitialis, & conuulsio: quanquàm enim acutos nominet Hippocrates

ibi,manifestum est tamen de peracutis debere intelligi.In omnibus igitur his ac cæteris aliis abstinendum erit à cibo. Sed hoc habet difficultatem, quia declaratum est à Gal.in Commento 19.secũdæ particulæ,quòd morbus peracutus cito terminatur,& sæua habet symptomata. At uerò accidentibus uirtutem prosternẽtibus illico dandus est cibus,1. Aphor.9.quomodo igitur uictu tenuissimo utendum erit?nona etiam tertii cap. 11. dat oximel & syrupum de melle in præfocatione:igitur non utetur uictu tenuissimo.plus enim nutrit oximel,quàm mellis aqua:tum maximè quòd Galenus in Commento 7.primæ particulæ,uult ut in morbis terminandis in quarta die,uel citra,exquisita inedia possit sufficere. Aëtius quoq; lib.6.cap. 27. in cura attoniti morbi, exhibere nos docet alimenta pauca quotidie leuia,calida.& prima tertii cap. ultimo cibus patiẽtis attonitum morbum sit panis in mane cũ ficubus siccis. Aëtius quoq; in cap.95.lib.5. docet quòd in febre pestilenti sufficit ut utantur uictu contrariæ qualitatis:nõ dicit tenuissimo.& Princeps prima quarti trac. 4. cap. 4. loquẽs de laborantibus hoc febris genere inquit: Et plurimi eorũ qui cibum alacriter sumunt seruãtur:cõsulitq; ut capiant ipsum pro uiribus. Aëtius etiam lib.6.cap.2.iubet in phlegmone cerebri ut cibentur alica, uel ptisana:neq; dicendum quòd de declinationis tempore intelligat,nam subiicit:Morbo autem mitigato dentur oua sorbilia & lactucæ. Idem in syncopalibus febribus lib.5.cap.97.& 98.iubet in eà quæ fit ex redundantia crudi succi, si uirtus deficiat,hominem nutriri pane & uino:in minuta confertim, non paulatim,quæ ambo à Galeno sumpsit 12. Artis curat. cap. 3. Verùm ille hæc concedit tantũ his, qui syncope uexantur prostata uirtute:necesse est enim periculum periculo propellere; cũ igitur symptomata grauia sunt, at uirtus constat,tunc omnino abstinendum est à cibo: neq; enim semper magnitudini illorum uirtus succumbit. Oximel autem cibus est medicinalis,uel medicina cibalis, ut 12. Artis curatiuæ cap. 3. habetur.propterea non connumerabitur inter cibos puros & simplices.in 7. uerò Aphor.primæ particulæ,loquitur Galenus sub distinctione:ut uel abstineant in totum à cibo, uel utantur mulsa, uel modico ptisanæ succo:nam omnibus modis his exquisitè tenuis uictus ac tenuissimus adhibetur. De attonito loquitur Aëtius & Princeps in declinatione:quî enim fieri potest,ut consistente morbo panem & ficus edant? qui nec possint os aperire,uel oculos attollere?Ad id de febre pestifera est exceptio,quia illa nec coctionem habet,nec symptomata ex actione uirtutis, sed ex malitia materiæ: ideo sumus in casu Aphor.9.primæ partic.in phlegmone autem cerebri, cum sit morbus simpliciter acutus,cibum damus,& etiã quia est morbus compositus. De syncopali febre dictũ est,quòd solum ubi syncopis inuaserit, tunc nutrimus si morbus intra septimum diem sit terminandus:quinimo

etiam

etiam utimur uictu tenuissimo, etiam si diutius sit permansura usq; ad septimum diem, modò uirtus sufficiat.

CONTRADICTIO XVII.

Morbis acutis an necessario febris complicetur.

MOrbus acutus febrem habet necessariò sibi iunctam, 1. Aphoris. Commento 7. & 3. de Diebus decret. cap. ulti. uerùm 3. Prognosticorum 34. dixit, conuulsionem esse aliquando sine febre; cùm tamen numerentur inter morbos acutos. & 1. Prognosticorum 26. distinguit acutos morbos cum febre uenientes ab his qui febri minime iunguntur. & 2. Aphor. 19. idem agit. & 5. Aphor. 30. cōnumerat conuulsionem, comitialem morbum, & attonitum, & distentionem, qui sine febre aduenire possunt: idem dico de coli dolore. Respondeo, morbi acuti, qui febrem sibi adiungunt necessariò, eam sortiuntur inseparabilem: non tamen omnes febrem sibi adiungunt: hoc igitur uoluit Gal. in 7. Commento primæ particulæ. & 12. cap. tertii, de Crisi, attamen uerba illa aliã uidentur præferre sententiam, inquit enim ibi: ὡς δ' Ἱπποκράτης ἔλεγε, τοῦ μετὰ πυρετῶν συνεχοῦς γιγνομένου συμβεβηκός: ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ ταχέως κρίνεσθαι. id est: Vt autem Hippocrates dixit, cum febre euenientis, accidens est, necessariò celeriter iudicari. Quare non omnis acutus cum febre gignitur: interpres non est lapsus. Sed quidam legentes, ut & pleraq; alia, in contrariam directè Galeno sententiam uerba hæc adduxerunt.

CONTRADICTIO XVIII.

Olera an frigidum & humidum exhibeant alimentum.

DIximus antea, quòd omnia olera aquosum, & tenue, ac paucissimum præbent alimentum, 2. de Alimentis, capite de plantis spinosis. nec potest dici, quòd de frigidis tantum intelligat: connumerat enim Scolymum inter ea, & si aculeatum: quem constat ex 8. de Simplic. medicam. esse siccum in secundo, calidum uerò in fine secundi, uel initio tertii. At uerò in de Dissolutione continua cap. 6. uult, quòd brassica atram bilem gignat. Auerroës quoq; lib. 5. Collect. cap. 41. uult, quòd omnia olera, preter lactucam & buglossum, melancholiam gignant. Galenus uerò in libro de Attenuante uictu, cap. 2. distinguit: nam frigida & humida aquosum humorem gignere fatetur, exemplificatq; de cucurbitis & atriplice: calida uerò & sicca calefaciunt, & attenuant. Rasis uerò 9. ad Almansorem, cap. 13. inquit: Et deuitet omnia olera, prẹter humectantia, qui melancholian patitur. Galenus in Commentario 3. de Diæta sanorum, uult brassicam inter olera calefacere, & siccare: nam Hippocrates in textu ab oleribus esse abstinēdum per hyemem admonuerat: quasi quòd olera infrigi

frigident,& humectent.Gal.lib.2.de Alimentis, brasſicam tenue alimentum & ſiccum præſtare fatetur: ad lentem uerò comparata, humidum: idem libro 7.de Simplic.medic.fac.quaſi temperatam uidetur exiſtimasſe in calido frigidoq́;,ſed tamen exiccantem:unde non recte uidetur Serapio caules inter medicinas in primo calidas collocaſſe cap.32.quamuis con cordet cum Principe,qui 2.Can.cap.143.ponit illam calidam in primo,ſiccam in ſecundo.Sed hæc obiter:ad rem redeo. Actu omne nutrimentum olerum humidum eſt,ſeu aquoſum, tenue,ac paucũ: potentia uerò aliud calidum,aliud frigidum,aliud adurẽs:craſſum autem,aut plurimum eſſe non poteſt: uerum etiam ut medicina reliquum nutrimenti exuere poteſt aut cõdenſare,ſic & ſanguinem,hocq́; modo craſſum alimentum exhibere.Ratio autem eſt,quòd ab oleribus nõ poteſt niſi tenue,& paucum alimentum ſecerni: calidum autem, uel frigidum, humidum, uel ſiccum, pro oleris ipſius qualitate.

HIERON. CARDANI

CONTRADICENT. MEDICORVM LIBRI PRIMI TRACTATVS QVINTVS.

CONTRADICTIO I.

Caro an inſtrumentum tactus.

CARO, uel quod ad ipſam habet proportionem eſt tactus inſtrumentum,2. de Partibus animalium cap.1.& cap.8.iuxta initium.Videtur autem adducere duas rationes nõ leues:quarum prima eſt,quod omnibus animalibus commune eſt,neceſſariò debet eſſe inſtrumentum tactus: quia tactus communis eſt omnibus animalibus:animal enim per tactũ,ut habetur in 2.de Anima. Sed ſola caro, uel quòd ei proportione reſpondet in exanguibus animalibus,eſt communis omni animali: quia ut ipſe declarauerat, caro eſt tutela animalibus à frigore,& calore:Eſt igitur omnibus communis. Altera ratio eſt,quòd corpulentiſsimum in animalibus debet eſſe ſubiectum ſenſus tactus: tale autem eſt caro, ut manifeſtum eſt: nullum enim animal magis abundat & ubiq;,alia parte ſimplici,quam iſti ſimilarem uocant,quàm carne.Manifeſta eſt aſſumpta prima propoſitio,quia cùm tactus ſit ad tutelam animalis, debet eſſe in quacunq; animalis parte: & etiam corpulentiſsima, cùm

cùm primas solus hic sensus sentiat qualitates, & etiam subiiciatur dolori:quare opportunum est,ut sit etiam corpulentum hoc instrumentũ, aliter cito dissolueretur. Vnde patet cur instrumenta aliorũ sensuum omnia latitent in profundo corporis:solus autẽ tactus instrumentũ,cùm toti corpori,& exterius maximè,esset necessariũ,in corpulentissima parte positũ est. Prima ratio indiget propositione declarata 8. Phy.46. & est,quòd singulis formis suæ materiæ debẽtur: nec potest forma hominis recipi in luto,aliter una species fieret simul per se,& à casu. Sed hic oritur difficultas, quia Philosophus 2.de Partibus, cap. 10. duo uult esse necessaria singulis animalibus:partẽ,per quã cibũ immittãt,& emittãt:igitur nõ uidetur tactus ob hoc necessariò in carne fundari:propterea quidã ex duabus rationibus unã cõficiũt. Sed tamẽ causa sensus alia est à causa operationis. Ideo tales non uidẽtur intelligere quod dixit Philosophus in eodẽ 2. de Partibus,cap.1.cùm inquit:Operationes ipsæ sunt dissimiliũ,& ex pluribus cõpositarum partium:sed uis ipsa sentiendi est simplicis partis. Vt igitur instrumenta sumendi cibũ sunt cõposita,non possunt esse caro, aut neruus: sed compositum,seu ut dicunt dissimilare,quod tamẽ in omnibus inuenitur animalibus. Sed hoc primo habet difficultatẽ, quia idem Philosophus 2.de Partibus,cap.10.iuxta finẽ,inquit:Tactus autẽ sensorium nõ caro est, nec pars eiusmodi aliqua,sed aliquid intimũ. Idem etiam uidetur innuere Philosophus à textu 107. ad textum 116. secundi de Anima,ubi cõcludit tandem,quòd caro non sit instrumentum tactus,sed medium. Adducit autem duas rationes,quarũ ultima,quæ ponitur in textu, 116. est clara, & est: Sensibili posito supra sensum,non fit sensus: sed sensibili posito supra carnem,fit sensus,ut experimento patet:igitur caro non est primũ sentiẽs, sed aliud. Prima propositio in reliquis sensibus inductione ostenditur, ut patet de colore supra oculum posito. Alia ratio uidetur obscurior,quæ proponitur in textu, 106. & 107. secundum Auerrois expositionẽ,& talis est: Si sensus tactus sunt plures,caro erit mediũ,non instrumentum: quia impossibile est ut unum instrumentũ inseruiat pluribus uirtutibus:at uerò sensum tactus diuersum esse ostendit:unde etiã 2. Collectaneorum 13. triplex est sensus tactus: Vnus cõmunis toti corpori,quo sentimus calidũ, & frigidum,& reliqua. Secundus,quo os uentriculi hora inanitionis famẽ sentit. Tertius,quo uirgæ summitas hora concubitus uenerei, sentit delectationem. Sed tamen de hac multiplici sensus natura non uidetur intellexisse Philosophus in textu 107. sed arguit sensum tactus esse multiplicem,quia sentit calidum,frigidum,siccum,humidum,durum,molle,ac talia. unde diuersitas Auerrois est potius ex modo sentiendi,& ex partibus instrumentorum,sicut dixit de carne, quæ est in summitate uirgæ. Quidam dubitarunt frustra,deesse solutionẽ dubitationis:cùm in textu Græ-

co iaceat, ἔχει δέ τινα λύσιν. & reliqua:ut ratio prima in nullam uim redigatur:cùm fateatur Aristoteles,sensum tactus,quamuis plures agnoscat differentias,unum esse.Secunda etiam ratio uidetur tam aduersus neruos militare,quàm etiã aduersus carnẽ.Sed Auerroës 2. Collectaneorum, inducit simul rationem contra Galenum pro Aristotele,& soluit rationem Galeni hoc modo: Quod debet sentire, medium esse debet inter qualitates,ut iudex 2. de Anima. 118. Sed neruus est frigidus & siccus,& cerebrũ frigidum & humidũ : igitur nec neruus nec cerebrum possunt esse primũ instrumentũ tactus. At quia caro declinabat ad calidum & humidũ, necessarius fuit ei neruus ad contemperandũ carnem: ideo caro neruo carẽs, obtusi sensus est:non dicit,quòd sensu careat. Sed remanet difficultas alia, quia raro uidetur cõcedi quod sit mediũ,& sensus tactus plures 2.de Anima. 111. cùm iam,ut dixi,difficultatem hanc in 108. sustulisset: propterea Auerroës in cõmento illo roborauit rationẽ Philosophi dicens: Acutũ & graue,magnũ & paruum,in sono sub eadẽ specie uel saltẽ genere cõtinentur:ideo auditus potest esse unus:sed calidum & frigidum, & graue & leue,non continẽtur nisi sub homonymo genere:quare tactus nõ potest esse unus.Deinde in fine cõmenti grauius agit:& primo uidetur cõsentire his, qui neruos uolunt esse instrumentũ tactus: & dicit, Aristotelẽ in libris de animalibus ignorasse neruos:deinde in libris de Anima, ratione, nõ sensu illos inuenisse:quoniã hos post libros de Animalibus cõposuisset.Sed cùm dictis suis aduersetur in Collectaneis iam à me expositis, Philosophũ etiã indignè redarguit:qui 3. de Historia animalium cap. 5. de neruis plurima disserit:cùm locus ille etiã ante libros de Partibus constituatur : quinimo habere aliquã uim circa tactus sensum,Philosophi ea uerba ostendũt: nulla corporis particula stupore tentatur, quæ neruis careat. Adducit 2. de Partibus animalium Auerrois cap.2.quatuor alias rationes, quòd caro sit instrumentum primum tactus,non neruus.Prima est: Neruus non ubiq; extẽditur,sensus tactus est in toto animali diffusus: igitur cùm caro extẽdatur,erit caro instrumentũ primum,nõ neruus:etiã dato quòd caro indigeat neruo ad sui temperamẽtum. Secunda ratio,quæ magis propria est illi (cùm prima fermè sit ea quæ Philosophi, nisi quòd ratio Philosophi est generalis:Auerrois uerò ut comparatur caro soli neruo,& ideo aduersus Galenum) Neruus est durus, igitur non est aptum instrumẽtum sensui tactus: nam durities est impedimento sensui:& ideo etiã Galenus duriores ex neruis motui,molliores sensui dedicabat. Tertia ratio: Propriũ instrumentum uisus est humor glacialis in oculo:quamuis Galenus fateatur neruos concurrere ad causandam uisus operationem: igitur idem de tactu.Postmodum ostendit etiam primò non solum propriè hoc ei inesse: quia caro est temperatissima partiũ similium quæ sint in animali: sed tactus

ctus primo ineſt temperatiſsimæ parti,non intemperatæ,igitur carni,non neruo,uel cerebro.Deinde dat ſimilitudinē inter cor & carnē:nam cor, ut eſt inſtrumentū,& membrū principale conſeruans totū corpus, & omnes functiones tanquā agens perficit: ſic caro tanquam patiens,cùm ſit membrum,ſeu pars ſimilis,recipit:ideo hæc duo natura iunxit in unum,fecitq; cor carnoſum. Tandem cōcedit, animalia aliqua neruo & cerebro carere, ut ſpongias marinas:& tamē habent hæc ſenſum,licet obtuſum. ſententia igitur Auerrois eſt,quòd caro neruo contemperata, ſit primū, proprium, & perfectum tactus inſtrumentum:quanquam in 2.de Anima,paululum ob uerba Philoſophi deflexerit,ut quaſi cum Galeno conſenſerit.Nec poteſt dici,quòd credat Ariſtotelē etiam ſic ſenſiſſe: nam non fuiſſet ſermo contrarius,imò concors 2. de Anima. 108. cum dictis 2. de Partibus animalium:nec etiam oportuiſſet dicere,carnē eſſe mediū, ſi cōtemperata eſt inſtrumentum:nec oportuiſſet excuſare Philoſophū de ignorātia neruorum, tempore quo compoſuit librum de Partibus animalium: quia hoc ſufficeret Philoſopho,quòd caro eſſet inſtrumentum tactus: quia de temperamento etſi non dicat,non tamen illū negauit. Auicenna in 2.de Anima cap.3.idem fatetur,quòd caro ut neruorum uirtute temperata,ſit proprium & primum tactus inſtrumētum. Aliud tamen uult 12. de Animalibus cap.6.cùm dixit: Sed conſilium optimum, quod mihi uidetur, eſt, quòd primum ſenſibile ſit ſpiritus:& ponit ibi quatuor opiniones:Prima, & magis remota eſt,quòd primum ſenſibile ſit ſolùm cerebrū, uel neruus: & contra hoc arguit: quia cerebrum non ſentit cum phlegmonem patitur,ſed tantùm cùm eius panniculi. Secundo, quia non ualet, Oculus uidet per uirtutem à cerebro infuſam, igitur cerebrum eſt primum inſtrumentum uiſus, & non oculus: nam medici concedunt primam propoſitionem,& negant ſecundam,quæ eſt contraria ſenſui. Tertia ratio eſt alibi dicta,quia cerebrum & nerui ſunt extra temperamentum, & cum hoc declinant ad frigidum:igitur cùm frigidum aduerſetur ſenſui,non conuenit ut uel cerebrum, uel neruus ſit primum ſenſitiuum in tactu. Secunda opinio eſt: Dicit quòd ſit carnea ſubſtātia:& hæc eſt (dicit) dignior quàm quòd ſit neruus,uel cerebrum:tum quia carnea ſubſtantia eſt temperatior,tum quia per ſe calidior:& caliditas non impedit ſenſum.Sed tamen illa (inquit) non uidetur mihi primum inſtrumentum: & ratio, ut credo,eſt,quia niſi contemperetur à ſpiritu, non ſentit: & etiam, quia (ut diximus) Ariſtoteles uidetur negare hoc manifeſtè: & ſic reprobauit primam opinionem,quæ eſt Galeni & medicorū: & ſecundā,quæ eſt Auerrois & Conciliatoris in differentia 42. quæ omnino eſt falſa. Deinde ponit tertiam, quòd cor ſit primum ſenſitiuum & inſtrumentum ratione carnis ſuæ: non quia temperatum,ſed quia fons eſt ſenſus,& calidum: ca-

liditas uerò est principium,& fouens omnes operationes. Et hæc uidetur fuisse opinio Alexandri, quanquam uideatur de carne absolute dixisse. Sed tamen nec hanc sententiam ueram esse credit, quia & ipsum cor sentit secundum spiritum:& forsan intelligit, quòd non approximatur sensibilibus sicut spiritus, nec potest uerè dici cor intimum comparatione ad carnē. Relinquitur igitur, ut primū sensus tactus instrumentū apud Auicennam, & iuxta illius sententiam, sit spiritus: quia non potest esse aliquod aliud ex his quæ secundum rationem instrumentum dici poterant.

Sed est etiam apud illum difficultas & contradictio cum Aristotele: nam in II. de Animalibus dicit Auicēna, quòd uirtutes naturales sunt in membris consimilibus, animales autē in dissimilibus: sed uidere, & tāgere, sunt uirtutes animales: igitur erunt in mēbris dissimilibus, & nō consimilibus. Et hoc cōtradicit directè non solùm dictis Philosophi 2. de Partibus, cap. I. iam declaratis: sed conclusioni factæ: quia spiritus non est primò mēbrum, sed pars tantum corporis nostri: & si esset membrum, esset consimile, non instrumentum. Sed hanc difficultatem dissoluit dictum Philosophi primo de Historia animalium, cap. 4. ubi loquens de sensu tactus, idem dicit quod 2. de Partibus cap. I. scilicet, quòd uirtutes omnes, quæ patiendo perficiuntur, ut sensus, in aliqua consimili parte consistunt: & proprie de tactu exemplum dat, qui fit uel in carne (dicit) uel alia parte consimili, sed tamen sanguinea, aut quæ illi respondeat: ex quo etiam clarum est illū exclusisse neruum, cerebrumq;, quæ non sunt sanguineæ partes: tamen etiam carnem neruosam, cùm sit dissimilium partium: uirtutes autem agentes in dissimilibus continentur, ut motrix: quare apud Auicennam pro NATVRALI, lege PATIENTEM, seu quæ patiēdo perficitur: pro SENSITIVA, AGENTEM. Nec potest dici, quòd sensitiua apud Auicennam dicatur actiua uirtus, cùm in hoc Aristotelem Princeps sit secutus, non Galenum.

Sed est alia contradictio in dictis Auicennæ 5. de Anima, cap. 8. dicit enim iuxta medium, quòd cor est sensibilius cerebro, in sensu tactus: & ideo dolores cordis sunt longe maiores & intolerabiles: & uidetur statuere cor primum quod sentit, cum Philosophis. Et in fine capituli uult contra omnia dicta hic, & alibi, quod neruus sit primum instrumentum tactus cum musculis: & quòd forma uirtutis sensitiuæ sit in anterioribus uentriculis cerebri. Ad hoc respondetur, quòd hîc loquitur secundum medicos, & sermones magis sensibiles: antè, & alibi, secundum ueritatem. Et quòd hæc responsio non sit uoluntaria, uide quid dicat prima primi, doc. 5. cap. primo. dum de cordis principatu loquitur, inquit enim: Et Philosophi sermo cùm subtiliter certificatur, est ueracior: sed medicorum sermo in primis cùm attenditur, est magis manifestus. Noluisse

luisse etiam omnino Philosophum neruum esse tactus instrumentum declarant uerba eius 1. de Anima, cap. 5. inquit enim, ὅσα γὰρ ἔνεστι ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἁπλῶς γῆς, οἷον ὀστᾶ, νεῦρα, τρίχες, οὐθενὸς αἰσθάνεσθαι δοκεῖ, ὥστε οὐδὲ τῶν ὁμοίων, καίτοι προσῆκεν. Id est: Quæcũq; enim sunt in animalium corporibus simpliciter terræ, ut ossa, nerui, pili nihil sentire uidentur: quare neq; similia sibi: & oportebat tamen. Non ignorauit ergo neruos, sed sentire negauit. & in libro de Sensu & sensato, cap. 2. in fine, dum olfactus sensorium in cerebro collocat, tactus & gustus primum instrumentum iuxta cor ponit. Quare cùm omnes, quo ad primum sensitiuum, in corde collocet, manifestum est hic ipsum loqui de instrumento, non de primo sensorio. Quare hoc etiã eius cæteris dictis congruit, quòd instrumentum tactus nec est neruus, nec caro, nec neruosa caro, cum talis ubiq; reperiatur, non cor ipsum: nam cor non rectè iuxta seipsum dici potest, sed initium aliquid.

Reliquum est igitur, ut ostẽdamus, cur carnem dixerit instrumentum tactus: & ut Galeni rationibus respondeamus, declaremusq; quid hoc sit initimum instrumentum. Conciliator uidetur Aristotelem arguere, quòd ueram neruorum naturam ignorauerit: nam 3. de Historia animalium, cap. 5. inquit: Nam ossa omnia, seu uicissim foris tanguntur, siue alterum alteri inferatur, neruis ligantur: & circiter ossa quæuis neruorum copia ducitur, excepto capite: nam id suturis ipsorum ossium continetur. Quare manifestum est, ligamenta ossium cum neruis ipsis confudisse, nec illorum propriam naturam agnouisse. In cap. etiam 11. eiusdem libri iuxta initium ait: Sensu cutem carere constat, maximeq; in capite, quoniam nulla interposita carne ibi ossi adhęreat. Et certè hæc prodigiis similia uidentur, cùm cutis capitis auulsis capillis dolorem afferat: ligamenta etiam ut commixta neruis maximum dolorem inferunt, ut in eculeo tortis manifestum est: quod tormenti genus Aristotelem non ignorasse, cùm antiquissimum sit, uerisimile est. Sed si non de cute capitis uerba habuisset, facile poterat excusari: nam cutis exterior, quam uocant qui dissectionem exercent τὴν ἐπιδερμίδα, proculdubio sensu carere uidetur. At cùm de capitis cute loquatur, utrãq; amplecti uidetur. Incusat & Conciliator Auerroem inconstantiæ, qui modò carnem, modò neruos, modò neruosam carnem, primum tactus instrumentũ dixerit: ut etiam in Paraphrasi de Sensu & sensibili, iuxta initium, ubi declarat proprietatem sensus tactus, quòd sentiat instrumentum, quamuis non sit nudum à qualitatibus primis, ipsas tamen primas qualitates, nam ibi carnem posuit instrumentum tactus: & in secundo de Anima, neruos: & in Paraphrasi de animalibus, neruosam carnem.

Quamobrem cum rectum sit iudex recti & obliqui: ideo primo uiden-

dum erit, quidnam senserit Philosophus de hoc. Videtur autem iudicio meo constituere duo, principium sentiendi in corde, & instrumentum ipsius carnem. Cùm autem dixit, cutim non sentire: intellexit cuticulam uocatam ἐπιδερμίδα. nam hæc proculdubio parum, aut nihil sentit: non autem ex toto carere sensu manifestum est: cùm dicat, cutim capitis maximè talem esse, id est sensus expertem. Nam si ex toto cutis sensu caret, cutis capitis in nullo minus potest esse sensitiua reliqua cute. At uerò carnem non propriè sentire uult, sed receptiuam esse sensus, est manifestum, uelut medium quoddam, cùm sensus in corde perficiatur: nam in doloribus & uoluptate totus homo afficitur: & hoc est, quia cor ipsum sentit, non autem in uidendo. Gustus etiam quędam tactus species. Primum igitur non perfectum sensitiuum est caro: primum & perfectũ est cor ipsum: & propterea bene dixit Auerroës in principio libri de Sensu & sensili, quòd tactus & gustus medio nõ indigent, ut reliqui sensus: & tamen dixit Philosophus, quòd omnis sensus sit per medium, ut 2. de Anima 98. & 116. exponit Zimarra de medio exteriore. Sed licet hoc sit uerum & Aristotelis, attamen altius insedit demonstratio 2. de Anima 116. & est, quòd sensibile positum super sensum non facit sensum perfectum: & ideo cùm sensile positum super carnem sentiatur, sensus perfectus non est in carne. Caro igitur habet duas uirtutes, altera per quam est primum instrumentum sensus imperfectum: altera qua est medium perfectę operationis sensus tactus. Et ideo dolor cùm sit imperfecta quædam sensus operatio, fit posito sensili super sensum. Per carnem autem quid intelligat philosophus, apparet, quòd substantiam generalem, quæ constat ex sanguine, uel ei proportionali, disseminatam per totum corpus, seu neruis commoderatam, seu non. Et quòd hoc uoluerit Philosophus patet, quia in eodem 2. libro de Partibus, non dico in diuersis, nunc carnem facit primum sensitiuum in cap. 1. & negat eandem esse expresse, cap. 10. Quare necesse foret, nisi de duobus sentiendi generibus loqueretur, ipsum fuisse maximè obliuiosum. Et si quis quærat, quinam est usus huius tactus imperfecti? Dico, quòd est ad salutem animalis: ideo sæpius dixit, tactum esse non unum numero, cùm tamen alii sensus in plures non diuidantur. Sed cur dixit, non in corde, sed iuxta cor fieri? Respondeo, quòd uult carnem, quæ est in circuitu cordis, esse talem: nam sanguis sentire non poterat: alia autem non uidebantur adeo terrea, ut possent esse tactus instrumentum. Ex quo patet, quàm indignè Auerroës conetur relinquere, & coarguere Aristotelem. Nec opinio Auicennę de spiritu est multum ad propositum: cùm hìc quæramus de primo receptiuo, nõ de instrumento recipiendi: aliter esset dicendum, quòd spiritus esset primum receptiuum cuiuslibet sensus: & si sic, iam erit commune, & nos quærebamus proprium: quare hoc non erit

ad

ad propositum. Ex hoc patet, cur Auerroës modò dixerit carnem, modò neruum, modò neruosam carnem instrumentum: conatus est enim sequi quem iudicabat non unam sententiam tenere Aristotelem. Eadem ratio euertit Auicennam, qui modò cum Galeno, modò cum Aristotele, eoq; suo iudicio à seipso dissidente, sentire uoluit: unde illa postmodum dictorum suorum multiplex contradictio. Rationes autem Aristotelis duæ pro sensu imperfecto in carne, & una pro perfecto in carne cordis expositæ sunt à nobis. Ex hoc patet solutio rationis Auicennæ: nam sensus imperfectus est diffusus per totum corpus ad conseruationem animalis, sed perfectus est in corde: nec animal ipso indiget ubiq;, quia talis non est necessarius ad illius conseruationem, sed ad perfectionem. Est etiam (ut nihil, quamuis leue pro Philosophi opinione prætereram) illud considerandum, cur penis glans tanto sensu ac tam peculiari prædita sit, quæ carne constat: nam pauculi illi, ac exiles nerui, non per totam carnem disperguntur: neq; cùm à capite proficiscantur in ulla alia parte consimilem delectationis uim efficere possunt: quare eius carnis hoc est priuilegium. Stupidum etiam efficiunt Aristotelem, qui neget, sensile super sensum positum sentiri: cùm constet, nos ignem, in quacunq; corporis parte ponatur, non leuiter à nobis sentiri. Id autem accidit studiosis uerborum autorum, non ueritatis rei, ut simul cum re ipsa etiam mentem, quam maximè uenantur, eorundem amittant.

Igitur hac uisa opinione, ad Galeni sententiam, ex toto diuersam cum suis rationibus, accedamus: is nanq; non nugis, ut reliqui, sed sensu ipso Philosophum oppugnat: conatus ostendere neruos, non carnem, esse instrumentum tactus. Verùm ante eas inducam rationem communem ex concessis à Philosopho. Idem est instrumentum sensus & motus, 2. de Par. cap. 1. iuxta finem, atq; id iure: quorsum enim sensus absq; illo: neruus est instrumentum motus, non caro: igitur etiam sensus? Dico, quòd Philosophus dicit, quòd idem est principium non instrumentum. quinimo Galenus ipse confitetur, quòd durioribus mouemus, mollioribus aptius sentimus; etsi concedat utrunq; genus utraq; præditum esse uirtute. Galenus igitur primo de motibus manifestis, sic ostendit uirtutem sentiendi in neruis esse, & à cerebro proficisci. Si amputetur neruus, quicquid supra remanet, sentit, & motum retinet: quicquid infra est, utroq; priuatur. Et similiter infert, Si præcidatur spinalis medulla, id enim quod infra est, & à parte præcisa exoritur, sensum amittit, & motum: igitur cùm superiora hæc retineat, erit uirtus sentiendi & mouendi neruo quidem insita, & à spinali medulla originem ducens. unde primo de Vsu partium 16. inquit, Erit igitur neruorum utilitas facultatem sensus & motus in membra ipsa ex principio deducere. Hoc autem iam cerebrum, & medullam spinalem esse

esse ostenderat:unde lib.16.cap.2.Quòd uerò sensuum instrumēta neruos ad sensum exposcerent,illud iam abunde superius me declarasse puto.Et infrà:His autem,quibus exactiore erat opus sensu, molles natura neruos tribuit:iis uerò,quæ uoluntarium motum exercebant, duros omnes:quibus autem opus erat exactiore tum sensu, tum motu, etiam utrunq; genus.At uerò in 5.lib.cap.9.tres scopos naturæ in neruis disseminandis declarat ad sentiendum:primum,uelut uidendum,audiendumq;:secundum ad mouendum : in his duobus maximis, uel etiam pluribus neruis opus fuit.At uerò tertium scopum doloris sensum statuit:cuius causa nisi aliud adiungatur exilibus opus neruis fuit:quales renibus,& iecori, & pulmoni natura inseruit:cum instrumenta non essent sensus ullius aut motus.Eandem sententiam repetit in libello de Virtutibus nostrum corpus dispensantibus:quem Galeno ego tribuo,ut etiam librum de Partibus artis medicatiuæ, & de Motibus manifestis: & si initium sit eius,Dixit Galenus. nam hic mos Arabum fuit libros è Græca lingua ad suam transferētium. Sed nec forsan Introductorius medicorum, & si aliàs de illo non parum dubitauerimus,à Galeno erit alienus.Sed hæc obiter:illud consulto: Videri mihi eos,qui de hoc scripserunt,adeo contemptim hanc tractasse disputationem, ut maxima quibus innititur Galenus argumenta præterierint:quale illud : Quod maximè sentit principium debet esse sentiendi, etiam aliis:tale autem neruus est:4. Artis curatiuæ, cap.6.nanq; ibi dicit: Si neruus lædatur,aut qui ex eo componitur musculus,aut tendo,ubi locus uacuus carne sit,tunc doloris,uigiliarum, conuulsionis,ac delirii periculum instat:decebat autem longe secus esse si quoquomodo caro instrumentum poterat esse tactus.

Tertia ratio pro Galeno est, membra carne nuda, ut dentes, sentiunt secundum propriam etiam eorum substantiam,ut ipse Galenus 5.de Medicamentis secundum locos,cap.23.& 11. de Vsu partium cap.7. iuxta initium,& 7. tertii cap. 1. non igitur ex carne sensus. Auerroës negat hæc quæ assumuntur,nam sensum, ut dixi, perfectiorem reddi neruo putat: quia caro redditur temperatior:non tamen non sentit etiam præcisa pars: uerùm à maiore dolore minor obtunditur, dicente Hippocrate:duorum dolorum qui secundum eandem partem fiunt, maior minorem obscurat. Ob id igitur non sentit inferior pars,quæ necessario,uel uehementi dolore superioris obtūditur,uel breui emarcescit,& extinguitur. Erunt igitur tria membrorum genera,Carnosa,& hæc sensu prædita simplici : & Neruosa carnea,& hæc quidem perfecto:& Neruosa tantum,quæ nō sentient sensu uero.Sed in hoc aberrat Auer.quia dixit nullo modo sentire:quāuis in neruo expuncto hæc adducat in medium, quæ aliàs scribam Deo uolente dum distinguam,quidnam sit primum quod sentitur.

Nec

Nec illorum etiam opinio probanda eſt, qui putant alia membra per ſe ſentire, ſecundum Galeni ſentẽtiam. Imò nerui per ſe ſentiunt, cætera per neruos. Et ſi dicas, quòd cutis uolæ manus eſt inſtrumentum tactus temperatiſsimum, 1. de Temperamentis, ultimo. Fateor: uerùm quamuis ſit mixta ex carne & neruo, propter neruum tamen ſentit. Dico igitur, quòd ſenſus magnitudo in neruo uiget: nec eſt quod reſpondeat Auerroës ſecũdæ rationi: nam dicere, nõ ſentire, quia diuiſio illa ac inciſio quædam ſit priuatio, etiã in carne locũ habet dum pungitur. Quòd ſi dicat: Solæ primæ qualitates ſentiuntur: at has etiam nudus neruus ſentit, igne exuſtus. Nec hoc repugnare uidetur Ariſtoteli ſi neruos ut arterias à corde naſci decernat: non tamẽ de perfectione ſenſus cõueniunt, quam Galenus in neruo, Ariſtoteles (ut dixi) iuxta cor ſtatuit in carne illius. At uerò ſenſum quo animal eſt animal, ſi ſenſitiua etiã oſsibus infuſa eſt, quomodo Galenus neget carni & uniuerſo corpori ineſſe? quãdoquidẽ animal p ſenſum ſit animal, & nutritiua uis cuilibet corporis parti neceſſariò ob id ineſt, quoniã undequaq; uiuit: ob quæ tam Philoſophus quã Galenus hãc ſentiendi uim in toto corpore collocant. Atq; id iure magis Galenus, qui Platonem ſecutus etiã plantis ipſis aliquod ſenſus ueſtigium cõcedat. At uerò nihil refert, ſeu animã dicas per totum corpus diffuſam, ſeu ipſius facultates tantũ, ipſa in corde ſedem habente: non enim poteſt eſſe uiuens, niſi ubiq; nutriatur: nec ſentiens, ſi aliqua parte ſenſus expers ſit: quare nec capilli uiuunt, qui etſi creſcant, ſenſus tamẽ omnino ſunt expertes. Ergo nec Albertus uidetur rectè Philoſophum interpretari, quòd caro neruis immixta ſentiat: palàm enim eſt, quòd inſtrumentum, quod recipit ſimile, in partibus eſſe debet. Neq; hi etiã uera dicunt, qui neruum grauis & leuis faciunt ſenſorium: calidi, & frigidi, carnẽ: eſſent quinq; ſenſibus plures, uno ſuperaddito. nec ratio Philoſophi ſtaret, qua putat debere inſtrumẽtum toti corpori eſſe cõmune. At uerò Galenus qui carnẽ etiã ſentire credit, neruorum facultate pręditam, nihil in hoc habet Philoſopho repugnans: cùm duo inſtrumenta non ponat, ſed unum tantum primum: quod etſi ponat, propoſitionẽ Philoſophi ad ſpecierum formas cõtrahet, non ad cæteras, quæ minus materiæ connexæ ſunt: nam & Philoſophus ipſe fatetur, exanguia ſentire per aliud, quàm per carnem: etſi carnis id in animali locum obtineat. Cæterùm dentes haud ſentire dicet, cùm quotidie citra ſenſum ullum exedantur. Dicunt quidam, aduenire dentibus in extremo, quod unguibus: ut ſuperfluum id ſenſu careat. Verùm quomodo ſi pars illa non ſentit, ab acerbis fructibus obſtupeſcunt, & congelantur? manifeſtum eſt enim affectum illum dentibus inhærere, qua parte inuicem committuntur. Quare & aliquid tale ineſſe illis Philoſophus concedet, qualitate etiam altius progrediente. Membranæ autem, & cutis,

exquisitum habent à neruis, uel à corde sensum: porrò obtusum, qua parte solum sunt animalis sentientis partes.

CONTRADICTIO II.

An finis ipsius medici sit sanitas.

INtentio medici est sanitas: finis autem adipisci eam, in de Sectis primo. At 9. Artis curat. 10. & 13. prima cura habenda est de uirtute, est enim prima illius intentio. Respondeo, Intentiones sunt duæ: altera ad finem, & hæc est ad sanitatem. unde 11. Artis curat. 9. Quicquid scripsi, pro sanandis ægris scripsi. Altera intentio est ad finis media, ut finem nos possimus consequi. Et hoc modo illa partitur in plures: è quibus prima est ad uirtutem, secunda ad morbum: & ita de aliis, ut dictum est. Vel clarius, Intentio medici est sanitas, illa uero à quibus sumitur intentio operandi, sunt alia plura: & sic differt intentio à rebus à quibus sumitur. Circa quod est aduertendum, quòd in Introductorio capite 6. sanitas est scopus medici semper: sed non est eius finis, nisi cum potitur ea. Sicut scopus gubernatoris nauis est, seruare nauim: sed non est illius finis, nisi cum eam seruat. Et si quis dicat, Contrà, quia, 10. Artis curatiuæ 10. Hecticam tertiæ speciei curat, non ut sanet, sed ut reducat ad tabem frigidam: igitur tunc scopus eius non est sanitas. Respondeo, quòd producere uitam, est finis consequens ad id quod primo intendit medicus: id est reducere ad sanitatem. reducit autem ad sanitatem in eo, quòd tollit morbum caliditatis siccitate relicta: & ita remouendo morbum, inducit sanitatem pro parte. Nam secundo Artis medicæ capite secundo, etiam ægri sunt in sanitatis latitudine constituti. Sed dices, Loquitur de simpliciter, non ut nunc ægris: Respondeo, quòd etiam omnis æger ut nunc aliquid habet de sanitate propria: sicut quilibet æger simpliciter, quem insalubrem quidam uocant, in latitudine sanitatis constituitur: uelut sanitatis simpliciter particeps: tantum enim quilibet habet de sanitate, quantum est id per quod à summo morbus deficit. Et eodem modo considerat medicus de parte decorem augente, etiam præter naturam, ut in infibulandis adolescentibus: tum etiam de castrandis. unde Paulus Aegineta lib. 6. cap. 68. dabat rationem huius: Cùm enim potentes, hoc uel illud facere omnino uolunt, medici officium tunc est, quanquam ad sanitatem sit institutus, procurare, quò minore ægri malo ac periculo fiat.

CONTRADICTIO III.

An ad medicum pertineat tractare de decoratione.

CIrca hoc contingit dubitare: an ad medicum pertineat tractare de decoratione, tanquam de re per se ad illum spectante: cùm ut dictum

ctum ſit omnia ſanitatis cauſa agat, ut oſtenſum eſt in præcedenti contradictione: nam Aëtius in 16. libro de ea pertractat, & Princeps. 7. quarti. Reſpondet ad hoc Galenus primo de Medicamentis ſecundum locos, cap. 16. quòd decoratio uel eſt ad reparandum naturalem pulchritudinem, uel ad addendum aduentitiam: prima quidem ad medicum pertinet, non autem ſecunda, niſi ut diximus in præcedente contradictione. Quomodo autem pertineat hoc ad ſanitatem inſtaurandam, intellige: nam præternaturalis turpitudo uel eſt iuncta cum morbo, ut ſextus digitus: uel eſt ſignum morbi, ut uitiligo. Quare medicus ut tollat morbum illum, procurare debet, ut etiam quaſi coniunctum ueſtigium turpitudinis aboleat. Sed quid de cicatrice, quæ iam non eſt cum morbo, qui poſsit auferri, quamuis ipſa poſsit aboleri, nunquid medicus debet eam tollere? Videtur quòd ſic: quia eſt res præter naturam, ut Galenus, 14. Artis curatiuæ cap. 16. de mangonibus reparantibus nares puerorum. Sed hoc pro exemplo: nam pars non poteſt ſana diu permanere propria carne deſtituta. Sed quid cùm morbus procuratur à medico, ut cùm abſcindit membrum propter cancrum, 14. Artis curatiuæ 13. Reſpondeo, intendit primo, & per ſe ſanitatem: & eſt ablatio cancri: quæ tamen non poteſt fieri, niſi cum alio morbo in forma, uel numero, ſed tamen leuiore.

CONTRADICTIO IIII.

An medicina ſit ſcientia.

GAlenus principio tractationis Artis medicinalis dixit, Medicinam eſſe ſcientiam: & in titulo dixit artem. Conciliator differentia 3. mouet quæſtionem. Philoſophus 5. primæ philoſophiæ uocat eam ſcientiam: ſed Auerroës uult illam eſſe artem in commento, exponens Philoſophum expoſitione Anglicana. Princeps etiam uult in ſua diffinitione prima primi eam eſſe ſcientiam. qui tuentur opinionem Auerrois primo Collectan. 1. & 6. Collectaneorum 1. & 7. eiuſdem cap. 31. iuxta finem: non ſolum eam eſſe artem, ſed mechanicam uolunt: eo tamen modo, ut cùm artes diuidantur, 2. Phy. 24. in Vtentes, uelut eſt nauigandi peritia, quæ non facit nauim, ſed illa utitur: & Operantes, ut quæ ſecat ligna: & Imperantes, ut architectura: medicina eſt mechanica, id eſt non utens, ſed faciens: non autem ut faciat propriè, ſed ut præcipiat. Igitur uolunt hi, cùm non poſsint effugere, quin ſit ſcientia, quæ operari doceat, quòd tale genus ſcientiæ cum arte ſit idem: & ad hoc adducunt uerba Philoſophi, 6. primæ philoſoph. 1. uel in Græca ſectione. 5. primæ philoſophiæ iuxta initium: quæ tamen oppoſitum ſonant ex toto, cùm dicat ille: τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐν τῷ ποιοῦντι ἡ ἀρχὴ, ἢ νοῦς ἐστιν, ἢ τεχνὴ, t.c.20.in fine.

ἢ δύναμις τίς. τῶν δὲ πρακτικῶν, ἐν τῷ πράττοντι ἡ προαίρεσις. Quibus uerbis duo errores deteguntur: nam practicam, quam hîc uocat, non illam intelligit quam 2. Primæ philoſophiæ 3. id eſt quæ eſt ars, ſed prudentiam: quod apparet ex tribus: Primò, quia artem ſub faciente, non ſub agente collocauit. Secundo, quia principium artis non eſt προαίρεσις, ſeu præelectio quædam, ſeu recta electio, hæc enim ad prudentiam pertinet, non ad artem. Tertio, quia ars eſt faciens propriè, non agens. Secundus error eſt, quòd facientem ſcientiam non unam dixit, ſed tres: aliam quidem, cui initium eſt intellectus: aliam, cuius alia uis quædam: (coniecturalem intelligit uim) aliam quæ eſt ars. Non igitur tota faciendi ſcientia eſt ars: nec agendi ulla ex parte: cùm tamen Auerroës in ſuo textu pro agendi peritia, quæ prudentia certè eſt, artem haberet: quo fit, ut aberrare cogeretur. Manifeſtum eſt igitur Philoſophum ibi ſub ſcientia tres habitus intellectus, ſi non plures, quos 6. Ethicorum diſtinxerat, comprehendiſſe, Scientiam contemplatiuam, Artem, & Prudentiam. uerùm 6. Ethicorum, ſcientiam intelligit, ut 2. Metaphyſicæ 3. pro communi ad contemplatiuam, & illam cuius finis eſt exerceri. Non igitur idem eſt ars, & ſcientia cuius finis eſt opus: aliter nec Geometria, nec Aſtronomia quæ ſupputare docet, nec Arithmetica, nec Grammatica, nec Muſica erunt ſcientiæ, ſed puræ artes: itemq; Fabrilis, & Sutoria ſcientiæ erunt, artes enim ſunt. Medicina igitur ſcientia eſt. Sed quare Galenus eam in titulo artem uocat? Quia liber artis medicinalis, non eſt demonſtratiuus, ſed diffinitiuus: ideo non ibi ſcientia tradi poteſt, ſed ars. Secundò, quia cùm contineret totam diſciplinam, titulus debet eſſe à maiore parte, quæ eſt ars, diffinitio à præclariore, quæ eſt ſcientia. Sed in Introductorio cap. 5. negat medicinam eſſe ſcientiam, ſi quidem exactam, quæ habetur per abſolulam demonſtrationem: nam etiam philoſophiam ibi ſcientiam eſſe negat, & nos etiam aliquid ſcire. uerum dilucide 1. Artis curat. 4. eam ſcientiam, & perfectam declarauit: quoniam & ipſa ex indemonſtrabilibus demonſtrat. Sed quidam dicunt, quòd ut accipit à Philoſopho non eſt medicina, ſed philoſophia naturalis, hoc tamen eſt falſum, 1. Poſt. 42. Dico igitur, quòd ſcientia quæ ad opus tendit ſublata demonſtratione eſt uerè ars, ut Medicina & Muſica: aliæ ſunt artibus ſimiles, ut Arithmetica. Sed Medicinam eſſe ſcientiam, ut à Philoſopho accipit, docet Galenus 1. de Elementis cap. 1.

CONTRADICTIO V.

An neutrum in primo modo detur.

GAlenus in diffinitione medicinæ ponit neutrum: Philoſophus negat in Prædicamentis, capitulo de oppoſitis, dicens: Omne corpus eſt ſanum,

num,uel ægrum.Respondeo ut Hali in Commento,differunt solo nomine:nam cum morbus adeo remissus est,ut non impediat operationes,tunc apud medicum non dicitur æger etsi sit tam apud illum,quàm apud Philosophum.Causa autem huius est triplex.Prima est,ex modo auxiliandi: nam ægris debetur curatio,3.Artis medicin. 6. neutris præseruatio,si sint decidua,uel reassumptio si sint conualescentia,3.Artis medic. cap.16.& 17. Secunda autem causa fuit propter dies decretorios, qui nō ab initio morbi sunt computandi,sed uehementis morbi,cùm homo fermè cogitur decumbere,1.de Diebus decret.cap.6.Tertia,quia Galenus mutationem posuit quæ sensu non perciperetur,1.de Locis affect.cap.2. & 3.de Temperamentis,cap.4.hanc negat Philosophus,& eius interpres Auerroës 8.Physicæ auscultationis Com. 23. cùm igitur hæc Philosophus non consideret: Neutrum, quod re ab ægro non distinguitur, ponere non debuit. Vnde Auerrois fallitur 1. Collectan.1.Sed contrà, sani & ægri dispositio continuum quoddam efficiunt,igitur in transitu medio dabitur neutrum.Respondeo, quòd Philosophus diceret, quòd datur ultimum esse sani non primum esse ægri,ut in moriente.

CONTRADICTIO VI.

An neutri dispositio insensibilis sit.

NEutri dispositionem sensibilem esse uelle uidetur Galenus in locis duobus ultimis pręcedentis Contradictionis ex Galeno adductis:in Arte etiam medicinali in cap.de signis futurę ægritudinis,& 1.de Diebus decret.cap.6.clarissimè autem in de Constitutione artis medicatiuæ, cap. 19.& in de Partibus artis medicinalis,cap.5.Sed oppositum uidetur in his duobus locis,in libro de Constitutione:ponit enim neutrum nullum sentiens nocumentum:& exemplum dat de eo quem canis rabidus momordit.Idem dicit in libro de Partibus, addens huic exemplo aliud, eius qui uenenum ad tempus sumpsit.Quidam respondent,quòd causa est sensibilis,licet non dispositio.Hoc nihil ad rem,cùm quęramus,an neutrum corpus primi modi sentiat nocumentum: nec quærimus de medico,qui nec ipse sentit,sed ratione hoc tantum percipit. Potest etiam esse,ut nec medicus hoc percipiat,nesciens canem esse rabidum: nec æger, ut in ueneno quod inscius hausit.Dicunt alii habere causam in se,& ideo ratione causæ illud corpus ægrotare: si sic esset, non daretur neutrum ad ægritudinem terminandum,sed tantum conualescentiæ: quia omne illud causam continet per quam perueniet ad ægritudinem.Respondeo, Gal.2. Artis medicæ, cap. 2. statuit quinq; genera corporum: Sanum semper,quod nullo modo est læsum:Sanum ut multum, cuius non est culpa in operationi-

 bus,

bus,nisi cùm comparat sano ut semper:Neutrum simpliciter, cuius læsio est aut in causa solum: aut si est in operatione, est cognita solum ratione ea,quòd est læsio,non læsionis quātitas: Aegrum autem habet cognitam quantitatem læsionis, non solum læsionem cùm ægrum est simpliciter dictum:sed ægrum ut nunc habet læsam in comparatione sui.Eodem modo dico de neutro ut nunc. Ergo omne neutrum habet læsam operationem simpliciter,si sit simpliciter:aut sui comparatione,si sit ut nunc:& talis læsio potest esse sensibilis,non tamen necessario est sensibilis,quia sufficit quòd causa sit sensibilis. Sed in hoc differt ab ægro, semper, quòd omnis æger seu simpliciter, seu ut nunc, habet quantitatem læsionis sensu cognitam.

CONTRADICTIO VII.

An panis sit facilioris concoctionis quàm caro.

RAtio faciliter transeundi in alimētum sumitur ex temperamento, ita quòd sit cibus secundum naturam,3. de Temperamentis, cap. 2. nam cibi diffinitio est,quòd immutetur à natura,nō mutando illam.Manifestum est autem,quòd tale necesse est esse simile corpori in qualitate: nam omne agens dum agit repatitur. Si igitur alterius naturæ sit cibus quàm humanum corpus,manifestum quòd infrigidabit,aut calefaciet corpus:& sic non iam simplex erit cibus,sed uel cibus medicinalis,ut dicunt, aut medicina. Sed in libro de Dissolutione continua,cap.4. in initio,reducit facilitatem & difficultatem concoctionis ciborum ad quinq; causas: quarum prima est,Intemperies ualida:nam illa facit, ut tardè possit assimilari,quia assimilatio est conditio præcedens nutritionem,ut aliàs declaraui:ergo piper & portulaca erunt difficilis concoctionis. Secunda causa est, Ratione substantiæ: & hæc est quadruplex,uel quòd sit uehementis duritiei,ut nux indica:uel siccitatis,non intelligendo uirtutem nunc,nam sic reduceretur ad primum modum,ut panis superassatus:tertia, quòd sit tenacis alimēti,ut caro magnorum piscium:quarta,quòd sit crassi alimenti,ut caro bouis. Tertia autem causa est, Ratione excrementorum, quæ enim plurima continent excrementa, diuturna indigent separatione, ut amygdalæ & auellanæ. Quarta est, Propter aliquod impediens sibi iunctum,ut quæ oleum continent,uelut oliuæ. Quinta est,Causa abominationis:& hæc est duplex, aut generalis, ut cùm res est ingrati saporis admodum,uel odoris:alia cùm abominatur homo aliquid propter naturam propriam:ut quidam qui non comedunt lac,alii oua: alii comedunt, sed natura refugit propter uim quam habet illi contrariam, & discordem. Additur etiam ratio contrarii: quoniam cibus calidus in frigido corpore celerius concoquitur,quam frigidus:& causa est,quia calidum celerius reduci

ducitur ad temperamentum à frigido, quàm à calido: & ideo hoc uerum est tantum in mala temperatura, non in naturali: & remanet dubitatio parua, de mala temperie, naturali tamen, sed ualde magna: sed nunc est sermo tantum de sanis, non multum à temperamento æquali recedentibus. In recensendo autem cibos facilis concoctionis, primò ponit Panem benè præparatum: pòst Carnes auium, & reliquorum: etsi liber hic esset Galeni absque dubitatione, & cum omnium consensu, non esset multum difficile sententiam eius uenari. De temperato autem cibo non solum Galenus illud fatetur, ut dixi in locis prædictis: sed & in libro de Cibis boni & mali succi, cap. 3. non tamen uult ipsum esse temperatum tantum in primis qualitatibus, sed mediū etiam inter tenue & crassum, lentum & friabile, cæterasq; eiuscemodi omnes qualitates. Et Auerroës 5. Collectaneorum 31. dixit, Panem triticeum esse optimum cibum inter omnes, & quasi naturæ humanæ simillimum, ut etiam cap. 3. eiusdem libri declarat iuxta initium, unde dixit, Temperantia propria est cibo, medicinæ intemperies: est enim cibi natura, ut faciliter cōuertatur in humorem similem humori radicali: & hāc primam laudem etiam Zoar illi tribuit in suo libro primo Theisir, capite de conseruanda sanitate. Idem fermè Rasis lib. 3. cap. 3. ad Almansorem confirmat, uolens, ut plurimum salis ei misceatur, ac bene fermentet. Quanquàm nemo sit, qui non uideat mediocritatem, secundum Galenum, excessu fore potiorem: & si tamen sit declinandum, tunc coctio, fermentum, & sal, minus afferunt detrimētum aucta, quam detracta. Tertius modus ex facilitate solutionis in aquis sumitur. nam quod facilius soluitur, facilius concoquitur: tum si celerius ac magis tumescat: præcipuè coctum. ut in lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 3. iuxta finem. sic enim fructus & multa alia à patre suo probari scripsit, certissimo experimēto. Quartus modus sumitur ex paucitate nutrimenti: nam quod parum nutrit, faciliter concoquitur: contrà, quod faciliter concoquitur, parum nutrit: & quod plurimum nutrit, ægrè concoquitur. & hæc tria se cōsequuntur, 7. Artis curatiuæ, cap. 6. iuxta medium. Vltimum autem diuisionis membrum non conuertitur: ut quod ægrè concoquatur, necessariò plurimum nutriat: nam difficilis cōcoctionis iam plures causas declarauimus. Quintus modus habetur à Gal. 1. de Alimentis cap. 1. post initium, Quæ facilè concoquuntur, facile altera fiunt, & corrumpuntur: quæ uerò difficulter concoquuntur, etiam difficulter in alienam transeunt qualitatem, & tardè corrūpuntur. In his omnibus non uidetur primò Galenus in facilitatis ratione constans fuisse, cùm omnino diuersas illius causas referat.

Ex his tamen causis promptior ad concoctionem panis carne esse uidetur: nam quantum ad temperamentū attinet ab omnibus, ut diximus,

pro

pro exemplo absoluti cibi, ut qui in nulla qualitate exuperet, adducitur. Caro etenim omnis calefacit, ut inquit Rasis 3. ad Almansorem cap. 9. Quantum etiam sit merito conditionum assignatarum in libro de Dissolutione continua, uidetur panis esse gratior carne: nemo enim sustinet esum puræ carnis, cùm multi sustineãt esum panis solius, ut quotidie multis est in usu. Quòd etiam panis celerius in aqua soluatur carne, nemini dubium esse debet, qui uel expertus sit hoc, uel uelit experiri. Nutrit etiam minus panis longè quàm caro, quod Celsus lib. 2. cap. 17. testatur & 3. ad Almansorem 9. caro est omnium quæ eduntur nutriens maximum: unde tertia primi doct. 2. cap. 7. qui multa carne utitur frequenti indiget minutione. In facilitate tamen corruptionis quamuis panis à carne uinci uideatur: nõ tamen adeò longo, ut quidam putant, interuallo: nam panem corrumpi post primam diem affirmat Zoar, capite de conseruanda sanitate. Adiunximus nos olim, cùm essemus iuniores, in emendatione contradictionem ex dicto Auicennæ in directo, de qua in 11. libro diximus contradicentium medicorum. Caro etiam non cruda, nam talis edi non consueuit, pani cõparanda est, quæ hyeme diutius pane asseruari potest. quòd & si uincat hac in causa solum panem, cùm tot modis uincatur, durior erit concoquentibus ipsam quàm panis.

Secunda ratio uidetur sumi ex experimẽto, Celerius id concoquitur, quo assumpto, citius esurimus: (Cùm fames naturalis inanitatem uẽtriculi præsupponat 1. de Causis symptomatum, cap. 7.) sed celerius esurimus assumpta libra panis, quàm carnis, ut nos docet experientia: celerius igitur panis ipsa carne transit in alimentum.

Tertia ratio procedit ex autoritate Galeni, qui carnes dabat in cœna, & panem in prandio, 1. Regim. acut. 18. iuxta finem: exemplum adducens de gladiatoribus. Constat autem, quòd carnem solam ibi intelligit: quia dixit hoc obseruari ab illis, ut simplicitate cibi omnem deuitent turbationem: quod haud consequi liceret, si utrunq; in cœna assumerent, scilicet panem & carnes. At cœnam copiosiorem uult Galenus esse prãdio, ut infrà docebimus: quare manifestum est illum existimare, carnem esse difficilioris concoctionis ipso pane.

Quarta etiam ratio ex alia autoritate sumitur 7. Artis curatiuæ, cap. 6. iuxta medium: ubi exhibet primo panem & pisces saxatiles pro leuissimo alimento: inde ad carnes descendit: quò fit, ut panis ab illo in facilitate concoctionis carnibus præponatur.

Alia ratio sumitur ex eodem loco, nam panis facilius cõcoquitur suilla carne: illa enim est (dicit) nimis contumax, eo quod plurimum nutrit. Sed caro suilla est omnibus aliis carnibus in nutriẽdo commodior, & humanæ simillima, ut habetur 10. de Simplic. medic. cap. 3. & de Cibis boni & mali

mali ſucci, cap. 4. Igitur panis eſt facilioris concoctionis,quàm ulla caro.

Aëtius quoq; Galenum in libris de Tuenda ſanitate ſecutus,dum ſenes nutrire docet lib. 3. cap. 30. ter panẽ illis in die dat: carnes ſemel.& Galenus 1. de Tuenda ſanit.poſt mediũ, iubet ablactato infanti primo panem dari,poſt legumina,& carnes.Itẽ poſt pauca: Si negotijs impeditus pædotriba ſit,ut nec lauare,nec fricare puerũ poſsit,modicũ panis det: inde hora,qua fermè ſolet,lauet,fricet,et cibũ ſolitũ exhibeat.Prohibet enim quẽquam iuſto uesci cibo,antequam fricetur,ac lauetur. Clariſsimè hoc 6. de Tuenda ſanitate,ante mediũ,docuit:ubi impedito uiro negotiis conſulit, ut panẽ ſumat hora quarta diei, ita quòd ſperet decima hora eſſe cõfectũ. Ex hoc igitur duplici modo patet,panẽ celerius concoqui carne,tum quia intra ſex horas,tum quia nõ dat carnes cum pane.Nec potes dicere, quòd ratione ſimplicitatis ſolũ panis eo in caſu celerius concoquatur, nam cum pane oliuas,mel,palmulasq; concedit. recitabitur autẽ autoritas hæc in 18. Cõtradict.huius:dicemus & aliqua in undecima tractatus ſexti, huius libri.Hæc igitur argumenta ſunt, quòd panis ipſe res ſit leuiſsimi alimenti, ſaltem ad carnis comparationem: ſic ut facilius illis concoquatur.

At qui partem tuentur oppoſitam,rationes quibus aliquid facilius concoqui Galenus nobis declarauit,ſingulas ſeorſum debilitant: ueluti cùm dicimus,temperata facilius cõcoqui:obiiciunt nobis uinum,quod cùm nõ ſit temperatum,facillimè tamen cõcoquitur, 2. Aphor. 11. & oua quæ uel ſunt temperata,uel paululũ ad frigidum declinant,ut 11. de Simplic. medic. & à Principe in libello de Viribus cordis,& à Serapione dictũ eſt: uel eo magis ſi temperata ſint,ut uidetur ſentire Princeps, difficulter tamen concoquuntur,adeò ut candidioris partis,quod ad alimẽtum attinet, nullus ſit uſus.Hæc ratio uitioſa omnino eſt tribus modis: Primò, quod cùm omnia illa quinq; conſideranda ſint,hic unum duntaxat acipit, & ex eo argumentatur.Secundò,quod de uino adducitur, ad propoſitum non eſt, cùm ex alimenti genere,quod cibum dicimus,in potum deſcendat. Tertiò,quod mediocritatẽ illam quam Galenus non in qualitatibus tantum primis,uerùm etiã in craſsitudine & tenacitate iubet obſeruari, tum aliis, hic ſolum in primis ſpectat: cùm non obſcurum ſit,oui candido nihil eſſe uel tenacius,uel magis ad glutinis naturam accedens. Qua etiam ratione argumentum de ſuilla carne diſſoluitur: nam & ſi ſimilis ſit ſubſtantia humanæ prorſus,3. de Alimentis cap. 1. nihilominus cum tenaces & glutini ſimiles generet humores, 2. Aphor. 18. meritò difficilis concoctionis erit.Eodem modo ſi quis dicat Gallorum teſtes, quos Meſue in cura phthiſis commendat,& iecur gallinæ, tum anſeris, quod facillimum eſt in concoctione, ut 3. de Alimentis, cap. 21. & in de Diſſolutione continua cap. 3. & 4. non facilè aquæ impoſita intumeſcere: cùm tamen pul-

mo & fungi, quæ ægerrimè concoquuntur, soleant celeriter inflari. Respondemus, non de aqua frigida Galenum dixisse, sed si incoquatur: at luce clarius est, iecur & gallorum testes celeriter tumescere, & mollitiem nancisci, si coquantur: at contrà, fungi & pulmo tardè. Verùm iecori & ouis illud proprium est, ut diutius quàm par sit cocta durescant: quò fit, ut & tunc coctioni in uentriculo contumacia reddantur. Simili modo oua etsi plurimum nutriant, teste Galeno, facile tamen concoquuntur, reluctante multitudine alimenti: quia temperata sunt, & mollia, si de luteo intelligimus. Omnes igitur hæ rationes esse uidentur, quæ ad cibi facilem concoctionem faciant, non quæ seorsum sumptæ talem cibum illum esse ostendant.

Igitur ad primam uidetur Auerroës 5. Collectaneorum 32. fateri, carnes esse temperatiores pane; tum gallinarum maxime, cùm ius earum dicat leprosis conferre, & carnes ipsas nostrum corpus ad temperamentum reducere.

In secunda causa caro uidetur esse nobis conuenientior natura, quàm panis: sed ex usu panis est consuetior. Porrò quod ad alias pertinet conditiones, non ulla in parte caro uidetur esse pane inferior, tum præsertim, cùm Galenus 1. de Alimentis, capite de tritico, panem uelit esse difficilem ac contumacem, si quid desit ex optima præparatione. Absolutus igitur etsi difficilis non possit appellari, in primo tamen genere eorum quæ facile concoquuntur, locari non debet. Quòd uerò aquę impositum ferventi celerius intumescat, hoc ad carnes haudquaquam extendi debet, cùm Galenus experimentum illud ad grana tantum ac legumina referat. Quòd etiam minus nutriat panis, quàm caro, illud non omnino ab omnibus cōcessum est: cùm carnes paruarum auium ut leues, ac parum exhibētes alimenti, debili uentriculo, uel Galeno teste, concedantur. & si modo adhuc caro à pane in hoc solo uincatur, in aliis tamen causis leuis cōcoctionis illum superat. At de corruptione, nemini dubium est, longè facilius putrescere carnem, quàm panem: quare cùm difficillimum sit hæc rationibus demonstrare, melius erit sanè ad autorum ipsorum placita, quæ experimento confirmata sunt, confugere. Sed tamen prius secundam principalem rationem diluamus: ante id uerò etiam illud præmittendum, cibum dici concoctu faciliorem, uel quòd celerius transeat in chilum, seu pulticulam in uētriculo: uel quòd celerius in sanguinem, uel quòd celerius ipsa solida membra nutriat. Itaque nobis aliquando celerius contingit post panis assumptionem esurire, quòd minus ex ipso quàm carne nutrimur: rari etiam sunt qui uel solam edant carnem, ut tutò liceat hoc experiri. Illud tamen si concedatur, nihil probat: cùm defectionem alimenti in uenis naturalis sequatur fames: hæc autem celerius assumptum panem

quàm

quàm carnes sequitur: aliter dicendum esset, rapas etiam crudas, facilius concoqui perdicum carne: cùm & illarum esum celerius, ac multo quàm panis, fames subsequatur. Igitur alia ratio modicæ nutritionis, alia uerò facilis concoctionis. Arguo etiam quia ęquale detrimentum in concoctione panis, est maius æquali lapsu uel defectu in carne: unde Princeps 3. primi doct. 2. cap. 7. in fine. Et scias quòd detrimentum panis, cùm non concoquitur, deterius est nocumēto carnis, cùm non cōcoquitur. Sit igitur propria quantitas panis libra una, & carnis dimidia, & fiat augumentū sextæ partis in utroq;: tunc ex dicto Principis deterius erit nocumentum quatuordecim unciarū panis, quàm septem carnis: igitur natura magis laborat in concoquendo uncias septem panis, quæ sunt dimidium illius quod nocet quàm uncias tres & dimidiam carnis, quæ sunt dimidium minoris nocituri: sed ut septem ad tria cum dimidio, sic duodecim ad sex: igitur ex regula Geometrica cum utrinq; sit proportio dupla, maior est labor in concoctione libræ panis, quàm sex unciarum carnis. Respondeo, quòd argumentum non ualet, quia detrimentum illud non est ratione laboris concoctionis, sed materiæ quæ relinquitur: nam ex pane relinquitur materia magis lenta, quàm ex carne, eo quòd constat ex tritico: at ex carne materia magis inæqualis intemperie & quæ celerius putrescit. At lentor licet non plus noceat ad concoctionem, intemperie, magis tamen nocet ad expulsionem, ut manifestum est. Igitur nocumentum panis non concocti maius est nocumento carnis, cùm non concoquitur: & tum cum hoc stat panem ipsum carne celerius concoqui.

Ad tertiam respondeo, quòd ut habetur 1. de Alimētis, cap. de tritico: Athletæ ueri utebantur carne suilla, eaq; admodum copiosè, libro Ad bonas artes exhortatorio: quare ob multitudinem alimenti difficilior erat in concoctione prima caro, quàm panis: nos autem loquimur de regimine moderati hominis. Dico etiam quòd caro semper est difficilioris concoctionis, respectu trium concoctionum, pane: quia data æqualitate etiam boni alimenti, cùm plus resecetur in prima concoctione ex carne quàm pane, ægrius conficietur maior quantitas, quàm minor: & sic data ponderis pari magnitudine carnis & panis, grauior erit caro uirtuti quàm panis. Sed nunc sermo est de prima concoctione, quæ in uentriculo administratur. Dico tertio non esse clarum, quòd solas carnes in cœna darent absq; pane, cùm uix sit hoc uerisimile: sed intellectus Galeni est, quòd ultare mixtionē est ualde utile, adeò ut etiā in robustissimis corporibus, qualia sunt athletarum, absq; dubio (1. Aphor. 3. & de Optima habitudine) solum panem darent in prandio: in cœna autem carnes: supple, ultra panem: & si hæc responsio non placet, aliis inhæreas.

Ad quartam dico, quòd panem exhibet ob consuetudinē, pisces autem

ſaxatiles ſunt facilioris alimenti carnibus,& ideo comparatio panis et carnis eſt ibi ſumenda à conſuetudine: carnis & ſaxatilium piſcium à facilitate concoctionis:quanquam etiam ſtatim ſubiiciat gallinarum alas.

Ad quintam dico,quòd panis facilius concoquitur ſuilla carne,quę eſt ualidiſsimum alimentum,ut 7. ipſius Artis curatiuæ cap. 6. & primo de Alimentis,cap.de tritico.Et cùm dicis,illa eſt hædulina præſtantior: Reſpondeo,uerum eſt,non tamen facilius illa concoquitur: & ideò bene dicebat Galenus, quòd in illis qui ſuillam carnem concoquere poſſunt, ſupra omnes alias optimum præſtat alimẽtum:igitur cum hac bonitate alimenti,qua præſtat hædinæ ac cęteris,ſtat difficultas ad concoctionem.Sed contrà,quia Princeps 2. Can. cap. 146. dicit, Suilla autem caro & ſi multum nutriat,& craſſum ac glutinoſum præbeat alimentum, facilè tamen concoquitur,& celeriter deſcendit. unde ſubdit,Non eadem eſt ratio facilis coctionis, celerisq; deſcenſus, cum alimenti craſsitudine uel tenuitate. uidetur etiam Auerroës 5. Collectaneorum 32.ſenſiſſe,Galenum illã pronuntiaſſe aptam uſui hominum,non athletarum ſolum. Quinimo etiam Galenus ipſe in conſilio pro puero laborante morbo comitiali,carnẽ porcelli concedit.Dico igitur,quòd caro porci annui,& præparati, ut ibi apud Galenum & reliquos,eſt facilis concoctionis:non ſolum probatiſsimi alimenti.& hanc conſtat eſſe difficiliorem pane ad concoquendum, nec tamen hædina leuiorẽ.Sed caro ſuilla communis eſt illa, quæ ſolum conuenit grauiter & aſsiduè ſe exercentibus:& hæc cùm ab aliis non concoquatur,ſi tamen uel ob paucitatem,uel ob præparationem cõcoquatur,& ipſa quamuis iam adulti uel ſenis ſuis optimè nutrit,& alimentum ſolidum,ac minime putredini,aut reſolutioni obnoxium,præſtat.

Ad reliqua quæ adducũtur dicimus,ob conſuetudinem nõ licere ueſci carnibus ſine pane.At quis dubitat quòd panis ſolus nõ leuior ſit, eo cum carne ſumpto?Dico etiam,in hoc cæteras à prima concoctiones obſeruandas,quarum cõtemplatione leuior panis ipſa carne proculdubio eſt. Illud tamen obſeruandum,panis concoctionem,difficilem eiſdem uerbis declarari:cum potum dari uetet puero,ne panis crudus per uenas diſtribuatur: quo fit,ut difficulter apud Galenum,etiã concoqui ab infantibus & pueris exiſtimetur. Quòd autem in ablactatione non protinus ad carnes deſcendit,cauſa eſt periculum putredinis: unde etiam legumina carni præponit,quæ nemo dubitat illa eſſe grauiora. caro igitur lacti nullo modo eſt immiſcenda: quo errore hodie plurimi, tum etiam uini periclitantur infantes.Ad id ex 6. de Tuenda ſanitate reſpondebit quis, non tantum coctionis facilitatem, quàm paucitatem nutrimenti curare Galenum: hæc autem eſt in pane.

Quod

Quòd autem caro celerius concoquatur pane,adest autoritas Principis 2.Can.cap.146.cùm dixit:Caro est cibus cōfortans corpus,& maximè propinquæ conuersionis ad sanguinem. Ista uerba etsi multis modis possent peruerti ueram tamen Principis mentem, apud illum qui solum ueritatem amplectitur,ostendunt.

Adducitur etiam ratio de corruptionis facilitate:sed non uidetur probare,cùm sit tantum conditio singularis,ut sæpe diximus: & lutea etiam ouorum,quæ tardè corrumpuntur, facilime concoquuntur:& secundum quosdam horei fructus cum sint difficilis concoctionis, sunt tamen celeris corruptionis. Alia ratio:Calidior est & humidior pane, igitur facilius concoquetur:nam hæc sunt principia coctionis,ut 4. Meteororum iuxta initium.Hęc ratio patitur difficultates duas:primam,quia diximus oportere esse temperatum, non calidum: secundam ab exemplo,nam sanguis & mel difficiliter cōcoquuntur, & tamen sanguis est calidus & humidus, & mel calidum etiam, & cum hoc tenuis substantiæ, & pauci alimenti.

Tertia ratio,caro est suauior & temperata magis pane,igitur facilioris concoctionis.Respondeo,utrūq; eorum quæ assumuntur falsum est, tum etiam sequela non ualida est,quod sępe diximus:caro autem uidetur suauior ob raritatem,nam nemo tandiu in esu carnis perseuerare posset,sicut in esu panis:& dato quòd ab initio posset, propter consuetudinem, nunc caro non est nobis adeo familiaris,ut panis.De temperamento dico,quòd respectu carnis humanæ uerum est:sed antequàm transeat in carnem humanam,transit primo in pulticulam in prima concoctione,cui natura panis est propinquior,quàm carnis:& hæc est causa,quòd sanguis,cùm nihil sit sanguini illo propinquius, difficulter tamen in sanguinem conuertatur: nam ad hoc ut sanguis in sanguinem conuertatur,duę integræ transmutationes requiruntur, atq; inuicem contrariæ: in pane autem integra una tantum. Quarta, panis est glutinosior carne, & pluribus abundat excrementis, quàm caro: igitur difficilius concoquitur. Diximus quòd prima harum propositionum est uera, sed sequela non est uera, quia est postmodum panis longe temperatior: & posset negari prima propositio in pane absolutè perfecto,& moderatæ quantitatis, ita quòd posit à natura plenè superari:nam cùm nō superatur putredo adueniens carni,glutinosam eius qualitatem tollit, quod in pane non tam celeriter eueniens, difficiliorem non procedente concoctione illum carne, & glutinosiorem uideri facit:at procedente non eadem ratio est. Quòd uerò plures habeat superfluas partes illud non cogit nos fateri,eum esse magis ad coctionem contumacem: imò magis oppositum, cùm excrementa non elaborentur à natura. Galenus etiam libro de Attenuante uictu,cap.6.cùm in 8.hædinas carnes solum in hoc probasset,præfert etiam ordeaceum panem tri-

ticeo: igitur hædi caro, quam probat, leuius concoquitur triticeo pane, quem reprobat. Reſpondeo, ptiſanam ordei præfert triticeæ, panem non pani: quinimo, quod & experimentũ oſtẽdit, craſſum, inquit, generãt ſuccum ordeacei panes, at paucũ, & minime flatuoſum: quo fit, ut diximus, etiam ut ſint hac ultima ſolũ cauſa leuiores triticeis: quanquàm nõ obſcurum ſit, Galenum contrariũ ſentire: nam his interdixit, triticeis minimè.

Eſt & alia ratio, ſumpta ex libro eodem, capite ut dixi 8. nam caro perdicum melior eſt cæteris, igitur etiam celerrime nutrit. Reſpondetur, non ualere argumentum. contrà quia ſcopus libri de cibis boni & mali ſucci, eſt docere, quinam cibi optimum alimentum præbeant: ſed ſcopi libri de Attenuante uictu duo ſunt, docere bonos cibos, & leuis etiam ſimul concoctionis: ſed caro perdicũ ibi laudatur, igitur præſtat utroq; modo. Hæc ratio eſt aliis deterior, peccat enim duobus modis: nam caro primò perdicis eſt optimi alimenti in genere carnium, nõ eduliorum omnium: ſecundò leuis alimenti, uel refertur ad nutrimentum quod genitum eſt, & hoc modo caro perdicis leuis eſt alimenti: & eſt etiam ſcopus eius libri de his tractare: ſed ex hoc non ſequitur, igitur facile concoquitur: ut dixi de nutrimento mellis. Si uerò referatur ad concoctionem facilem, poterimus hoc negare de perdice: nec eſt ſcopus hic tractare de cibis boni alimenti, ideſt qui facile concoquantur: ſed de cibis leue alimentum præſtantibus, id eſt tenue, quod etiam titulus ipſius operis declarat.

Quòd ſi quis dicat, celerius æger à contuſo ex carne quàm ex pane reſtauratur pondere utriuſq; pari exiſtente: igitur etiam nutritur celerius à contuſo carnis. Et ſi quis dicat, quare damus panem ipſis ægris frequenter, non carnem? Reſpondebunt quia caro ægrius dentibus conficitur. Dico igitur, quòd celerius reficitur homo comparando ad dies ex contuſo carnis, ubi corpus ſit mundum, quia eſt copioſioris alimẽti, quàm panis: non autem comparando ad horas. imò Galenus dat panem in ſyncopi cum uino, non carnes 12. Artis curatiuæ, cap. 3. in fine: & eodem modo Auerroës. Concludo tandem quòd caro non contuſa difficilius concoquitur, quàm panis non contuſus: & caro contuſa pane etiam contuſo: cum hoc tamen ſtat, quòd in utroq; caſu celerius reficiatur homo à carne quàm à pane: ubi parua carnis portio exhibeatur, ut nõ multo ſerius concoquatur: interponẽdo plures horas, & rarius reficiendo cũ carnes damus.

Vltimò ſolet adduci quòd caro pulli uidetur eſſe ſimilior carni humanæ, quantum ad potentiam, ut ex dicto Auerrois ſuprà adducto colligitur. & etiam Gentilis uidetur (uolens exponere illud dictum Principis, iam à nobis ſuprà declaratum, de detrimento panis) reducere hoc ad familiaritatem, ac ſimilitudinem carnis nobiſcum: quæ maior eſt quàm panis: quare facilius concoquetur caro, cùm ſit magis in potentia. Quòd ſi

dictum

dictum Gentilis uerum esset, deterior esset putredo pituitæ, quàm sanguinis: nam cùm sanguis magis nobis affinis sit, corruptus minus nocere deberet. Ad Auerroëm dico, quòd maior est similitudo inter carnes gallinæ cum carne humana iuncta cum ui quadam immutandi, ut sic sit cibus non purus, sed etiam medicam uim habens iunctā: quod patet ex sequentibus uerbis: quia dicit, quòd curat lepram. Hoc autem non conuenit cibo, ut cibus est: nec possumus dicere, quòd hoc fiat ab exacta similitudine cum corpore humano: nam illam declarauimus maiorem esse in suilla, quantum ad substantiam, & qualites primas, quàm in carne gallinarum: at in solis qualitatibus, maiorem in pane: nam caro pullorum est calidior, & siccior humana carne.

Ex his tandem colligo, quòd Galenus noluit istam comparationem facere: nam si uoluisset, commodè potuisset in tot libris, in quibus comparat reliqua: ut in libris de Tuenda sanitate, de Alimentis, de Attenuante uictus ratione, de Cibis boni & mali succi. Ratio autem quæ illum detinuit, debet etiam nos prohibere ab hac determinatione: & fuit triplex, nam duæ referūtur ad experimentum, & una ad finem. Prima igitur est, Inter carnes est maxima diuersitas, nam caro boum quantum differt à carne passerculorum? Si igitur quis dicat, panis celerius concoquitur carne, falsa erit propositio: & etiam si dicat difficilius: prima propter passerculos, secunda propter boum carnes: igitur imposibile fuit ordinem inter hæc duo generalem ponere. Secunda causa fuit, quòd uix poteramus experiri hoc: nam caro per se sola ob consuetudinem prætermissam ægrè concoquitur: pani uerò mixta, ob commixtionem, non syncerum præbet experimentum. Sunt etiam modi præparādi diuersi, ob quæ difficilimum hoc erat experiri. Et si tu uelles in eodem homine addere modò carnes, modò panem, peruenires ad impedimentū coctionis, in quo dicebat Princeps, quòd deterior erat frustratio in pane, seu quòd impedimentum sit maius, seu quòd arguat maiorem causam, tanquàm panis concoctio nobis facilior sit: & ita trahitur ad utranq; partem commodè autoritas illa. Et si uelles stare intra limites in eodem homine, augendo panem, & minuendo carnes semel: & alio tempore augendo carnes, & minuendo panem: illa die qua augeretur panis, celerius cōcoqueret, quàm in die in qua caro augeretur: nec propter hoc sequitur quòd panis celerius concoquatur, quia hoc est merito minoris recessus à consuetudine, & etiam auxilii aliarum coctionum secundæ & tertiæ. Tertia causa fuit, quia nō erat iuuamentum ex scientia huius, cùm moderatus usus doceret quid agendum, immoderatus autem in omnibus esset perniciosus: & hoc quo ad sanos: in ægris autem nunquàm ob hanc causam tanquàm primam difficultatis concoctionis uitandum est unum, quin etiam prohibeamus reliquum: &

quia

quia carnibus erat adiuncta putredinis causa,ob id nunquàm fuit necessaria talis comparatio. Sententia tamen Galeni est,quòd carnes perdicum & pullorum parum differant (eo modo quo possunt comparari,nam uix queunt,ut dixi)à pane triticeo optimè præparato: & hoc quo ad primam concoctionem: in aliis autem difficilior est caro, ut dixi,data æqualitate ponderis:quia plus de chilo, ut ita dicam, ex pane quàm carne resecatur: quà de causa carnes semel senibus in die dabat,& multis aliis, quibus tamen panem ter aut bis concedebat. Autoritas Auicennæ in oppositum adducta,non cogit nos nisi ad hoc, quòd celerrime carne ipsa sanguis augetur,quod uerißimũ est:non quòd celeriter caro cõficiatur. Ex omnibus igitur quæ celerrimè nutriunt,primum est uinum aquosum,pòst uinum uinosum, pòst aqua carnis recte facta, pòst ouorum uitella,pòst saxatiles pisces, pòst panis,& auium paruarum carnes,inde perdices,& talium,cum his hædi ac suis annui,pòst reliqua suo loco,ut in II. dicemus libro. At illud panis præstantißimum,quòd nulli alii edulio competit, ut quibuslibet cibis rectè iungatur simul,nec pugnet:ut ouis,& bouinę carni, ac suillæ antiquæ:cùm tamen cætera iuncta nõ paruam noxam inferant. fuerunt tamen ut qui diligentius inspicientes pro obsonio,panis naturam uariabant,1.de Alimentis cap.de tritico,dum de athletarũ uictu loquitur.

CONTRADICTIO VIII.

An medicinæ poßint esse plures diffinitiones.

MEdicina diffinitur ab Hippocrate,ut diximus,in libro de Spiritalibus, & à Principe prima primi in principio,& in I. Artis medicæ cap.I.& ab Auerroë I. & 6.Collectaneorum primis:& Haliabbas I. Theoricæ cap.4.in initio,primo diuisit medicinam, deinde diffinit.At uerò dicebat Philosophus 7. primæ Philosophiæ 45. & 5. eiusdem 12. Ea unum sunt,quorum diffinitio una est:quomodo igitur medicina est una,& benè diffiniri potest tot modis?Respondeo, pauci intellexerunt quid sibi Galenus uoluerit: ille enim diffiniuit scientiam, & non artem:& propterea rectè fecit Haliabbas:potest enim homo scire, quòd tertianæ frigida conueniunt, & hæc est procedens ex illa propositione, Contraria contrariis curantur,& erit hæc scientia:carebit tamen arte, quia nesciet, quænam sint eligenda:hoc enim docet ars,donec perueniat ad singularium operationem. At diffinitiones,(ut declaratũ est in primo de Anima 16.& antè) sumuntur per genera causarum, & ideo omnes sunt imperfectæ: perfectißima tamen omnium est ea, quæ Galeni fuit ab Herophilo sumpta, non solum quòd perfectiorem medicinæ partem complectatur,sed quòd materiam,& formam,& finem contineat. Est autem Sanum finis medici: materia autem principalis Corpus,& secunda etiam Causæ,forma autem Dispo

Diſpoſitio,quę eſt ſanitas,uel ægritudo,uel medium inter illa. Liquet autem ex his, quòd unius rei poſſunt eſſe quindecim diffinitiones, ex quibus tamen una ſola perfecta eſſe poteſt. Hoc autem dico in his, in quibus omnia genera cauſarum ſunt neceſſaria: nam quatuor ex cauſis ſingularibus ſumũtur: ſex ex geminatis,quatuor per tres cauſas,& una ꝑ omnes; quæ ſola eſt perfectiſsima. Sed ſunt etiam quatuor alia genera poſita à Galeno 4.de Differentiis pulſuum,cap.2.Prima eſt, quid nomẽ ſignificet exponens: ſecunda aliquid attingit de re: tertia multo melius explicat rem: quarta puram rem docet,nulla nominis habita ratione, cùm tamen aliæ omnes mixtæ ſint.

Variantur & diffinitiones multis modis, ut declarauimus in expoſitione ſuper primum Artis medicæ:ſed præcipuè uarietatem ſumunt,cùm propriæ differentiæ non ſunt nobis in promptu, ut dicebat Auerroës 4. Cœli,in paraphraſi contra Themiſtium,Sum.3. cap.1.

CONTRADICTIO IX.

Morituri an ſint ſolis prædictionibus relinquendi.

MOrituros ſolis prædictionibus ſcilicet expoſitis relinquendos,conſulit Galenus 1. Aphor. 8. & clarius 2. Aphor. 29. recordantibus nobis,quòd deploratos non oportet curare,ſed relinquere,& morbi finem ſolum prænuntiare. Idem etiam 12. Artis cur. cap. 3. Facta prædictione ab omni medicamento egregio abſtinebis,immunemq; à calumnia te ſeruabis. At ut dictũ eſt in ſecunda Contradictione, Galenus docet 10. Artis curatiuæ 10. manum laboranti hectico tertiæ ſpeciei admouere: quamuis omnino ex eo morbo euadere nõ queat:ſed ad ſummũ in ſenii talẽ poſsit trãſire. Oportet etiã ut uideo mortẽ in his prædicere: at cùm de acutis loquatur,illa omnino certa nõ eſſe uidetur,dicẽte Hippocrate 2. Aphor. 19. acutorũ morborũ nõ omnino eſſe certas pronuntiationes ſalutis aut mortis. Accedit quod Princeps dicit 4. quarti trac. 2. cap. 10. in fine: Et in his præmiſſa prædictione, incipiemus à curatione: quia ſæpenumero aliqui ſanãtur abſq; ſpe ulla exiſtẽtes mirabiliter. Deinde ſubiungit exẽpla illorum,à quibus uterus totus excidit, & quorũ parte iecoris præciſa uita ſuperſtes manſit. Quidã dixerunt,dictũ illud intelligendũ de his, qui breui ſint morituri:talis autẽ Hecticus diu poteſt ſuperuiuere. Iſta reſponſio eſt apparẽs,ſed nõ uera:nam Hydrops pernicioſa,in qua nulla ſpes eſt ſalutis, curãda erit à medico:uelut ſi aſclites,à ſcirrho iecoris iam confirmato originẽ ducẽs,hominẽ teneat:ſic & carcinoma confirmatũ,& oſsi magno uel pectori hęrẽs:& talia,quæ omni[illegible]Galenus neglıgere uidetur.nã ſubiicit, Palam ad uix ſanabilia,nun[illegible]e ſanari nequeunt ulcera: & ſi in 4. de Medicamentis ſecundũ genera ca[illegible]. 11. dicat, Ad canceroſa ulcera: non

carcinomata intelligit, ſed in quibus corrupta caro eſt.quod ipſe declarat in ſerie uerborum eueſtigio,cùm chironia illis iungat:quãquam nec apud Galenum impoſsibile omnino uideatur cancri ulcus recẽs curare : nam de carcinomate nondũ abrupto,haud dubiũ eſt,ſi modò initiũ duxerit.Ergo duo neceſſaria uidẽtur ad hoc,ut rectè medicus manũ morbo letali admouiſſe uideatur: Primũ,ut diu ille ſuperuiuere poſsit.Secundũ, ut formam aliã mitioris morbi auxilio medici adipiſcatur. Tum uerò & id præmiſſa prædictione fieri debet,ut Galenus dicebat 10. Artis curatiuæ. In acutis autem morbis nõ omnino certã præſenſionẽ Galenus interpretatur, quia non de omnibus.Confirmat hoc experimentũ Galeni in libro de Prædictione cap. 11. & 13. & 14. tum etiã ratio,multis enim uetulis, eſſent medici inferiores:quod an falſum ſit neſcio : Hippocratis tamẽ ſentẽtia prorſus indignũ haberi debet. Saltem igitur ad propria ſigna referendum erit, nõ cõmunia,eaq; inuicta:& profligata partiũ altera,natura illius,uel morbo.Princeps autem conſiliũ nobis dat, quod altius menti debet inſidere: nam de ſagittarũ extractione ibi loquitur:unde fit, ut nõ adeo certa mors in his quæ caſu accidũt pronũtiari debeat, ut in ſponte naſcẽtibus morbis: nam ſponte naſcentes morbi,nec corpus habẽt integrum,nec cauſa carent, quæ morbo perpetuo hæreat:at qui infligũtur caſu,uel uulnere, cum corpus robuſtum alioquin inueniant,nec cauſa morbi morbo iuncta ſit:ob id fit,ut multi ex his ſanentur,qui aliàs deplorati exiſtimantur.

CONTRADICTIO X.

Lens cum acetoſis an in laterali morbo conueniat.

ET maximi quidem erroris eſt, tribuere in potu infrigidantia uehementia,uel aſtringentia,niſi in facto ex bile. Auicenna x. in trac. 5. cap. 3. in primis uerbis.Inde ſequitur oppoſitũ hac ſerie : Et cibi eorũ ſint ſicut lentes cum acetoſis.Reclamat hic illico Fuchſius, En uidete quam fidem debeatis ueſtro huic Arabi tribuere,qui quatuor in uerbis ſibi contradicit tam periculoſo, ingentiq;, ac etiam abſurdiſsimo errore. Sic ille in Paradox. 12. ſecundi libri: adducit autem multa ad oſtendendum propoſitum : quæ tamen ad duo hæc tendunt, quòd maxima pars curæ ad hoc inſtituitur in laterali morbo, ut ſputum facile fiat. Quod uerum non eſt ab initio morbi, quo in tempore Auicenna aſtringentibus uidetur uti : nam litera noua,ut patet, omnem dirimit litem, Auicennamq; à calumnia uindicat,cùm ob id iubeat nos abſtinere à lentibus & acetoſis. Sed nec ob unum uerbum tantus uir damnari debuerat, quod uel librarii,uel tranſlatoris, uel etiam culpa manus,dum aliud ſcribit quàm mens ipſa præcipiat, accidere potuit. Adde quòd tueri poſſumus, quanquam Gentilis illũ dicat de apoſtematibus loqui,hæc dixiſſe de pectoris doloribus

bus,ut titulus oſtendit. Alterum ut doceat illum ſibi contradicere. Igitur primum, quod ſupponit ex 1. Aphor. 12. nullo modo ad propoſitum eſt: aliud enim eſt ſignum naturæ, aliud opus medici. nam ſi ſputum ab initio morbum decurtat cur non maturantia emplaſtra ſtatim ab initio expedit? At dicet, nocebunt, materiam quamplurimam ad locum attrahendo. At ego dico, aſtringentia ab initio furentis materiæ ad locum impetum ſiſtent, plusq; iuuabunt materiam minuendo, quàm coctionem tardando nocebunt. Quòd uerò nitatur probare aſtringentia non conuenire, palam eſt, omnes autoritates quas adducit, loqui de materia iam concocta, quo in caſu nec Auicenna hæc dat, ſed ab initio morbi ſolum. Sed dicet, cur igitur & ſuus expoſitor Gentilis, à quo forſan hanc accepit contradictionem, nam ille eam exponendo animaduertit, illum in hoc relinquit? Reſpondeo, quoniam periculoſus eſt ſi in alia materia fiat hic error: cùm uerò ſcribamus doctis ac indoctis paſsim, ideò non ſolum recta, ſed in quibus non facile quiſque aberret, ſcribenda ſunt: ut enim in adagio, πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. ſuſpectum igitur ob ignorantium auxilium relinquit Gentilis. Conatur autem oſtendere lentem eſſe aſtringentem. Quid plura? Galenus 1. de Alimentis cap. 18. fatetur, modò ſit cocta, & non decorticata, uehementer aſtringere. At uerò decoctum eius, non ſolum non aſtringit, ſed etiam laxat: quare ſi acetoſa addantur, ut ille iubet, non aſtringet equidem, ſed bilis tantummodo furentis frenum erit. Verùm non ille ab aſtringentibus cauendum docet, ſed ab aſtringentibus frigidis. Lens autem quaſi temperata eſt inter calidum & frigidum. Oportebat ſanè omni fienti phlegmoni adhibere ab initio reprimentia: inquit enim Galenus tertio artis medicinalis, cap. 12. Prius in phlegmonibus à parte repellendum eſt, mox diſpergendum: à patiente uerò loco aſtringendo ac refrigerando repellemus. ergo cum pectus reſpirationis ſit inſtrumentum, calefacientibus ac mollientibus indiget. ob id igitur Princeps ſolum ante initium phlegmonis dum dolet, ſed & in calido morbo modicà refrigerantibus, tamen moderate etiam aſtringentibus, nec niſi etiam emendatis utitur: unde artis ſummum, ubi error maximus eſſe credebatur oſtenditur. Nemo autem ignorat quæcunque ad faſtigium ſubtilitatis perueniunt, plus ad oſtentationem artis, quàm ad exercitationem pertinere: nam neque Galenus illa ſua ad animi deliquium uenæ ſectione uti nos ſuadet, nec in uentoſis, ut aiunt, doloribus cucurbitula, ſed melioribus memoratis, utitur ſecurioribus. At uerò neceſsitatem libri Auicennæ quiſque ad medendi uſum intelligit, ob iudicii illius grauitatē, & librorū qui ex Galeno iam perierunt, caſum: nam neque Galenus mutilus & ſparſus ad promptam medendi opportunitatem aptus eſt: nec Paulus aut Aëtius neceſſaria omnia collegerunt: & ſi

quisquam nunc etiam aggrediatur id facere, ut in eundem librum omnia ex Galeno medicæ artis præcepta in unum conferat: præter id quod utilissima Arabum experimenta prætermittere cogetur, totamq; librorum qui ad Auicennam peruenerunt, ad nos autem non peruenerunt Galeni doctrinam, easdem quas Auicennæ liber patietur difficultates.

CONTRADICTIO XI.

Medicina an tota tradatur in libro Artis medicæ.

GAlenus in prooemio Artis medicæ uidetur polliceri se totam artem modo diffinitiuo traditurum, quod tamen non facit: nam de Elementis, & de Humoribus, tum etiam de Dissectione nihil dicit in eo libro. Respondeo, dissectio traditur ordine diffinitiuo etiam in aliis, & non est proprie scientia, sed ars: est etiam prolixa tractatio, quam nemo recte in compendium reducat. qui uerò conati sunt hoc facere, nulla in parte magis peccauerunt aberrantes & confundentes. quamuis nullos alios minus quàm Galenum deceret hoc facere, cùm in multis aliis libris eam scripsisset. Sunt & qui existiment eam non esse medicinæ partem: tum quòd belluis etiam communis sit, tum quòd medicinam ob id scientiam esse fateri cogantur. Humores & Elementa sæpius recenset, quamuis nullam de his propriam tractationem faciat: hoc autem in his sufficit, quando in talibus hæc tractatio futura sit breuissima. Sed si modo insufficiens non est, dicendum est, Medicinam scientiam esse, cùm traduntur humores, elementa, dissectio: hæc autem præterire licet, cùm sub artis modo, non scientiæ, ut in arte medica fit, pertractatur. Quamobrem ut Galenum à calumnia uindicemus, medicinam esse scientiam fateri necessarium est.

CONTRADICTIO XII.

Insensibilis in qualitate mutatio an detur.

INsensibilem prorsus mutationem refugere uidetur cùm Philosopho Auerroës 8. Physicæ auscultationis t. & Con. 23. seu mauis dicere sectione. Et fundamentum huius opinionis triplex est: Primum, si daretur (gratia exempli) ut gutta lapidem cauaret sensim, sensus circa propria sensilia deciperentur: essent enim omnia in perpetua mutatione, cùm tamen quiescere uideantur. haud uerò conuenit, ut natura sensus nostros sic finxerit, ut nihil certi sciant. Secunda ratio: Si quod mutatur, in actu est, infinitas partes habere non potest: nam sic actu infinitum esset, nam infinitum non nisi in his quæ potentia sunt, datur: sed quod mutatur

suis partibus actu est,dum fiunt,& dum corrumpuntur. Igitur partes has impoſsibile eſt eſſe infinitas. Tertia: Omne infinitum pertranſitur uel nunquam,uel in tempore infinito:ſed lapis cauus fit:igitur pars quæ exciditur non habet infinitas partes. At Galenus longè aliter cenſet, nam 1. de Locis affectis,cap.2.iuxta finem,& ipſe guttæ lapidem cauantis exemplum inducens,inquit:Si mille guttis lapis ſenſibili parte excauatur: aut præcedentes præparant,aut excauãt & ipſæ,aut nihil omnino operantur: ſi nihil operantur præcedentes, nec ultima, quæ illis æqualis eſt robore, non ſuperior:ſi excauant,nec niſi ſub milleſima, ut ita dicam, uel ultima gutta ſentitur cauitas:luce clarius eſt,inſenſibilem priorum fuiſſe operationem:quod demonſtrare uolumus. At de præparatione nihil dixit, nec ibi, nec 3. de Temperamentis, cap. 4. quod tamen maximè erat opportunum cùm ad id refugiant Peripatetici. Conati ſunt quidam Galeni rationem confirmare:nam alia non uidetur qualitas addi poſſe à præcedentibus aquæ ſtillis,quàm quæ aquæ conueniat:at ſi ſaxum aquæ immittas uel per annum,non excauatur: quod tamen falſum eſt,ſi in fluentem imponatur:motu enim & aqua longe plus minuitur, quàm ex gutta aſsiduè cadente. At non animaduertunt quid in medium ualidius afferat Galenus contra Philoſophum:quamuis illum nõ uidiſſe ea in parte eum exiſtimem:nam longè acrius ſolet inuehi ubi aduerſus placita Peripateticorum diſputat.Igitur hoc eſt illius fermè argumentum:quanquàm ſeriem uerborum inſpicienti opportunius ibi pro cõcluſione ponatur. Fit eroſio adeò leuis in uiſceribus,ut eam homo non ſentiat:ualidam tamen eroſionem ſentit: idẽ ſit de caliditate: quare & eroſio & caliditas cauſæ dici debent,quæ ſenſum tactus mouere poſsint, & tamen præ paruitate fallunt. Igitur multò magis in cæteris ſenſibus,qui tactu minus certi ſunt,contingit hoc.Inde 3.de Temperamẽtis ſubiecit.Si omnes has paruas noxas ſenſus ſentire cogeretur,quid aliud pateremur,quàm ſempiternæ, ut dici ſolet, dogma paſsionis? Ergo ſenſus propter res ipſas inuentos Galenus uult:ut ſcilicet,cùm aliquid excelleret,quod uel prodeſſe,uel nocere poſſet,ſentiretur. Ariſtoteles autem propter ſenſum uidetur rerum ordinem conſtituiſſe:ut quia ſenſus,non quantamcunq; minimam rem aſſequi poteſt,ideò nec res ipſæ ad quantamcũq; paruitatẽ ſcindi poſſunt:ſed ueluti cùm Epicureis ſentiat per minima ipſa mutationes fiant. Et quanquàm rationes Philoſophi acutiores uideãtur,opinio tamen Galeni magis conſentit his,quæ apparent.nam multa uidemus quæ ſenſim adeò permutantur,ut homo non ea percipiat, ut filii incrementum coram matre: quod etſi lateat eam per ſingulas partes, non tamen latet poſtquàm multum creuerit.& hæc eſt cauſa quòd abſentes,id melius agnoſcunt.Infinita facile pro Galeno eſſet adducere experimenta: ratio tamen illa prima, non

multum uidetur pro Galeno facere:nam,ut dixi,Philosophus diceret,excauari lapidem in aqua:adesse etiam humidam præparationē per quam à lapide pars illa celerius disiungeretur:tertiò, quòd difficilius posset reprehendi si dicas,partes minimi quæ,dū est iunctū lapidi,actu sunt, separari ab aliis circumiacentiū minimorū partibus, sic tamen ut illud minimum non fateamur partes habere quæ per se esse posśint: nec tamen illæ erunt infinitæ,sed tot,quot minima, quę minimū in lapide ipso tangunt: hoc enim necessarium est,non solum uerum, apud illos qui hæc minima ponunt.Quidam conati sunt illos concordare. Alii quidem sic:Insensibile duplex, aliud quod adeò paruum est, ut etiam per se sumptum quouis modo,sentiri ob suam paruitatem non potest:aliud quod quanquàm per se posset sentiri, comparatum tamen ei cui adiicitur,uel à quo aufertur, nequit:ut granum frumenti quod nō adeò paruum est,quin percipiatur, additum tamen aceruo magno,non sentitur,nec oculus differentiam posterioris acerui à priore agnoscit: primum igitur insensibile negat Philosophus dari,nec Galenus illud concedit:nō tamen negat Philosophus dari hoc insensibile,quod fit per comparationem:& hoc est quod Galenus ponit.Et ideo pueri crementum est sensibile primo modo,quod per se posset agnosci à sensu,ut granum illud frumenti seorsum:non tamen in comparatione ad puerum.

Alii dicunt,quòd mutationes istæ apud Philosophum fiunt per sensibilia in actu:quia sensus decipi non debet:uerùm ut motus posśit uerè dici continuus,fit per insensibilia in potentia:& hanc mutationem Galenus uocat insensibilem:& sic discordia est solum in uerbis & nomine insensibilis, non ex re. Sed ista opinio non concordat illos, nam Galenus uult, quòd in actu prima gutta aliquid excauauerit quod insensibile sit ob paruitatem,& in hoc differt à Philosopho,qui nihil ponit excauatum, quia non sentitur:quare esse excauatum lapidem,& non esse,iam sunt contraria:contraria etiam sunt illud minimum non sentiri,& ubi ponatur sentiri,igitur Galenus in duobus contradiceret Philosopho. Contra primam argumentantur quidam:quia Galenus in 3.de Temperamētis dicit:Qualitatem acquisitam adeo leuem esse,ut non sentiatur: igitur cùm illa mutatio absoluta sit,patet Philosophum illam non concessurum. Responsio ad hoc clara est, Quicquid sit de Auerroë, Philosophus mutationem in qualitate non per minima, sed & ipsam insensibilem statuit, comparatione ad uehementiam habita,non autem ad subiectum. Verba eius subiungam ex loco illo: ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀλλοιώσεως ὁποιασοῦν. οὐ γὰρ εἰ μεῖζον εἰς ἄπειρον τὸ ἀλλοιούμενον, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀλλοίωσις, ἀλλ' ἀθρόα γίνεται πολλάκις ὥσπερ ἡ πῆξις.Idest:Similiter autem & in qualitatum mutatione obseruandum est: non enim si quod qualitatem acquirit in infinitum

potest

poteſt diuidi,propter hoc & ipſa qualitatis inductio : ſed confertim fit ſæpenumero,ut congelatio. Quis non uidet ex exemplo, ſi uerba non adeo illi clarent,intelligere Philoſophum,acquiſitionem per ſubiecti partes ſimul fieri minimas,non autem reſpectu qualitatis : nam glacies fit in magna aquæ parte ſimul,etſi forma illa in quacunq; minima parte nō ſimul, ſed ſenſim inducatur. Inde ex hoc errore obortæ tot difficultates:unde etiam ſibi his,quæ in ſexto eiuſdem operis dixerat, contradicere uidebatur.Ergo ſi uerba ad qualitatem ipſam referantur,quis non uidet, exemplum eſſe falſum? quis enim unquam uidit repentinam congelationem humidorum? at magnæ partis ſimul quotidie uidemus. Quare in utraq; cauſa Galenus ad unguem Philoſopho concors eſt : nam inductio qualitatum,quo ad uim, continua eſt,& ab inſenſibili auctione procedit : quo ad ſubiectum certam neceſſariò occupat quantitatem, quam minimum eius rei appellamus:ſeorſum quidem ſemper ſenſibilem,in comparatione autem totius,cuius eſt pars,perſæpe inſenſibilem.

CONTRADICTIO XIII.

Hippocrates dogmaticus fuit.

HIppocratem autorem huius libri dogmaticū eſſe in tota hac oſtendetur commentatione. 1. Aphor. 1. Oppoſitum in Introductorio, cap.4.Rationalis ſectæ princeps fuit Hippocrates : Methodicam Themiſon Laodiceus Syrius incepit, abſoluit Theſſalus Trallianus. In libro etiam de Optima ſecta ad Traſibulum,cap.4.oſtendit eas eſſe tres,Dogmaticam,Empiricam,& Rationalem.poſt hęc à cap.13.uſq; ad finem libri, Methodicam,ſeu Dogmaticā oppugnat : maximè autem cap.17.ex Hippocratis uerbis.Igitur Hippocrates non fuit Dogmaticus,aliter damnaret proprium magiſtrum, & etiam ex propriis illius dictis. Hoc autem non ibi ſolùm,ſed deinceps ſæpe,uſq; ad totius libri calcem.Plurimæ aliȩ ſunt autoritates,quæ id clarius luce oſtendunt,per libros Galeni ſparſæ. Solutio igitur ex libro de Sectis,ad eos qui introducuntur,cap.2.& 13.habetur. In priore enim oſtendit duas fuiſſe antiquiſsimas ſectas : Empiricam, & Rationalem, ſeu Dogmaticam : nam ſic tunc appellabatur,cuius ut dixi Hippocrates princeps extiterat.Quare dictum in Aphoriſmis inuiolatum manet.in cap.13.declarat his duabus poſt longum tempus ſucceſsiſſe Methodicam : quæ etſi cum Rationali & Dogmatica in ſignificati propinquitate conueniret, re tamen ab illis non minus quàm Empirica differt. Igitur Rationalis & Dogmatica una eſt, ſecunda Empirica,tertia autem Methodica illis poſterior. Cùm uerò antiquum eſſet nomen Rationalis ſectæ λογικὴ, & illi tamen qui eam ſectabantur Δογματικοὶ uocabantur, ita ut aliud eſſet nomen ſectæ,aliud ſectatorum:ob hoc,quæ una erat,duo nomi

nomina ſortita eſt. Improprie igitur dixeris Sectam dogmaticam, uel Medicos rationales: proprie uerò Sectam rationalem, & medicos dogmaticos. Hæc igitur non tam eſt dicenda contradictio, quàm declaratio confuſionis horum nominum.

CONTRADICTIO XIIII.

An continens, ſeu coniuncta cauſa detur.

TRes ſunt cauſæ diſpoſitionum corporis, Primitiuæ, Antecedentes, Coniunctæ: ſecunda primi, doct.2. ſummæ primæ cap. 1. & Ioannitius in Iſagogis idem confirmat, cęteris fermè omnes Arabes: unde Auerroës primo canticæ Commento 176. Cauſæ duplici genere continentur: aliæ quidem exteriores, quæ & primitiuæ uocantur: aliæ internæ. & harum quæ remotæ ſunt à morbo, uocantur antecedentes: quæ uerò illi ſunt proximæ, intellige ut nihil ſit intermedium, uocantur coniunctæ. Et in Commento ſequente oſtendit ſecundam differentiam antecedentium, & coniunctarum: nam ſublata coniuncta aufertur morbus: ut ablata putredine, febris: ſublata autem antecedente, puta humorum multitudine, quæ eſt cauſa obſtructionis, inde prohibitæ tranſpirationis, inde putredinis, non aufertur febris: quoniam coniuncta manet, antecedente ſublata. Galenus etiam in Introductorio cap. 8. (nam cum eruditis uiris ego certans, meum inſcitiæ teſtimonium non dimittam: tarde enim accedens ad diſciplinas, difficulter dicta ueterum reperio, niſi caput, ſeu ſectio adiungatur. Non me præterit, non eſſe hoc claſsicorum uirorum exemplum: ſed poſtquàm illos æquare ingenii felicitate, & autoritate non poſſum, liceat uel mihi & in hoc ab eis diſcedere: pręſertim ductore Alciato, qui & ipſe puto aliqua cauſa honeſtiore inductus, non ciuilem legem, nec codicem, ſed ad unguem locum adiungit: quanquàm is è regione perſæpe, ego uero cui non tam proſpera ſcribēdi occaſio affulſit, quæ nunc corrigo ſic emittam; ſi in poſterum reliqua emendandi tam bona Principum noſtrorum gratia, ac liberalitate, fortuna detur, qualem plures experiuntur, meliorem forte illis ordinem ſubiiciam: neq; enim obſcurum eſt ignotos homines, etiam rudi minerua ſcribere ſolere) quinq; cauſarum genera refert: Continentes, ut ſpina ac telum: quibus poſitis morbus neceſſario adeſt, ſublatis autem aufertur. Præcedentes, ſeu Internæ, quæ ab euidentibus uel præparantur, uel adiuuantur: ut plenitudo, quæ ex nimio alimento fit. Porrò Euidentes uocat, quæ Græcis dicuntur Procatarcticæ, uel Antegreſſæ, quæ cùm aduerſam ualitudinem crearunt, ſeparantur: ut frigus, & nimia exercitatio. Concauſæ, quas Cræci Synætia, quæ morbum creant ſimul iunctæ, cùm quælibet tamen per ſe ſufficeret: ut ad urinæ ſuppreſsionem lapis, & ueſicæ inflammatio. Auxiliares, quæ per ſe neque-

queunt, ſed aliis iunctæ ualent morbum gignere: uelut libido articulari morbo, cauſa eſt Auxiliaris. Manifeſtum eſt igitur, quonam pacto plura ſint etiam tribus cauſarum genera: ſed etſi uelimus, Adiuuantes & Concauſas, per tria illa cõmodè diſtribuemus: erunt enim omnes uel Continẽtes, uel Præcedentes, uel Antegreſſæ illarum ſingulæ. Meminit & Continentium cauſarum autor libri de Diffinitionibus, exemplum dans de ueſicæ lapide: nam eo exiſtente, morbus adeſt: ſublato, tollitur. Inde etiam 7. Aphor. 30. ſuper illud: Quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt, iis ex capite pituita defluit: Galenus oſtendens, nõ omnino hoc certum eſſe, aliã cauſam aſsignat, quę eſt, ut uaſa quę ad uentriculũ ꝑueniũt, talem humorem ſpumoſum effundant in ipſum. Volens autem generalẽ quendam modũ huius ſymptomatis oſtendere, ſubiicit: Fieret enim quãdoq; & in ipſo uentriculo unam habens, ut quiſpiam diceret, cauſam contentiuam, quomodocunq; excernatur aut fiat, antecedentes uerò plures. Eſt autẽ huius pituitæ cauſa contentiua, flatuoſus ſpiritus. Clarũ eſt quid ſint, & quomodo diſtinguantur, illum ibi planè oſtendere. In libro etiam contra Iulianum, continentem cauſam morbi dari docuit: uerùm cùm illam negaret hoc argumento Aſclepiades, Continens cauſa eſt, qua ſublata tollitur morbus: ſed ſublata multitudine perſæpe morbus relinquitur: non eſt igitur ipſius morbi cauſa continens plenitudo. Reſpondet ad hoc Galenus, (nam iuxta mediũ paulò pòſt hæc diſputatio exoritur) Membrum quod plenitudine laborat, ea ſublata penitus ſanitati reſtitui. Inde hanc ſubiicit ſententiam, ut paucioribus eam uerbis explicem: Diximus alibi de continentibus cauſis ſecundum Stoicorum opinionem, quorum tam nomen, quàm res ipſa inuentum eſt: nec rectè illo nomine uti recentiores medicos: nos tamẽ, ne de nominibus litigemus, illas ut ſic nominentur cõcedere: nõ quòd aliquid ſint eorũ, quæ uere ſunt: ſed quæ in ſola tantum cõſiſtãt generatione. Inde cõcludit, multos ſanata multitudine protinus curatos eſſe, ut hãc cauſam nemo poſsit negare: primò etiã de cauſis pulſuũ cap. I. Quia uariat uſum pulſus, cauſa externa, intercedẽtibus aliis præcedẽtibus, cùm hic una cõtinẽs ſit cauſa pulſus, etiam ipſos pulſus immutat: neque enim ulla poſsit cõtinẽs cauſa immutari, ut cõſtans maneat effectus. Qui uertit, dum ſolœciſmum admittit, corrupit ſenſum: cùm uſus pulſus ſeu χϱεῖα cauſa ſit cõtinẽs. Ego neceſsitatẽ, uel indigẽtiã potius uerterẽ. ibi igitur cõtinẽtis cauſæ pulſus & reliquorũ duorum generum, ſatis apertè, dum quis etiã febre correptus eſt, meminit. In libro etiã de Renum affectibus, in fine, dixit, Et ſi animus erat tractare de quibuſdam, puta, an lapis ſit cauſa uel morbus: etſi cauſa, an cõiuncta, uel præincipiẽs. unde illã in facto morbo uidetur admittere. 2. etiã de Symptomatũ cauſis, cap. 2. & tremoris, & palpitationis manifeſtius cauſam oſtẽdit cõtinentẽ: äẽr enim

inclusus quàm diu durat palpitationẽ facit:sublato eo, tollitur palpitatio igitur ex diffinitione cõiunctæ causæ intentũ sequitur. illã autẽ infrà docebimus ex Galeno. Idẽ de horrore rigoreq;. Galenus quoq; in libello de Historia Philosophorũ causæ cõtinentis meminit cap.de principii & causæ differẽtia. & rursus 2. Art.curat.cap.4.& alibi tum 10. Ar.cur.cap.10.& 1. super 3. Epidem.cap.2.cùm itaq; tremores habeãt causam, ut ita dicam cõtinentẽ,uiriũ imbecillitatẽ. & in 4.eiusdẽ libri cõmẽto, docet eos, quòd dum fiunt etiã sunt affectus ut cõuulsionẽ,tremorẽ, & alia eiusmodi plura. & in libro de multitudine,cap.3.& clarius 4. multa de continẽte causa disseruit. At uerò nec in cõtrariũ pauca adduci solẽt: nam illud aduersus Asclepiadẽ,primo,ostẽdit factorũ morborũ nullã esse causam continẽtem. quæ etiã sententia uidetur excipi à Galeno 2. Aphor.22.Fientiũ morborũ cura est causæ remotio,factorũ autẽ ipsius morbi. Quòd si continens causa in factis detur,duabus curis necessario opus erit. primo etiam Artis curatiuæ cap.8. Quartũ uerò ab his genus statuito quod sit morbi causarum:atq; harũ,quæ quidẽ in ipso animalis corpore consistũt,antecedens nominet:quæ extra primitiuũ.Idẽ fermè in libro de Causis morborũ,cap. 2.in fine,cuius seriei initiũ est,Rursus igitur: ostendit tantum duo genera causarũ præincipientiũ,seu externarũ,seu primarũ,& antecedentiũ. idem & in de Causis procatarcticis. Decebat autẽ Galenũ in his tribus locis meminisse cõtinentiũ causarũ.In primo,ob curã quæ illis debetur: in secũdo, quòd de causis sit propria pertractatio:in tertio, ut rectè primitiuæ causæ ab aliis omnibus disiungerentur. In Aphorismo quid attinebat Galeno distinctionem afferre fientiũ morborũ, & eorum qui iam facti essent, curamq; diuersam iniungere,si omnes morbi causis cõtinẽtibus iuncti sunt? In libro etiã de Multitudine,cùm reliqua duo genera attigisset,cõtinẽtiũ nõ meminit.in 3.etiã Artis medicinalis libro,cap.5.cui titulus est, de Solutione continui,in fine,Galenus docet tria causarũ genera: quoddã quo intemperies iam facta curatur,& uocatur Curatiuũ. Secundũ, quo quæ nõdum inducta est,prohibetur: & hoc duplex,aliud Conseruantium, aliud Præseruantiũ.Tertiũ genus quod fienti conuenit, mixtũ ex præseruatiuo & curatiuo genere: Iam enim (inquit) factũ morbũ curare oportet:sed eũ qui nondũ adest,futurus tamẽ est,prohibere cõuenit ab ea,ne fiat,quæ est in corpore causa: eius autẽ qui adhuc fit,quod factum est curare expedit: quod uerò futurũ est,prohibere ne fiat. Manifestũ est ex his, causam ab effectu separari posse,affectũ uerò ipsum sine causa curari debere. Quod si cõtinẽs morbi iam facti causa assignetur,dupliciter peccabit Galenus:primò quòd nõ solũ morbũ iam factũ curare expedit,sed etiam causam: nec ullũ erit inter fientẽ morbum,factumq; discrimẽ medico, cùm duplici in utroq; auxilio indigeat,8. etiã Artis curatiuæ, cap.1. Itaq; si iam præsens febris

febris est,causa quæ eam excitauerit desiit, huic tantū sanandæ cōsiliū dirigetur,ut refrigeretur. At si in generatione adhuc est febris, causa quæ eam accēdit,submouēda est:sin pars eius est genita,pars uerò adhuc gignitur,utriq; consulendū est,primò causam subducendo,deinde extinguēdo, quæ ab illa facta est febrē. & II. eiusdē cap.10.in initio: Ergo qui febrē curare uolet,necesse est putredinē inhibeat.Ita duæ indicationes se exhibēt, altera à putredine,altera à febre.At à febre rursus duæ:altera ut febris portio,quæ iam accensa est,curetur:altera,ut quæ in generatione ipsa est, inhibeatur.Rursus à putredine duæ erunt indicationes: prima,ut quod putredinis iam factū est,sanes:secūda,ut quod in generatione adhuc est, prohibeas.Porrò quod in generatione est,id perspiratio impedita gignit. Nihil enim prohibet sic illam nominare clarioris doctrinæ gratia. Ita ab hac aliæ duæ indicationes nascētur:altera,ut retentū iam uacuetur: reliqua,ut quod retinendū est,prohibeatur.Si igitur putredo febris causa est coniuncta,haud indiget depulsa putredine refrigeratione ulla: nāq; ex cōiunctæ, seu cōtinentis causæ diffinitione liquet,sublata causa effectum tolli. Quin etiā idem cap.4.eiusdē libri,Quæ igitur ex tali affectu febris exoritur, necesse est synochon,id est continentē esse.Nec fieri potest,ut ea sanetur,nisi prius inhibita sit putredo.Ea uerò manente,causa inhiberi nequit: quare summouenda prius est causa, si modò ipsa putredo sit prior, mox post ipsam febris sanari debet. in libro etiā de Differentiis symptom. cap. 1.in ultimis uerbis inquit, quin etiā præcedentes in corpore animalis morbū causæ symptomata dicūtur: nec meminit cōiunctæ ibi. Hæc Fuchsius, & Brasauolus contra Montuum scribunt:quæ quidem ego, cùm hos modestos homines,preter etiā eruditionem agnoscam,atq; citra omnem adulationē in magna huius ætatis labe, raros, non conabor euertere: sed tamen inquirendæ ueritatis gratia,dubia quædam circa hæc mouebo: admonēs, lectorem ut posit & quæ Conciliator ipse differentia 159. scripsit, quanquam obiter,& ualde pauca,considerare.

Duo igitur à me uidenda sunt:primū, an Galenus hanc causam adesse morbis crediderit:secundū,an & si Galenus,ut ipse testatur,uitādi sophismatis gratia,uel studio antiquis cōtradicendi,quo ad immoderantiā usq; tenebatur,illam negauerit:an forsan tamē necesse sit eam admittere? Neque enim in hoc recentioribus, quod sæpius testatus sum, faueo: quibus sufficit dixisse,hoc Galenus affirmat: nanq; si sic Vesalius fecisset, utiq; multa quæ in lucem prodierunt,laterent. Certum est autem etiam illum in rationibus & clarissimis rebus defecisse, quod nos mox subiungemus:uelut cùm hominem uel æqualem dixit esse inter elementorum excessum,uel illorū æqualitati ualde uicinum: cùm & secum Auerroës ipse deliret.Homines igitur sunt: si ratio uel experimentum manifestum ob-

 stet,

ſtet,etiam ſi nullus aduerſetur,eos relinquam. Nunc autem in hac cauſa ex una parte Galenum,non ſatis ſibi fermè conſtantem,habemus:ex altera Arabes omnes in unum conſentientes: num igitur rem obiter tantam tractabimus?pro cauſa tamen illud adducũt,etiam præter Galeni autoritatem,putredine ſublata febrem relinqui,uaporibus illã fouentibus: quare non eſſe ullam continentem cauſam,ex eius generis cauſæ diffinitione. Braſauolus ex Leoniceno illam admittit, ſententia Aphor. duorum iam recitatorum, & quæ etiam in libro aduerſus Iulianum profertur adductus: uerùm in fientibus morbis,in factis autem negat omnino.

Ergo primo de Symptomatũ cauſis, cap.2. parũ ante medium, inquit: Quippe laxitatis generandæ cauſa (ut ſic dicã coniunctæ) tenſio eſt tunicæ rhagoidis. Hic ſymptoma habemus uitiũ uidendi morbum latitudinẽ pupillę,qui cauſa eſt ſymptomatis.Laxitatis,ſeu latitudinis,quę eſt morbus,cõiunctã & adæquatam cauſam,qua poſita ponitur, ablata aufertur, tenſionem rhagoidis tunicæ.Sed dices, Cur ergo dixit (ut ſic dicam) coniuncta, & non abſoluto liberoq; ſermone?nam & Græcè habetur: ὡς ἂν εἴπῃ τις, ut quis dixerit.igitur nomen potius quàm rem reformidare uiſus eſt. Sed ſunt qui reconciliare Auicennam Galeno conantur: dicentes, per cauſam coniunctam utrunq; eum intellexiſſe,quæ medio caret. Auicenna ſic illam definiente, ſecunda primi doc.2.cap.1.Galeno autẽ in primo de locis,cap. 2. dicente, ignem eſſe cauſam uſtæ partis, qua ſeparata, quieſcit affectus:aſsiſtente,præſens eſt:ut gladiũ etiã uulneris. Igitur propinquiſsimã innelligit,non quæ coæquetur, nam ſublato gladio, manet uulnus:& igne,uſtionis noxa.Ergo ſic dabitur 2. etiam de Natura humana,Com.1.repletio non eſt morbi cauſa coniuncta, quia inter illam & functionis læſionem alia media ſunt,nec ipſa per ſe ledit. Sed ſi modo ita eſt, quàm abſurda dubitatio Galeni eſſet,an detur coniuncta cauſa? cum palam ſit,in omnibus morbis eam eſſe neceſſariam, ſi per coniunctam cauſam eam,quæ medio nullo hæret morbo,intelligamus: nam talẽ in omni eſſe neceſſe eſt. In libello etiam aduerſus Iulianum, cauſam diffinit continentem,dicens:quòd eſt eã,ex qua fit aliquid,& cum ea illud idem ceſſat. Et primo de Differẽtiis ſymptom.(caput numero,nõ librũ ſignifico)inqt: ἤδη δὲ καὶ αὐτὴν τὴν μένουσαν διάθεσιν οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι πάθος. ὥσπερ καὶ τὸ πεποιηκός, οὐκ ἔτι δὲ τὸ ποιοῦν, αἴτιον. καίτοι γε οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς αἴτιον, οὔθ' ἡ μένουσα διάθεσις, ἁπλῶς ἐστι πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατά γε τὸν ἀκριβῆ λόγον, γεγονὸς μὲν πάθος ἐστὶν ὂν δὲ οὐκ ἔτι. Quod eſt: Iam autẽ & ipſum manentem affectũ Græci Morbũ uocant:quẽadmodũ & quod fecit,nõ autẽ amplius facit,cauſam. Etſi neq; hoc ſimpliciter cauſa, neque manens affectus ſimpliciter eſt morbus. Sed exquiſite loquenti, morbus eſt affectus factus, non autem qui fiat.Deinde infra ſubiungit,iuxta capitis finẽ, diligẽti diſput

diſputatione peracta,ueram morbi finitionē ſic: Morbus eſt affectus operationem abſq; medio alio uitians. Quotquot autem præcedunt affectus & ipſi per morbum operationem lædentes, tanquàm medio quodam interueniente,cauſæ dicuntur. Actionis uerò ipſius læſio Epigennema eſt, cuius genus ſymptoma:nam id eſt quicquid præter naturam accidit corpori,etiam ſi à morbo non procedat:ita tamen ut morbo,ſi adſit,poſterius ſit:nam aliter uel morbus,uel cauſa eſſet,nō ſymptoma. Ergo hæc iam à nobis permiſſa ſint tanquàm fundamenta exquirendæ ſententiæ Galeni,non ad uerba illius reſpiciens,ſed mentē potius.In quo tamen curioſos hoc ac ſibi credentes monitos uelim,pro πάθος,quod eſt paſsio & eſt genus, me morbū uertiſſe,illius ſpeciē:tū ut clarius eſſet,quia affectus confirmati morbus ſpecies eſt:quare omnis morbus iam factus eſt,ex Galeni ſententia,ſi exquiſitè morbi nomen aſſequi debet: tum etiam ut non Latinam uocem uitaremus.Igitur febris quid ſit de putrida nunc loquor interrogarem? ut uerò mihi uidetur cauſa omnino non eſt: quia primò, & abſq; medio,uitiat operationem.Eſt igitur morbus,uel ſymptoma. Nunquàm autem inueni febrem per ſe conſideratam ſymptoma, uel epigennema eſſe:quamuis in cōparatione phlegmonis, uel ulceris,talis dici poſſit.Eſt igitur febris proculdubio morbus: huius cauſa eſt putredo aliqua (dicit)ex antecedentibus,II.Artis curatiuæ,cap.9.in fine. unde iuxta medium:Sanè ſcire licet,difficile eſſe,acriq; iudicio indigens,febrem,putredinem,& effectricem cauſam,ubi ipſa ſcilicet quoq; adeſt,inter ſe conferre. Ergo inter putredinem & febrem nullum uidetur medium ſtatuendum. Sit igitur cauſa febris prima, putredo, id eſt inter quam & febrem nihil omnino ſit intermedium. Erit igitur calor ipſe in corde accenſus febris: quod & Auicenna prima quarti in febris diffinitione expreſsit, capite primo.non igitur inter febrem & calorem quicquam medium ſtatuitur. Hoc ſolùm uerò deficit putredini,ne cauſa coniuncta dici poſsit, quòd ea amota adhuc febris manet:nam hæc erat, ut dixi,ſecunda illius conditio. Amota autem putredine, adhuc febris manet, quæ refrigerantibus indiget,paſsim enim hoc Galenus declarat.Sed hic multa ſunt dubia, Vapores medii ſunt inter putredinem & febrem ex illorū ſententia,quomodo igitur putredo febris cauſa eſſe poteſt prima? Quòd ſi negas hos eſſe cauſam diſtinctam:quæro,an uapores ſint febris ipſa?certè non, imò febris eſt calor iam impreſſus ex uaporibus. Sublatis igitur uaporibus amplius febris non eſt,quod eſt ex ratione cauſæ coniunctæ. Præterea quænam febris manet amota putredine? Vel putrida:hoc autem falſum eſt, nam & ſic rurſus amouere ipſam putredinem oporteret: uel Hectica, uel Ephimera: hoc autem nihil eſt contra Auicennæ dicta. nam non hecticæ uel Ephimeræ putredinem dicit cauſam eſſe coniunctam, ſed ſolius putridæ.

Si uerò dicas, esse symptoma: nec hoc Auicennæ contradicit:nam morbum remoueri, remota causa coniuncta dicit, non autem symptomata. Rursus pro partibus putredinis,febris etiam partes sunt,hoc enim experimento liquet. Vt igitur, si ab initio pars putredinis prima remoueretur, sic etiam febris:ita tota putredine sublata,tota febris. Galenus etiam concedit,in morbis fientibus, curam esse per causæ solius ablationem: at febres putridæ sunt morbi fientes,non facti,essent enim hecticæ non amplius putridæ,quare curabuntur sublata putredine.Quod etiam Galenus uidetur fateri in libro aduersus Iulianum, cùm dixit: Quòd si liceret bilem stante febre uniuersam euacuare,tunc solueretur morbus illico, propterea prohibemur à calore febrili.Sed dices, Quid ergo Galenus uoluit, cùm dixit,duas esse ad curandum febres iam factas intentiones, quarum altera putredini,quæ prima est,altera febri, quæ posterior debetur? Respondeo,uereri Galenum ne interim calor febrilis hecticam aut colliquationem adducat.Igitur intentio ad putredinem, solum natura,non tempore,prior est,ea quæ est per refrigerãtia.Ambabus igitur simul utemur, ne ex affectu in affectum transeat.Quare præseruatiua quædam est curatio morbi,causæ autem uera,& exquisita. Quòd si ad sublatam iam putredinem calor remanens transferatur, duorum alterum necesse est esse, ut uel scilicet calor ille non sit morbus, sed symptoma,quod frequentius euenit:uel ut sit hectica:quorum neutrum Principi aduersatur.Seu igitur cura debeatur calori existenti, dum putredo adest, quæ mens uidetur esse Galeni ubiq;,in locis adductis: seu post remanenti iam febri hecticæ, seu symptomati, apparet nihil horum obstare, quin febris putridæ coniuncta causa,sit putredo ipsa:quandoquidem amota putredine,febris putrida tota tollatur.Quis enim adeò obscurè Galenum interpretabitur, ut audeat illi imponere, quòd senserit febrem manere, & adesse putridam, ex toto sublata putredine? Ergo causam huius uerisimilem quasi ille dedisse uidetur: cùm dixerit, primam intentionem ad putredinem habendam esse,secundam autem ad febrem ipsam. Sed non tempora distinxit, uerùm necessitatem: ne quis primo refrigerantibus mentem intenderet, quæ postmodum putredinem possent augere: quare ex his non difficile est uidere,quid uoluerit Galenus his in locis,quæ ab his adducuntur. Sed prætermisit nomen coniunctæ causæ;tunc ut ille fatetur suspectum, satis est rem ipsam illum præteriisse. Dixit autem de hoc diffuse ac distinctè, in libro à se scripto disputasse, quem uerisimile est ad Arabes peruenisse: quanquàm,ut plures alii,qui ad eos peruenerunt Galeni libri,nobis perierint. Neq; credendum est, cum Auicenna & cæteri in hoc Galeno non profiteantur se contradicere, hoc genus causæ somniasse. At uerò obiicies,ex primo de Differ.feb.cap.5.quòd post febrem calor quandoq; ma-

net per diem integrum, uel etiam per duos dies, ut ephimeræ ſpeciem referat. Hoc nos non negamus: ſed putridam febrem eſſe, non fatemur: quòd ſi per uapores, ut ibi Galenus concedere uidetur, ſuſtentetur: dico tunc, uapores ipſi iuxta Arabes, febris putridæ cauſa coniuncta erunt, non humor putridus: ſed nec hoc Galenus dicit, quòd humor putridus, ſed quòd putredo ipſa cauſa eſſet febris. Quamobrem ſi quis abſque affectu rem hanc expenderit, uidebit Galenum nomen continentis cauſæ potius, quàm rem ipſam declinaſſe: quanquàm & illud in his qui fiunt morbis, apertè confiteatur. Arabes uerò non nomina, ſed ſolum res curantes, Galenum ſecutos, eius rationem habuiſſe. Sed nec Fuchſius, ut uideo, autoritati 7. Aphor. reſpondet: cùm ibi Galenus morbum, non rem naturalem deſcribat, cuius ſit ea cauſa cõtinens. Sed ſymptoma eſt dicet, morbus autem ſymptomatis cauſa continens eſſe poteſt: ut etiam lapis in ueſica, difficultatis urinæ. Fateor hoc non conuincere: illud uerò ſatis eſt apertum, quencunq; poſſe Galenum Arabibus non magna cum difficultate reconciliare. Forſitan, quòd credo, aliqua his ſunt argumẽta, quibus has noſtras expoſitiones, tum rationes, poſsint euertere. Ego cùm non uideam illas, his quæ ſcripſi acquieſcam: non negans tamen aliquos eſſe forſitan morbos, ſed non putridas omnino febres, qui contentiua cauſa, cùm iam firmati ſint, careant. Verùm de hoc poſterius conſiderabimus: nunc ſatis ſit, oſtendiſſe eam quæ relinquitur febrem, ſummota putredine, putridam non eſſe: aliter non teneret Galeni argumentum. 11. Artis curatiuæ 10. Febris putrida eſt, igitur putredo, igitur prohibita tranſpiratio: nam poſt ablatam putredinem manente febre putrida, hęc omnia falsò deducentur. At dices, cur igitur factis iam morbis cura ad cauſam dirigitur? Reſpondeo, quia 2. Aphor. 22. uidebat morbos eſſe, qui omnino continente cauſa carerent, ut hecticam ipſam. De putridis autem, ſi non diuerſam à ſeipſo ibi ſententiam ſcripſit, cùm fientibus cura debeatur cauſæ, quia continens eſt, factis autem non, quia deeſt cauſa continens: putridis igitur, cùm ſanari nequeant niſi ſublata putredine, continens cauſa eſt humor putreſcens, uel putredo ipſa. Igitur quod intellexit ibi clarum eſt: putridas ſiquidem aut fieri tantum, aut partim fieri, & partim factas eſſe: quare omnibus putridis cauſa continens, uel Galeno ipſo teſte, ſemper iuncta eſt.

CONTRADICTIO XV.

Tertiana & quartana an ex toto genere ſalubres.

TErtiana febris, & quartana, tum etiam quælibet quæ ad ſolutionem peruenit, periculo uacat 4. Aphor. 43. imò dicebat Galenus, ſi tertiana longas habuerit acceſsiones, omnino uacabit periculo: ſed & ſi cum hoc duodecim horarum ſpatium non impleuerit acceſsio, breuis etiam erit.

Reddit

Reddit rationem horum:omnis morbus periculo non carens,eſt uel cum phlegmone,uel cum humorum prauitate:ſed in his ambobus, febres neceſſariũ eſt eſſe continuas:igitur quæ uacant continuitate,periculo etiam uacant.3. etiam particula primi Epidemiorum Galenus Com.4. dicebat ſuper illud:Quartana ſecuriſsima & longiſsima : quòd hoc eſt uerum merito febris,niſi aliquis tumor in ſplene adiũgatur,3.ſuper 3. Epidem.Com. 72. ſegmento 1. inquit: Scimus quòd Quartana eſt toto genere ſecuriſsima ſecundum Hippocratis mentem. Raſis tamen dicit 10.ad Almãſorem 22.quòd tertiana notha,non eſt abſq; periculo : & quæ ex pituita accidit, licet interpolata,non eſt ſecura. Auicenna etiam prima quarti tract.2.dicit, quòd Quartana coniungitur tumori ſplenis perducit ſæpe ad hydropem, & mortem. Non igitur uidentur primo omnes interpolatæ febres uacare periculo,cum tertianæ nothæ,& quartanæ quotidianæ periculum non leue minentur.Accedit, quòd non uidetur Galeni ratio in Aphoriſmo ſufficiens,cùm multi ex tumore in ſplene moriantur,iuncto quartanę febri:non igitur ſemper periculum eſt ex phlegmone,uel humorum prauitate.Reſpondeo:apud Galenũ omnis interpolata eſt ſecuriſsima:quandoquidem ſe iactet media hyeme curaſſe ſenem ſexagenarium, ac etiam natu maiorem,triplici quartana laborantem Eudemum:libro de Præcognitione cap.3.Eſt autem periculũ ſi quiſquam aberret in cura:ut de adoleſcente qui fermè ex notha tertiana obiit.1.ad Glauconem cap.8.item ubi alius adiungatur morbus, ut de quartana & tumore ſplenis. Raſis autem periculum erroris æſtimans,omnes morbos dixit non eſſe ſecuros in quibus liceret uel minimo errore ægrum periclitari.Tales igitur ſunt quotidianæ,& his minus tertianæ nothæ. Quartanas autem ſecuriores pronun tiauit,quamuis cum tumore ſplenis ſecuræ omnino dici non debeant. Sed hoc non merito febris eſt, ſed adiuncti morbi: igitur Galenus rem ipſam nudam ſpectat,Raſis euentum. Pura tamen tertiana periculo uacat,ſi non grauiter erres.Mortuus eſt tamen auunculus meus ex ea Gothardus Cardanus LXXXIIII. natus annos: alium etiam interemit inſcitia medicorum grauis,ut illum ætas.ex errore tamen non in mortem illico prolabitur:ut notha quæ in uirtutem non leuiter affligit, 1.ad Glauconem 10. ſed in notham aut duplicem tertianam tranſit.Rationes autem quas ibi Galenus adducit ad acutas referas,quæ non niſi eo modo poſſunt eſſe pernicioſæ:nam de longis ſecuri non ſumus, quòd tumor in aliquo uiſcere non ſit.Vnde 2.Aphor.19.pauci ſunt morbi diuturni in quibus nulla ſit in aliqua parte humorum craſſorum,uel lentorum,tumorem durum excitantium potius,quàm phlegmonem copia. Ergo tales ut ſolum ex intermittentibus quartanam admittunt, ſic maximè de quartana nos Galenus & Auicenna admonuerunt. Sed de quotidiana aliqua remanet dubitatio: uerùm

uerùm si modo accidit, nec antiqui animaduertisse uidentur, nec rationi esse consonum. pituita enim cum in tumorem collecta fuerit, & computruerit, necessariò sanguini admiscetur, & phlegmonem excitat, ac cum eo continuam febrem. Si autem non putrescat, in scyrrhum trãsit, & melancholicas, quamuis pituita sit, excitat febres.

CONTRADICTIO XVI.

Ossa an sentiant.

NVllum præterea ossium sentit, præter dentes, aliquid penitus. prima primi doc. 5. cap. 5. unde Galenus 16. de Vsu partiũ 2. Ossi nulli aut cartilagini, aut ligamento neruus est insertus: quoniam hæ partes nec sensu, nec motu indigent. Aristotelẽ memini me in prima Cõtradictione adduxisse, negantem ossibus sensum, tum etiam ligamentis, cum illa sub neruis comprendat. etenim hæc Cõtradictio in primæ supplementũ à nobis scribitur, quoniã digna sunt scitu, quæ hîc pertractantur. At quomodo iam ad ligamenta neruus non uenit, cùm tendones neruis ac ligamentis constẽt? ut primo de Motu musculorum iuxta principium: atq; alibi sæpius. Apparet autem & motus causa illud factum esse: quãdoquidẽ si roboris & coniunctionis merito factũ esset, os ossi firmius uel cum illo iungi poterat quàm solo ligamento: quare ligamentum ad firmitatem non solùm, sed etiã ad motũ factum uidetur. Quin etiã ossa, & ligamẽta, ac cartilagines sentire Galenus affirmat lib. de Multitudine, cap. 5. dicens: Ossa quædã sensum habẽt grauitatis: quædã uerò tum ossa, tum aliarũ partiũ sensus omnino sunt expertia, quòd ad illa neruus non ueniat. Hoc idẽ existimat Auenzoar libro 1. trac. 9. cap. 19. adducit autẽ tres, ut mihi uidetur, à paucis intellectas rationes. Prima est, quòd dentes sentiunt, qui sunt ex ossium genere: sentire autẽ per se inest partibus animalis quibus inest: & quod per se inest, omni inest, per se enim hæc est, Dens sentit: & hæc, Os sentit: quare & Omne os sentit, uera est. Item, Ossa nutriuntur & crescũt, etsi uenis careant: quare etiam sentiunt, etsi neruos non habeãt. Videtur autem mihi ratio ualida plusquam prima fronte appareat. nam 2. de Anima 31. in sensitiuo uegetatiuum, ut trigonum in tetragono: igitur in potentia est uirtus nutriens in sensibili. Vbi igitur sensibilis facultas non est, in eo quod animam habet sensibilem, ibi non est nutritio: at ossa nutriuntur, igitur uel etiam sunt sensibilia, uel duæ erunt prorsus animæ. Tertia ratio, Ossa non putrescunt, & seruantur in uiuentibus, at in mortuis corrumpuntur: hoc igitur non ex alio est, nisi quia spiritu tunc uitali, & animali, destituantur: ubi uerò animalis spiritus, ibi etiam sensus. Ergo quia his obstabant autoritas Galeni, & ratio, & experimentum, ad experimentum quidem iam respondimus: quòd duorum dolorum, qui secundũ ean-

D dem

dem partem fiunt,maior minorem obſcurat : at os lædi non poteſt, quin membrana,uel caro lædantur etiam, quæ cùm acutiſsimi ſint ſenſus, hebetem oſsis ſenſum ex toto tollunt. Autoritatem Galeni exponit, quòd ſenſerit illa parum ſentire:uelut dicimus,aliquem eſſe abſq; collo,qui collum habeat breuiſsimum:& aliquem ſine memoria,qui modicam habeat memoriam. Ad rationem uerò,quòd neruis deſtituantur,reſpondet:quòd & uenis,& arteriis:pari igitur ratione & nutritione,& innato calore: quæ tamen perabſurda ſunt:proculdubio enim augentur & uiuunt. Nec abſurda eſt omnino hęc ratio:nam uel ſentit corpus ſolū ea parte,qua neruus eſt,aut etiam his,quæ illi proxima ſunt:ſi quidem primū,oſſa nō ſentient: at nec tota cutis,non totus uentriculus,non inteſtina. Melius igitur eſt,ut quemadmodum contingit de ſolis luce, ut alia quidem per nerui præſentiam ſentiant,alia autem per uirtutem ab illo manantem: atq; hoc modo, quod dubium non eſt apud me,oſſa ſentiunt : animam enim habent, aut facultatem eadem ratione ſentientem,qua & nutrientem:& hæc fuit Galeni ſententia,ut dixi,libro de Multitudine.Galenus tamen in 9. de Dogmate Hippoc. & Platonis, non procul à fine, oſtendit, cùm plura ſint quàm trecenta oſſa in homine,ad ſingula uenam pro nutritione deriuari. Sed,ut diximus,uena quidem ad os ipſum bene deducitur, at in os non penetrat,penetrat tamen illius contentum ac ſanguis:ſic ex arteriarum proximarum ui,color:atq; eodem modo etiam ſenſus. Sed non eodem modo apud medicos ueritas,quo apud Philoſophos ſpectanda eſt: nam medicus rectè dicet, atque utilius oſſa non ſentiunt:cum ſi dicat oſſa ſentiunt, nec animaduertat oſsium ſenſum parum & rarò percipi, integra exiſtimabit ſæpe oſſa,quæ ſint corrupta,uel fracta.Recte igitur Galenus dixit,oſſa nō ſentire : utilitati conſulens operis. uerè etiam Auenzoar, cùm dixit ea ſentire,ſunt enim animata. Ariſtoteles autem terrea non ſentire dixit,uel quia non omnino ſentiant ut pili,uel parum admodum ut oſſa. Galenus autem ad ligamenta non uenire neruos docuit, quoniam quædam eis carent. nam non ob ligamēta neruus tranſmittitur:ſed tendines fiunt, ne os ab oſſe citra ſenſum ſeparetur : at ligamentorum ſubſtantia cùm dura ſit, ſenſum uix ullum admittit:neruea tamen tendinis pars ſenſu prædita eſt.

CONTRADICTIO XVII.

Dolor an ſentiatur.

DElectatio & dolor omnibus ſenſibus contingunt, non tamen pari euidentia : ſed in oculis minus quàm in cæteris euidenter : in tactu autem & guſtu ualde manifeſtè : ab iis deinceps in odoratu & poſt hoc in auditu primo de Cauſis ſymptomatum cap.6.inde etiam probat Platonis

dict

dictum,in Timæo,quod est, uiolenta passio quæ præter naturam est,cum simul multa & celeriter fit,dolorem infert.Et iterum infrà:Reditus ad naturam simul & celeriter eius quod iam diuelli cœperat, uoluptatē affert. Quo fit,ut Galenus dolorem esse quandam speciem sensus uelit, sicut & uoluptatem,non autem sensus obiectum: nam causam sensus iam exponit,ut quòd diuellatur,uel ad naturalem redeat dispositionem.Esse etiam in omnibus sensibus,hoc manifestè declarat, non posse esse obiectū sensus alicuius:id enim luce clarius est.& 2.de Locis cap.2.ut dolor est tristis sensus,sic uoluptas est blandus. Et 2.de Generatione & corruptione Philosophus 7. & 8. declarans quæ tactus sint obiecta,non enumerat dolorem: sed primas qualitates,tum graue,durum,aridum, asperum, crassum cum suis contrariis.Rationes etiam non leues hoc declarant:Prima, necesse esset ut sensibile positum supra sensum,sentiretur:nam dolor si sentitur in neruo, cùm sit in eo ipso,manifestum est sensibili posito supra sensum,fieri sensationem: quod est contra Philosophum 2. de Anima 116. Item, necessariæ essent duæ sensationes:prima,qua causa doloris sentiretur,puta frigus: altera,qua dolor: aliter oporteret confiteri, quòd frigido tanquam obiecto tactus approximato tactui,ut conuenit, non tamen proueniret operatio sensibilis in sensum.Item,sic esset sensus absq; sua causa: quia doloris causa iam non sentitur.Tertia ratio,Dolor est tristis quædam sensatio,igitur sensatio non potest sentiri:aliter sensus esset ut intellectus,qui suum intelligendi actum intelligit.Item sensibilis proprium est, ut inquantum tale, perficiat sensum,quamuis aliquando ob magnitudinem lædat: sed nullus dolor perficit sensum,imò corrumpit illū.Item non esset necessaria phantasia in tactu, si dolor posset sentiri: at hoc contradicit Philosopho 2. de Anima 20. Assumptum declaratur ex uerbis eius: Vbi sensus, ibi contristans,& delectans: & ubi talia,est appetitus fugiendi, uel assequendi, in perfectis quidem animalibus, etiam in absentia obiecti: in imperfectis autem præsente obiecto ipso.Vnde cauda lacertæ dum est præcisa, dolet: & nititur excutere dolorem illum. Et talis appetentia, phantasia, seu imaginatio quædam est. Igitur si dolor esset sensibilis, non esset postmodum tristitia ipsa: quare superessent solum obiectum & phantasia, & non modus sentiendi: unde non erunt tria, sed duo tantum, obiectum & imaginatio. Sequitur etiam aliud contra Philosophum ibi: nam sic erunt genera quædam sensibilium, dolor, & uoluptas. igitur non erit necessarium in aliis obiectis,ut sit dolor uel uoluptas: quare non erit necessaria imaginatio.sicut non est necessarium quòd cùm sentio asperū uel lene, ut sentiam graue uel leue. Sed ibi est quædam difficultas in uerbis Auerrois: nam uolens ostendere, quòd imaginatio sit necessaria in omni sensu, sic argumentatur: Sensus non comprehendit nisi existens actu:

ſed imaginatio,ſeu deſiderium,eſt eorum quæ non habentur: igitur imaginatio eſt neceſſaria ultra ſenſum.Et iam dixerat, quòd imaginatio animalium imperfectorũ nõ eſt niſi cum obiecti præſentia:& nũc dicit,quòd eſt cum abſentia,& quòd eſt abſentis obiecti.Reſpõdeo, Imaginatio ſemper eſt abſentis:nam fugere cõtriſtãs,eſt deſideriũ abſentiæ eius quod iam adeſt:& deſiderare delectans,non eſt inquantum habetur, ſed ut nõ habetur.Hæc tamen deſideria nõ mouentur niſi præſente obiecto ipſo:ſicut ſenes nõ appetunt uenerẽ,niſi in præſentia obiecti delectantis:& tamẽ præſentia obiecti illius, non ſolùm nõ eſt eadẽ numero,ſed nec ſpecie,cũ præſentia rei uenereæ. Alia igitur eſt cauſa excitans,alia autẽ eſt res quæ deſideratur:prima eſt actu,ſed ſecunda eſt in potentia. Ergo, ut ad principale reuertar,in oppoſitum plura ſunt,& primo autoritas Hippoc.2. Aphor.6. Quicunq; dolentes parte aliqua corporis plurimũ dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat.Si igitur dolor non eſt obiectũ ſenſus, ſed ſentiendi quidam actus, Aphoriſmus contradictionem implicabit:nam ſimul ſentient, & non ſentient. Ad hoc non difficile eſt reſpondere:quia Galenus in commento exponit, per dolorem cauſam quæ ueriſimili ratione dolorem incutere deberet,ut eriſipelas,& phlegmonem:ſed ſunt alia quæ magis premunt,nam Princeps 2. de Anima cap.3.iuxta medium, inquit: Nam dolor,& remedium doloris,ſunt de ſenſibus tactibilibus, (ego lego de ſenſibilibus tactibilibus) & adducit ad hoc rationem hãc: Omne quod cognoſcitur in permutatione ipſa,& non cùm iam acquiſitum eſt, eſt obiectum ſenſus:nam uidemus quòd calor hectici nõ percipitur ab hectico,quia iam eſt acquiſitus,etiam quòd ſit ualde magnus: & calor tertianæ percipitur à patiente,quia immutat:ſed dolor percipitur in permutatione,& ſimiliter cauſa doloris,& ſic de uoluptate:igitur tam dolor,quàm cauſa doloris, ſentiuntur. Eſt autem ratio ad hoc ualida,& tangitur à Conciliatore. Senſus tactus eſt datus nobis propter ſalutem, ut poſsimus contraria fugere,3. de Anima.63.ſed dolores poſſunt proſternere uirtutem,ſecunda primi doc.2. cap.22. igitur dolor eſt propriũ ſenſibile. Sicut enim datus eſt nobis ſenſus caloris,ne exuramur:ſic etiam doloris, ne pereamus. Eſt etiam diſcordia inter Principem & Galenum:nam Princeps in 2.de Anima. 3. ſtatim poſt illa uerba adducta,non uult dolorem eſſe niſi in ſenſu tactus:& dicit, quòd læſio quæ accidit in uiſu,eſt merito animæ, non uirtutis uidentis, & hoc iam,ut dixi,eſt contra Galenum. ſed hoc abſque dubio, ut declaraui, Auicenna ponere cogitur.

Pro his intelligendũ eſt,dolorem percipi,cùm id ſenſus oſtendat, nam omnia animalia eum fugiunt:non igitur ab intellectu. Videndum eſt igitur,à qua potentia,an interiore,an exteriore:& ſi ab altera illarũ, utra uis ſit,an percipiatur ut obiectũ,an ſit modus quidam percipiendi: non enim poteſt

potest esse sensus met ipse:quia sic omnia essent cum dolore uel uolupta-
te,imò omnia cum dolore & uoluptate simul, si idẽ esset tactus & dolor,
& tactus & uoluptas. Relinquitur igitur, ut sint quatuor modi quibus
posimus imaginari quòd dolor percipiatur:dico autem, percipiatur,non
autem sentiatur. Vgo in quæstione uir admirabilis suo tempore recitat
quatuor opiniones de hoc:& prima est Conciliatoris differentia 77.quòd
dolor uerè sentiatur. Et ad hoc adducit duas rationes:prima est,ex sensu.
aliquando homo percipit dolorem,& nullam aliam causam,ut ipse de se
testatur de dolore spatulæ: igitur cognoscit dolorem sine alia re: & non
nisi per sensum tactus, igitur dolor uerè sentitur. Secunda: Sicut delitia
coitus sentitur à sensu tactus,& nulla alia causa, sic de dolore: opposito-
rum enim eadem est ratio.

Secunda opinio est, quòd dolor sit sensatio ipsa exterioris sensus sub
forma cõtristantis,& ad hoc est ratio cum autoritatibus Galeni,& Auer-
rois, & Philosophi:& est, quòd Philosophus facit tres ordines, Sensum,
Contristationem ipsam,& Appetitum fugiendi tale cõtristans,2.de Ani-
ma 20.sed in imperfectis Auerroẽs uult,quòd talis appetitus non sit in in-
teriore sensu,quanto minus dolor:ergo erit in sensu exteriore:& hoc,quia
persæpe talia imperfecta carent interiore sensu. Et hæc est uera opinio,&
ratio ipsa est demonstratiua.

Tertia opinio dicit, quòd dolor est operatio uirtutis appetitiuæ, sicut
etiam delicia:nam sensu comprehendente, appetitiua iudicat fugiendum
uel quærendum:& hæc appetitiua tamen est in sensu ipso exteriore,ideo
differt à secũda opinione uerbo tantùm,non re ipsa:& uidetur conformis
sententiæ Philosophi loco adducto,& etiam 2.Ethicorum cap.9.

Quarta opinio est Vgonis, qui uult,quòd dolor sit obiectum uirtutis
imaginatiuæ coniunctæ sensui exteriori. Et hæc uidetur melior tertia
opinione in hoc,quòd appetere & fugere licet fiant à cognoscente,sunt ta-
men posteriora ipsa cognitione:& quãquàm,ut dixi, Vgo fuerit talis uir,
de quo dixerit Sabellicus in 4. libro decimæ Aeneadis,quòd solus omnes
Græcos, qui cùm Paleologo ad concilium uenerant,sustinuerit, cum eis
sæpe in sacra pagina dimicans:non tamẽ uidetur sua opinio esse adeo ue-
ra ut secunda,nec ad mentem Philosophi & Auerrois:nam, ut dixi,ima-
ginatiua est propter obiectum absens, non præsens: sed dolor ut præsens
primò sentitur,non ut absens,antequàm indicet de fuga, secundum Phi-
losophum in textu:dicit enim,quòd prius percipitur ut triste quàm appe-
tat fugam:igitur dolor erit modus sentiendi.Et si dicas,quòd imaginatiua
percipit, & appetitiua fugere docet, aut sequi: Dico, quòd hoc ultra id
quod non est ad mentẽ Auerrois,ponit tres uirtutes,cùm duæ sufficiant:
tũ maximè,cùm in animali imperfecto nec illæ duę re ipsa distinguantur.

Pro solutione præsentis dubitationis, quam mouent recentiores,& præsertim Iacobus,qui tres facit quæstiones:primam 54.secundi Artis medicinalis:in qua quærit,an dolor sit operatio sensus tactus: & sequentem & aliam super 6. Aphorismo secundæ particulæ,in quibus quærit, an dolor sentiatur. Dico,quòd dolor & delicia non sunt obiecta sensuum exteriorum,sed modi sentiēdi:nec sunt operationes phantasticę,sed bene mouent illam ad fugiendum,uel insequendum: & hoc in uia Galeni & Aristotelis,nam autoritas 2.de Anima 20.& 1.de Symptomatum causis 6.hoc demonstrant:& quòd Auicēna errat in hoc,quòd putat pertinere ad solum sensum tactus. Reliqua tamen argumenta sunt maxima ex parte solubilia ut Cōciliator soluit. Ad primum igitur dico,quòd in uia Galeni non est inconueniens,quòd insensibile positum supra sensum sentiatur: in uia autem Aristotelis declarauimus,in prima quæstione quòd propositio illa intelligitur de perfecto modo sentiendi. Sed adhuc relinquitur difficultas de delicia. Ad secundum respondeo,quòd tunc causa non sentitur,cessat enim propter uehementiorem sensationem:nam si duorum dolorum, qui secundum eandem partem fiunt,maior obscurat minorem, ex Hippocratis sententia:quanto magis obscurabit dolor causam suam, sicut patet etiam experimento:nam cùm quis comburitur,primò sentit calorem, post calorem & dolorem, ultimo dolorem solum: nec est inconueniens, quòd tactus percipiat duas qualitates simul,modo non eiusdem formæ,in eadem parte, ut calidum & asperum. Ad tertium: Reflectitur ut Conciliator,nam sensatio & modus sentiendi,non sentiuntur:igitur si dolor sit modus sentiendi,non percipietur sensu, quod est contra experimentum. Respondeo,quòd sensatio non percipitur,quia est ipsum percipere, aliter daretur processus in infinitum:& per hoc ad confirmationem,nam intellectus non dicitur reflecti supra se,eo quòd percipiat intelligēdo,sed quoniam intelligere se cognoscit:at sensus sentit, non autem sentire se sentit. Et si dicas,Non posset cognoscere differentias dolorum,si dolor esset sensatio,& non obiectum:Respondeo,quòd modi sentiendi diuersi sunt,sicut & obiecta: sed differentia cognoscitur ab imaginatiua medio memoriæ, & auxilio uirtutum interiorum:uelut si quis uideat album, percipit magnitudinem,etiam cum hoc & formam, & tamē differentiam horum diiudicat solum aliqua uirtus interior:nam modi cognoscendi differunt ex parte obiecti:& obiectum est causa doloris,non ipse dolor, ut iam supponitur: quia ista duo argumenta sunt pro Conciliatore, reflectente illud quod adduximus nos contra ipsum. Ideo argumentum illud habet uim aliquam. Ad quartum:Hoc totum erit obiectum dolor, & delicia: & delicia est commoderatum,dolor autem immoderatum. Ad quintum: Magis concludere uidetur oppositum: nam si dolor est modus sentiendi, suffi-

sufficiet ipse absq; phantasia, ut indicet de sui fuga sensus. Sextum autem ut dixi, concludit in uia Philosophi ut patet.

Sed pro solutione argumentorum Conciliatoris, & confirmatione opinionis Galeni, dico, quòd Thurisanus 2. Paruæ artis 88. declarat, quòd ad dolorem tria requirūtur, membrum sensibile, immutatio ad contrarium naturæ suæ, & quòd sit subita talis immutatio. Est autem duplex: Fiens, & est symptoma: & Factus, & est morbus: ut etiam Conciliator differentia 73. ubi quærit, an dolor sit morbus uel symptoma. Et hæc est sententia fermè Gal. 3. de dogmate Hippoc. & Platonis post medium, quòd apud Græcos dolor & ægritudo idem significent: sed ibi accipit dolorem pro animi affectu, & æstu, & similiter ægritudinem. Sed clarum est, ut in 14. Quæstione declaratū est, quòd quamuis dolor posit impedire operationem nedum lædere, quia tamen nō est affectus, semper enim fit, & omnis morbus est affectus, libro de Symptom. differentiis cap. 1. ideo omnis dolor est symptoma. Thurisanus igitur pro Auicēnæ opinione argumentatur, uolens ostendere, non fieri dolorem nisi in sensu tactus co. 88. secundi Artis medicinalis, quæstione 5. & est fundamentū: Vbi non est perceptio causæ doloris, ibi non est dolor: sed in alio sensu non est perceptio causarum doloris, quàm in sensu tactus, quia mala temperatura, & solutio continui, solum à tactu percipiuntur, & hæ sunt solum causæ doloris secundum omnes. Verùm dico, quòd delicia est in omnibus sensibus, ut auditus harmoniam percipiendo, & oculus colorem pratorum florentium: igitur & dolor est in quolibet sensu. Verùm quia sensus tactus diutius retinet impresionem primarum qualitatum, eo quòd est materiæ uehementer immersus: ideo dolore & delicia uehementius afficitur. Vnde etiam Philosophus intemperantiam solam constituit circa sensum gustus & tactus: quia retinentes impresionem uoluptatem plurimam efficiunt, ac etiam diu manentem: causæ tamen doloris sunt tres, nam dissolutio harmoniæ in sensu quolibet dolorem efficit: sed quia non adeo grauis est, nec forsan sine altera præcedentium fit, ideo medicis sufficit cōnumerasse duas: ergo etiam reductio ad harmoniam, deliciæ causa est in sensu.

Est igitur sensus primò, uirtus sensitiui, & est in capitulo relationis 3. primæ Philosophiæ 7. & 5. eiusdem 20. & est in comparatione ad sensibile, & habetur à generante 2. de Anima 59. & ideo dicitur haberi ab intelligentia, & dicitur dans hoc sensum agens & est impresio cœlestis 12. primæ Philosophiæ 18. & 2. de Generatione animaliū cap. 3. & hoc modo dolor non potest esse sensus. Secundò, sensus potest capi pro forma qua sensibile in uirtute recipitur, & sic dolor est sensus uel modus eius. hæc distinctio habetur 2. de Anima 53. & 138. & 139. Sed quidam arguunt hoc reprobantes: primò, quia sensus repente immutat, & dolor manet: igitur dolor

lor nullo modo poteſt eſſe ſenſus. Item ſi exterior ſenſus poſſet diiudicare de ſenſibili, fruſtra ponendus eſſet ſenſus communis, qui nõ propter aliud poſitus eſt, quàm ut iudicet de ſenſibilibus, ut cap.7. libri de Senſu & ſenſato: & in 2. de Anima ab Alexandro declaratum eſt. Reſpondeo igitur, quòd dolor repente immutat: & permanẽtia eſt propter cauſam quæ manet, ut in aliis ſenſibilibus, quamuis non ſit adeo manifeſta differẽtia cauſæ & ſenſus in dolore ut in aliis. Ad aliud dico, quòd ſenſus communis eſt propter obiecta diuerſorum ſenſuum. Ad primum Conciliatoris dico, quòd dolor eſt modus quo percipimus, uel ipſa cognitio: & hæc eſt etiam melior, quàm quòd ſit obiectum: eſt enim proximior imaginationi quàm obiectum: & ideò tantum confert ad ſalutem animalis hoc modo, quantũ alio: ſicut ſciẽtia nos æquè benè docet, & inſtruit, & melius quàm quod ſcitur. Ad ſecundum & tertium, cauſæ ſentiuntur ſcilicet uel ſolutio continui, uel mala qualitas: ut 2. Collectaneorum 29. & 3. eorundem. 31. Hoc enim omnino eſt contra medicos, negare cauſam nõ ſentiri: uerùm ipſa nõ percipitur cognitione intellectiua, ſed hoc nihil refert. Dico igitur, quòd cauſa eſt illa quæ percipitur ſaltem cognitione confuſa, & modus percipiendi ſub ratione contriſtantis eſt dolor: & quandoq; accidit etiam, ut cauſa ualde inimica naturæ non ſentiatur niſi hoc modo: ſicut patet de ueneno letali agente à propria forma, & non à qualitate manifeſta. Sed doloris perceptio duplex eſt: alia qua percipimus cauſam contriſtantem, & hæc etiam ineſt caudæ lacertæ cùm præciſa eſt: alia qua ſcimus nos dolere, & hæc ſolum perfectis animalibus ineſt. Ex ſolutione autem huius quæſtionis duo admiratione digna cognoſcimus: Primum, quòd quædam ſunt ſub ſenſu, quę tamen non percipiuntur niſi auxilio intellectus, & ita aliquando intellectus melius percipit ſenſibilia, quàm ipſe ſenſus. Sed enim mirabile eſt totiens nos dolorem ſentire, adhucq; ignorare an ipſe ſentiatur, an potius ſenſus ipſius pars quædam ſit. Secundum, cur dolores perſæpe ſubito abſcedant abſq; cauſa manifeſta, nonnunquàm propter præcantationes: non ſic febres, aliiue morbi. Cauſa clara eſt: dolor enim pro ſingulo inſtanti ſit, eſt enim mutatio quædam: unde nihil mirum in inſtanti deſinere, quod etiam in inſtanti ſit.

CONTRADICTIO XVIII.

An prandium cœna maius eſſe debeat.

GAlenus ſeptimo Artis curat. cap.6. poſt medium, conſulit ut copioſior ſit cœna prandio, & ad hoc adducit quatuor rationes: Prima eſt: Longius ſpatium eſt inter cœnam & prandium, quàm inter prandium & cœnam: & longiori tempori debetur copioſior cibus, nõ ſolùm ad reſtaurationem, ſed quia melius concoqui poteſt: igitur cœnæ pluſ debetur cibi,

quàm

quàm prandio. Secunda:quia cœnæ ſuccedit ſomnus,& ſomnus adiuuat ad cōcoctionem,ut expreſſe habetur ab Hippocrate 1.Aphor.15.& 6. Epidem. par. 5. Aphor. 10. Labor articulis & carnibus:cibus, ſomnus uiſceribus.& ibi etiam Aphor.30. Sanguis in ſomnis ad interiora magis refugit. & Galenus 1. de Symptom.cauſis,cap.8.iuxta princ.Igitur in toto eo tempore uidetur animalis uis quieſcere, naturalis autem uehementius operari.Id autem inde ex hoc quis coniectet,ſimul quòd fatigata prius poſtquā dormitum eſt,uires recipit, potiſsimùm cùm poſt modici cibi aſſumptionem quis dormierit: ſimul quòd dormientibus nobis nutrimentum non in uentriculo ſolùm,ſed etiam in tota animalis mole concoquitur. Idque etiam Paulus teſtatur lib.1.cap.97.dicens: Itaq; ſomnus uiriū animaliū requies eſt,utili humido cerebrum madefaciēte proueniēs:qui ſi rectè nobis accedat multa præſtat cōmoda:cibum elaborat,humores concoquit,dolorem lenit. Et 2. primi doc. 2. cap. 13. Cumq; ſomnus inuenerit materiam aptam ad concoctionem,concoquit eam,& ad naturam ſanguinis conuertit.& 3. primi doc. 2. cap. 9. Somnus temperatus uirtutem naturalem potentem efficit ad operationes ſuas perficiendas,& cibum cōcoquit, & animalem uirtutem quieſcere facit. Tertia ratio Galeni eſt à quiete, nam quies facit ad concoctionem: unde lib.de Cibis boni & mali ſucci, cap. 3. poſt initium: Nam ſicut bonæ ualitudini exercitatio maximum affert commodum, ſic qualiſcunq; motus aſſumpto cibo admodum noxius eſt. Quies igitur ſuccedens cœnæ, non prandio, uberiorem admittit cibum.

Quarta ratio eſt ſumpta ab experimento athletarum: qui aſſumebant carnes tantum in cœna,uel etiam cum pane, in prandio autem proculdubio ſolum panem,ut diximus in 7. Cōtradictione.Et quia ad hoc reſpondebat Conciliator differentia 121. qui hanc quæſtionem ibi tangebat (ut ſui eſt moris) copioſè,quòd Galenus ibi loquitur de Regimine reſumptiuo, ut dici ſolet,inſtat quidam,quòd rationes concludunt de omni:& etiā Galenus exemplum dat in duobus extremis,ſcilicet conſumptis, & tabe uentriculi laborantibus, & athletis: ut per hæc extrema omnia media intelligamus. Alia eius autoritas habetur 2.de Regimine ſanit. iuxta initiū, ubi (exponens Hippocratis uerba 6. Epidem. Labor,cibus,potio, ſomnus, uenus,omnia mediocria) inquit Galenus: Tempus ſignauit ipſo ſermonis ordine: quippe ſanitatis tutelam à labore auſpicabimur, quem excipiet cibus, inde potio,pòſt ſomnus. Alia etiam ſententia habetur 5. de Tuenda ſanit. ubi narrans uictum Antiochi medici, qui annos exceſſerat octoginta adhuc ualidus,dicit,quòd hora diei tertia, uel ad ſummū quarta, panem ſumebat cum melle attico crudo, uel cocto: inde poſt horam ſextam diei fricabatur, exercebatur, lauabatur: pòſt prandebat, ſumens primò quæ aluum deiicerent,pòſt piſces ſaxatiles mediocri quantitate: in

cœna autem cibum qui non facilè putresceret, far cum mulso, uel auem cum simplici iure: atq; hic,ut refert, ea uictus ratione sensibus illæsis, & membris integer mansit usq; ad extremum. Sed & in 6.eiusdem operis libro cap. 9. dicit: Ergo quod ipse facere assueui,diebus his quibus propter infirmos uisendos,aut ciuilia negotia, putaui me ad balneum serius accessurum,id dicere non grauabor: ponatur dies is horarum tredecim æquinoctialium,in decimam uerò corporis curandi spem esse: hoc casu uisum est mihi,circa quartam horam,simplicissimum esse sumendum cibum: is autem est solus panis: quibusdam autem non placet solus panis absq; obsonio,sed cum palmulis,uel oliuis,aut melle,uel sale sumunt:sunt etiã qui post eum bibunt.Ego uerò nec à tali cibo unquam bibo, & solum panem comedo.Sit autem horum cuiusq; modus, qui decima hora concoctus esse possit: quippe si exerceri se cupiant,eo pacto maxime citra noxã se exercebunt.Siquidem nonnullis graue incõmodum accidit, cùm repleti cibo se exercuerint: quibusdam enim caput impletur uaporibus, aliis ponderis sensus,aut distentionis in iecinore,uel etiam utriusq; sentitur. Volui in hac paulò longior esse describenda sententia, tum quòd nec ademptis ullis perfecta uidebatur,tum etiam quòd quæ adiicerentur in sequẽtium intellectum necessaria esse existimaui. Sed ad rem reuertor, Hippocrates (seu qualiscunq; fuerit libri de Victus ratione autor) in 3. eiusdem operis libro,statim post initium,hanc habet sententiã:Per hyemẽ semel comedere expedit,nisi uenter omnino sit siccus,nam tunc bis:atq; in prandio parcè cibis siccis,asperis,calidis,uariis,meris.Non est obscurum, his uerbis cœnam uberiorem admittere.Haliabbas quoq; primo Practicæ 13. cœna autem est laudabilior prandio,eo quòd quisq; stat quietus,& dormit: quare immergitur calor fundo uentriculi,& corporis,concoquitq; plene cibum, ac bene:nec nocet cœna,nisi habentibus oculos debiles. hæc ille,ubi de cõsuetudine in numero sumendi cibum loquitur. Quinta ratio adiicitur à Fuchsio,qui in paradoxo 21. libri 2.eam difficultatem tractat(ut sui moris est) eleganter,est autem talis: Post cœnam frigus succedit, hic autem ut in temporibus coctionem adiuuat: dicente Hippoc. 6. Epidem.par. 6. Aphor.4.frigidior,frigidiore in tempore & regione calidior erit. ubi Galenus in cõmento ostendit,frigidum nobis exterius occurrens,calorẽ intrò pellere,ac ualidiorem eò reddere. Adiicit & sextam rationem, quòd si contingat non concoquere,pleno assumpto cibo in prandio, demum ex cœna, in id incidimus de quo Hippocrates dicebat 2. Aphor. 17. ubi cibus præter naturam plus ingestus est,hic morbũ facit: nihil enim deterius est, quàm crudis adhuc in uentre existentibus alimentis, nouos alios superingerere.Palam igitur est,post cœnam succedentibus quiete, tempore prolixo,& somno,tum quia non adeo periculũ est de cruditate,tum ex athle-

tarum

tarum & Antiochi exemplo,tum propter noctis frigus, copiosiorem cœnam prandio esse oportere. Quòd autem non solùm somnus concoquat, sed & uigilia afferat cruditates,ostendit Hippocrates 2. de Victu in acutis 55. Vehemens (dicens)uigilia,potus,cibosq;,tum crudos,tum incoctos reddit: nam uigilia partes exteriores calefacit, internas refrigerat: ut 6. Epid.sectione 4. Aphor. 13. euidenter: Vigilans calidior exterius,interius frigidior: dormiens autem contrà.Et si quis obiiciat,quòd rusticorum est bona temperatura,& habitus laudabilis, 1. Aphor. 3. qui tamen exercent se à cibo.Respondent quidam ex Galeno 1. de Alimentis 2. eos licet diu uiuant sani,morbos tamen ualidos ob hoc incurrere, quamuis robustissimis uiribus præditi sint. Et si quis etiam obiiciat, quòd ex copiosa cœna caput impleatur: Respondet Fuchsius ex Aphor. 67. quar. par. Galeni uerbis,quæ sic se habent: At profectò ut à cibo ad somnum conuersi implent caput,sic in plethoricis dispositionibus,somni ipsum repletes aggrauant:somniq; proculdubio semper nocerent, quatenus materiam ad profundum & uiscera trahunt, nisi coctionis ratione plus afferrent utilitatis, quàm sit damnum,quod ex motu ad interiora cõsequitur. Verùm in oppositum multa sunt,& primo autoritas Auicennæ, à Conciliatore adducta,tertia primi doc. 2. cap. 7. Et qui exercebantur antiquo tempore,contenti fuerunt carne sola in prandio,& pane solo in cœna. Sed hæc autoritas est falsa,quia seu Auicenna habuerit falsam Galeni translationem,seu nos falsam Auicennę,satis constat illum loqui de athletis,de quibus diximus ex 1. Regim. acut. 18. in fine,propterea ad alias est transeundum. Galenus igitur 5. de Tuenda sanit. statim post Antiochi exemplum, aliud recitat Telephi Grammatici,qui longe diutius uixit Antiocho medico, nam ad centesimum annum fermè accessit:inquit ergo is: Mel crudũ, alicæ cum aqua coctæ permixtum, edebat hora diei tertia fermè: septima prandebat,oleribus primò sumptis,inde piscibus saxatilibus, aut auibus: uespere autem pane cum uino permixto contentus erat. Ad hoc respondet quidam,quòd Anthiocho magis credendum est. Sed ut uideo, qualis medica regula erat,panem cum melle edere, inde intra quatuor ad summum horas fricari,exerceri,ac etiam lauari?quare cùm hoc, ut recitaui, à Galeno reprehendatur,& meritò:ut quòd non solum medicinæ,sed etiam cuiusque ciuiliter saltem uiuentis modum excedat: nam,ut dixi, non uidetur ante sextam horam etiam simplicissimus cibus concoqui posse, ut panis,ex 6. de Tuenda sanit. loco iam recitato. Exitus ergò spectandus est,qui in Telepho longe melior fuit, ut qui ex extrema senecta annis illum uiginti superauerit. Alia habetur autoritas à Principe, adducta à Conciliatore,ubi Princeps ponens curam morbi comitialis, prima tertii trac. 5. cap. 11. iuxta principium,inquit: Et ille,cuius natura non sustinet,

ut ſolum ſemel in die cibum ſumat, accipiat eius duas tertias in prandio, & reliquum, ſcilicet tertiam partem, in cœna: pòſt ſubtile, id eſt leue exercitium. Sed & in hoc uel Princeps habuit falſam Galeni tranſlationem, uel nos Principis. nam in conſilio Galeni pro morbo comitiali, in puero poſt medium, inquit Galenus: Et capiat puer tertiam partē panis in mane cum fructibus, & in cœna duas tertias cū carne. Et ſi quis dicat, quòd Princeps uoluit Galeno cōtradicere tam in hac, quàm in prima ſententia: dico, quòd de prima patet quòd non: quia eſt hiſtoria, cui Galenus proximior erat, cùm fuerit Auicenna antiquior mille annis, & in hac ſecūda, ſuo more, adduxiſſet Galeni prius dictum, deinde rationem, qua cogitur ſentire oppoſitum: ut facit de uirtute medicinæ attractiua, de principatu mēbrorum, & de aliis multis. Meſue uerò in de Cura catarrhi, in initio, dicit: Et alleuietur cœna, & ſi poteſt prohibeatur omnino. Sunt etiā multæ rationes ad hoc, propter quas Conciliator credidit, copioſiorem cibum eſſe ſumendum in prandio. Prima eſt, calor naturalis robuſtior eſt in die, quia iuuatur à ſole: igitur tunc plus eſt ſumendum cibi. Alia ratio eſt, Plus ſumendum eſt cibi in æſtate, quàm in hyeme, quia in æſtate maior fit reſolutio: igitur pari ratione plus in die, quàm in nocte. Tertia: Natura in hora ſomni intenta eſt concoctioni noxiorū humorū, & diſtributioni, igitur nō eſt impedienda cibo, ſicut nec in hora criſis: hi autem noxii humores partim ſunt ex cruditatibus coaceruati, partim etiam ſuperflua alimentorū, ut feces, urina, ſudor, & ſimilia. Quarta ratio: In nocte propter meatuū obſtructionem fit minima reſolutio, igitur tunc cibus minime cōpetit: quia excrementa obruunt uirtutem, & impediunt eam, fitq; hac etiam cauſa minor reſolutio. Quinta: quòd uirtus eſt robuſtior, minori igitur indiget cibo: nam cibus eſt principali ratione conſtitutus ob uirtutis defectū. Sexta, quæ eſt omnibus ualidior: quòd cùm exercitium debeat fieri expletis omnibus concoctionibus, ſi quis copioſe cœnet, mane nondum erit perfecta concoctio in iecore, quare nec poterit utiliter exerceri. Iſtæ tamen rationes parum concludunt: nam ad primam diceret, qui oppoſitum tuetur, quòd antecedens eſt falſum, ſaltem de interno, quia exit ad circunferentiam, ratione uigiliæ, & caloris, & lucis. Ad ſecundam, Antecedens eſt ualde dubiū, imò uidetur potius non ex ſententia Hippocratis: & ſequela eſt nulla. Ad tertiā: Non ſunt primo plures excrementorū partes ratione corporis, ſed bene ratione ſuorū uaſorū: ſed tūc naturā non impediūt, ſunt enim quaſi eſſent extra corpus: & etiā in die natura ad harū excretionē ſolicitatur: ſimilitudo autē ad materiā morborū claudicat, nā nō eſt hęc corrupta, & ideo nō indiget cōcoctione, nec ſeparatione, ſed ſola expulſione, in qua etiā, cum prauitate careat, parū natura laborat. Ad quartā pro ꝑte dictū eſt. cibus autē debetur nō cauſa pręſentis reſolutiōis, ſed eius quę facta

cta est in die,sicut etiã de hyeme & æstate declarabat Galenus, 1. Aphor. 15. Ad quintum:Primò non est uerum,quòd solum uirtutis causa in sanis exhibeatur cibus,1.de Tuenda sanit. cap.2. sed bene in ægris:nam in sanis, propter restitutionem effluẽtis perpetuo materiæ,etiam cibus exhibetur. Nec illud etiam est uerum quòd uirtus in die sit debilior: imò si debilior esset,non plus,sed minus dandum foret: quare tribus modis peccat argumentum. Ad ultimum,illa autoritas Auerrois,6. Collectaneorum 2. non dicit hoc: nisi quòd exerceri debent completa concoctione, & quòd tunc sequentur iuuamenta: istud igitur debet intelligi iuxta sententiam aliorum. Aëtius igitur lib.3.cap.2.uult,quòd non fiat uentriculo uel intestinis cibo oppletis:intelligit igitur absoluta secunda concoctione,quæ in iecore celebratur:sed subiicit,ut non iam diu,sed illico sit absoluta, & hoc in ualidis etiam tantum exercitiis:nam deambulatio absoluta prima cõcoctione noxia non est.Sed his prætermissis,alias adduco rationes, & quas tetigi in libello de Malo medendi usu,abusu octauo,leuiter tangam. Prima igitur est de consuetudine,nam 1. Aphor.17. condonandum est aliquid consuetudini,& 2.Aphor.50.expressè dum inquit Galenus:Cibi & potus naturam aduentitiam faciunt, & maximè in uentriculo: cum Hippocrates solum dixisset,Assueta longo tempore,etsi deteriora essent,minus insuetis molesta esse.Et quanquàm uidetur Galenus, in fine libri de Assuetudinibus,laudare mutationem prauæ consuetudinis:attamen intelligit hoc in his,qui malis ualde cibis utuntur:sed nos hanc differentiam prandii & cœnæ non adeo perniciosam statuimus. Secunda ratio,Si uentriculus sit ualde robustus,& alia membra imbecillia,tunc melius erit parum in cœna comedere:unde si iecur sit debile,nec lædetur prima concoctio,ob uentriculi robur,nec secunda ob somnum,& sic ille deget sanus,qui permutato uitæ genere breui moreretur. Tertia est,ratione destillationis:nõ,ut quidam credunt,ratione quòd caput repleatur,hoc enim nihil esset: nam quantum est merito huius, minus de pituita gignitur hora somni,quàm in uigilia: quia melior coctio in illa hora celebratur, quàm in alia: unde etiam Rasis 4.ad Almansorem 4.dicebat,Et melior hora sumendi cibum est illa,cui succedit somnus:& Galenus in de Dissolutione cõtinua, cap.1. post medium: Et melior hora assumptionis cibi est post motum, quem postmodum sequitur somnus,nam tunc calor naturalis optimè cõcoquit. Causa ergo est alia,& est,quòd ille qui patitur descensum pituitæ ad uentriculum,uel ad pulmonem, patitur maximè in hora assumptionis cibi, propter uapores ex uentriculo ad caput ascendentes: si igitur tunc uigilet,adiuuatur à resolutione caloris diei, & sic pauciores ascendunt uapores.Secunda causa est situs, qui non adeò permittit uapores & materiam ad caput deferri.Tertia omnibus aliis ualidior est, quòd expuit magnam

eius partem uigilans, & etiam educit per nares, imò fermè totam, quod non poteſt facere dum dormit. Et ſi dicas, quòd hic caſus eſt ſingularis: Dico, quòd eſt ualde generalis, tum maximè omnibus ſtudioſis. Et ſi uis cognoſcere illos, cibabis eos æqualiter & in prandio, & in cœna: & ſi uides quòd ante cœnam eſuriunt, quamuis minus temporis interceſſerit, & in mane uix eſuriunt, niſi poſt multas horas: tunc ſcias, quòd hoc eſt merito pituitæ ad uentriculum per ſomnum deſcendentis, ideo talibus conuenit prandium cœna copioſius. Quarta ratio eſt, ab experimento: ſunt enim proprietates in hominibus, ut aliquis melius ferat prandiũ, quàm cœnam: ſicut aliqui non ferunt oua, uel uinum, uel lac: in his acquieſcendum eſt experimento. Hæ quatuor rationes ſingulares ſunt, ſed cõcludunt, & non eſt ab eis deſcendendum. Adduco modò quinq; alias rationes, quæ ſunt quaſi generales: & prima eſt, ubi uera ratio haberi non poteſt, experimento ſtandum eſt: ſed ueritas eſt, quòd illi qui ualde diu uixerũt, plus comederunt in prandio, quàm in cœna: ut patet etiam ex exemplo Galeni de Telepho Grammatico: & ita ego multos interrogaui de hoc, qui ad centeſimum fermè annum peruenerunt, & omnes uidentur fuiſſe in hac conſuetudine: imo Conciliator adducit etiam exemplum de Antiocho medico, ad hoc ut plus aſſumeret cibi in prandio quàm in cœna, ſed tamen præpoſterè, non enim Galenum intellexit. Verùm eſt, quòd pro uita ſeptuaginta, aut octoginta annorum regimen de cœna copioſiore ſufficere poteſt, ſed non pro ualde longæua: & cauſa eſt, quia ad ualde longæuam uitam, oportet quòd calor naturalis ſit adeo potens, ut poſsit utranq; concoctionem probè adminiſtrare: ſed hoc non contingit, niſi poſsit primam ſine auxilio ſomni, & longi temporis celebrare. Igitur cùm in ſecũda perficienda melius ſit, ut liber ſit à prima, patet eos qui eò ætatis peruenire debent, tales eſſe natura & cõſuetudine, ut breuiſsimo tempore abſoluant primam concoctionem: & tunc ſumus in caſu quaſi ſecundæ rationis adductæ prius. Secunda ratio eſt, Homo habet plus de ſpiritu in hora prandii, quàm in hora cœnæ: igitur melius cõcoquet prandium, quàm cœnam. Aſſumptum eſt clariſsimum, quia nulla interceſsit cauſa reſtaurans ſpiritum inter prãdium & cœnam, qualis inter cœnam & prandium: nõ ſomnus, non quies, non animi relaxatio. Vnde etiam uidemus, quòd ea hora prandii, & parum antè, ſumus alacres, uegeti, robuſti, & hoc eſt ratione ſpirituum reparatorum: unde etiam eſt problema Philoſophi, quare mane melius diſcimus. & hoc maximè eſt ubi non tardemus horam. Vnde ex prandio tempeſtiuo tria lucrantur: primò, tempus idoneum uſq; ad cœnam. Secũdo, quod homo eſt robuſtior, quia proximior horæ ſomni præcedentis. Tertio, quòd hora eſt frigidior: quæ frigiditas iuuat ad concoctionem cibi: & plerunq; uidebis eos, qui diu, & ſani uixerunt, tempeſtiuè

ſump

sumpsisse cibum: contrà qui tardè, ualde morbosos fuisse, & breuis uitæ.

Tertia ratio: Detrimentum quod sequitur cœnam copiosam, est inemendabile, & longe maius eo quod sequitur ad prandium: igitur cum uix non peccare liceat, tutius peccabimus in prandio. Quòd autẽ sit uix emendabile, patet: nam si sit uenenum, aut cibus ualde malus, somno succedente non potest euomi, nec possumus aliis auxiliis occurrere. Patet etiam experimento: quot enim moriuntur ex attonito morbo post cœnam, dum in lecto sunt: horum enim magnum numerũ uidi, & post prandium nunquàm. Sic mortuus est Cardinalis Carraciolus nostræ ciuitatis gubernator, & infiniti alii. Patet etiam, quòd detrimentum sit semper maius, cùm eò peruenit, quòd somnum impediat, aut minuat: nam hoc ex prãdio non contingit. Ideo iacturam cœnæ prandii dimißio non corrigit, sed prandii errorem cœna potest emẽdare. Accedit, quòd plurimi, tum maximè uxorem habentes, in nocte coitu utuntur: hic autem super repletionem peßimus: & etiam filii qui gignuntur, uel morbosi sunt, uel stolidi: quorum contrariũ euenit si cœna leuis sit. Quarta ratio est: ualidior fit resolutio in die, quàm in nocte: unde si quis modò interponat horas decẽ inter prandium & cœnã, magis esuriet hora cœnæ ex æquali cibo, quàm hora prandii interceptis horis quatuordecim, igitur maiori indiget restauratione. Accedit, quòd homo hora prandii habet mundum uentriculum, ideo tutò comedere potest: non sic hora cœnæ. Et si dicas, quòd poterit comedere solum panem, exemplo Galeni: Dico, quòd si postmodum hora labatur, sequetur magnum detrimentum: & si quis respiciat ad rem ipsam ex ieiunio uespertino, aut leuißima cœna, nemo incurrit detrimentum sensibile: sed ex ieiunio à mane ad uesperam, aliqui incurrunt mortem, plures uertiginem, & talia. Detrimentum etiam corruptæ coctionis nocturnæ impedito somno, non potest corrigi à iecore, & ideo commune fit omnibus coctionibus: sed detrimentum prandii, cùm emendetur à somno & cœna leui, non permeat ad alias coctiones, nisi leuiter. Ideo cùm detrimentum unius coctionis sit ualde minus detrimento plurium simul, patet periculosius peccari in cœnæ copia, & in prandii tenuitate, quàm in prandii copia, & cœnæ tenuitate. Vltimò uidentur hi ignorare facultates naturales, & anatomiam: nam cùm uẽtriculus æqualiter à dextro in sinistrum extendatur, ut cucurbita magna, habens fundum à parte posteriore quasi, in sinistra parte (quamuis Galenus dicat in dextra: sed hoc parum refert ad nostrum propositum) & pylorum, seu portanarium, seu os in suprema parte dextræ partis, ex quo prodit duodenum fermè iuxta iecur: manifestum est, quòd homine stãte nihil potest effundi, etiã aperto ostio, nisi ille potu usus fuerit maximo, uel omnino grauiter se cõcutiat: quia graue non potest sponte ascendere: & sic non ascendet cibus, nec ex consequenti de-

scen

ſcendet ad inteſtina, donec fuerit cõcoctus homine ſtante: poſt coctionem uerò aſcendit, expellente uentriculo, & trahente ſimul iecore. Sed decumbente homine, & maxime ſuper dextrum latus, poterit deſcendere totus cibus ante coctionem, ſi os uentriculi ſit apertum: quia tunc erit ex ſitu in humiliore uentriculì parte, ut liquido cõſtat ei, qui uiderit diſſectum hominem, & non canem, uel ſimiam. Quare non eſt quòd tantũ iactent hunc ſuum motum: niſi quis ſaltaret, aut ligonizaret, aut ueheretur equo tortore, aut rheda ualde incondita. aliter maius eſt periculum ne cibus crudus tranſeat ad iecur hora ſomni, quàm deambulando. Et ſimiliter uidentur ignorare facultates naturales: nam etſi cibus non perfectè concoquatur à uentriculo, concoquitur ab inteſtinis, quæ eadem ſunt prædita facultate, nam ex eadem conſtat ſubſtantia: & etiam chilo nutriuntur, quem ad ſe traxerunt: non uillis, ne quis hoc per errorem me dixiſſe putaret: ſed naturali uirtute, qua etiam iecur fungitur, quanquàm & ipſum ſine uillis. Si igitur error accidat in prandio etiam, èmendabitur cõcoctione inteſtinorum facta nocte ſubſequente, cœna leui ſuccedẽte. nec ſomno priuabitur: quia non eſt ex inteſtinis tam facilis aditus ad cerebrum, nec tanta cum corde conuenientia, ſicut ex uentriculo. In regimine tamen reſtaurandi corporis facilius eſt pingueſcere ex cibo aſſumpto in cœna, quàm in prandio, & uirtutem recuperare. & hoc Galenus uoluit. & hac cauſa athletæ ad uires & carnem inſtaurandam, carnium quantitatem immẽſam in ueſpere comedebant. ſed horum conſtitutionem non probat Galenus 1. Aphor. 3. nec in libro de Bono corporis habitu, nec in Exhortatione ad bonas artes: quinimo & breuis uitæ, & morboſæ illos eſſe affirmabat. Exemplum igitur eorum, ad reſtaurandi uires & carnem argumentum conducebat: non quòd tanquam extremum in medium adduxerit: cùm locus ille nõ eſſet ubi tractaret de ſanorum inſtitutione. In maximè autem occupatis publicis negotiis, nemini dubium eſt, bonum tunc eſſe, ſi corpore & mente egregiè laborandum eſt, cibum ad ueſpertinam, & horam quietis transferre. Sed dices, quomodo potuit Antiochus cõcoquere panem & mel in quatuor horis? Reſpondeo: cibo ſimplici concoquendo non eſt aliquis terminus conſtitutus: ſed ob paucitatem, & caloris robur, in diuerſis diuerſa habet concoctionis tempora: nam in aliis in octo horis, in aliis in ſex, in aliis in quatuor, in pueris etiam in tribus uel duabus horis panis ſolus concoquitur. Dicemus autem aliàs de hoc loco ſuo. Ad id uerò de 2. de Tuenda ſanit. reſpondeo: ubi nullo modo ſit peccandum, ſymmeteriamq; illam exquiſitè ſeruandi in ciborum menſura locus detur: inſtituendo corpori, nullo morbo, nullaq; conſuetudine iam detento, uberiorem cibum in cœna, quàm in prandio conducere. Cæterùm an hoc etiam, ut dixi poſtmodum, ad uitę immenſum ſpatium aſſequendum conducat,

relu

relučtante ſimul experimento,etiam ipſius Galeni,& ratione adducta,nõ ſat ſcio.Sed tamen regula illa Galeni illic ad Polycleti ſtatuam pertinet. corpus poſtulans temperatum, & nulli alii uacans, niſi ſtudio ſeruandæ ſanitatis. & quanquam Celſus & ipſe libro 1. cap. 2. conſulat, ut cibi copiam ſomnus ſubſequatur: nulli tamen ſuis Romanis, qui ſic cœnabant, longæui minus fuerunt.

HIERON. CARDANI
MEDICI MEDIOLANEN.
LIBRI PRIMI CONTRADIC. MEDIC. TRACTATVS SEXTVS.

CONTRADICTIO I.

An diſpoſitio fiens poßit eſſe morbus.

VLTOS ſanè ſcio non leuem ſuſcepturos admirationem,quòd aliud inſtitutũ bonæ ualitudinis, aliud diuturnæ uitæ eſſe decreuerim. ſed equidem longæuam uitam faciunt, non ſolùm copioſius alimentũ in prandio,uerùm etiam cibi pauci nutrimenti,nulla,aut modica exercitatio,& craſſum alimentum: cum è diuerſo ualitudini proſint,cœna uberior,frequẽs exercitatio,cibus tenuis,ac multi alimenti.Quiſq; enim experietur,ſi ouorum uitellis,pane artopiro,pulliſq; ueſcatur,quâm ſanã deget uitam, modò ſe optimè atque opportunè exerceat. At uel ſic agendo ante quinquageſimum penè annum,uerus ſenex erit:non quidem capillorum canitie,& frontis rugis, quæ minimum obſunt,quãuis turpia uideãtur:ſed omnibus uirtutibus inualidus. Quamobrem rectè nobis Celſus cõſuluit lib. 1. cap. 1. cauendum eſſe,ne in ſecunda ualitudine aduerſæ præſidia conſumantur. At uerò ualidum exercitiũ, ſi cum cibis robuſtioribus in iuuentute iungatur, longiſsimam ſenectam, ac ualidam præſtare poterit. Nam quæ abſq; exercitio ſenectus aduenit, quãquam ritè in reliquis uitæ diuturnitati proſpectum ſit, nõ ualidas uires ſecum,ut alia referre poteſt. Sed de his hactenus: nunc ad inſtitutum propoſitum reuertor. Dicebat Galenus 2. Aphor. 22. quòd morbi quidam facti ſunt,& quidam fientes. Oppoſitum in de Differentiis ſymptom. cap. 1. Affectus eſt,qui iam conſiſtit: Paſsio autem,quæ fit. Et affectus quidem alius eſt cum quo operationes illæſæ ſunt,& hic uocatur Sanitas:& is,cum quo operationes læduntur, Morbus. Et hoc iuxta medium: inde in fine

capitis, uolens differentiam declarare inter Symptoma & morbum, dicit: In morbo duo sunt necessaria, quòd sit effectus, & quòd sit operationẽ lædens: quorũ neutrum symptomati est necessarium. Respondeo: Symptoma ibi cõmuni modo ad morbũ extẽdi potest: & sic omne, etiã quod lędit operationes, potest dici morbus. Quia tamen uolebat effugere cõtinentes causas in illa tractatione, & iam effugerat in prioribus libris: manifestũ est, quòd coactus fuit dicere morbum omnẽ iam esse consistentẽ. Quia tamen medicus non curat nisi morbos, & quidam erant morbi etiam fientes, uel lædebatur operatio per dispositionem nondũ fixam: coactus est in Aphorismis facere duo genera morborum: & ut fugeret continentem causam, dicere, quòd tales non erant uerè morbi, sed symptomata. Ex quibus sequitur tertium, quòd symptomata aliqua indicant per se de cura. & talia uocantur morbi, licet improprie.

CONTRADICTIO II.

An consuetudo mala sit seruanda.

SI uictum permutans prauum, & exercitationibus addat aliquid, ex consuetudinis permutatione iuuabitur: libro de Assuetudinibus, ultimis uerbis. His malam docet uertere consuetudinem. At 2. Aphor. 50. etiam bonam: cùm inquit: Oportet igitur ad insueta permutari. docet autem Galenus esse in commento quod & primo de Alimentis 2. repetit, familiaritatem uentriculi cum cibis ex consuetudine. nam nõ solum agit in cibos, sed patitur: unde ex longo usu similior factus, celeriter transmutat quod durius: ac melius quod est deterius. In 5. autem de Tuenda ualitudine, post medium, aliter docet: Nam senes, inquit, quam habent cõsuetudinem, & si prauam, seruent: nam immutandi cùm tempus longum sit, illis fructus operæ peribit. At iuuenibus, etiam si ab ineunte ætate cõsuetudo contracta fuerit, expedit in meliorem transferre: nam aliquando illius utilitatem percipere poterũt: unde sensim permutandã, nemo nõ intelligit. At post hæc adducit rationẽ unã, quòd exiguus error sit consuetudini inhærere: nam paucæ sunt malę cõsuetudines: nam homines prauis nõ libenter assuescunt, neq; his à quibus lædi solent. Ipse etiam Galenus 2. de Temperamentis, cap. 4. Consuetudinem naturã quandam acquisitã uocat, laudatq; antiquos hoc dicentes: & Princeps tertia primi doc. 5. cap. 1. Summæ. probãs hoc, dicit: nõ esse permutandã consuetudinẽ, nisi in ualde malis: atq; id etiã sensim. quod & Galenus fatetur 5. de Tuenda sanitate, ubi suprà, de exercitio loquẽs. sed in tertia primi doc. 2. cap. 7. ille uerò in quo mala nutrientia concoquuntur, non gaudeat ex hoc, quia in temporis successu, generabuntur ægritudines pernecantes. Gentilis exponit, Valde mala. Pro concordia horum oportet scire, consuetudines esse alias in genere

nere ciborum, alias in hora uel quãtitate eorum, uel exercitio, uel balneo: item alias in senio, alias in iuuentute: tertio differre, quoniam alię sint ualde malarum rerum, aliæ mediocriter. In senibus non sunt permutandæ consuetudines malæ mediocres ullæ: nec ex malis ualde, nisi quæ in prauis cibis sunt: quoniam larga est transmutatio. & in his quæ sunt à priuatione ad habitum, uel contrà, licet permutare etiam non solum in mediocriter, & ualdè malis, uerùm etiam bonis consuetudinibus: aliter nũquam Telephus Grammaticus & Antiochus medicus, ad usum ter comedendi in senio peruenissent: cùm tamen peruenerint. 5. de Tuenda sanitate. In decrepitis uerò reliquarum consuetudinum, ne pessimarum quidem, fiat immutatio, ut nec ciborum: nam non pessimi esse potuerunt cum quibus ad eam ætatem peruenerint. Omittere autem aliqua, non solùm utile, sed etiam necessarium. In iuuenibus autem, ac primi senii uiris, qui quasi consistere uidentur, nequaquam ciborum ratio immutanda, in horis, uel qualitate, uel quantitate, uel ordine, si ualde mala non fuerit. In omnibus autem existimandum est, non esse consuetudinem ullam, in qua homo æger decumbat, aut morbis plenus uitam agat: nam in his audacter immutabimus. Adolescentes uerò & pueros, non tam dicimus permutare consuetudinem, quàm instituere. Ergo si quis de potu, aut copia cœnæ uel prandii, uel de uenereis à cœna, uel matutino interrogetur, experimentum sequatur iuuantium adolescens. in leui enim discrimine, iudex est experimentum: iuuenis uerò in cœptis perseueret: nam mala non potest esse horum consuetudo, nisi mediocriter, quæ iam parta est. in cibis autem ab initio solidioribus assuescere studeat. Verùm in his omnibus aliquãdo ob periculum necessitatis, licet non relicta consuetudine, sed aliud tentando, ab usu aliquantulum diuertere iuuenibus, rursusq; illico se recipere: senibus nunquam.

CONTRADICTIO III.

An contrariis gaudeat qualibet intemperies.

COntrariis melius degunt ætates & naturæ seu regionibus, seu locis aut cibis, 3. Aphor. 3. similibus autem malè: nisi temperatæ prorsus extiterint. Idem fermè in Com. 18. eiusdem. Addit uerò ibi duo: primum, quòd pueri sub initio æstatis melius degunt, adolescentes autem uere: & quòd uer cæteris medium est: non malum, nec prorsus bonum. At 3. Artis medicinalis, cap. 3. intemperata corpora, duplicem habent uiuendi rationem: quæ enim parum labuntur, similibus conseruari debent: calida calidis, sicca siccis: atq; ut generaliter dicam, materias agnoscens ea conseruabit, similia in omnibus similibus afferendo: licet & ad melius illa traducere contrariis inhærendo. Igitur non est hoc generale præceptum, ut

ſimilia noceant,& contraria iuuent.Raſis 17. Con. cap. 6. in principio dicebat,quòd aër bonus eſt omnibus bonus,ex ſententia Galeni 1. de Tuenda ſanit.& hoc,quia temperatis conuenit ut ſimilis: intemperatis,ut contrarius: igitur omnibus. Quandoque tamen eligimus aërem ſimilem, ad conſeruandam naturam iam intemperatam. Sed in Col. 3. eiuſdem cap. dat aliam ſolutionē: & eſt,quòd aër ſemper debet eſſe ut medicina: ſiquidem contrarius temperamento & ætati,niſi intemperatis: & hoc eſt,quia cor calidum & ſiccum,non expurgabitur in aëre calido & ſicco, & ſic etiā in Regimine conſeruatiuo,aër tamen contrarius eſt eligendus. Sed paulò pòſt ipſe non ſibi conſtans dicit, quòd natura, & ætas gaudet in conſimili aëre: & debilior redditur in contrario. Reſpondeo primo quo ad Raſim,ſic debent intelligi eius dicta: aër nunquam debet eſſe ſimilis in Regimine conſeruatiuo,nec multo minus reductiuo, uel præſeruante: cibus autem in conſeruatiuo ſimilis eſſe debet.Galenus 3. Artis medicinalis,docet quomodo conſeruetur corpus in eodem ſtatu: non tamen declarat, quòd omnes cauſæ conſeruantes in hoc ſtatu, ſint utiles: nam aër ſemper diſsimilis eſt eligendus: quia ſimilis traducit hominem neceſſariò ad ulteriorem intemperiem. Autoritas ſuccedens eſt manca, nam ſic legi debet: Quæ autem eſt temperata, gaudet ſuo ſimili, & debilior redditur à contrario: aër autem bonus omnibus eſt bonus propter rationem dictam:non tamen optimus: nam melior eſt, qui temperiei malæ directè opponitur. pro conſeruatione autem, licet etiam uti aëre conſimili in modica intemperie,ſed cum permutatione quandoq;:ſed periculoſum eſt hoc conſilium ne ulterius labatur.Liquet autem,quòd duabus ex cauſis uel etiam tribus rectè dixit Hippocrates 3. Aphor. 10. Autumnus tabidis malus: eſt enim malus,quia inæqualis,& quia frigidus ac ſiccus,& quia tabidorum intemperiei magna ex parte ſimilis.

CONTRADICTIO IIII.

Abſinthium an noceat uentriculo.

ABſinthium facit ſodam, propter nocumentum quod facit in uentriculo 2. Cant. 2. cap. 2. de illius ſucco loquens. & parum infrà: Succus eius eſt malus uentriculo, & ſemina eius nocumentum inferunt illi: & propriè ori illius, propter ſalſedinem quam habent. Alia litera habet herbam loco ſeminum. At Galenus lib. 6. Simplic. medicamentorum,cap.proprio,in fine literæ, A. dicit eum eſſe uentriculo amicum, ac illi plurimum conferre,ſuccum tamen herba multo eſſe calidiorem. Raſis quoq; ad Almanſorem 3.lib.cap.25.dicit,quòd robuſtum facit uentriculū. & Auerrois 5. Collect. 42. dicit, quòd eſt medicina iuuans uentriculum. Quinimo Princeps ibidē, eſt medicina mirabilis ad reducendū appetitū,
cum

cum bibitur ſuccus eius decem diebus.& 13.tertii tract.1.25. ſirupus abſinthii laudatur plurimum in morbis uentriculi, & præcipuè frigidis. libr. etiam 8. Artis curatiuæ cap. 5. & paſsim aliis in locis,pro fomento applicat ori uentriculi ad ipſum roborandum.Et in cura ſyncopis ex humoribus calidis os uentriculi lædentibus, 1. ad Glauconem cap. penul. ante finem non parum,abſinthii comam in melicrato decoctã abiicit,exhibetq; decoctum : at etiam peccante antè pituita in ipſo, attamen oleum in quo abſinthium incoctum fuerit applicat. Hic quidem animaduertere decet, dum uentriculus pituitam in ſe continet, abſinthium primò non conuenire.nam illam retinet, bilem autem expurgat, non ſolum ſimilitudine, ut Auerroës inquit, ſed alia etiam ex cauſa,quam inferius declarabimus. nec conuenit ſupercalefacto uentriculo ſuccus, ob immoderatam, ſed conſimilem intemperiem. Hæ ambæ cauſæ in 6. de Simplicibus medicam. cap. proprio, expreſſe habentur. Alia poſtmodum eſt ex ſpeciebus illius diſtinctio, libro eodem cap. de Abrotano: ubi dicit, quòd Seriphium uentriculo eſt inimicum, ob ſalſedinem ſuam: ſed & Santonicum etiam ſtomacho inutile eſt: ſolum autem abſinthium, & proprie Ponticum uentriculo auxiliatur. ſed 11. Artis curatiuæ, 16. magis adhuc rem arctat:nã dicit: Ex omnibus abſinthii generibus,in ſolo Pontico amaritudinem ſuperat uis aſtringens,ob id ſolum Ponticum utile:cætera calida nimis ſunt,ut in de Simplicibus medicamẽtis oſtendit. Eſt etiam Ponticum odoratum,cùm reliqua fœdo ſint odore. Ob hæc igitur Auicenna cùm Ponticum deeſſet illi, ob regionis diſtantiam cautè abſinthio, tum magis ſucco & ſemine,utendum conſulit. Quinq; illius ſpecies facit odoratum tamen,ac Nabathi,probat ſeu Tarſenſe, quod pro Pontico ſubſtituendùm eſt. At ſirupus ut incolumior,ſic minus ad ea quę confert etiam utilis habendus eſt.Videant igitur medici noſtri temporis,quàm tute abſinthium exhibeant,cùm tot modis nocere poſsit:nec enim ullus eſt illius uſus ſalubris,niſi Pontici:quamuis omne abſinthiũ appetentiam excitet.

CONTRADICTIO V.

Nerui, uenæ, arteriæ, an membra ſimplicia.

COmpoſitio partium corporis duplex eſt:alia quidem quæ ſolis conſtat elementis,& ſunt ſimilares,ut arteriæ,uenæ,nerui oſſa,caro,cartilagines,membranæ,libro de Differentiis morborum,cap.3.Nerui igitur, & uenæ, ac arteriæ, ſunt omnino membra ſimplicia. At 10. Artis curat. cap.ulti.cùm enumeraſſet inter compoſita membra uenas,& arterias,muſculosq;,ſubiicit:At uerò nec neruoſa,nec fibroſa, nec membranoſa natura eandem generationem habere cernitur,ſcilicet quò poſsit corrupta denuo regenerari.ut de carne iam dixerat.Hic igitur cõſtantius neruos inter

ſimplicia membra adnumerat:ſed de uenis, & arteriis, à priore ſententia diſcrepat. Sed & in de Inęquali intemperie, cap. 2. eadem fermè habet: nam inquit, ὀστᾶ καὶ χόνδροι, καὶ συνδεσμοί, καὶ νεῦρα, καὶ ἀρτηρεῖαι, καὶ φλέβες, ὑμένες τε καὶ σάρκες ὄνυχές τε, καὶ δέρμα, καὶ πιμελή. ταῦτα δ' οὐκέτ' ἐγχωρεῖ τέμνειν, εἰς ἕτερον εἶδος, ἀλλ' ἐστὶν ὁμοιομερῆ τε καὶ πρῶτα, πλὴν ἀρτηρειῶν τε καὶ φλεβῶν, αὗται γὰρ ἐξ ἰνῶν τε καὶ ὑμένων σύγκεινται, καθὸ καὶ ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ἐλέγετο. Gręca libuit adiicere, quoniam Linacer nimis, ut uideo, oſcitanter uertit, aut qui typis mandarunt: tum ob admirationem etiam eorum quæ à Galeno ſcribuntur: ſunt autem hæc Latine: Oſſa, cartilagoq́;, & ligamēta, & nerui, & arteriæ, uenæ, membranæ, & caro, ungues, & cutis, ac pinguedo. hæc autem minime licet diuidere in aliam ſpeciem: ſed ſunt ſimilares, ac primæ, præter arterias, & uenas: hæ enim ex fibris & membranis componuntur, quemadmodum in anatomicis adminiſtrationibus dictū eſt. Hîc palam neruos, ut prius, inter ſimplicia membra adnumerat: atq; uenas cum arteriis inter compoſita. Rurſus duo ſuperaddit, ſcilicet cutim etiam ipſam ſimplicem eſſe: ac uenas, & arterias, non tantum fibris, ſed etiam membranis conſtare. At in de Partibus artis medicatiuæ, cap. 3. uenæ, nerui, & cutis, ſunt partes in quas diuiditur caput: harum autem ſingulę in partes diuiduntur: arteria quidem in duas tunicas, quarum unaquæq; conſtat ex uillis, uelut & uenæ, ac etiam nerui. In capite uerò 4. ſubiungit: Inſtrumenta quidem ſunt uenæ, arteriæ, nerui, muſculi, tendones, oculi, matrix, inteſtina, cor, & reliqua talia: ſimplices autem partes, fibræ, membranæ, ligamenta, os, cartilago, pinguedo, & caro utraq;: propria ſcilicet, & quæ affuſio uocatur, unicuiq; uiſceri alia, & quæcunq; his ſimilia. Palàm eſt igitur difficultatem eſſe de uenis, de arteriis, tum de neruis, ac etiam de cute: nam in his omnibus non ſatis ſibi conſtare uidetur Galenus, an ſimplices ſint, an compoſitæ. De cute etiam Galenus libro An ſanguis in arteriis contineatur, dicebat, quòd uenis & arteriis referta eſt. Sed & in 3. de Alimentis cap. 4. dicit, extremas partes cutacea & neruea natura conſtare: quod & in 4. Regim. acut. Com. 102. teſtatur, dicens: Cutis animalium carnea ſubſtantia frigidior exiſtit. At in de Temperamentis 1. cap. ulti. iuxta medium: Cutis eſt neruea ſubſtantia ſanguine prædita: cùm enim carò ſanguine abundet, ob idq; calidior ſit, & humidior: neruus uerò ſanguine nimis deſtituatur, ob idq; frigidus & ſiccus: cutis ipſa, ſanguine & neruo conſtans, quoddam eſt medium. Auicenna autem prima primi doct. 5. cap. 1. enumerans ſimplicia membra, ponit os, cartilaginem, ligamentum, neruum, uenam, arteriam, membranam, & carnem. Hic uerò pinguedinem prætermittit, cùm Galenus ibi adnumeret, unde quarta exurgit contradictio. Vngues etiam inter quæ membra collocari debebunt. Duplex etiam ligamenti genus facit:

primum,quod ossa colligat,& est ligamētum proprie:aliud quod chorda dicitur,quo musculus osi cōmittitur.Diffinit etiam simplex membrum, quoniam illud est,cuius partes diffinitioni totius subiacent. Respondeo, Componuntur sex modis partes in corpore nostro. Primus est,cùm pars ex multis instrumentis componitur,diuersis forma,& substantia,& operationibus:uelut caput ex cerebro,oculis,& auribus:& hoc membrum est compositum proculdubio. Secundus modus est, cùm pars componitur ex pluribus diuersis in substantia, subseruientibus tamen omnibus uni operationi:ut oculus ex pluribus tunicis: sic nasus, & auris: & hæc etiam membra sunt composita omnino. Tertius modus est, cùm membrum componitur ex pluribus partibus similibus in substantia,quarum quælibet tamen componitur ex aliis habentibus diuersas functiones, similibus tamen:uelut caro,id est substantia propria uentriculi,& coli intestini, & arteriæ: nam hæc constant duabus tunicis substantia similibus: & aliqua illarum constat ex pluribus uillis,quorum quidam attrahunt,& alii retinent:& hoc modo talia sunt simplicia ratione diffinitionis: & ad mentem Galeni in libro de Differentiis morborum,& Auicennæ locis allegatis:& multo magis omnia quæ sequuntur. Quartus modus est,cùm mēbrum componitur ex partibus simplicibus in forma,sed habentibus diuersas tamen functiones,ut uenarum tunicæ,uesica fellis,& urinę:habent enim tunicam unam constantem ex pluribus fibrarum generibus, quarum functiones diuersæ sunt:& hæc tamen membra composita appellantur à Galeno in de Inæquali intemperie: ideo neruos ibi etiam inter simplicia reliquit, quòd non ex uillis diuersarum functionum autoribus componantur.Arterias,quòd tertio modo. Venas quarto modo cōpositas à simplicibus excepit. Sed non uidentur nullo modo nerui simplices esse: nam 7.de placitis Platonis & Hippocratis,fol.2.inquit: Vniuscuiusq; nerui natura triplici constat substantia: media quadam & intima, arborum medullæ quàm simillima, & quæ haud dubiè ortum habeat ex ipso cerebro:exterioribus duabus,quarum prima ex tenui membrana ortum habeat,altera uerò quę ex crassa & dura. Respondeo,quòd melius est neruos uocare membra composita ratione membranarum, instrumentum tamen sensus & motus est medulla interior,quæ sola est neruus,quamuis totum neruus ob sermonis breuitatē dicatur. Sed rursus de uenis dubitatur, nam uerè composita membra esse uidentur:accidunt enim eis morbi in compositione, ut obstructio, libro de Morborum differentiis,cap.7.& hac de causa dicentur membra instrumentalia ratione figuræ,non autem compositionis: illam tamen figuram habent, ut sunt partes membri instrumentalis, non autem per se. Omnia igitur membra aut sunt simplicia, aut instrumentalia,iuxta quamlibet diuisionem, sed tamen non co-

incid

incidunt diuisiones ipsę. Sunt & media, si quis uelit ponere, ut nerui, uenæ, arterię: item os cum sua medulla, & caro cum osse, & membrana cum osse uel pinguedine. & possunt dici instrumētalia imperfecta. Manifestum est autem quòd talia ponere est necessarium. Quintus modus est, cùm ex similibus in forma, sed nulla diuersa functione præditis, componuntur: ut nerui ex uillis longis tantum: atq; hoc modo in de Partibus artis medicatiuæ, etiam neruos inter composita membra numerauit, componuntur enim ex uno uillorum genere. Sextus modus est, cùm omnia constent ex elementis, atq; ut sic ad simplicitatem, hoc nihil officit apud medicos, cùm tamen composita uerè sint, uirtute saltem: constant enim calido, frigido, sicco, & humido singulæ nostri corporis partes, quanquàm simplicissimæ. Sed quæ quinto, quarto, ac tertio modo componuntur, omnes compositæ ad aliarum comparationem, ex quibus cōstant, dici possunt. Ob id Gentilis Auicennam ibi exponens dixit, illum membra enumerasse simplicia apparenter, non solùm uerè: nam talia putat esse artariam & musculum: sed artaria est simplex membrum tertio modo: musculus autem secundo tantum, componitur enim ex ligamento, neruo, & carne: hoc autem, ut dixi, medici nunquàm solent simplex appellare membrum: nec Auicēna hoc dixit, sed solum musculi cordam. Adeps autem est pars simplex quinto modo, & sic Galenus eam rectè cæteris adnumerat: sed cùm membrum non sit, rectè prætermittitur à Principe, cuius mens est solum membra corporis adnumerare, non partes. Non esse autem membrum ostendit, quòd nec trahat, nec contineat, sed hæreat alteri, nec concoquat: oportet autem membra his facultatibus prædita esse. De unguibus Conciliator tenuit iuxta dictum Galeni 2. Artis medicinalis, cap. 3. in differentiis 54. quòd non uerè nutriantur: quia non secundum omnem dimensionem, sed in longum tantum augentur: uerùm & dentes tales sunt, & tamen uiuunt. Galenus primo de Vsu partium cap. 11. uult eos non secus ac pilos semper in longum augeri. At in secundo anatomicarum aggressionum sub ipso fine, substātiam unguium declarat esse aliam ob omni alia: recipere autem in radice, qua ultimę digiti iuncturæ alligatur, neruos, uenas, arterias: quæ tamen haud in ipsum perueniant, quoniam nutritione non indigeat, sed solum ut in longū augeatur, ut pilus. Ergo ungues membra non erunt, non enim prædita sunt facultatibus inseruientibus: uerum unguis ungui succrescit: pars est tamen simplex, ac à cæteris diuersa corporis humani, quam præterire etiam potuit quandoq;, quòd sensu & nutrimento destituatur: potuit & rursus adnumerare, cùm alligata sit corpori, non ab eo absoluta, ut pilus. Aristoteles 3. de Natura animalium, cap. 9. ac 2. de Generatione animalium, cap. 4. iuxta finem, tribus rationibus declarat differentiam unguium ab ossibus: primum quidem, quòd ungues ex cute

cute accipiant originem: nam albi ſunt quibus alba, nigri quibus nigra: nõ ſic dentes, cùm Aethiopibus ſint candidi, perpetuò etiam creſcunt: & licet dentes etiam ſic creſcant, uidentur tamen pro finis ratione augeri. Tertiũ, quod maius eſt, quòd tunc maximè augentur ungues, cùm reliquum corporis contabeſcit, ac minuitur: unde in ægris maximè creſcunt. Quo fit, ut cum natura animalis parum aut nihil commune habeant. Ob id meritò ungues etiã præteriri poſſunt, cùm membra adnumerantur: nam & Philoſophus cum cornibus ac pilis, quaſi inter corporis noſtri recrementa eos iunxit. Haud tamen male mihi uidetur Veſalius lib.1.cap.2.& 34. cenſere illos ex cartilaginum eſſe natura. Porrò quod ad cutim attinet uel pro δέρμα, legatur ἐπιδερμίς: hæc enim omnino pars eſt ſimplex: aut ſi conſtanter literæ inniti uelis, (quanquam & illud pro δέρματι intelligi poterat) dicas, cutis naturam ac ſubſtantiam, ut multis in locis, à uenis ac arteriis & neruis nudam eſſe ſimplex membrum: quod quamuis ſanguine conſtet, ac ſua ſubſtantia, cùm tamen ſanguis non ſit membrum, ſimplex dici poteſt, ac debet. Cæterùm quòd ſimplicia membra ex humoribus non conſtituam, iuxta Principis dictum, ſed ex elementis, nemo admiretur: nam ille ſic cenſuit, ut oſtendam.

CONTRADICTIO VI.

Neutrum tertij modi an à Galeno diuidatur.

NEmo eſt hercle, qui non uideat, quinq; nos contradictiones in unam coëgiſſe, quòd ob rerum ipſarum affinitatem inuicem conueniant. Neq; enim in tanta rerum mole longi eſſe debemus: quippe ſi Galenum imitari uoluerimus, ſoli contradicentiũ medicorũ libri, hominẽ tota uita legẽdo fatigabunt. cùm tamẽ præſtet & alia illos legere poſſe. nam ſi uel Galeni ueſtigia ſequi uoluiſſemus, non pauciora, imò longe plura, ac maiora uolumina, ex hoc tantũ opere cõfeciſſemus. At quàm præſtantior eſt Fuchſii breuitas, ac Hermolai Barbari, inutili Marcelli Virgilii prolixitate, qui ſibi, aut ocium habẽtibus, tot nugas ſcripſiſſe uiſus eſt. Galenum putant ſe imitari, imitentur ſanè, in ea ſolum parte in qua ille meritò culpandus uenit. cùm tamen prolixitate ſua ſaltem claritatem rerũ nobis addiderit. At hi in herbis deſcribendis, neſcio quid alti, ac ſubtilis negotii habeant. Sed quid cauſæ eſt igitur? Non aliud, quàm quòd ſcientes pauca, multa ſcire uelint uideri: ob hoc igitur chartas implent, graues ipſis, & legentibus, & orbi: unde fit, ut nullus eorum, qui ſic ſcripti ſunt, librorum, diuturnus eſſe poſsit, mundo tanquam inutilem ſarcinam elidente. Verùm cùm Galeni uitium multi imitentur, uix unus aut alter, ex tot illius uirtutibus unam uel ſaltem æmulatur. Has autem dico inuentionis ſtudium, contemptum contentionis, quæ ex uerborũ ui exoritur, diuidendi

rationem,demonſtrandi acumen, exercitationem in diſciplinis omnibus, rerum ipſarũ contemplationẽ,claritatem orationis,aſsiduitatẽ ſtudii,ueritatis amorem. ſed nec illorum ſicca breuitas,quamuis prolixitate horum longe ſit præſtantior,adeo eſt laudabilis:cùm tamen ſe Ariſtotelem, non ea dicam parte,qua uituperatione dignus ſit, ſed qua laudari non poteſt, abundè imitari perſuadeant.Debent igitur uerba,ut ueſtes corporibus,ſic illa rebus cõuenire:quam certè mediocritatem multi ſeruauerunt,ut Conciliator,ac Veſalius: qui ſi nihil aliud prȩſtitiſſent nobis,uel hoc ſolum dicendi genere laude digni erant: cùm tamen copiam, & etiam claritatem addiderint,utriq; ſuæ arti ſtylo ſatisfacientes. At dii boni, quot pro paucis? atque idem in diiudicandis uiris uitium,eademq́; culpa. Sed nos iam illos ſequimur his magis,quos damnamus.Licet quandoq; delaſſatis paululum digredi,tum præſertim, ſi cum uoluptate euagandi utilitas reprehenſionis coniungatur.Verùm ad inſtitutum iam reuertor: uolui tamen commonere lectorem, quod & ab initio feciſſe in epiſtola memini me,ut nil putet à me relictum eorum quæ propoſuerim. Velut dubium aliquibus erit,quòd uenas ac arterias membranis conſtare Galenus dixerit,ut in præcedenti Cõtradictione declaratum eſt.Hoc autem de arteriis tantum dictum eſſe Galenus uoluit: ſed ex cõmuni loquendi genere cùm utraſq; fibris conſtare dixiſſet,membranas adiungens, non cõmodè arteriis tantũ applicare poterat.Eiuſcemodi leuia,non tam obiter,quàm libens, frequẽter ſoleo præterire,quòd ex iam dictis haud obſcurè intelligantur. Itaque Galenus 1. Artis medicæ, cap. 3. Neutrum ſignum,cauſam,& corpus, diuidit in Simpliciter tale,& quod Vt nunc: poſtmodum unumquodq; horum in tria genera: ſcilicet,Quòd nec particeps eſt ſanitatis, nec ægritudinis: Quod utriuſq;:& Quod unius modò,modò alterius.In 6. autem capitulo,cùm declaraſſet primum & ſecundum Neutri genus, quonam pacto ſimpliciter dicatur,id eſt Semper,Vt multum,& Vt nunc:tertium membrũ quod Neutrũ eſt,quoniam aliquando ægrũ,aliquando ſanum, nõ per membra diuidit. At omne quod competit generi, competit & contentis ſub eo ſpeciebus. Gentilis exiſtimat, & ei aſſentitur Iacobus de Forliuio,quòd hoc corpus non uerè poſsit inueniri. Galenus etiam non diuiſit in Semper,& Vt multum:quamuis in Simpliciter,& Vt nunc.Tamen de Neutro ut nunc,nõ uidetur magna difficultas: nam cùm corpus quod ſæpe ſanatum eſt in uno anno,& non contracta ex generatione diſpoſitione accepimus, ſæpeq́; ægrotauit, tale in eo anno dicetur Neutrum ut nunc, tertii modi:quod à re ipſa,non quia aptum ſit dici debet: neque opus eſſet duplici illo ſenſu,Vt nunc,quem illi Galenus tribuit.Sed de Semper neutro,uel Vt multũ,magna eſt difficultas.ut & Thruſianus in 19.commento primi Artis medicinalis declarat. Nam ſi eſt aliquod corpus tale à generat

neratione, quod ualere poſsit in pueritia, (ut Galeni exemplo utamur) ægrotare autem in iuuentute: uidetur ob id, quòd (gratia exempli) ſiccum ſit nimis:unde humido pueritiæ contemperetur, in iuuentute uerò deficiat. At tale proculdubio ægrum eſt Vt ſemper:nam eam contraxit à generatione temperaturam, per quam labatur ad ſiccum cuiuſcunq; ætatis temperamenti reſpectu. Aegrotare enim, uel non ægrotare, nihil faciunt ad ſanitatem Simpliciter,ſed Vt nunc,ut 2. Artis medicinalis, cap.1. cùm dixit: quòd ſana Vt nunc,ſunt quæ Bene ualentia ſolemus appellare. Et rurſus in 1. lib. cap. 4. cùm dixit,quòd ſanum Simpliciter, eſt quod talem à generatione diſpoſitionem contraxit. Et clarius cùm ſubiecit, id ſolum eſſe ſanum Vt nunc,quod bene nunc ualet, cùm tamen à generatione male ſit cõſtitutum. Reſpondet igitur Thruſianus,quòd tale corpus Neutrum dici poterit duplici modo: uel comparando ætatem pueritiæ ætati pueritiæ temperati: uel ſumendo ambas ſimul ætates pueritiam & iuuentutem. Addit uerò hoc, quòd talia corpora ab initio etiam ſub neutro primi ſignificati comprehendi poterunt. Sed,ut uideo, adhuc difficultas manet: ſi enim ut dixi tale ab initio ſit,ut ægrotare debeat,multò magis erit ægrum,quàm quod tale eſt ſimpliciter: nanq; horum,quæ ſimpliciter ægra ſunt,plurima diutiſsimè ſanitate Vt nunc fruuntur. Quare Galenus corpora ea cenſet ſimpliciter neutra tertio modo, quæ naſcuntur ſana Vt multum, uerùm adeo imbecilli conſiſtentia, ut leuiter ægrotent aliqua in ætate,alia uerò firmiore conſiſtente natura diu ualeant. Quòd ſi pertinacius reſiſtas, uolens ut imbecillitas hæc à temperamento pendeat: dicito id eſſe tale,quod adeo ægrum eſt, ut etiam cogatur uere decumbere per ętatem aliquam:ſicq; Neutrum hoc erit pluſquam ęgrum ſimpliciter: quia nec omne Simpliciter ęgrum,neutrum tertii modi eſſe poteſt, ſed quod uehementer labitur ad morboſam naturam, ut uix conſiſtere queat. Vel melius, Dic illud eſſe,quod ab initio quidem temperatum fermè eſt,labitur autem in intemperiem (quam morbum Galenus appellat) ætatis ſucceſſu,uel contrario modo reuocatur:ut ſic non æger ſit Vt nunc ille, ſed ſanus Vt nunc: Simpliciter autem non æger, quia non talis à generatione,uerum ei ſimilis, quandoquidem intemperiem ſecum innatam habeat. Porrò tantæ difficultatis cauſa eſt,quòd cùm ſimplex omne ad generationem referatur,ſeu ægrum,ſeu ſanum, uel neutrum ſit: quod uerò præſentem conſiſtentiam decernit, Vt nunc dicitur: Neutrum tertii modi cum præſentem, ſeu acquiſitam dicat conſiſtentiam, omne quaſi Vt nunc eſt. hoc autem ei repugnat,quòd eſt à generatione: ob id Neutrum tertii modi Simpliciter conſtituiſſe difficillimum certè fuit. Quamuis re ipſa docente, ſatis inter utrunque ſit diſcrimen manifeſtum: nam quod ſponte in aliquo anno,ſæpe ægrotat,& rurſus ſanatur, Neutrum tertii eſt

G 2 modi,

modi, Vt nunc: quod uerò tota uita id agit, id certe ſemper Neutrum dici poteſt. quod uero in maxima uitæ parte, Neutrum ut multum: atque ego, ut recte meam conſtitutionem intueor, ab ortu ad annos uſque octo. Neutri tertii modi Vt nunc, proculdubio diſpoſitionem ſubii: à generatione uerò eiuſdem modi ſimpliciter ſumpti: nam uix una eſt dies per quam totam ualeam, nec tamen unquam decumbo. Simpliciter autem ægrum eſt, quòd maxima parte ætatis decumbere natum eſt: at uerò non ob id ægrum Simpliciter, nam ab ægro Vt nunc diſiungi nequiret: ſed ob decumbere natum, quia eſt Simpliciter ægrum.

CONTRADICTIO VII.

Neutrum ſecundi modi an ſit quod ægrum parte eſt, & parte ſanum.

AEgrum dicitur corpus, quod uel in ſimplicibus malam habet temperiem in omnibus, uel in aliquibus: aut in compoſitis peccat, uel unitate: aut in ſimplicibus ſimul delinquit, ac etiam cõpoſitis. Vnde quidam lectionem illam: καὶ ἢ τοι πάντων, ἢ τινῶν, ἢ καθ' ἑκάτερον, perplexe interpretati ſunt: cùm alii etiam magis deliquerint, dicẽtes uel in utriſque peccare ſcilicet, & in omnibus, & in aliquibus. Quod quàm ſit perabſurdum, nemo non uidet: nam Aliquibus uel ratione ab Omnibus diſtinguitur: & ſic repugnat. In omnibus ſimul, & in aliquibus peccare. Vel unũ ſub alio continetur: & ſic quod in omnibus peccat, neceſſariò peccat in aliquibus. Referatur igitur καθ' ἑκάτερον. ad ὁμοιομερῶν καὶ ὀργανικῶν, quæ proximo loco ſcripſerat: ſcilicet, quòd ægrum ſit corpus, quod labitur in ſimilibus partibus, uel inſtrumentis. ſeu in horum ſpeciebus omnibus, ſeu aliquibus ipſorum uitiorum. ſic ut omnibus, & aliquibus, ad uitiorũ ſpecies referatur: utriſq; autem ad partes, in quibus uitia ſunt. Sed hæc relinquamus, quãdoquidem nihil adferant cõmodi ad præſentẽ Cõtradictionem: ſiquidem iam dixerat in primo eiuſdem cap. 3. (cùm hæc quæ adduximus ſcripſiſſet in 2. cap. ſecundi libri) Neutrum ſecundi modi dici, cùm corpus partim eſſet ægrum, & partim ſanum. Tale igitur, cùm ægrũ ſit ſimpliciter, (ut declaratum eſt) erit, inquam, ſimul ęgrum & neutrum. Reſpondetur, quòd haud inconuenit, idem poſſe dici neutrum ſecundi modi, & ægrum: ſed ſolum primus modus cum ægro ſtare non poteſt. Sed hæc reſponſio falſa eſt: nam neutrum eſſe, & ægrum, inuicem pugnãt: quoniã hæ ſunt diſpoſitiones, in quas corporũ habitus diuidũtur: ad omne neutrum ſecundi modi, ſub neutro continetur. itaq; dicendum eſt, quòd Neutrum ſolùm dicitur, quod ſic leuiter in parte nobili ægrotat, uel in ignobili etiã grauiter, ut totum corpus ob hoc ægrum dici non mereatur.

Contrà,quia in lib.de Morborum differẽtiis,cap.8.si digitus deficiat morbus est.Dico,est morbus partis,non totius.Contrà,quia 1. Art.med.cap.5. ægrum simpliciter est cùm laborat in similibus uel compositis: Respondeo,deficit ualde quòd infrà patet.

CONTRADICTIO VIII.

Sanum corpus an sit, quod in solitas operationes exire potest.

GAlenus secundo Artis medicę cap,76.ibi:Cùm uerò sit eorum differentia duplex,docet corpora illa sana esse,quæ in solitas possunt exire operationes.quæ uerò non possunt, alia quidem ægra, alia uerò neutra,prout impedimentum leue,aut graue fuerit.Et in 2.Artis medicę cap. 1.Corpora quæ sana sunt ut nunc, quæ & bene ualentia dicuntur. Igitur ex hoc uidetur,quòd cæcus à natiuitate sanus dici debeat,& similiter mãcus.At in de Differentiis morborum cap.7. & in de Causis etiam morborum,cap.7.ægri sunt quicũq; laborãt morbo aliquo.At hic quidẽ duplex, inquit:à generatione,et cõtractus post natiuitatẽ.Quare cęcus à natiuitate æger est, & non sanus. Idem 3. Artis medi. cap. 5. Id uerò etiam ratione ostẽditur: Videns si oculos amittat,ęger factus dicitur:at multo magis laborat,ac difficilius,qui id uitii à generatione contraxit.Propter hęc dixerunt quidam (ut Hali,& Iacobus de Forliuio,quo nemo est dilucidior in exprimenda sententia, quãuis seculo rudi,ac bonarũ literarum inscio,floruerit)quòd sanum semper, & ut multũ, in extremo magnitudinis sanitatis sunt.proximũ est sanũ ut nunc illis. In opposito limine est Aegrum ut semper,& ut multum:uix aliquid sanitatis habẽtia:quibus proximum est Aegrum ut nunc:media inter hæc Neutra sunt, quæ æqualiter fermè ægritudine & sanitate participant:sed si ex eadem parte id accidat, Neutrum fit primi modi:sin autem diuersis partibus,fit Neutrum secũdi modi:si autem neq; his, neq; illis simul, sed diuersis temporibus, Neutrum constituitur tertii modi.Sed hi extorquent literam Galeni in duobus locis,in primo Artis medic.cap.4.dicentis, salubre esse corpus quod tale est à generatione: igitur non quod intensam sortitur sanitatem.& in 2. libro cap.2.cùm dixit: Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes diuidatur,quarum singulæ latitudinem habent nõ paruam. Atq; in prima quidem salubria corpora,in secunda neutra,in tertia insalubria cõstituuntur. Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Nemini igitur dubium esse potest, ægra corpora, sub latitudine sanitatis nulla contineri:quin etiam alia esse ægra,alia uerò insalubria. Propter hæc Thrusianus credidit, Sanum, Aegrum,& Neutrum,esse talia quidem simpliciter,si à generatione originem habeant:uerum nunc Sanum cum Neutro uel Aegro simpliciter

ter idem facit:adducitq; Galeni testimonium ex textu superiore,cùm diuisit latitudinem sanitatis in tres partes: nam ubicunq; est sanitas,ibi & sanum corpus:igitur insalubre & neutrum sanitatem cùm habeat, sanum erit:& non simpliciter,non enim posset esse simpliciter ægrum, uel neutrum:igitur sanum est ut nunc.Galenus etiam non pertractauit de signis, nec causis sani ut nunc: igitur præsupponit,in libro Artis medicæ, quòd comprehendatur sub ægro,uel neutro simpliciter. Adducit & rationem, quam demonstrare credit:Sana corpora à generatione quæ debilem sunt consecuta sanitatem, sana tamen sunt: quæ cùm non posśint simpliciter esse sana,ut nunc necessario erũt:quia nulla sunt sani genera alia. Sed hæc quidem à mente Galeni aliena sunt: cùm sanum ut nunc à generatione constituat: ægrum uerò & neutrum à tempore præsenti sumat. Propter tamen rationes intelligendum est Galenum non permiscere sanum ut nunc,cum simpliciter sano: nec multo minus cum ægro, uel neutro.cum simpliciter sana salubria uocet:& simpliciter ægra insalubria.quæ uerò ut nunc, sana uel ægra. itaq; sana corpora à generatione debilem consecuta sanitatem,uel ut sic,sana nõ sunt,nec ægra,nec neutra:sed salubria uel insalubria,uel quæ neutrius dispositionis uim habent. Nec me latet tamen, per salubre sanum intelligi,per insalubre ægrum:cùm tamẽ uult alterum ab altero distinguere absq; uerborũ ambitu, ægrum uocat corpus quod à propria recesśit temperie, insalubre quod ægrũ dicitur simpliciter: id est, non à principiis generationis sanum seu non rectè temperatum, aut non aptè compositum. Sic reliqua, & quæ nos prætermisimus, ex illo facile dissoluuntur.At præsentis sanitatis signa non prætermisit:neq; curam custodiendi illa iuxta secundi libri finem ac tertii initium: quanquàm cùm ægra corpora ut nunc,quæ illis opponuntur,necessariò læsas habeant operationes solitas:quare nec sana,nec ægra latere poterant: at salubria & insalubria,cùm ambo propriis nõ destituantur functionibus difficilius erat distinguere.Alii dixerunt,corpora salubria esse,quæ sanitatem tueri possent.Hanc si perpetuò,sana semper dici debere:si non semper,sed diu,sana ut multum:siñautem parum, sana ut nunc esse appellanda. Eandem rationem in insalubri & reliquo ineunt,ut aptitudinem,uel potentiam exprimant:nanq; & Galenus in de Optima cõstitutione, cap.3.dixit,sanum corpus in optimo statu est, quod semper sanum permaneret. Diffinit etiam Galenus corporum genera,quorum & signa posuit in 2. libro:at ibi declarat signa corporum quæ nunc talia sunt, non quæ à generatione: igitur per simpliciter talia, potentiam intelligit: & per ea quæ ut nunc, actum in unoquoq; genere. Sed hæc opinio uera non est: quoniam Galenus nunquàm ea diffiniuit per hanc potentiam,sed per contractam à prima generatione dispositionem.Penderet etiam sanum ut nunc,& ægrum

nunc,quodãmodo,ex ſimpliciter ſano ægroq́;. Sed ſi modo intelligit hanc potentiam in ſimpliciter dictis,ſani puta ad ſanam conſiſtentiam:aut igitur quod ſemper ſanum dicitur,ſanum eſt ſemper,quia temperiem illam natum eſt perpetuo cuſtodire : atq; ſic proculdubio omne corpus, etiam ægerrimum,ſanum ſimpliciter dici poterit : nam omne corpus, ſi debito regimine utatur,ſimilem fermè ei,quam à generatione contraxit,temperaturam conſeruabit.Si uerò de ſanitate ut nunc loquantur,quod certum eſt illos intelligere:aliter autoritas ex libro de Optima cõſtitutione nulla erit:tunc propoſitio aſſumpta falſa eſt:nam frigidum & ſiccum,& rara textura corpus,ægerrimum eſt,ſi multum in intemperie labatur, & uix unquàm ægrotabit:at calidum & humidum, modico ex exceſſu,ſi denſa ſit textura,frequenter ægrotat:nec tamen ſimpliciter ægrum erit,imò ſanum ut multum. Galenus etiam ſigna horum corporum ſumpſit maxime ex operationibus diminutis,aut perfectis:at ſi potentia ad morbos conſtituebat ægrum corpus ſimpliciter, nullum aliud ſignum erat conſiderandum, cùm eſſet hoc diffinitiuum. At pati faciliter à cauſis morboſis, inter alia ſigna adnumerat:nec aliis id præponit : imò multa exiſtimaſſet ſigna ualidiora hoc ipſo.Nec unquàm ad cauſas morboſas comparat in generali ratione ſumptas,ſed calida(exempli gratia)calidis, frigida frigidis: cum tamen oportuiſſet hac ratione omnibus morbificis cauſis talia comparaſſe.Reſpondeo igitur,corpora ſimpliciter talia dici debere, quæ à generatione eadem ſunt:differunt tamen ſana à ſanis,ægra ab ægris,& neutra à neutris : quia connata intemperies uitiat operationes : aliquas alias omnino augere uidetur, quanquàm nunquàm perfectiores efficiat : eas etiam,quas uitiat,non tollit,aut corrumpit,uelut morbus de nouo ſuperueniens facit,qui uix ueſtigium illius relinquit.Quin etiam reſpectu ſenſus patientis,læſio illa,ſemper & omnino inſenſibilis eſt. qua cauſa cæcus à natiuitate proculdubio, ſanus eſt ut nunc : nam niſi audiret ex aliis hominibus,conceſſam eſſe animalibus uidendi facultatem,nec pro cæcitate doleret, nec exiſtimaret, uidendi ſenſum hominibus conuenire:quod in belluis,quæ ſic naſcuntur,perſpicuum eſt : cũq; cæcus febre laborat,ægrotare dicitur:ante igitur ſanus erat:at non ſimpliciter,igitur ut nunc, ſanus dicendus eſt.Si etiam illum interroges relicta febre, quomodo ſe habeat: reſpondet,bene ualere:at bene ualentia corpora iuxta Galenum diximus eſſe quęcunq; ſana ut nunc uocantur.Quæcunq; etiam corpora,ob intemperiem à generatione oblęſa & ſimpliciter,1. Artis medic.cap.4.nihil prohibet ſana eſſe ut nunc:quare nec ſi ab initio ſtatim in compoſitione deficiant.Quinimo ibi Galenus non plus de temperatura expreſsit, quàm de compoſitione. Auicenna 2.1.doct.1. cap.2.ſanum accipit,non in communi, non ſimpliciter, non ut nunc, ſed quod utranq; habet ſanitatem ſcilicet ſimpli

ſimpliciter,& ut nunc:ideo non ſequitur Galenum nec expoſitores intellexerunt illũ,nec differentiã. à Galeni autem ſententia in libris de Morborum cauſis ac differentiis eſt,quòd morbi ſunt duplices, à generatione, & pòſt contracti.Qui à generatione contrahuntur ægrum corpus conſtituunt ſimpliciter: at hoc nihil prohibet, quin ſanum ut nunc dici poſsit: ſicut quod ut nunc ægrum eſt, ſimpliciter poteſt eſſe ſanum & à generatione. Qui uerò amiſit oculos, & ſi non grauius ægrotet quàm is qui ſine illis natus eſt, attamen ut nunc æger ſolum eſt: quia in genere leuius eſt ægrotare morbo ut nunc,quàm ſimpliciter: eo quòd omnis morbus ſimpliciter,eſt inemendabilis: omnis autem ut nunc in genere ſuo morbus, curationem admittit: quamuis contingat aliquos morbos ſimpliciter curari poſſe,uelut in his,qui non perforato ano naſcuntur,aut quibus iuncti ſunt digiti:uel in quibus ſunt uno plures,quàm eſſe debeant.Rurſus multi morbi noui curationem non admittunt: ut ualidus morbus attonitus, brachium præciſum,cor uulneratum:in genere tamen curationem expoſtulant. unde etiam qui minus periti ſunt, quandoq; manum admouent curandi cauſa. Sed intemperies à generatione cõtracta inemendabilis eſt. ut Galenus cenſet 6.de Tuenda ſanit.quæ uerò ualida eſt,ut in fine primi cap.habetur,etiam obnitente auxilio medici ante ſenium mortem affert. ſed de his aliàs.Verùm & ſi quod læſas habet operationes ægrum eſt,non tamen omne quod ægrum eſt læſas habet operationes non enim hæc conuertuntur:ſed ex harum differentia propoſitionum Galenus ſibi ipſi concors redditur.Memineris etiam eius quod ſuprà diximus,ſcilicet ægrum habere ſenſibilem læſionis quantitatem, non ſolum læſam operationem ſenſibiliter,nam & hoc habet neutrum.Non igitur hæc obſtant,nec quod qui ut nunc eſt, aut fermè ſemper magis lædat:aut quod perſæpe periculum uitæ afferat:quin morbus ut nunc ſolum dici, non autem ſimpliciter mereatur. At cæcus à natiuitate cùm ſimpliciter ſit æger, non dicetur ut nunc:non quia grauius non ſit,eſſe ægrum ſimpliciter, quàm ut nunc:ſed quia diuerſa ſunt,ut iam dictum eſt,genera. Cùm autẽ in libro de Optima conſtitutione,dixit,ſanum illud ad amuſsim toto tempore ualere: ob id declarauit,non propter id dici debere tale,ſed ad talem conſtitutionem hoc ſequi:quod & uerum eſt,& nos fatemur:diuerſas etenim conſtitutiones,diuerſæ ualitudines conſequuntur:ſed non ab his, quòd tales ſint,rationem ſumunt, præſertim cùm, ut diximus, generale hoc minime ſit. Quòd uerò ſalubrium & ſanorum differentiam Galenus expreſſerit certum eſt,& nobis conſentiens:ſed non ob id,quòd ſalubria ſint,quę ſemper ſana eſſe debeant: dixiſſet enim, alterum ad alterum dici:ſed quòd Salubria ſunt quæ perfectas habent operationes,& temperiem,ac compoſitionem optimã:Sana uerò,quæ ſolitis poſſunt uti operationibus,quanquàm non

non perfectis: & quæ temperiem ac compositionem, quam ab initio sortita sunt, præter ætates uitiata non habent. De his uerò determinat in 2. huius Artis medic. libro: cùm, ut dixi, consistentiam naturalem uix quisquam possit immutare: quod & si contingat, signa addidit quibus id dignosci queat. calidum enim hepar habens & non à generatione arctas habet uenas: latitudo igitur est eius, qui tale ab initio illud contraxit: quare de his secundum naturam talibus existentibus, non iam factis loquitur. Concludo igitur, quod luce ipsa manifestius est, qui habent læsas operationes, ut cæcum etsi à natiuitate ægrum esse: nam est simpliciter æger, igitur æger: non tamen est æger ut nunc, qui à natiuitate est cæcus.

CONTRADICTIO IX.

Temperatura æqualis an detur.

Corpus temperatum non est inuenire, nisi in longis temporum interuallis: libro de Optima constitutione, cap. 3. & 2. Artis medic. posuit illius signa cap. 2. quæ nulla essent prorsus, si ipsum esse non posset. Quod si de latitudine intelligas, frequenter inueniri posset. declarat etiam 2. de Temperam. 1. & 1. de Temperam. cap. ult. per exemplum aquæ permixtæ, quod de uera, non illi proxima temperie hic loquitur. Idem se declarauit 1. de Tuenda sanit. cap. 5. cùm dixit, eam esse momentaneam: at si non esset exquisita, momẽtanea esse nequiret, sed diuturna etiam foret. Haliabbas etiam sic Galenum interpretatur, primo Theoricæ cap. 1. iuxta principium, dicens: Et æqualis temperatura de uere æquali dicitur, cuius distantia ab extremis una est: & hanc uix est omnino inuenire. Aëtius etiam lib. 4. cap. 53. & Paulus lib. 1. cap. 60. signa horum ponunt. Sed Aëtii conuersio, & si recognita à Cornario sit, cùm de capillorum colore agit, corrupta est: debet enim legi, Habuerit uerò dum puer est capillos flauiores: consistente autem ætate fuluiores: flauus enim color remissior est fuluo. Adest autem ratio etiam pro Galeno triplex: Sensus tactus debet esse in medio qualitatum omnium ut iudex 2. de Anima 118. sed homo habet perfectissimum tactus sensum 2. de Anima 94. igitur homo est naturæ temperatæ in medio qualitatum. Et propter hoc dixit Galenus 2. de Temperam. 1. quòd maximè uola manus talis est: quamuis hoc principali dicto non parum repugnet. Secundum argumentum est Galeni 1. de Temperam. cap. ult. Si terra aquæ misceatur, & glacies aquæ feruentissimæ, nonne ex prima mixtione medium inter siccum & humidum progignetur? quod autem tale est, etiam medium & æquale ab hominis sensu percipitur, & diiudicatur: sensus igitur hominis intemperie exactissima constat. Tertium: Homo habet perfectissimas operationes

bellnarum comparatione: ipſæ autem calidiores ſunt, ut leo & canis: aut frigidiores, nt lepus & formica: uel ſicciores, ut auium rapacium genus, & inſectilia: & humidiores, ut piſces. Cùm igitur homo in quodam medio conſiſtat, uериſimile eſt medium illud ad amuſsim obtinere debere. At in oppoſitum. Primò Galeni ipſius ſententia eſt 1. de Temperamentis cap. 1. dicentis: Conſtare animalium corpora calidi, frigidi, ſicci, humidiq; mixtione: nec eſſe horum omnium parem in temperatura portionem ab antiquis abũdè demonſtratum eſt, tum medicorum tum Philoſophorum præcipuis. Sic etiam Auicenna prima primi doc. 3. cap. 1. Medicus debet phyſico credere, in his quæ ab illo accipit. & hoc eſt quòd non datur temperatura æqualis uera, ſed ſolum ſecundum iuſtitiam: id eſt, homini maximè conueniẽs pro ſuis operationibus. & 12. de Animalibus, cap. 1. Temperatum quod medici contemplantur, non eſt uerè temperatum, ſed pro operationibus conueniens, & forſitan quòd hominis temperatura eſt proxima ualde illi uero temperamento. Deinde ſubiungit: Et quamuis hæc non ſit uera æqualitas, raro tamen reperitur, & non niſi in ætate quæ eſt conſiſtentiæ, & in cute ſolum, & cutis adhuc temperatior pars eſt quæ in manus uola, & huius adhuc index digitus. atque huius iterum ſummæ partis cutis optimum tenet temperamentum. Idem fermè 2. de Anima, cap. 3. iuxta finem. Et quod magis mirum eſt, Auer. 2. Collectaneorum, cap. 1. inquit, Et error quem fecit Galenus, in ponendo temperaturam æqualem, eſt paruus: ideo de hoc nihil uolumus addere ad id, quod ille dixit. Et concedit, quòd cutis uolæ manus, maximè digitorum, eſt æqualis intemperie elementorum, ſaltem quo ad ſenſum. Oſtendere autem nititur Auer. non dari æquale intemperie, quod ex elementis conſtet: & ad hoc adducit tres rationes: & quartam nos homini peculiarem adiiciemus. Prima eſt, & ſecunda, primo Cœli 7. Si daretur temperatum æquale, quieſceret in quolibet elemento, & etiam inter duo elementa, quæ ſunt aër & aqua: ſed tale non datur: igitur nec æqualibus elementis conſtans. Sequela ſecundi eſt manifeſta: quia non eſſet graue, nec leue: & ignis & aër tantum traherent ſurſum, quantum aqua & terra deorſum. Sed prima ſequela fundata eſt ſuper hoc, quòd forma mixti eſt forma elementi prædominantis ſi ſit inanime mixtum 4. Meteororum, in commento magno, quod eſt ante initium libri: in primo enim folio dixit, quòd cùm qualitas actiua prædominans in mixto, continet paſsiuas, & illis dominatur, mixtum manet, nec corrumpitur: & pòſt iuxta finem dixit, quòd in habentibus partes quæ ſunt inſtrumenta, & innuit uiuentia omnia 2. de Anima 6. forma illorum eſt alia à forma temperaturæ: & iam, ut dixi, declarauerat, quòd forma temperaturæ cuiuſlibet mixti, eſt elementum prædominans, uel ab illo. Ex quo

pat

patet, quòd omnium similarium partium animalis, formæ, & etiam mixtorum non uiuentium, sunt ab elemento prædominante illis, & quòd in omni mixto perfecto prædominatur calidum & humidum. Ex hoc habetur fundamentum ultimum, quòd in omni animali calor prædominatur: nam animalia sunt calidiora mixtis reliquis: & iam in omni mixto dicebat Auerroës ibi, calor dominatur, non frigiditas: idem de humido. Quo fit, ut omne animal ad calidum & humidum declinet. Ideo dicebat Auerroës 5. Collectaneorum, cap. 24. post medium: Omnia quæ uiuunt, seu plantæ, seu animalia, calorem habent prædominantem: & animalium calor est maior his quæ nascuntur ex terra, & ob id non inuenitur ex terra ortis calidum actu, ut in animalibus: & ideo dubitauit quomodo possint animalia esse pro cibis homini: & multò minus plantæ, cùm sint frigidiores. Sed in cap. 30. eiusdem 5. libri ante medium dixit, quòd sanguinea animalia sunt calidiora & humidiora non habentibus sanguinem: quare patet, quòd homo non leuiter, ut dixerunt iam Princeps & Auerroës sed multum ab æqualitate temperantiæ remouetur uersus calidum & humidum. multò minus temperatum dici poterit. Adiuuat hoc, quod dicitur 2. de Partibus, cap. 7. Homo calidissimum & humidissimum habet cor, ac pulmonem: atque ideo crescit solus inter animantia erectus. Et similem uidetur pro longitudine uitę causam assignare Philosophus libro de Longitudine & breuitate uitæ, cap. 2. quòd scilicet sit calidissimus ac humidissimus inter animalia. Ideoq; dicebat rectè Galenus in libro de Formatione fœtus, pag. 2. & in de Inæquali intemperiæ, cap. 5. si in sinistrum cordis uentriculum uiuentis animalis digitum immiseris, maximum calorem experieris. Tertia uerò ratio ab Auerroë sumitur 4. Meteororum 10. & 10. primæ Philosophiæ 23. & est: In omni generatione oportet esse aliquid quod misceat, & agat: quia ab æqualibus in uirtute, & si actio in uia Auerrois detur, non tamen mixtio, cùm necesse sit adesse motorem. Igitur in quolibet mixto prædominatur aliquod elementum. & ideo dixit, & de Generatione 48. quòd Galenus posuit temperaturam æqualem: & quòd ipse demonstrauit in 4. Meteororum, quòd non datur. Sed dicet forsan aliquis ad secundam rationem, quòd oleum & lignum quiescunt inter elementum aquæ & aëris. Dico, quòd oleum quiescit super aquam, non ratione loci, sed quia non potest descendere ob aquæ grauitatem: & non uidetur quòd sit adeò remotus à leuitate aëris, sicut ab aquæ grauitate, quia totus consistit in loco aëris: & etiam non potest esse medius inter siccum & humidum, cùm sit humidum fermè ut aqua. Sed ligna omnia sunt grauia, & magis participant terra & aqua: quod quasi uidetur fateri Philosophus 2. de Generatione & corruptione, scilicet: & experimentum simul

respondet rationi, & rem declarat: nam si à ligno pars aëris quæ inter illius cauitates continetur excludatur, in profundum mergeretur lignum: ob idq; Buxus & Ebenus, secundum Philosophum, & Guaiacanum aquę immerguntur. Sed ut uideo Auicennæ opinio & Auerrois absona longè magis est Galeni opinione. si enim hominis natura temperata nō est, temperamento autē maximè proxima: fiet ut aliqua temperatura, imò plurimæ, perfectissima illa hominis sint temperatiores: nam quæcūq; temperaturæ mediæ essent inter optimā hominis & mediam ex elementis, quas necesse est non paucas esse, etiam secundū speciē, temperamentis à medio sensim recedētibus, optima illa erunt temperatiores: atq; ut uideo, in Conciliatoris argumentū incidemus: ut melancholica sit optima temperatura æqualitati proximior. Hac de causa ille Differentia 20. coactus est post multa fateri aliud ab opinione, & eo quod in 18. Differentia affirmauerat: & ideo dixit, quòd tale corpus recedens à iusto & perfectissimo ad æquale, non est melancholicum, sed temperatius primo & perfectissimo: sed quod tale corpus est momentaneum, quia non potest in illa temperie diu permanere, & quod nunquā tamē ad exactā æqualitatē accedere potest. Et quis non uidet quòd hæ sunt meræ nugæ? etenim si temperantia æqualis elementorum, in medio est fermè latitudinis humanæ tēperaturæ, par est proculdubio, ut illi tanquam perfectissimæ assignemus naturæ humanę temperiē absolutissimā: & operationes absolutissimas in illa esse censeamus. Addit uerò ibi de Christo multa, non solùm impia, sed absurda: & dum Philosophum agit more quorundā, qui optimum argumentum existimant Philosophi impietatem, & in leges iacta probra: & medici maledicere de Arabibus, cùm hi Galenum solo nomine salutauerint, illi uerò in lege quidem superstitiosi, in philosophia autem inanes sint & fatui. nam Philosophus non hæc acta diceret ut postmodum in causas reduceret naturales. quemadmodum Conciliator, & Pomponatius facere nituntur, fabulosis absurdissimisque imaginationibus: sed ab ipso Philosopho edocti, & Auerroë, tum Aphrodiseo, cæterisque Peripateticis, qui non cum nugis Platonicorum, non dico Platonis (nam hic minime est superstitiosus) consenserunt: negandum est simpliciter acta esse quæ dicuntur. ut 2. primæ Philosophiæ inquit Philosophus, & in disputationibus Auerroës, & Aphrodiseus in libro de Fato: fabulas enim hæc nuncupant. At hos longè magis pios illis esse constat: quòd saltem ueris miraculis fidem non subtrahunt, nec Christum faciunt, aut Mosem impostores. Sed hæc extra aleam, de re ipsa dicendum est. Sed tamen sic, ut primò uideamus, cur corpora hominum in aqua mergantur dum uiuunt: & à morte ipsi aquæ supernatent: cum tamen post mortem grauius cadauer efficiatur: aqua impletis partibus quæ dum homo uiue-

ret

ret aëre implebantur. nam si corpus humanum temperamento proximum esset tum maximè aqua resistente non parum, tum aëre in pectoris cauitate contento atq; etiam arteriis, dum homo uiuit mergi in aqua non deberet. Itaq; non protinus emergunt, sed cùm computruerint, indicio est, quòd prætumida sunt cadauera omnia cum supernatant, quæ autem putrescunt, calorem habent prędominantem, ut inquit Auer. 4. Meteororum in Commento magno, folio primo. Rara igitur tunc fiunt, & leuia animalium corpora, impleturq; aqua & flatu, ob idq; non amplius subsident. Emergunt autem uiuentia omnia, antequam suffocentur, bis aut ter ad aquæ superficiem: tum homines, ni præpediantur, ut in gurgitibus accidere solet, aut ob uestes. Hoc autem ob aërem contentum in thorace contingit. Quare si ad molem spectemus, hominis corpus plus habet grauium elementorum, quàm leuiũ. Quamuis non una horum sit ratio: nam Aristoteles refert 23. Problematum 26. salsam aquam uino supernatare, cùm tamen grauior sit dulci, cui quotidie uidere possumus uinum superesse. & plumbũ sub eadem superficie aquæ immergitur, cui lignum maioris ponderis nec latius innatat. Attamen si ratio Auer. uera est, oporteret hominem naturaliter, dum uiuit, aquæ supernatare. Similiter iuxta Galeni sententiam, si uera sunt Philosophorum fundamenta. Aequalia igitur elementa in mixto tribus modis dicere possumus: aut magnitudine, uelut si pugillus aquę ignis pugillo immisceretur: Aut sub eadem materię quantitate: nam ut exemplo ostendit Philosophus 2. de Generatione 37. aqua multiplicatur dum in aërem uertitur: si igitur ex pugillo aquę fiant duodecim aëris, cùm aliquid componetur ex aquæ parte una, & duodecuplo aëris æqualiter constare dicetur ex his elementis. Tertio cùm sub eisdem uiribus: sed hoc non uno modo: nanq; æquari possunt calor & frigus, non tamẽ leuia in eo grauiaq;: ac rursus grauia & leuia, non autem calor ac frigus, siccum & humidũ. Videntur igitur argumenta Auerrois prima ostendere, nõ dari æquale ad pondus: quod Galenus nõ solùm non negat, sed ut dixi cõfirmare uidetur. Sed in qualitatibus tamen non uideo quomodo Galenus statuere posit hominẽ temperatum: nam cùm cutim uolæ talem, ut diximus, constituat: partes autem omnes internæ calidiores sint non parum cute, manus, os, gula, uentriculus, cor, iecur, cerebrum ipsum quod frigidissimum iuxta omnes inter membra fermè existimatur, ut in 6. libro declaratur: necesse uidetur corpus humanũ calidis ac frigidis non æqualiter permisceri: neq; iudicium ad id ferre possumus, cùm magna caloris uis, iuxta Philosophi sententiam, cœlestis sit, non elementaris. At ex his ratio 3. Auer. quæ sola aduersus Galenum est diluitur, cùm miscẽs calor sit cœlestis cum eo qui est elementorũ mixtus. Postquàm igitur nihil firmum habemus, nec ex sensuum consensu, nec ex ra-

tione:par eſt,ut omnino Galeni ſententiam tueamur:tum maximè,quòd Philoſophi uerba 2.de Partibus cap.7.iuxta finem,ad id tendere uideantur:inquit enim,cerebrum ob hoc conſtitutum frigidiſsimũ, quòd cor & pulmo ſint calidiſsima:quamobrem temperiem dilexiſſe uidetur. Solùm igitur modus huius temperamenti requiratur, nam prima ratio pro Galeni ſententia haud inualida eſt,niſi ſenſus humanus de his rectè diiudicet, fateri etiam cogimur, nec de ipſis ullam ſcientiam haberi poſſe. Dico igitur continentia ipſa carnes,oſſa,neruos,uenas,neruoſa,membranas, cartilagines,ligamenta & pinguedinem ſimul ſumpta, declinare ad frigidum & ſiccum, ſed eò minus, quò moles horum maior eſt contentis:contenta autem ſunt calidioris & humidioris temperamenti: & hoc uoluit Philoſophus 2.de Partibus,loco adducto. Hæc omnia ſimul iuncta æquale mixtum in omnibus reddunt:cauitates ipſę calidiores omnes,& humidiores quàm par ſit, os, uenter, pectus,cerebrum:at ſolida frigidiora:cutis uerò manus, abſolutiſsimum medium obtinet, finis cauſa ut percipere poſsit qualitates,& formæ, quia tantum recipit de calore influente, quantum illi eſt neceſſarium ad temperamentum medium.ob id etiam intemperatorum leuiter,tactus eſt abſolutiſsimus,temperatorum autem certus.Cætera enim membra uel ob propinquitatẽ nimis inflammãtur,uel ob cauitatem nimium replẽtur ſanguine, uel ob ſoliditatem ab eo deſtituuntur. Relinquitur igitur ut ſola cutis temperata eſſe poſsit. Quodcunq; autem corpus æqualem in cute habet temperiem, temperatum eſt:quod autem in una tantum parte,non eſt omnino temperatum: ſed per æquales receſſus utrinq;,uelut calidioris cordis,& frigidioris iecoris, temperati falſam quandam præbet imaginem. Cerebrum autem ob multitudinem arteriarum, quoniam in eo neceſſariò oportebat gigni ſpiritum animalem, tum ob ſubſtantiæ mollitiem calidum non leuiter euaſit,quamuis ſuapte natura ſit frigidiſsimum: atque eo modo calori cordis contra opponitur. Galenus etiam 1. de Tuen. ſan. cap. 5. & 6. ponit hanc æqualitatem cum quadam latitudine, & dabat exemplum de cithariſtis, qui in neruorum lyræ tenſione paululum diſsident: unde alter alteri ſuperueniens mutat. Sed non ſuſtinetur humanum corpus in aqua dum uiuit homo propter tria: primum quòd aqua hæc leuior eſt pura,& ob id non tantum reſiſtit. indicio eſt quòd frigidiſsima non eſt. Secundum quòd mouetur, & fluctuat:& ob id etiam rapit motu ſuo.nam & partes inuicem aquę hoc modo merguntur,aliis ſupra emergentibus.quare maxime periclitantur homines in aquis inæqualiter currentibus:ſemper autem iuxta uortices:minime autem in quietis:minus etiam in his quæ recto alueo,ſenſim fluunt: nam motus qui non rapit, ſuſtinet. Tertium eſt quòd non recte aquæ ſuperſtamus: uidi autem puerum è familiaribus qui adeò bene aquæ ſe

superextẽdebat,ut diu sine motu sustineretur resupinus. Sed hæc nos non fatigant qui tenemus æqualitatem intemperie qualitatum esse posse,corpore tamen plus habente de grauitate quàm leuitate. Quod uerò dictum est de animalibus ex Collectaneis ad carnes non ad reliquas pars refertur. His uerò quæ ex Meteoris adducuntur,respondemus: Calore cœlesti adiuuante,elementarem in generatione superare frigiditatem:nam sententia Philosophi clara est 2. de Generatione animalium 3. Ad uiuentium genituram,cœlestem calorem concurrere: in reliquis mixtis nihil prohibet dominari calorem in generante,non autem in eo quod gignitur. Ad Galeni autoritatem dico, quòd subiicit,se etiam de hoc suam explicasse sententiam: quasi hæc non illius sit. Et quamuis ita sit concors Galenus cum Auer.de æquali ad pondus:rationes tamẽ illę non demonstrant quia corpus non in medio duorum elementorum, sed in extremo, ubi se tangunt,quiesceret,ut de oleo dictum est:id est,partim in unius,partim in alterius loco.

CONTRADICTIO X.

Corpus humanum an medicinæ subiectum.

MEdicina tractat de corpore humano, ut sanatur uel à sanitate remouetur.Ex quo colligitur, quòd medicinæ subiectum sit corpus humanum,ut sanitati & ægritudini subiicitur:prima primi cap.2.de Medicinæ subiectis.& sic exponitur à Gentili ibi:sic Dinus censet:sic Conciliator etiam tenet in differentia 6.Pro hoc etiam adduco rationes,quia sanitas non potest esse subiectum neq; synonymum:neq; paronymum:igitur nullo modo.Nam si synonymum, non extendetur nec ad causas, nec ad signa: quia hæc ad corpora referuntur: nec paronymum, quia sic erit de sanis,ægris,& neutris:nam hæc ad sanitatem dicuntur,ut primo Techni.2.igitur cum scientiæ secentur ut res,3.de Anima 38. erunt tres scientiæ medicinæ. Auerroës etiam primo Collectaneorum 1. Artes practicæ tria continent:Primum est,scire loca suorum subiectorum. Secundum est,scire finem quæsitum ad ducendum ipsum in loca sui subiecti. Tertium,scire media quibus inducitur finis in loca subiecti. Si igitur sanitas est subiectum,subiectum inducetur in subiectum,& infinita alia,ut liquido apparet,sequuntur incõuenientia.Est etiam illud manifestum ex 2.de Anima 27.quòd artifex supponit suum subiectum,deinde diuidit illud per genera,& partes,ac species:sed nos non inuenimus,quòd Galenus diuiserit sanitatem in partes,eo modo quo corpus humanũ, ut in humores,elementa,temperaturas,mẽbra similaria & instrumentalia.deniq; in totam illam dissectionem: quare corpus humanum erit uerum subiectum. Auerroës etiam in paraphrasi primæ Philosophiæ, dat distinctionem modi consideran

deran

derandi Philosophi naturalis, & supernaturalis:hic enim considerat formam & finem,inquit:ille efficientem & materiam.Liquet autem medici considerationem esse naturalem : quare non considerabit de fine suo,tanquàm de subiecto,quare nõ de sanitate quæ est finis medici,1. Ethicorum 1.Dicebat etiam Philosophus 1. Posteriorum 25. quòd scientia tria considerat,affectus,subiectum,principia:sed de corpore humano affectus ostendit medicus,quia sanitas & morbus sunt corporis affectus, libro de Symptomatum differentiis cap.1.iuxta medium:quare sanitas non potest esse subiectum.Finis etiam & materia nõ coincidunt,sed diuersa sunt,2.Physi. 23.sed sanitas est finis medici, uel saltem eius adeptio, lib.de Sectis cap.1. igitur sanitas non est subiectum. Nec etiam uideo, quomodo sanitas,uel sanum,posśint esse subiectum:nam non adæquatum,quia medicus etiam considerat de morituris,quo ad prædictionem,etsi non quo ad curam,nisi ut iam dictum est:nec potest esse principale, quoniam etiã de belluarum sanitate consideraret:nec commune,nam etiam de ægris considerat:quare nullo modo subiectum dici meretur. Galenus etiam in Introductorio medic.cap.6.reprobat eos qui dicebant,quòd Medicina est scientia sanitatis conseruatrix, & morborum repultrix: dicens,diffinitio est per ea quæ semper insunt: sed non semper medicina hoc consequitur, sed aliquandò frustratur:igitur si sanitas esset medicinæ subiectum, aliquando scientia esset absq; suo subiecto,quod esse non potest.Illud etiam dignum est consideratione,quoniam si sanitas est subiectum,erit medicina de necessariis per se,& ita non erit ars. 6. Ethic.cap.4. quoniam ars solum est de contingentibus.Galenus etiam 3.de Simpli.med. cap.5. quicquid medicus considerat,in ordine ad humanum corpus considerat, atq; in hoc (dicit) differunt à philosopho naturali,qui omnia considerat,comparando ad totam rerum naturam.At in oppositum uidetur esse sentẽtia Galeni in de Partibus Artis medicę cap.8.ubi dicit,quòd sicut proprium subiectum in philosophia naturali est generatio,remotum autem corpus generabile: sic in medicina proprium & propinquum est,dispositio corporis,remotum autem corpus humanum.Sumuntur etiam rationes:nam corpus humanum est pars subiecti philosophiæ naturalis, ut ibi ait Galenus: igitur ratione subiecti non distinguetur ab aliis scientiis medicina. Alia ratio est, quòd tota Ars potest per solam experientiam tradi,sine subiecti hominis cognitione,uel corporis causis,aut partibus:ut in Introductorio, cap.enim 2.declarat quòd medicina tota potest solo experimento tradi: & dat exemplum de barbaris.in 3.autem cap. declarat, quòd cùm rationalis quatuor rebus innitatur,in naturæ,causarum,signorum,& curæ cognitione,solùm empiricus considerat symptomata,& negligit naturam & causas.In cura uerò procedit uel per historiam, uel per similitudinem auxiliorum,uel per

per contrarietatem. Idem clarius lib. de Subfiguratione empirica cap. ult. ubi dicit: Hic igitur libellus à me propterea ſcriptus eſt, ut oſtenderem, aliquem empirice medendi artem poſſe conſtituere: dimiſſa omnino inquiſitione de rei ſubſtantia, quamuis multum difficile ſit hoc ad aſſequendum. Item 3. Artis curatiuæ, cap. 2. Empiricus ſolum coarguitur, quòd neſciat inuentorum reddere rationem. 3. etiam de Criſi cap. 8. monetur medicus, ut credat inuentis ſolum, rationem non quærendo. Si igitur cognitio humani corporis, & cauſarum eius neceſſaria non eſt, ſed ſanitatis tantum, ſcientia autem & ars, non poſſunt ſine ſui ſubiecti cognitione cõſiſtere: manifeſtum eſt, corpus humanum non poſſe eſſe medicinæ ſubiectum. Propterea Thadæus Florentinus dixit, quòd ſubiectũ in medicina eſt triplex, Conſiderationis, Finis, & Reductionis: uelut etiã in metaphyſica: nam ibi ſubiectum conſiderationis, ſeu prædicationis (ut ipſe dicit) eſt ens, de omni enim ente conſiderat: ſubiectũ autem finis eſt Deus: reductionis autẽ, ſubſtantia: ut enim omnia ad ſubſtantiam reducuntur, ſic etiam omnia propter primam cauſam conſiderantur. Igitur in medicina conſiderationis ſubiectum res eſt omnis medica, ac regula quæ ad illã artem ſpectat: finis autem, ſanitas: reductionis uerò, humanum corpus. Sed omiſſo exẽplo metaphyſice, dico quòd nos debemus diſtinguere, & quærere uerum ſubiectum: nam Deus non de ente demonſtratur, nec de ſubſtantia: ſed ſanitas de corpore demonſtrari poteſt. Vnde qui hoc dicunt, affectum ſeu paſsionem auferunt, conduplicantq́; ſubiectum abſq; neceſſitate. Conciliator Differentia 6. quatuor finxit conditiones ſubiecti: ſed proprium ſubiecti eſt, ut de eo pręcognoſcatur, quid, & quia eſt: tum quòd omnia in illa ſcientia conſiderata, ad ipſum, ſeu eius affectum reducantur. Vltimo, quòd de eo proprius quidã affectus demonſtretur, per quem ab omnibus aliis ſui generis habitus ille intellectus diſtinguatur. In puris tamen artibus ut ſolùm doceatur ſufficit. Proprium autẽ dico affectũ quarto modo. Homo igitur uerìſsimum ſubiectum eſt medicinæ, nec ut corpus tantum, nanq; & de animi affectibus & operationibus conſiderat. Sed ſi malis Corpus humanum dicere, non prohibeo: modò ne iungas, Sanabile, uel Aegrotabile, nam hæc iam ad affectum, non ad ſubiectum pertinent. Ad oppoſita autem argumenta reſpondeo: quòd & ſi Galeni liber ille ſit, nihil plus uult eo in loco Galenus, quàm quòd ſi medicina ſit per partes diuidenda, nõ ex ratione ſubiecti corporis humani, cùm ſubiectum id ſit commune Philoſopho, ſed addito affectu proprio, tanquam propinquo ſubiecto: non artis inquam, aut ſcientiæ, ſed eius à quo ratio diuidendi ſumi debeat, cõmodiſsimè diuiſionem illam ineamus. Id uerò non pro inconuenienti habemus, quòd de eodem tractet Philoſophus ac medicus: ſed tamen diuerſa ratione, non ſanitatis tantùm uel morbi, nam & hæc

Philosophus considerat naturalis, sed ex modo considerandi. Est autem hic quadruplex: primus, quod physicus generaliter, medicus per species usq; ad extrema, diuidit. Naturalis ut à sola natura proficiscuntur, medicus ut à natura artis beneficio adiuuanda, aut non adiuuanda. Naturalis ægrum aliud censet esse à medico, utpote generalius quoddam, atq; communius: cùm in eo neutrum claudat, medicus alterum ab altero seiungat. Naturalis etiam omnis corporis uiuentis sanitatem intuetur, hominis solius medicus. Deniq; quintum discrimen adiicere liceat: naturalis sanitatem & ægritudinem ex æquo contemplatur, medicus autem propter sanitatem plerunq; considerat morbum. nequaquam autem propter illius naturam. Est uerò considerandum, an etiam ob uitæ longitudinem medicus, nulla habita sanitatis ratione, aliquid consideret: & an daturus sit uiperas in cibo, ad senium protrahendum, etiam si lædant accipientem: ut in hoc casu, potior sit aliqua ei cura, quàm ualitudinis. Cùm autem dixit Philosophus secari scientias iuxta subiectas res, intelligit quæ sub eadem ratione considerantur: sic ut alias distinguant res ipsæ, & quibus res unæ sunt uaria considerandi ratio. Ad aliud dico, quæcunq; de corpore humano dicta sunt, sanitati ne subiectum esse possit, tum etiam sano repugnare longè magis. Quare nihil plus ibi Galenus uoluit, quàm quòd ars medica, non scientia, absque rationibus demonstratiuis, non absq; cognitione corporis humani, tradi potest: quod seriem locorum inspicienti liquido constat: quare duplex fallacia fit. Ad Principis autoritatem respondeo, illum explicasse non solum subiectum, sed subiecti rationem principalem, quæ est affectus proprius. Sed est difficultas ex Galeni uerbis 1. Artis medic. cap. 3. ubi dicit, quòd medicina non est omnium: Si autem homo esset subiectum, uel corpus humanum, esset medicina omnium corporum. Item medicus non considerat sanitatem momentaneam 1. de Tuenda sanitate, cap. 5. Respondeo: Prima autoritas à paucis bene intelligitur: nam Galenus uult ibi solum declarare, quòd medicina non est singularium, quia nec omnium, sunt enim infinita: nec paucorum, quia inartificiosum. Sed est de omnibus speciebus, sanorum, ægrorum, & neutrorum. Et ideo non ualet, Est de homine ut homo, igitur de singularibus per se sumptis. (quãuis in genere ualeat) igitur de omni homine. Ad aliud respondeo, quòd homo habẽs sanitatẽ momentaneã, est de consideratione medici: aliter nullus esset homo de cõsideratione medici, ut patet: nam secundũ sententiã Galeni, omnes homines, imò omnia, sunt in perpetuo fluxu: dispositio tamẽ secundũ quam quilibet est, cùm non sit perceptibilis à sensu, est remota à consideratione medici: quia medicus est artifex sensibilis, ut dici solet: & hoc pauci, aut nulli percipiunt, cur sic dicatur. Omnes enim artifices, qui cum hoc etiã sunt sciẽtes, ut Musici, & Geometræ, etiã

perc

percipiunt rem prout eſt,& indiuiſibile, quia tale indiuiſibile puta diapa. ſon,poteſt eſſe firmũ & nõ fluens:quia nõ eſt in materia generabili,& corruptibili ut ſic.Ille etiã Aſtrologus, qui cõſiderat luminariũ cõiunctionẽ, quæ eſt momẽtanea,quamuis nõ maneat,cõſiderat tamen, quia nihil uult operari circa illã.Cùm igitur medicus ſit ſciens,& nõ purus artifex, & habeat operari circa ſubiectũ ſuũ;& ſubiectum non cõſtet unquam ſub uno affectu propter materiã:cogitur medicus ſolus inter omnes ſciẽtes diiudicare ex ſenſu,nõ ex rei ueritate:& ob hoc ſenſibilis artifex, cùm tamẽ oẽs artifices ſenſibiles ſint principaliter nũcupati. At exẽplũ de homine quomodo naturalis ſit,ſubiectum ſcientiæ ſimul ac medicinæ ex mundo accipe. hic enim eſt ſubiectum naturalis Philoſophi, & Aſtrologi, non autem cœlum, ut quidam putant: ſed hos diſtinguit ratio conſiderandi. Vnde eodem modo Philoſophus naturalis etiam à primo Philoſopho ratione conſiderationis ſeparatur.

CONTRADICTIO XI.

Olera an facilis concoctionis.

QVòd autem & pani,& multo magis lactucæ & betæ,multa trãſmutatio requiratur, quomodo ſanguis fiat,omnibus patere arbitror 1. de Natural.facult.cap.10.oſtẽderat autẽ rationẽ: quoniã oportebat colorẽ ac ſubſtantiã ſanguini ſimilẽ fieri.Porrò ſanguis rubeus,& ſubſtãtia craſſior lactuca eſſe uidetur:nam ſanguis,ut ibi dicit,carni proximus ualde eſt, niſi quòd illa cõcreta eſt.Lactucã autẽ Galenus 2. de Alimẽtis cap. de lactuca,oleribus aliis prætulit,cùm inquit: Sciendũ autẽ, quòd cùm omnia olera ſanguinẽ paucißimũ gignãt,& praui ſucci:lactucã non multũ quidẽ generare,neq; mali ſucci,ſed neq; omnino laudabilis.Oliuas uerò duriores ſubſtãtia eſſe cõſtat,magiſq; à ſanguinis natura remotas,quàm lactucã: & tamẽ in 6.de Tuẽda ſanit.inquit,(quod & aliàs recitauimus) Quibuſdam ſolo pane ueſci abſq; obſonio nõ placet,ſed cum palmulis,oliuis,melle,aut ſale ſumũt.Sit autẽ cuiuſq; modus qui decima hora concoctus eſſe poßit. Iuſſerat autẽ ut quarta hora cibum hũc ſumerẽt:igitur in ſex horis ſperat palmulas & oliuas cum pane ſumptas cõfici poſſe. Difficiles autẽ palmulas cõcoctu 2.de Alimentis,peculiari quadam noxa dixit:quò fit, ut tripliciter hic ſibi non conſtare uideatur.Nam primò palmulas concedit, difficiles concoctu in tam breui temporis ſpatio abſoluendas. Carnem autem prohibet,quam uidetur facilem propoſuiſſe,ut diximus,ex primo Facultatum naturalium.Secundo olera improbat, ſed tamen cùm leuiora ſint, cur non exhibet magis quàm palmulas,quas dixit dolorem capitis, & obſtructionem iecoris concitare? Nec eſt quòd dicas, illum alienũ, non proprium morem recenſere: nam utrunq; probat,ſed proprium tamẽ ut me-

liorem præponit. Tertiò lactuca uidetur esse secundum frigiditatẽ fontanæ aquæ,6. de Simplicib. medic. & in eodem mitiorem ac tepidiorem frigiditatem attriplici inesse ostendit: nam in primo gradu, ac sub leui temperie,ipsum constituit: remotior igitur à sanguinis natura est lactuca,quàm attriplex, & tamen meliorem gignit sanguinem (ut declarauimus) quàm attriplex,& facilius concoquitur, cap. de attriplice.2. de Alimentis. nam lactuca estur tam cocta,quàm cruda: attriplex crudũ omnino inutile. Perit igitur ratio illa à Galeno scripta in primo de Facultatibus naturalibus. Præterea nunc quod de turbatione dici solet 1. Regim. acut.18.ubi nihil magis cõcoctioni obsistere creditur,cùm lactuca nihil tale habeat,2. de Alimẽtis,cap.proprio:neq; enim aluum aut sistit,aut lenit. Illud mirũ,cur 5.de Tuenda sanit.ubi de Regimine senum loquitur, exẽplum etiã adducẽs Antiochi medici,& Telephi Grammatici:& 2.de Alimentis cap.de oliuis,quomodo laudet hæc ante cibũ,quæ proritare habẽt aluum, exhibens ex garo oliuas, quæ sunt proculdubio concoctu difficiles.& 1. Regim.acut. 18. illos maximè improbet,qui ius & garũ cum oleo cerebro miscent:nam hæc turbant,& cõcoctionem impediunt, inquit, cogentia descendere quæ sunt difficilia concoctu,quale cerebrum est. Hæc sunt difficiliora forsan,quàm quis putet.Sciendũ tamen aliquid dici difficilius,uel respectu primæ coctionis,uel pluriũ. uelut caro in prima coctione nõ admodũ est difficilis,ut diximus in Cõtradictione 7. tractatus 5. & sic hoc modo lactuca carne difficilius concoquitur: quia tamẽ longe plus alimenti resecatur ex carne,quàm ex lactuca,ideo in secunda & tertia coctione,caro plus exhibet negotii,quàm lactuca. Hac igitur ratione, cùm omnia olera parum nutriãt,ut declaratũ est, omnia sunt facilioris coctionis,quàm caro,uel panis: nisi si quid obstet propriũ, ut in radicibus durities,in urtica uis agrestis,& malè tractabilis: in aleo immodica caliditas, in melongena fungosa substantia, in ebulo odor prauus. Olera igitur, ut brassica, blitum, lactuca, attriplex, & talia, leuius concoquuntur, quàm panis, carôue: nec discrimen latet, aut mediocre in hoc est. Galenus autem 1. de Facultatib.naturalib.solùm rationem substantiæ declarauit. Vnde si quis tantum lactucarum comederet, quòd sanguis ex ea prodiret tantus,quantus ex dimidia carnis libra, tunc non solum lactucæ illæ difficilius concoquerentur, quàm caro illa, sed etiam strenue offenderent hominem.De temperamento uero,lactuca minus cõcoctioni apta est,quàm attriplex,ratione frigiditatis: non autem humidi, nec substantiæ:nam attriplex humidum in secundo habet temperamentum, substantiamq; duriorem:lactuca uerò friabilis ac mollior: si tamen senescat, affligit grauius uentriculum,quàm attriplex, ob immodicam intemperiem. Consilium uerò in 6. de Tuenda sanit. est, ut non cibi leues sumantur,

sed

ſed qui parum nutriant:quia periculum eſt de obſtructione iecoris potius, quàm de uentriculo: unde periculum exercitii maius eſt ob ſecundam, quàm ob primam concoctionem. Secundum eſt, ut quæ ſumuntur non deſcendant faciliter:ob hoc nec mel,nec palmulæ,nec oliuæ,ſi ſine garo ſumantur,diſconueniunt:neq; enim deſcendunt,nec multum nutriunt. Deteriores tamen palmulæ ex his omnibus ſunt: tum oliuæ, ſi ex garo ſumantur. Peſsimum omnium, ſi potus adiungatur magnus,nam paruus quandoq; eſt neceſſarius,ut cibus diſſoluatur. & quamuis grauis noxa ex multo potu præſens accedat:ſi tamẽ abſint nutrientia copioſe,nõ multum iecur periclitabitur obſtructionibus. Sed olera & quæ aluũ proritare poſſunt,conueniunt ante cibum,ſi parum potus aut nihil, nihil nutriens,panis parum adiicias: nam ſic detrimentum primæ coctionis in uentriculo inteſtinorum uis & ipſa concoctrix ſupplebit. His rationibus,non conuenientibus oculis,intendere opus eſt,& ſubtili intellectu.nam fermè auſim antiquos dicere, non plenè illas aſſecutos: cùm tamen maxima bonæ ualitudinis tuendæ ratio ex hac contradictione pendeat. Sed & ſi quis proritantibus aluum in totum abſtineat, non parum ad uitæ longitudinem confert.

CONTRADICTIO XII.

Materia quæ concoquitur an neceſſario in alimentum tranſeat.

SCio quàm multos torquebit Telephi Grammatici exemplum, qui olera eſitabat ante carnes:& quod Galenus præceperit abſq; diſcrimine,ut mollientibus aluum ante cibum utantur ſenes: & quod 2. de Alimentis cap. 22. docuerit etiam maluas cum garo & oleo à Rhetore, ante carnem etiam ſuillam ſumi ſolita:& quòd Auicennæ hoc ſit etiam præceptum. Verùm nos optimam docuimus inſtitutionem,quæ proxima illi eſt nunc dicetur:Nam in quibus cibi è uentriculo non facilè exeunt,tum maximè ſi quies ſubſequatur,tales etiam cum nutrientibus,quæ turbant, leuiter accipere poſſunt:unde in cœna etiam magis. Quædam autem mouent ſimul ac aſtringunt,ut oliuæ non admodum maturæ:& harum uſus forſan non periculoſus.quippe qui ad coctionem & moram aſtringentem uim obtineat:ubi in excrementa abierit, ſalſedine gari expultricem proritat. Rhetoris tamen regimen haud probandũ eſt:ſed &,ut uidetur,male proſpera utebatur ualitudine. Verùm patefacta ueritate ad alia potius tranſeundũ erit. Galenus in Medicinali arte lib.3.cap.6.inquit: Coctio eſt quæ putredinem finit, manente ſubſtantia. Loquitur autem ibi de coctione materiæ febris: quamuis omnes tranſtulerint mutationem qualitatis quæ certe aliquid communius coctione continet. Galenus iterum in 1. de Differentiis feb. cap. 6. dixit: Species putredinis eſſe innumerabiles:

I 3 genera

genera autem tum in febribus,tum in phlegmonibus tria. Primum cùm natura euincit putredinem, fitq; pus in phlegmone, uel humor in urinis subsidens,nam talis inquit humor non absolute putridus est,sed uim aliquam continet coctionis. In secundo autem (dicit) genere sunt,cùm uis coquendi adeo imbecillis facta est, ut nullam in putrescente humore ad benignum faciat transmutationem.Inde subiungit, de primo genere loquens, Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus. Sed tertium genus est, cum semiputridus humor est: nam tunc ad integritatem,pro magna parte saltem,reduci potest:ut 2.Aphor. Com.17.iuxta finem.Ex his liquet,coctionē aliud esse omnino à nutritione. Philosophus quoq; in 4.Meteororum 17.inquit: Aliis ad quandam subiectam formam contendit:ubi scilicet humor,qui torrebatur,aut elixabatur,uel putrescebat,uel alio modo incalescebat,talis tantusq; euasit. Tunc enim utilis est, & concoctionem recepisse dicitur,ut mustū,& quæ in tuberculis collecta sunt,cùm ad suppurationē peruenêre:& lacrymæ,tum sordes quæ in oculis obortæ sunt:& cætera simili modo.Hoc autem omnibus obtingit,cùm materies,atq; humor ipse uictus fuerit.Hæc autē est,quę in ipsa caliditate, quę in ipsa natura est, definiri solet:nam hoc tandiu natura est, dum in ea ratio ipsa insit.Quocirca & eiusmodi,& urinę,& alui sedimēta,& omnino corporis excrementa,sanitatis indicia sunt:& cōcocta dicuntur, quòd humorem à calore uinci significet.Superius autē declarauerat,finem coctionis cibi esse nutritionem: hic uerò quòd alius sit finis huius coctionis,alia forma. Auerroës uerò in Commento dixit: Et hæc concoctio fit,quando nulla pars eius quod concoquitur,apta est transire in id,quod eam concoquit.Ex hoc igitur patet, quòd aliud est genus coctionis, quàm alentis: aliusq; finis, quàm assimilatio. Nec obstat,quòd Aristoteles definierit in principio cap.coctionem sic:Concoctio quidem igitur perfectio est,à naturali & proprio calore,ex oppositis passiuis.quod Alexander 14.quęstione tertii naturalium quæstionum sic explicat:quòd sit perfectio acquisita in passiuis oppositis,à proprio calore. Nam hanc diuisit postmodum ratione finium:quædam enim nutritionis causa est, quædam euictionis,ut in tuberculis, ac excrementis. Non igitur omnis coctio nutritionis causa, neq; assimilans:quamuis omnis coctio eodem modo in passiuis fiat, & ab eodem calore. Auicenna etiam prima primi, Doct.6.cap.3.iuxta principium idem sensisse uidetur: sunt autem uerba: Nutritiuæ uerò operatio in his quæ superflua sunt erit, ut si possibile fuerit, in nutrimentum ea permutet:quæ actio etiam concoctio nominatur:aut ut præparet ea facili expulsioni à membro, attenuando crassa, inspissando tenuia, diuidendo quæ tenacia sunt:& hæc operatio dicitur maturatio, seu coctio. Ex quo patet,quod & sensit Auer.7.Collect.9.concoctionem nocitiui esse ad ex-

pulſionem,non ad nutritionem,tanquàm ad finem: formam uerò eſſe facilitatem expulſionis,& non aſsimilationem membri. Adduco etiã duas rationes pro hoc: natura agit ad finem proprium, & non imaginarium: ſed proprius finis noxii humoris,qui emendari non poteſt, eſt expulſio, non nutritio:igitur præparat ad expulſionem, non ad nutritionem. Nec ualet quod dicat Villanouanus, cuius eſt inuentum hoc non inelegans, ſcilicet, tueri partem oppoſitam eſſe unum opus naturæ: nam uidemus quòd eadem natura diuerſas habet functiones iuxta diuerſa obiecta:ſuperflua enim expellit, utilia attrahit: igitur etiam aliam habebit operationem ſpecie diſtinctam circa expellendum humorem,& circa eum quo uult nutriri. Alia ratio eſt,quòd ſequeretur,quòd puris color, quando eſt abſolutum,eſſet diuerſum pro natura membri,& nõ ſemper album. Oppoſitum dixit Galenus 1.Prognoſticorum,ultimo:& omnes cõcedunt:ſequelam deduco,nam natura per te intendit illud aſsimilare naturæ membri.Sunt autem membra omnia diuerſorum colorum, uelut iecur eſt rubrum,igitur ſanies in eo rubra eſſet laudabilis.Diceret ad hoc, quòd concoctio fit à membris quæ ex ſemine ortum habuerunt: omnia uerò illa candida ſunt.Sed hoc eſt falſum,nam uenę ſunt rubræ,& propter hoc ſanguinem generant rubrum.& certe quomodo ſi iecur concoquendo dealbat, in rubrum tranſmutat ſanguinem. & Galenus 1. Virtutum naturalium(ut diximus) cap.10.docuit,quòd oportet nutrimentum tranſmutari ſecundum colorem eius quod nutrire debet. Palàm etiam eſt, carnem exteriorem eſſe rubram,& maximè muſculorum: & tamen ſuppuratio bona ſemper ex toto eſt alba.In oppoſitum uidentur uerba Galeni 2.ſuper primum Epide.44.cùm enim dixiſſet Hippocrates, Maturationes excrementorum undiq; tempeſtiuæ,aut bonæ,& decretorii abſceſſus ſunt conſiderandi.Galenus declarans inquit,πέψις γάρ τις ἐστὶ τῶν παρὰ φύσιν ὁ πεπασμὸς τοῦ νοσήματος.Coctio enim quædam eſt eorum quæ præter naturam,morbi maturatio.Subſequuntur autẽ.Hæc autem concoctio in coquentis ſubſtantiam deductio quædam eſt eius quod concoquitur. Ergo ubi corpus bene habet, cumq; ei quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente,mutatio fit totius concoquendæ materiæ,aut maxime eius partis,minimumq; ſupereſt ſemicoctum. At uerò cùm præter naturam affecta fuerint, quod accidit, cùm à natura immutantis aliena fuerint,quod aſsimilatur paucum eſt,excrementum uerò ſemicoctum multum. Et ut in ſanis corporibus excrementa, ſic etiam in ægris concoctionem indicabunt.Liquido igitur apparet, iuuantis humoris & nocentis unam eſſe coctionem à natura intentam, non ſolùm ratione agentis caloris,ſed finis,qui eſt nutritio,& formæ, quæ inducitur,eſtq; aſsimilatio.2.quoq; Aphor.47.Quæ pus generat tranſmutatio, medium

inter

inter putredinem,& nutritionem,modum obtinet:cùm ab utroq; calore simul fiat,& naturali concoquente,& eo qui præter naturam est putrefaciente.Sed & in 8.de Medic.secundũ locos,cap.8.declarat iuxta medium, coctionem esse mutationẽ,qua aliquid in id quod nutritur,ex eo per continuam assimilationem transfertur.Declarat autem ibi eam esse,& uitiosorum,& bonorum humorum.Verùm nullibi clarius quàm in 5.de Simplic. medic. cap.6.uerba illius sunt hæc:Etenim cum tres in animaliũ corpore mutationes sint:una planè secundum naturam, cùm cibus in uentre concoquitur,aut in uisceribus,unde succus fit,ex quo unaquæq; pars nutriatur. Altera planè præter naturam, in omnibus putrescentibus:& hæ inuicem contrariæ sunt.Tertia mista & media,naturalis ac eius contrariꝫ particeps. Siquidem mutationi secundum naturam duo hæc insunt,ut à calore naturali superetur quod mutatur, & ut familiare corpori euadat: ei uerò quæ præter naturam fit,mutatio fit ab aliena caliditate, & ad nihil utilis. Media uerò earum quæ suppurationes comitatur, ab ingenito fit calore, non tamen planè dominante, & in materia non prorsus benigna,neq; tamen omnino aliena. itaq; ut naturales mutationes à simili calore foris admoto iuuantur,sic & suppurationes. Quare coctiones mirum in modum adiuuant puelli,tum etiam catuli admoti uentri:confert enim fomentis uberius hoc,quoniam illorum calor fomenti calore nobis est familiarior. Quapropter quod ad mouẽdum pus adhibebitur medicamentum,natiuo calori similẽ habere debet.At uerò quale illud?cùm febrium, ut diximus, & phlegmonum penitus, quod ad hoc attinet,ratio una sit, tum in sputis,1.de Crisi 18.iuxta finem.& 2.Prognosticorum 46.& 4.Regim.acut.77.& 78.declarat in eodem libro textu 44.dicens:Corpus quieti permittere,ungere,& æqualiter contegere oportet. Vbi Galenus inquit: Coctio nuncupatur nutrituræ substantiæ permutatio,secundum qualitatem existens.Natura igitur assumpto deuoratoq; alimento,à cæteris quidem motionibus cessare debet,ut soli uacet coctioni:sed si aliquando imbecillior reddita fuerit, aliquo externo indiget auxilio:quo etiam modo, & in ea quæ in uenis elaboratur coctione, eo opus erit. Cùm uerò in 47. textu Hippocrates posuisset laborantẽ febre graui & implacida sub initio morbi ac materiæ cruditate,coctionem docens illius,inquit:Iacere autem in conclaui obscuro debent,& lecto ualde molli, diuq; habitum eum sustinere,nec iactare sese,id enim eos multum iuuat. Hypochondriũ autem lini semine illines,ex aqua & oleo decocto,ac tepido,cauens ne refrigeretur.Ergo gloria dignus est Villanouanus huius tam pulchri præcepti inuentor:cuiq; enim sua laus reddenda est,etiam ignoto & uiuenti,qualem ego opto esse:nam hominem non noui.Subiiciendæ autem sunt & rationes illius:sed prius,tanquàm in clara iam re,referam quæ ex his deducun-

tur

tur duo præcepta nobilisſima. Primum concoctio morbi iis eiſdemmet fit auxiliis, quibus cibi coctio adiuuatur: quiete, molli ſtrato, iunctione, leui pedum frictione, ſomno, obſcuro loco, balneo, cibis calidis boniq; ſucci, uinoq;, cum citra quatuor exceptiones exhiberi poteſt, licebit & ſingulari loco cerata apponere. Secundum autem eſt, quòd ex hoc manifeſtum fit, cur adeò uictus tenuis febribus conferat, nempe materia concoquitur à membris neceſſariò deficiente alimento ut nutriatur, quamobrem & breuisſimus morbus euadit, & iudicium tutisſimum. Quocirca ratio prima conſurgit, Galenus enim 1. Aphor. 22. & 4. etiam Aphoriſm. 22. uult tria à natura fieri: primò coctionem, ſecundo ſegregationem, tertio expulſionem. Quorſum igitur ſegregatio impuri, ſi quod concoquitur totum in pus euaderet? Manifeſtum eſt igitur, operationem eſſe unam naturalis caloris, qua utile aſſumit in nutrimentnm: inutile autem, cùm in illud naturaliter agat, atque ideo etiam neceſſariò, ſibi quantum poteſt aſsimilans ad expulſionem præparet: iam ſeparatum, & ob qualitatem caloris alieni membris inimicum. Inde ſecunda ratio exoritur. nam 1. Prognoſticorum ult. & 5. Aphor. 39. & 3. de Naturalibus facultatibus, & 4. de Vſu partium, & 6. de Placitis Hippoc. & Platonis, membra ſibi non aliis concoquunt non habentes ipſa prouidentiam, & ſi forſan architectus illorum habuerit ut in mamillis: igitur conantur etiam ſibi aſsimilare quod concoquunt: & ideo neceſſario actio illa ſuppurationis eſt propter nutritionem, quamuis reſiſtente alieno calore, magna pars ueram coctionem ſubterfugiat, & ſuppuretur. Alia ratio ſumitur ex 5. de Simplicib. medic. cap. 8. tum etiam ex 14. de Arte curat. cap. 13. in horum altero præcipit, ut quod alienum eſt, omnino tollatur ex toto: quod autem inutile habet utili coniunctum, ſimilibus foueatur: dicitq;, ſi poſſemus phlegmoni manum perpetuò ſupertenſam continere, breui ad ſuppurationem uenturum: quò fit, ut intelligamus, naturam utile quidem in omnibus ſemper ad ſe transferre: ibiq; agit de carnium contuſione, expreſsioneq;, indicans ſcilicet, partem ſucci in alimentum tranſire, partem ex toto corrumpi. Sed & ſi quis 12. Artis curat. mentem Galeni inſpiciat, dum febris ab humoribus crudis tractat curationem, in cap. 3. facile intelliget, dum trium dierum inediam præcipit, eius humoris partem in alimentum corpori concoqui, partem autem in ſuppurationem ut expellatur.

Vltimum fundamentum huius opinionis ſumitur ex ſimilitudine auxiliorum, utriq; enim coctionis generi eadem præſidia ut in 4. de Tuenda ſanitate, cùm de cura crudi humoris agit. Quin etiam 7. de Simplic. medic. cap. de croco, uim habere dicit concoctricem, quòd calore ſit temperato, modiceq; aſtringens, hoc coctioni cibi confert. Addit autem, quòd

emplasticam habet naturam, hoc ad concoctionis partem suppuratoriam magis pertinet. Est enim uirtus emplastica 5. Artis cur. cap. 3. cùm medicamentum crasſitie partium cutis poros claudere poteſt.

Eſt autem aduertendum, ut colligitur in libro de Conſtitut. artis med. & in de Sanguinis miſsione, & 2. Facultatum naturalium, non tantùm humorum, ſed ciborum uitiatam coctionem morbos facere. Fit autem coctio, ex 6. de Dogmate Platonis, & 2. Aphor. 7. ex ſolidorum uirtute, nutrimentum ſibi adnitente aſsimilare. Per hæc ad argumenta: ad Philoſophi autoritatem, quamuis accipiat Coctionem ſub alio ſignificato, nihilominus nihil plus uult, quàm quòd antequam humor ſyncerus euadat, natura operetur in eum per ſe: per accidens autem in partem quæ concoctioni ueræ rebellis eſt: nam fermè, quamuis non ſemper, materia praua boni aliquid habet admixtum. Et hæc eſt cauſa, quòd in tertianis & quartanis in initio acceſsionis apparent ſpontaneæ expurgationes: quia humor ille iam eſt ſeparatus. Dico igitur, quòd calor agit in humorem corruptum, ſed non per ſe: uerùm ut agat in utilem. Quòd uerò Philoſophus accipiat alio modo Coctionis nomen, patet: quia diſtinxit eam in tria 6. Maturationem, Aſſationem, & Elixationem. quare longe generalius capit quàm Galenus. Si quis autem roget, ſub quo genere contineatur hæc coctio? Reſpondet Philoſophus ibi in ſectione 19. commentatoris, quòd ſub maturatione. Villanouanus tamē paululum à noſtra reſponſione, ac opinione declinat.

Ad argumenta noſtra, ad primum reſpondeo, quòd in principaliter intentis uarietas obiectorum facit uarietatem uirtutum & actionum, ut de cibo & excremento. Sed quia, ut dixi, natura hîc non agit, niſi ut operetur inutile, non fuit neceſſaria alia uirtus. Ad ſecundum dico, quòd Galenus reſpondet 1. Prognoſticorum ult. quòd hoc accidit, quia uirtus concoctrix eſt in membris ſeminalibus, quæ ſunt alba: & dat exemplum de ſemine, quod & ipſum album eſt. Sed exemplum primò eſt dubium, ut uidebitur ſuo loco: quia ſemen candidum fit ab alba carne teſtium. Secundò, quia membra ſeminalia plerunque ſunt frigida, ut os, cartilago, membranæ, nerui, & neruoſa: & non uidetur quomodo melius & ualidius concoquant carne ipſa, quæ eſt calida. Sed admittatur. Quomodo igitur iecur non dealbatur, ſi nutritur ex alimento albo? Forſitan dicere oportebit quòd duo calores contrarii uincente naturali, efficiunt colorem album: ſicut calor cum humido facit omnes plantas in foliis uirides, iuxta Philoſophi ſententiam, in libro de Coloribus. Et hoc eſt uerisimilius: quia quando ulcus in carne ſanatur poſt ſaniem albam, uidemus uincente calore naturali, humorem rubeſcere: igitur cauſa candoris eſt potius calor nō naturalis. Et cùm conatus fueris hic tueri Galenum, uidebis innumeras

diffic

difficultates: nisi illius uerba sic interpreteris, quòd membrorum seminalium uis etiam iuuat ad candorem: nam præter reliqua, illud est manifestissimum, quòd sanguis etiam extra effusus, putrescensq;, dealbatur: quare illa erit causa coadiuuans non principalis.

CONTRADICTIO XIII.

Concoctio omnis an condenset.

QVæ uerò concoquuntur, ut crassiora & calidiora euadant, necesse est. Nam ei quod concoquitur ampliorem molem calor tribuit, & crassius illud, aridiusq; reddit, 4. Meteororum 18. Hic Philosophus reddit in his uerbis rationem dicti: nam calor resoluit subtiliores & humidiores partes, igitur exiccat & condensat. Additur & peculiaris ratio à Conciliatore, differentia 50. dum hanc tractaret quæstionem: quæ nō tenet de omni coctione; sed solùm de ea, quæ ordinatur ad nutritionem: nam omne quod mouetur, est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, 5. Physicorum 65. in textu. At nutritio & coctio sunt quidam motus, 5. Physicorum 7. Relinquitur igitur, cùm hæc mutatio fiat ex humore in membrum, & membrum sit crassioris substantiæ quàm humor, ut humor ille perpetuò condensetur, accedens ad naturam membri. Alia ratio eius, quòd ordinata in finem aliquem naturā recipiunt eius in quod ordinantur, 2. Physi. 23. sed coctio ordinatur in restaurationem solidorū, & possent reduci ad unum fundamentum. addo ego utile pro medicis, quāuis singulare: nisi ita esset, homines ex quacūq; febre in hecticā inciderēt. quia si attenuaretur humor in cōcoctione, nō est causa cur in febribus putridis, ros ille non supercalefiat, & omnis humor ad nutritionē paratus: & sic ut illicò contabescat patiens. Galenus quoq; 4. Regim. acut. 4. exponens ea uerba, LIQVIDAE DEIECTIONES, inquit, Coctio omnis cogit & condensat. & 4. de Locis cap. 8. post principiū, In pulmonis affectibus initio tenuia, ubi cōcoctū fuerit crassa expuuntur. Idem in 5. cap. 7. pag. penult. capituli: Nam omni parte inflammata cui crassum tegmen non incumbit, in primis quidem sanies tenuis defluit, quæ concocta deinde inflammatione crassior, & puri similior redditur. Neq; uerò aliud magis in libello de totius morbi temporibus edocet, quàm hoc, in febribus, ulceribus, tumoribusq;, quam quòd ab initio tenuia apparent succedente tempore dum concoquuntur crassiora euadunt. Ad oppositum est autoritas Galeni 5. de Simplicib. medic. cap. 12. Nitrum, & aphronitrum, & abrotanum, ac talia, uirtutem habent extenuandi crassos ac lentos humores, præparandiq; ad expulsionem. Et in de Attenuante uictu, cap. 12. de odoratis, calidis, crassis, dulcibusq; uinis sermonem habens, inquit: Non enim incidenda tantum sunt, aut calefacienda, quæ sputo sunt expurganda,

da, sed moderatè etiam humectanda, ne siccata ac lenta reddita sputa, tusses excitent, exitusq; uiolentia, uas aliquod in ruptionis discrimen adducatur. Quamobrem quæ uina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humorem habent crassum. & ob id ipsum perdurantem, in thoracis pulmonumque affectibus, si cum tenuantibus medicamentis adhibeantur, multum adferent commodi. Aëtius quoque lib. 5. cap. 29. ordinem hunc urinarum ostendit: In subtilibus primo nebula suprema, pòst in medio, pòst hypostasis apparet. At ubi morbus ex crasis humoribus processerit, initio in urina apparet sedimen, ex quo multi coctionem, quæ nondum peracta est, peractam esse putant: pòst eneorema: ultimò nebula suprema. Hic igitur duo coctionis ordines fiunt manifesti, quorum primus fit per condensationem, secundus autem procedit attenuando. Arabes etiam omnes coctionem attenuantem admittunt, de condensante uerò sunt discordes, ut prima quarti trac. 2. cap. 7. iuxta medium. Sed & rationes multæ istud suadent. Prima est, & à Conciliatore adducitur, excrementa naturam ostendunt eorum, à quibus deciduntur. 2. Artis medicæ 74. At superfluum tertiæ concoctionis est sudor, uel halitus, ac uapor: secundæ autem urina: primæ feces: igitur concoctio non solum noxii, sed & iuuatiui attenuando procedit. Ad hoc dat duas responsiones: prima solum habet uerba: sed secunda innititur huic, quòd ubi fit secretio, illa fit ad opposita, à subtilibus crassa, à crasis subtilia resecantur: nam aliter talia relinqui non possent. Responsio hæc non uidetur satisfacere: debet enim halitus ille habere aliquid proportionale cum nutrimento ultimo: igitur imposibile est ut sit adeo crassum ut primum quod concoquitur. Item 2. Aphor. 9. Crassa debent attenuari & incidi: quare concoctio sic procedet. Forsan dices, quòd hæc est præparatio, ut inquit Villanouanus: contrà si coctio condensat & hæc est necessaria, quia crudi humores, & præparatio attenuat, igitur humor idem simul attenuatur & condensatur. Per idem oppugnatur expositio quam dat literæ Aëtii, quòd intelligat de coctione cum præparatione coniuncta, nam non obscurum est quod sic idem humor, & ab eodem agente naturali calore, & eodem modo, condensabitur & attenuabitur. Item in generatione spirituum fit coctio, & attenuatio, aliter non essent subtilissima nostri corporis pars. Adduco etiam rationes eius in oppositum: nam coctio quæ fit in uentriculo est similis elixationi: in elixatione quod coquitur subtilius euadit: indicium est leuitas, & quòd facilius superatur à calore naturali, & quòd mollius est. Calor etiam quamuis resoluat humidum, tamen rarefacit quod densum est: unde uidemus, quòd æs diutius coctum euadit porosum & leue: unde etiam primo de Medicamentis secundum genera, cap. 5. iuxta principium. spuma argenti, crasitiem amisit ex ignis uirib

uiribus. Ad quid etiam damnauit Hippocrates & Galenus 2. Prognosticorum 46. crassa sputa & humores, si crassities est ipsa cōcoctio? Galenus etiam in de Constit. artis medic. cap. 19. curatio quidem omnis per contraria, crassa attenuando, tenuia incrassando, utraq; communiter concoquendo. Cùm etiam bubula caro concoquitur ipsa attenuatur necessariò, cùm sit crassior humana carne, & condensatur, & sic simul duo contraria efficiuntur ab eodem calore in idem subiectum. Sequitur etiam secundum ipsum, cùm extenuatio sit opus expultricis, ut concoctrix ab extenuationis munere liberaretur, quòd ante concoctionem crassi cibi necessariò expultrix operabitur, quod nunquàm Galenus dixit, oporteret etiam ut humor non præparatus ante præparationem expelleretur: sed quia hoc incidit in opinionem de uirtute discretiua, quoquomodo ab Auerroē posita relinquatur. Oua etiam apala (3. de Alimentis cap. 22.) celerrime nutriunt. uel igitur quod concoquitur ad crassissimam substantiam oportet reduci, & sic tenuissima, ut uinum, & oua, tardè concoquentur, contra Gal. 3. de Temperamētis, cap. 2. in initio: uel ad mediocrem consistentiam, & sic quæcunq; erunt crassiora, ea consistentia, attenuatione indigebunt. Item in attenuatione, uel fit comminutio partium, & sic non differt ab incisione, nec est uera attenuatio substantiæ, nec sunt duo, sed unum, Attenuare, & Diuidere: nam auri limatura aurum est. Vel est uera attenuatio substantiæ: igitur cùm reducetur ad mediū, erit humor uel cibus concoctus. Ad quid enim uerè attenuare ut iterū incrassescat? Mirum autem esset, quòd Galenus hoc alicubi non dixisset.

Pro hac contradictione sciendum est, quòd concoctio omnis condensat iuxta Galenum, & iuxta etiam Aristotelem. Verùm scire oportet, duo esse quæ circa materiam transmutandam considerantur, Præparationem, de qua loquitur 2. Aphor. 9. & 1. Aphor. 24. & quòd sint distincta patet, quia sperat Galenus in secundo loco adducto prima uel secunda die præparare corpus. Concoctio autem fit à natura, ut declarauimus, & iuxta ordinem iudicatoriorum dierum, ut 1. de Crisi, per longum processum docetur. In præparatione autem continentur, (ut à Galeno in dictis Aphorismis, & alibi) condensatio eorum quæ sparsa sunt, diuisio tenacium, attenuatiò crassorum, contemperantia immodicæ qualitatis, obstructionum apertio, leuitas alui. Auer. 7. Collect. cap. 9. quasi hanc rationem intellexit: dixit enim: Duplex est præparatio, una ab arte, & procedit attenuando: alia à natura, & hæc reducit humores ad substantiā mediocrem. Et quanquàm alia addat, nunc illa prætermittenda sunt: nam Arabes ignorauerunt quid esset concoctio, & confuderunt concoctionem cum præparatione: inde orti innumeri errores, in quibus omnes caligarunt, (præter Villanouanum) tam antiqui, quàm recentiores, ut ex illorum scriptis pa-

tet. Et hoc est, quia etiam ipse Galenus, ubi rem non ex composito, sed obiter tractat, aliquando hæc confundit nomina. Nos tamen ubiq; hic & in his quæ edemus, proprietatem nominum ipsorum seruabimus, seruauimusq;. Cùm igitur Concoctionem dico, intelligo caloris naturalis opus in materiam duplex: aut qua nutriri potest ut nutriatur, & assimiletur, & fit condensando: aut in materiam ex qua nutriri non potest; & hoc est diuersum pro diuersitate illius, & non intentum à natura: nam merito talis humoris natura solum expulsionem intendit & tentat. Cùm autem dico Præparationem, intelligo quæ dicta sunt.

Propter tamen argumentum unum, quod tactum est, quòd natura simul attenuaret & condensaret, dicitur, quòd de mente Galeni humores crassi prius attenuãtur, deinde cõcoquuntur. Galenus etenim 4. de Tuenda sanitate, cap. 8. cùm docuisset, crudis humoribus dominantibus, præsidiis primo uti dissecantibus, oximelite inquam: pòst attenuantibus, mulso diaspolitico, & eo quod ex tribus constat piperibus: tandem iuxta finem inquit: Quòd si crudos iam succos attenuatos speras, uinum dabis quod & substantia tenue sit, & colore fuluum, aut album. Hoc enim ad succi bonitatem & concoctionem facit: illud urinam mouet. In fine etiam cap. 9. inquit: Si enim in primis uenis crudi succi copia est, dissecandus nobis est, ac concoquẽdus est. Vbi tres scopos Galenus docet animaduertere sibiinuicem succedentes: Attenuationem cum dissectione, Concoctionem, & Difflationem, de qua mox loquitur. In 12. etiam Artis cur. cap. 3. cùm ægrum ex crudis laborantem humoribus iuxta finem cap. per septem dies attenuante uictu tenuisset, in 4. cap. de concoctione agit per uini exhibitionem, tum de digestione: neq; enim uinum solius syncopis causa commemorat. Sed & horum ratione, ut in fine capitis, animaduertere licet. Sed si quis obiiciat, igitur superfluit dissectio. Animaduertendum est, attenuationem illam in crassis fieri humoribus, dissoluto eo quod erat per frigus congelatum. Est igitur Attenuatio illa colliquatio quædam, non uera tenuitas: nam si concoctio condensat, humores omnes crudi substantia sunt tenuiores quàm par sit, sensu uerò crassiores: cùm à calore non sint colliquati. Ex his ad Galeni autoritates non obscurum est quid dicendum sit, præparationem enim docet. Aëtius præsupponit medicum decipi: nam illa non est uera hypostasis, sed crudus humor: de quo 7. Aphor. 31. ubi agit de sedimine farinæ simili. Differt autem ab hypostasi in tribus: Primò, quia urinam tingit albedine sua: Secundò, quod est solutum, & imum petit, non pineæ figuram aut coni seruans: Tertiò, quia multum est, & copiosius hypostasi, 1. de Crisi 12. iuxta medium. Ad argumentum Conciliatoris: natura separat inutile ab utili: nec ualet, Quod concoquitur crassius fit, igitur concoctum crassius est, eo quòd concoquebatur: miscentur enim

duæ operationes: altera qua segregatur inutile, quod aliquando crassius est, aliquando tenuius, & coctio ipsa: concoctum igitur semper est crassius eo quod concoquitur, non eo quod dissolutum est: nam non est crassior sanguis hominis bubula carne. Quæ igitur resecantur excrementa à tenuioribus partibus tenuiora euadunt: nam sanguis tenuior est cibo, non tamen humidum membri sanguini, quia licet per coctionem crassescant, attamen per separationem crassioris excrementi attenuantur. Contrà, quia si urina est tenuior sanguine, igitur humidum quod gignitur erit crassius sanguine? Respondeo, quòd hoc uerum est: nam si quod resecatur tenuius, quod concoquitur duplici ratione crassius euadit: & ratione excrementi, & ratione coctionis. si autem excrementum crassius est, tunc tenuius potest fieri quod concoquitur, cùm per concoctionem solam crassescat, per separationem autem attenuetur. Sed quomodo posito humido membri ut est crassiore quàm sanguis excrementum, tamen est tenuius urina cum utrinq; excrementum sit eodem modo se habens ad id, cuius est excrementum, scilicet tenuius parte à qua secernitur? Respondeo, quòd halitus & sudor non sunt excrementa tertię coctionis: sed ex Galeno in libro de Vsu respirationis, hæc per arterias, maximè halitus, expelluntur & à corde. Excrementa autem tertiæ coctionis sunt pili & res quæ hæret cuti quasi terra, & sudor uiscidus, quæ omnia sunt crassiora quàm urina. Ad id de spiritu, fit ex aëre & spuma sanguinis, & sic fit per condensationem etiam. Sed de hoc alias. Cætera nota sunt per se, præter id quod de ouo adducitur. Respondeo igitur ad hoc argumentum nostrum, quòd crassities nutrientis nō est certa. ideo dicebat Galenus, quòd uinum nutrit spiritus: & sic oua sanguinem subtilem quia unumquodq; nutriens condensatur proportione suæ substantiæ & non ad certam metam: aliter argumentum concluderet. Et si dicas, igitur membra non nutrientur: dico, quòd ex crassiore parte & parū. Vel dic, quòd oua & uinum ex parte permutationis longiore indigent tempore, puta quàm caro auicularum & panis, tamen quia carent excrementis, non indigent separatione, ideoq; longe celerius nutriunt: atttamē quia paucam habent substantiā crassam membra solida tabescunt, ideoq; uitam breuem copiose sumpta reddunt.

CONTRADICTIO XIIII.

Syrupi an concoquant, & an syncerus humor concoqui possit.

AN syrupi conueniant dubitatum est in morbis: hoc autem potissimum propter frigidos, nam calidi proculdubio concoctionem iuuant: de frigidis autem est autoritas omnium primo Arabum, Auicennæ, Rasis, Auenzoar, Auerrois, Haliabbatis, Serapionis. Alexander etiam lib. 1. cap. 16. inquit: Ad humorem biliosum subigendum & concoquendum,

dum,conueniunt acopa lauacra, & cibi humectantes,& unctiones. Sumpta hæc omnia ex 2. de Medic. secundum locos, cap. 11. Verùm hic iacet difficultas, An humores alii à sanguine & pituita coctionem recipiant: nam si recipiunt,commode syrupi exhibentur:si non,non eius causa:nam ad refrigerandum membra poterunt exhiberi.Galenus igitur in de Constitutione artis medicæ,cap.16.atram bilem ægrè concoqui affirmat,igitur hic humor coctionem recipit. Libro etiam cui titulus est,Quos & quando purgare oporteat,iuxta medium,In tenacibus humoribus,quales sunt pituita,& atra bilis,concoctionem expectabis.& Aëtius eadem uerba refert libro 3. cap. 23. Galenus etiam declarat lib.de Atra bile,& in de Vsu partium,atram bilem,& bilem membra nutrire:igitur & cõcoqui poterunt. Sic dantur etiam genera diuersa bilis flauæ,rubræ, uiridis:atq; ita diuersam suscipit pro coctione naturam:quamuis inepta nutritioni. Sequeretur etiam,quòd urinæ in processu coctionem non reciperent:cuius oppositum habetur in primo de Crisi.Sequeretur etiam,quòd illico febricitantes expurgare conueniret.nunc loquor de laborãtibus biliosa febre,quod est contra Hippocratẽ,1.Aphor.22.& Galenum in libro, Quos & quando purgare oporteat,post medium. Patet sequela:nam ad quid expectanda coctio quæ fieri nequit?Si dicas,posse præparari:iam docui,eam præparationem longe celerius perfici,quàm ut expectetur morbi status. Si dicas, aliquid esse permixtum,quod posit concoqui:igitur urinæ uel sunt crudæ ratione admixti, & sic non ratione morbi, sed rei non pertinentis ad morbum: si ratione peccantis bilis, igitur illa est cruda, demum concoquitur. Sequeretur igitur, quòd habentes aliquem humorem crudum in corpore,haberent crudas urinas, ut in febrium initio: quod contradicit sensui 2. etiam Regim. acut. 44. ubi Hippocrates biliosa cruda appellat, Galen. in Commento hæc habet: Nempe biliosa cruda ita appellauit, quoniam & excrementorum coctionem uocat, quanquàm mutata nutrire non possunt, ut bilis utraque, & qui Græce ἰχῶρες dicuntur. Verum tamen quoniã & talia euincit natura. Cocta uocare consueuit Hippocrates huiusmodi excrementa, quæ à natura euicta sunt, Cruda uerò,quæ euicta non sunt:ob id & pus in phlegmone quod concoquitur fieri ait,quanquàm pars nulla ex pure accipiat alimoniam,ueluti facit ex crudis dictis humoribus,ac pituita:quę reliquum coctionis ac perfectionis assecuta,corpus ualent enutrire.sic igitur biliosorum humorum concoctio est,ut sanguinis in phlegmone in pus migrantis:intelligentibus quidem nobis, nomen coctionis in suo uniuersaliore significato.est autem hoc, cum natura ualidior causis,eas permutauerit robore suo. Quæ igitur in corpore anima carente putrescunt, nihil ad permutationem conferente calore innato, à concoctionis ratione degenerant. Hoc sanè serosæ

urin

urinarum materiæ contingit: atq; ob id crudas urinas concoqui dicimus, quanquam corpus ex urinis coctis ali non posſit. Generali etiam hoc concoctionis ſignificato utimur, cùm catarrhum, coryzamúe, uel ex oculis fluentes humores crudos coctosúe eſſe dicimus. Ad hunc modum bilem crudam ἢ ἄπεπτον, id eſt uel incoctam, aut coctam eſſe pronuntiamus. Cruda quidem flaua admodum eſt, & acris, & male olens: cocta autem pallidior, minimeq́; male olens. hæc Galenus: ubi humoris etiam præter naturam coctionem, ſed alterius generis admittit. Ad hæc ſic Galenum interpretatur Villanouanus, ut coctam bilem intelligat, cum à natura euicta nec euagari, nec in deterius uerti ſinitur, ſic ut illius prauitati reſiſtens membrum lædere non ſinat: adducítque Galenum 1. de Criſi 5. ante medium, dicentem: Sputa ſubflaua, ſubruffaque, cruda, ſed non mala: rotunda, uiridia, uel nigra mala: quæ uerò flaua permixta, facileq́; expuuntur concocta. Itáque quòd ſic crudum eſt, uel ad deterius uergere poteſt, nec tunc concoqui dicitur: uel in ſuo ſtatu retineri, & ſic Concoctum uocatur. Sed nec illi autoritati, nec huic ſatisfacit: nanque in prima autoritate crudam bilem flauam, coctam uocat pallidam, ut ſic neceſſariò permutetur. Prima male olet, ſecunda minime. Sed hoc clarius in ſecunda autoritate: nam ſtatuens ab initio ſubflauum ſputum, duas in eo facit permutationes, alteram ad malum, & eſt ut flauum purum, uel uiride euadat: alteram ad ſalutem, & eſt ut flauum permixtum: igitur per coctionem ſubflauus color, in flauum permutatur. Vtrinq; igitur agit calor naturalis permutando colorem & ſubſtantiam, ſed aliter aliterq́;. Non abs re fuerit declaraſſe, quid interſit inter ὠμότην, & ἀπεψίαν, ſeu crudum & incoctum: nam utriuſque Ariſtoteles meminit, tum Hippoc. 22. Aphor. primæ particulæ, tum Galenus in præcedenti ſcripta autoritate. Crudum igitur ad primam refertur coctionem, quæ in uentriculo celebratur. Incoctum autem quod quoquomodo male coctum eſt, aut deprauatum, ut in de Symptom. differentiis: & 3. de Symptom. cauſis: & 8. Methodi: & Aëtius lib. 9. cap. 24. Sed de crudo agit maxime per totum quartum librum de Tuenda ſanitate. & eſt eius ſpecies uitreus uocatus humor à Praxagora 2. de Differentiis febrium cap. 6.

Sed in oppoſitam partem facere uidentur uerba Gal. 4. de Tuenda ſanitate, cap. 4. ibi: Quod igitur omnino alienum eſt expellere, tentandum, quia nulla ratione fieri poteſt, ut naturæ gratiam recipiat. Et rurſus cap. 7. cum dixit: Quoniam ergo duo prima ſunt, crudorum ſeu etiam ſemicoctorũ qui ante ſanguinis perfectionem fuerunt, percoctio, & acrium ac mordacium, qui ſanguine ſunt poſteriores, eductio: non igitur ulla concoctio uel uera uel ficta in his eſt expectanda. Adducitur & ſententia ex 2. Regim. acut. 30. ſed ea parum facit, cùm de uera coctione lo-

quatur. Quòd si dicas & bilem, & atram bilem nutrire: Fateor, inquam: sed Gal.lib. de Atra bile, cap. 7. huius reddidit differentiam: nam excrementitia haud nutrit, quæ uerò adhuc sanguini permixta est, nutrit. Hic igitur Galeno de excremētitia est sermo. Eodem modo autoritas in de Constitutione artis med. cap. 19. nos non offendit: cùm acidam in nutrimentum adhuc redigi posse affirmet: nam subiungit: Dulcis uerò etiam facilius concoquitur. Quod uero etiam Philosophum pro se adducat ex 4. Meteororum, non uideo: nam in 3. cap. de uera maturatione & coctione loquitur: in secundo autem de secundo coctionis genere, quo fatetur etiam humorem in lippitudinibus concoqui: quare uel aduersatur Villanouano, uel nihilo pro eo habet. Adducitur & autoritas ex 2. de Differentiis feb. cap. 6. iam aliàs inducta, ubi Galenus docet uitiosissimo humori, nullam etiam ualidis mediocriter uiribus, utilem permutationem accedere, sed ex uno in alterum prauitatis genus transire, atque corrumpere. Sic & ex 9. Artis curatiuæ cap. 5. post medium: & in 11. libro cap. 9. Quod utile est, aut semiputre, concoquit natura, ac trahit: quod uerò inutile, prorsus expellit. Addit etiam rationes, ne quicquam desit, Villanouanus: Prima, quòd ex secundo super primum Epidem. 44. cum in morbis uelut alimentis modò plurima pars transeat ad nutritionem, modò pauca: igitur ubi nulla prorsus, oportebit naturam id expellere, nihil morantem: nam cessat finis causa in prorsus inutili, qui est nutritio, igitur & actio. In scyrrho quoque & puro erisipelate, Galenus non applicat concoquentia 14. Artis cur. 13. sed iubet excindi ea & amoliri, igitur & in syncero humore. Accedit, quòd concoquens sui causa non solum concoquit, sed etiam familiaritatem habere debet cum eo quod cōcoquitur, 4. de Tuenda sanita. cap. 4. talis uerò humor non habet cum membro familiaritatem. Rursus ex ordine, declaratum est enim 4. Aphor. 22. & etiam 1. Aphor. 22. quòd prius humor concoquitur, deinde separatur: sed syncerus iam est separatus, igitur concoqui non debet. Concoctio etiam ex habitis incrassat, igitur ad expulsionem humorem reddit ineptiorem. In arcuato etiam morbo qui etiam à pituita fieri potest 6. de Simp. medi. cap. de attriplice, non debemus concoquere quando à bile, sed tantum extenuare, incidere, postmodum purgare: Aëtius libro 10. cap. 18. & 1. de Humana natura 29. & 5. de Locis affectis cap. 2. iuxta extremum finem. cum etiam multos hoc modo curatos iactet in asclite etiam ac tympanite non quærimus coctionem, quia nihil ibi utile: igitur nec in syncero inutili alio humore. Ex hoc infertur oppositum primi quæsiti: nam syrupi cùm dentur concoquendi talem humorem gratia, impedient naturam, & morabuntur, nec proderunt concoquere non potentes.

Pro solutione animaduertenda est distinctio data à Galeno de duplici coctione

coctione, 2. Regim. acutorum 44. & si quis dicat, Hoc iam contradicit determinatis in præcedenti contradictione: Resondeo, Non: quia natura primam tantum intendit: prima impedita, fit secunda non intenta à natura. Sicut natura intendit tantum asinum in generatione muli, loquendo de natura quæ est in semine asini, & tamen generat mulum ex materię resistentia. Secunda est distinctio habita 2. de Differentiis febrium, cap. 6. coctio habet diuersum successum uel ob uirium imbecillitatem, uel ob humoris prauitatem. Tertia, aliud est opus naturæ, aliud est opus medici. Quarta, alia est ratio putrescentis humoris, alia naturalis. His intellectis syncerus humor nunquam debet concoqui, nisi fuerit putrescens, uel ex pituitæ genere. Patet ex autoritatibus adductis: & etiam ratione illa quòd iam separatus ideoq; excremētitius. & ideo propter hoc, & quia loquitur de opere medici 4. de Tuenda sanitate, in duobus locis, medicus non debet moliri coctionē, sed expellere: quòd si remoretur, fit perpetuò deterior: nam calor agit necessariò, quia est agens naturale: & non concoquendo, igitur adurendo. Et hæc est causa quòd Princeps administrabat syrupum cum fumoterræ etiam in febre de pituita in fine: quia calor adurit semper: est enim agens non ab electione. in 2. autem Regim. acut. præsupponit alterum duorum, uel quòd materia cruda sit, & tamen mala, uel quòd non sit excrementitia: in primo genere est cum praua pituita bili admiscetur: ideo etiam subflaua sputa apparent in morbis pectoris, & tunc cruda sunt, ut 1. de Crisi 5. Concocta autem non bili, sed illi iuncta pituita, euadunt flaua, in hac etiam actione bilis etiam patitur, & ideo si diutius tardetur uiridis fit, aut nigra: & propter hoc facilitatem sputi commendat Hippocrates ne moretur. Eadem ratio, quæcunq; iam cocta moram trahunt, agunt hominem in perniciem: seu in febribus, seu in phlegmonibus. Porro non adeo uitiosus humor euincitur, ut si bilis nondum fuerit excremētitia, nititur enim natura cōcoquere, nam nutrire apta est, ut diximus. Vbi igitur syncera bilis fit, inedia enecat: quoniam aduritur magis, & uirtus debilior redditur, & circumiacens humor absumitur. Medici autem nostri temporis gratuito nos oderunt: cùm plerique hæc ignorantes, fortuito ægris manus admoueant: omnes autem grauiter laborantes in eorum manibus interire necesse est: quoniam non possunt perfectam hanc rationem assequi, quæ omnino eos latuit: uix etiam me scribente intelligent. sanant autem solum leues morbos: sed & in his quàm plurimum uitæ adimunt: senescunt enim præpropere nimium, & breuem uitam nanciscuntur, qui hac prætermissa ratione uel non intellecta, curantur. Si enim humor iam sit syncerus, nec nutriantur, celeriter moriuntur in grauibus morbis, ut etiam eadem die: in leuibus autem humidum naturale membrorum absumitur. At si nondum syncero nutriantur, mor-

bus profertur in immensum: atque sic ex grauibus omnino moriuntur, ex leuibus contabescunt membris solidis: uerùm quanto difficilius est postmodum opere ipso hæc agnoscere. Sed syruporum utilitas multiplex quidem est: calidi enim concoquere etiam præter cætera possunt: at frigidis ac calidis, commune est primo præparare materiam aperiendo incidendo corrigendoq; malas tum humorum tum membrorum temperaturas. prohibent etiam ne bilis illa praua aut deterior euadat, aut depascatur quæ integra sunt. In multis igitur commoda est illorum exhibitio, etiam si non concoquere queant. Villanouanus autem hoc secundum genus coctionis nimis audacter sustulit: nam syncerus solū, ac immodicè siccus, hic est excrementitius, concoqui nullo modo potest. Medici autem nō est, ut cùm febris non adest, quærat concoctionem etiam in non excremētitio, sed solam præparationem: quia perfecte illum agnoscere non potest: estq; maius longe periculum in mora, quàm in inutili euacuatione: quod iam declarabo, illud solum admonens, in febribus prius, concoctionem morbi & urinarum semper esse expectandam, antequam euacuemus, tum etiam præparationem materiæ. Causa uerò cur urina sit cruda in initio morborum triplex est: naturæ perturbatio ut cibis non intendat: humor in uenis crudus existens, prohibens transitum bilis ad urinam: tum mala qualitas ex humore uenis ipsis impressa, 1. de Crisi, cap. 7. & 12. post initia. Cōcoctam uerò qualis esse debeat urinam declarauit Hippoc. 2. Prognosticorum 26. cum dixit: Vrina optima est, si candidum sedimentum fuerit, leueq; & æquale per omne tempus, dum morbus iudicetur. Subiūxit Galenus in commento, ut sit colore crocea, mediaq; inter tenuem & corpulentam qualis est iumentorum, adducta autoritas in lib. Quos & quando, de præparatione materiæ non de coctione intelligenda est.

CONTRADICTIO XV.

Materia turgens an mobilis: & an tota, & ex initio expurganda.

MVlta sanè tum hîc tum in sequēti Contradictione nec non in precedentibus dicenda à me fuissent: sed cum pleniorem tractatum cui titulus est, de Purgationibus, conscripserim, nec soleam quicquam ex instituto meo repetere, ob id lectorem ut diligentem habeat de singulis tractationem, ad illum remitto: neque enim eorum quæ ad hoc spectāt, his tanquam fundamētis per epilogum absque demonstratione recitatis, quiquam prætermisimus. Igitur de turgente materia cùm iam dixisset in 1. Aphor. 22. quòd turgentes humores qui mouentur & titillant, oportet purgare, ne ægrum molestent: & quia transfluunt: sunt enim purgationi apti, 4. etiam Aphor. 10. dixerat ab initio purgandum esse prius quàm febris accendatur, uel robur uirium exoluatur, aut humores in aliquod

aliquod membrum principale decumbant. Hæ rationes uidentur generales esse & ratione materiæ, cùm semper sit periculum ne in membrum aliquod nobile influant:& ni tota eradicetur materia, idem manet periculum. Per hoc etiam quod dixit, medicari in ualde acutis: significauit, in turgente materia haud esse mittendum sanguinem, sed semper purgandum: quod & innuit 2. Aphor.29. nam materia quieta existēte, iubet sanguinem mitti: turgente, purgari. Idem etiam in libro, Quos & quando purgare oporteat, iuxta finem: Humores qui sunt in motu uehementi permutanturq; de loco ad locum, educere expedit, dum sunt in fluxu positi. in 1. etiā de Crisi 9. reddit rationē, cur expediat tunc expurgare, dicens Motum humorū, uim medicamenti iuuare. Idem dicit 8. de Medicamentis secundum locos, cap.3. in hiera Thermisonis. Sed tamen in 24. primæ particulæ Aphor. quinq; numerat exceptiones, quibus non licet purgare ab initio, etiam turgente materia: & sunt ciborum crassorum ingluuies, crudi humores in corpore, obstructio magna quę ex tensione habetur hypochondriorum, uehemens illorum etiam caliditas, & phlegmon. Quòd etiam nō tota debeat eradicari patet Aphor.29. particulæ 2. Aphor. Cùm enim dixisset, quòd ab initio, si materia quieta est, sanguis auferatur: si autem turget, expurgetur, inquit, ut postmodum melius ualeat residuum materiæ natura concoquere: igitur non totam uult ab initio expurgatam esse. Princeps etiam ait, quòd melius est infrà subsistere, quàm exquisitissimè euacuare, 4. primi cap.3. iuxta finē. Sed & in lib. cui titulus est, Quos & quando purgare oporteat, in accesſionibus per uomitum purgare docet: manifestum uerò est, non totam debere expurgari materiam: turget tamē. Quamobrem primò scire oportet, quænam sit turgēs materia: nam ex dictis tres conditiones continere uidetur: prima, ut sit in toto corpore uel in membro principali 4. Aphor.10. Secunda, ut moueatur de membro ad membrum: neq; enim sufficit quòd moueatur, & quòd titillationem faciat, ac molestiam, 1. Aphor.22. Tertia, ut nondum membrum aliquod occupauerit, nec firmam aliquam habeat inclinationem, 8. de Medicam. secundum locos, cap.3. Princeps 4. primi cap.3. & prima quarti, de cura febrium in generali, addebat, quòd ultra has tres conditiones, etiam multa esset. Dignoscitur autem turgens materia tribus modis: primò, cùm fecerit initium phlegmonis, 4. Regim. acut.76. Secundò, cum ad intestina repit purgationem faciens, 4. Regim. acutorum 64. Tertiò, si titillationem in diuersis locis faciat, ut dictum est 1. Aphor. 22. in omnibus his purgare expedit. Sed non uidetur dictum 4. Regim. acut.76. concordare cum dicto 8. de Medic. secundum locos, cap.3. cùm iam uelit materiam, quæ incipit decumbere in membrum, esse turgentem. Respondeo ad id, & illud 2. Regim. acut.11. cùm purgat inchoante laterali morbo, non eam quæ iam

incipit locum obsidere, turgentem esse: sed solùm reliquam, quæ adhuc in motu est. Sed cadit difficultas, quia 4. Aphor. 1. uidetur ultra mobilitatem, superabundantiam requirere, ad hoc ut turgentes humores dici mereantur. Respondeo, quòd πλεονάζοντες & superabundantes omnes potest significare, & multitudine abundantes. Mihi uidetur, quòd in primo significato melius intelligatur.

Quòd igitur per turgentem materiam neq; Hippocrates, nec Galenus, nec Aëtius, nec Auicēna aut alius classicus uir fermè, excepto Rase, multam intellexerit, satis manifestum arbitror esse. Sunt tamen qui uelint legere Principis uerba disiunctim. turgens materia est, quæ uel est multa, uel mobilis. Sed hoc abest à literæ sensu, & à mente: à sensu quidem, quia coniunctione copulantur in utraq; litera: à mente, quia uoluit Galeno esse conformis: quod etiam in singularium morborum curatione obseruat.

Causæ uerò, cur materiæ turgentes debeant purgari, duæ recitantur à Galeno: Finis, ac Forma. Ex fine, ne decumbant in membro principali, & phlegmonem excitent, & ægrum occidant eo modo. Ex forma, quoniam motu suo adiuuant attractionē medicamenti, & ideo cum facilitate euacuantur. Quinq; illæ conditiones, quæ prohibent euacuari materiam turgentem, impediunt ratione huius secundæ conditionis, & non primæ. Et sic patet solutio primæ contradictionis.

Materia uerò quæ facit fluxum uentris non est turgens: patet, quia non habet tertiam cōditionem: procedit enim ad membrum destinatum, imò ad concauitatem solùm. Si uerò faciat solum rugitum in intestinis, tunc est turgens.

Materia quæ facit accessiones in tertiana & quartana interpolatis, non est turgens, quia non est in membro principali, nec in toto, & clarius, quia destinatur ad certum locū, qui est concauitas membri, & non membrum. Et si dicas, Ipsa tamen debet expurgari: dico, quòd non. Sed bene debemus iuuare naturam illud facientem iuxta textum Hippocratis, 1. Aphor. 21. & ideo recte inquit Auenzoar 3. Theisir, tract. 2. cap. 2. in fine, quòd uomitus talis est naturæ permittendus, uel leuiter adiuuandus per accidens: & si aliter feceris dicit, ut multi faciunt, dando decoctum raphani, & talia, pro maiori parte nocebis. Et hoc in crisi, quanto minus est in accessione faciendum? Possumus benè adiuuare naturam iuxta præceptum Galeni, dictum in libro, Quos & quando, dando aquam calidam puram, uel cum ordeo.

Materia uerò lateralis morbi dum fit est turgens pro parte, quæ nondum fluxit: & pro parte, quæ iam fluxit, turgens non est, quia certum iam possidet locum.

Mat

Materia uerò morbi attoniti hic non ingreditur: quia ratio turgentis & non turgentis consideratur à Galeno in febribus tantum, non in aliis morbis sine febre existentibus. Et ideo cùm in aliis liceat purgare non turgente materia, turgēte fermè cogimur. Sed de hoc nihil constituo, cum sit prolixa disputatio à nobis tractata in libro de Purgationibus. Causæ purgandi consequentes, nec principales in turgente materia duę aliæ sunt à principalibus, à Galeno narratæ ibidē: nam toties repetere tędium parit. Prima est, molestia quam facit, unde inquietudo, & uigiliæ, & sæua alia symptomata. Secunda est, quoniam postmodum morbo magno existente non licet euacuare, uel phlegmone iam facto, uel solutis uiribus ægrotantis, uel incendio febris superaucto. Hæc indicant quòd ab initio sit educenda. Sed non sanguinis misśione: nunquàm enim eius meminit Galenus in turgēte materia: & Hippocrates dixit, Medicari, non Euacuare. Ratiò uerò huius clara est, quia turgens materia non obedit sanguinis misśioni, imò est separata à sanguine, aliter non adeo uiolenter moueretur: & si moueretur, illico phlegmonem excitaret. Inuenitur tamen materia turgens sanguini iuncta.

Materia uerò pestilētialis febris, an sit turgens, nunc uidendum: nam & pestilentia datur sine febre 3. par. super 3. epidem. Com. 58. & in textu 61. inquit enim Galenus: Inuadentis etiam sine febre pestis. uerùm de hoc in secundo libro agemus. Cùm uerò dixisset in textu 47. Erant etiam aliæ febres, de quibus iam acturus sum: subiicit in 51. textu, & tribus sequentibus, hæc uerba: Carbunculi æstate multi & alia quæ putredo uocantur. Papulæ quoq; magnæ, & aliis serpentia ulcera. Quæ etiam ad uentrem attinebant multa multis incommoda attulerunt. primùm tenesmi cum dolore. Hęc quis non uidet signa omnia comprehendere furentis materię? cumq; dixisset Hippoc. 57. textu, Purgationes multos offenderūt: respondit Galenus, quoniam illas proculdubio ut turgenti materiæ conuenire uidebat, nam nihil contulisse ita affectis remedia, & si ille non dixisset palàm est: Si quidem cùm multi morerentur, nullius erant usus omnibus illis auxilia. Causa uerò huius erat, quia aliqua ex his quinq; conditionibus prohibebat maximè quod dicebat Princeps prima quarti tract. 4. cap. 2. enarrans signa pestilētis febris: Et tenditur quod est sub hypochondriis. Sed & esse quasdam febres pestilentes in quibus materia non turget, per hæc uerba in eodem libro Epidemiorum, quorum initium est à textu 35. declaratur. Febrium ardentium, quæ uigebant, hæc erat natura: initio sopore erant oppresśi, inhorrescebant, fastidiosi: febris non acuta, nec magnopere sitibundi erant, nec deliri: nares autem pauca stillabant, & accesśiones diebus paribus aduentabant: obliuioq; sub eis, & langor, & uocis defectus: extremi pedes & manus his frigidiores erant, & multo magis

circa acceſsiones: quibus calor pendetentim nec probè redibat,redibántq; ad mentem ac loquebantur:detinebātur uerò perpetuò ſopore, non ſomno,aut uigiliis laborioſis:aluus his plerisq; turbata, atq; his excrementa cruda,multa,& tenuia:urinæ multæ,tenues,nec decretorii quicquam,uel boni:nec uerò decretorii quicquam erat deprehendere:non ſanguinis profluuium,non abſceſſus. moriebantur autem incerto ordine, plerunq; tamen circa iudicia: quidam tardius, qui largius ſudaſſent: in his nullum turgentis materię ſignum, niſi aluus turbata:ſed cùm demitteret,non iam turgentis materiæ ſignum erat, ſed naturæ conantis fruſtra ſe exonerare. Eadem eſt Principis ſententia cùm in prima 4.cap.2.nullius ſigni turgentis materiæ meminerit in peſtilenti febre.deinde in 3. quarti tract.1.cap.1. & 17.meminerit Altoin,tanquàm phlegmonis in glandoſis carnibus pernicioſi,conſequentis febres peſtilentiales.Et eadem ratione collocauit uariolas & morbillos in tract. 4. primæ Fen, non ſolum quòd eſſent contagioſæ,ſed etiam quia ex turgente materia fierent. Nam ut ad totum febrium genus habita comparatione pauca turgent,ut inquit Hippocrates: ſic ad peſtilentium ſolum maxima pars turget:quia in reliquis ſpeciebus febrium rariſsima turgens materia contingit. Eadem fermè eſt ſententia Galeni 5. Artis curatiuæ,cap.12.ubi grauis peſtilentiæ bis meminit:at clariſsimè paucis uerbis hæc ambo genera cōplexus eſt, cùm dixit in primo cap.libri de Cibis boni & mali ſucci. At quibus ex his quæ antè diximus phlegmonibus atq; ulceribus in cute nihil accidit, omnes aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto,uel uehemēti ac praua febre interiere.Itaq; quæcūq; phlegmones ab initio excitant febres,ac uagātur,& interimunt, peſtilentes ſunt à turgente materia. Quæ uerò non excitant ab initio, neq; intus nec foris phlegmonem, occidunt tamē & uagantur,peſtilentes ſunt:ſed non à turgente materia.Diximus autem,hæc duo ineſſe peſtiferæ febri,ut uagetur,& occidat,ex primo Epid.1. & 1. Regim. acut. Com. 9.Singulares enim morbi & ſi occidant σποράδες, ſi uagentur Epidemii dicuntur ex his ſolum peſtilentes qui occidunt,quod & aliâs diximus. At contagioſos eſſe fermè ignorauerunt antiqui.neq; enim Hippocrates & Galenus eos curaſſent accedētes ad illos:nec etiam Auicenna huius contagionis meminit,neq; in 1.cap.primæ 4.in tract.4.ubi agit de cauſis: nec in 5. ubi loquitur de cura & præſeruatione. Sed neq; Celſus lib.3. cap.7. huius cuſtodiæ meminit. Rebantur inquam antiqui, ex aëris, uel aquæ ſolùm corruptione aduenire quo in errore etiam nunc Turcæ ſunt, atq; Afri.cum tamen manifeſto experimento nunc conſtet omnibus Italis,cuſtodiam à congreſſu laborantium eo morbo, eſſe tutiſsimum auxilium: uixq; unum uel duos,qui ſibi ab his præcaueant, uel etiam in ſæuiſsimis peſtilentiis contingat mori. Igitur reclament etiam nunc iſti Galeniſtæ,

qui

qui se putant Galenicos ac optimos medicos, quòd sciant dicere, Galenus, me addidisse febri pestilenti differentiam quandã, quòd cõtagiosa sit: cùm ille adeo solers in nullius momenti rebus, adeoq; nugax, hoc tanti ponderis non animaduerterit: qua ignorantia etiã peremit optimũ Cæsarẽ Antoninũ, nam ille peste obiit, de Philosopho loquor. Nec maior in suiipsius custodia prudentia, nam & ipse non præcauens correptus est peste, ex qua ad extremũ usq; uitæ periculum laborauit: libro de libris propriis, cap. 3. Sic poterat egregius iste noster Galenus seruare imperatorẽ, de se suo testimonio benemerentem, magnamq; Romani populi partẽ, deniq; etiam seipsum à periculo uindicare. Certũ enim est, ambitiosos istos uiros, dum inani gloriæ & cõtentionibus student, talia admittere, quibus humanum genus etiam suæ fidei cõmissum perdant. Permitte illos de minimis nugari, ut uideantur ualde sapiẽtes, maxima uerò quæq; præterire, nihilque recti sapere. Nam si hæc atq; alia plura, quæ nostris sunt sparsa libris, intoleranda, principes medicorũ perpetrarunt, quid existimas lector, quisquis es, has nostri tẽporis personatas umbras efficere? Non'ne ille strenuè egit, ac admodũ diligenter? qui 16. Aëtii libros ad tetrabiblus redegit? ò solertiam admirabilem quòd inscriptionem τετραβίβλυ non prætermisit. deinde de cãdore animi disputat, laboresq; Montani subripit. Dii boni adeo homines nostri æui odistis perniciose, ut etiã illustres animas, ac eruditorum uirorum mentes, huc cæcitatis agatis, ut ob ambitionem uel auaritiã sui obliti, maxima prætereant, nugisq; ut eruditi uideantur indulgeãt: artem tractantes, in qua salus hominum, ac etiam regnorum, constituta est. Nanq;, ut uno exemplo utar, Bertholdus Estẽsis lapide ictus, mortuus est inscitia medici, post aliquot dies, cùm Venetorum exercitus dux esset. huius morte amissa Peloponnesus, nõ expugnata Corinthus, Pannonia à Turcis capta: tunc Turcarum Princeps Germaniæ summis imminet uiribus. Ergo nostri inclyti uiri nugis sic incumbunt, Galenumq; tanquam Deum adorant: cùm rebus ipsis, ipsi rationi studere deberent. Ego Hippocrati, Aristoteli, Galeno, Auicennæq; nihil tribuo, nisi quia illos rationibus ualidis inniti uideo. Aristoteles quidem fermè semper, etiam si obiter rem tractet: Hippocrates etiam sensus testimonium certissimum attulit. Galenus cùm ex composito rem aggreditur, uir est accerrimi ingenii, atq; firmissimi iudicii: cùm obiter, nemo periculosior. & qui se Galenicos profitentur, etiam sicarios fateantur necesse est: nanq; uix adeo quisquã erit oculatus, ut nisi præscriptam habeat à Galeno forte fortuna totius negotii ex sentẽtia seriem: in illius incidens obiter placita, quæ tum plerũq; benè ac etiam optimè dicta sint, sed Delio quopiam natatore indigeant, ut non quenque sibi obuiam curando perimat. Neq; ob quempiam magis, quàm ob Galenum, hi nostri libri necessarii sunt: quamuis & in his

perlegendis opus ſit non dormitante animo: nam quod ad Auicennam attinet, ut minus diligens, ſic omnia ex ſententia, nihil obiter tractauit: uerùm cùm Galeni falſa haberet ſcripta, & uera etiam ſuſpecta, anxiè & ambiguè omnia docuit, ut nihilo plus cùm legeris ſcias, quàm antequam legere cœperis. Ingenio autem proprio fidere non eſt auſus, nam & id felicius ſucceſsiſſet & feciſſet, quia diſſectionis, & pulſuum rationes non habebantur. Scripta uerò Hippocratis maiore etiam quàm Galeni ambiguitate laborabant. Si hæc non obfuiſſent, certum erat Principi totam ex ſeipſo tractationem medicinæ tradere. Sed modò à Galeno diſsidere timens, modò à ueritate ac ratione, nec huic nec illi ſatisfecit. Diximus uerò Oribaſium, Aëtium, & Paulum ſolos eſſe recitatores, Philoſophiæ omnino principiis carentes. Verum dices forſan Galenum primo de Febrium differentiis cap. 4. oſtendiſſe ſe peſtilentem morbum quòd contagioſus eſſet, cognoſcere. Sed qualem contagioſum exiſtimauit ut ſcabiem, lepram, ophtalmiam? qui morbi non ſolo congreſſu, non ueſtis contactu, non ſellæ contagio adhærent. At peſtis hæret undique, ſolo afflatu etiam ſuper tabulam homines enecat. Hoccine ſic eſt agnouiſſe peſtem? Sed de hoc ſatis: ſcripſimus enim alibi copioſe de peſte. Febris tamen ipſa peſtilens, non ſecus ac aliæ, curantur rectè ac perfectè ab initio: cuius rei per decennium totum integrum Mediolani exemplum dedimus: cùm nemo ex his, aut aliis, febre tanquam principaliore morbo laborantibus perierit, adeò exacta ad libellam horum, & quæ illic ſcripta ſunt, omnium obſeruatione: quod & alias ſcripſiſſe nos meminimus, ut hortaremur eos, qui non omnino ſunt perdito animo, ut tandem ſe homines eſſe agnoſcerent, exemploq; noſtro ducerentur: quod uel ex publica, quæ ſolet mortuis omnibus à medicis fide exhiberi, ſatis adhuc quiſq; perſpicere poteſt. Sed iam ad rem ipſam redeamus, docentes prius, duas eſſe apud Galenum præparationes: alteram ægri, qua omnes indigent, humores: alteram humoris, qua ſolùm craſsi. Cùm materia turgens euacuari debet, tota euacuanda eſt quæ turget: maiuſq; eſt periculum ſi infra ſubſiſtas, quàm ſi ulterius progrediaris: nam ſi euacuari debet, licet: nec adeſt impedimentum. Vbi uerò impedimentum non eſt, ſi quid reliqueris, in eodem phlegmonis periculo uerſaris, & corpus iam totum fruſtra agitaſti. nec periculum uirtutis eſt uel febris cauſa, cum ab initio fermè omnia integra ſint. Galeni dictum 2. Aphor. 29. ad ſanguinis miſsionem ſolùm, materiamque non turgentem manifeſtè referri debet. Auicennæ uerò ſententia eſt de his, quibus iam concocta materia morbus proceſsit: & ob id inualida iam animalis uirtus. Sed tamen neque in hoc, ut in præcedente diximus Contradictione, uera eſt illa ſententia: imo in paulò uberiore purgatione nullum uitæ periculum, cùm materia conco-

cta

cta fuerit: in leui maximum. quamuis non euidens sed serò exitus appareat. Docuimus enim, quòd materia concocta quanto diutius manserit in corpore, eo magis deterior efficitur, uicinamq; corrumpit.

CONTRADICTIO XVI.

An in morbis à principio medicari conueniat.

COncocta medicari, atque mouere non cruda, neque in principiis, modò non turgeant, plurima uerò non turgent. 1. Aphor. 22. & in libro de Humoribus. Sed in oppositum est primò Rasis 16. Con. cap. 2. fol. 339. adducitque quatuor rationes: Prima est, Galenus timet expurgationem in febribus (nam, ut diximus in 14. Contradictione, in aliis debemus illico purgare) propter caliditatem medicamenti: sed datur medicamentum frigidum, ut mirabolani: & etiam medicina calida refrigerat educta materia calida. Secunda: Nunquam licebit purgare: non in principio, ex hoc Aphor. non in augumento nec statu, ex 29. Particulæ 2. non in declinatione, ex 20. primæ particulæ. Tertia: Licet sanguinē mittere, igitur & purgare. Respondet pro Galeno, quòd sanguis est concoctus semper. Contrà igitur & bilis, ac atra bilis, quæ in illo sunt. Respondet pro Galeno quòd flaua nimis calida, atra nimis est frigida. contrà igitur in fine morbi æqualibus humoribus conueniet uenæ sectio. Quarta: Vbi rationes pugnant, standum est experimento: sed non facta purgatione ab initio in icteritia stante multa crassa materia. nam de hac est sermo, plerunq; succedit hydrops, facta autem nec febris nec urinæ fiunt deteriores: igitur æger purgandus est. Subiūgit denique sic superfluus uidebitur medicus ut ex secunda ratione patet. O` uiuam rationem, & uirum moribus huius temporis dignum! occidemus homines nostræ etiam fidei commissos, & scientes, ut aliquid facere uideamur. De subtilibus etiam habuimus autoritatem 4. de Tuenda sanitate cap. 4. & Aëtius lib. 3. cap. 23. Est etiam autoritas Galeni 1. ad Glauconem 9. est etiam purgatio bilis per inferna utilis: loquitur de cura tertianæ. nec potest dici quòd loquatur de materia concocta: nam subiungit: Et si tibi coctionis monstrantur signa. Hippocrates etiam 4. Regim. acut. 29. dabat libras usque ad sexdecim lactis asinini cocti ut uentrem liberaliter soluat. & 2. eiusdem 11. elleborum in ambobus per morborum initia. prima quoque 3. trac. 1. cap. 29. ubi timemus ebullitionem ex humoribus, si expectemus concoctionem, ut à calore fusa & aucta faciat dolorem, tunc ab euacuatione incipiemus, & reliquum concoquemus. in 4. etiam de Tuenda sanitate, cap. 5. iuxta finem, & 7. iuxta initium, Vbi sanguinem mittere non licet, purgatione largiore illius loco utēdum. Quod perperam quidam existimarunt

etiam dictum 8. Methodi. 4. & 11. eiusdem cap.10. sed ibi ubiq; uenæ sectionem intelligit. In uulneribus etiam, & cacochimia, & alopecia, & capitis doloribus ut in 1. de Medic. secundum locos, cap. 2. & in 2. lib. etiã licet purgare absq; cõcoctione. Auicenna etiã purgabat, prima quarti trac. 4. cap. 4. per initia febris pestilẽtialis dicẽs: Et cura eius est exiccatio: & hęc fit cum phlebotomia et pharmacia. Nec potest dici, quòd materia turgeat, hoc enim est declaratum in præcedẽte cõtradictione. Est etiã difficultas, quia nisi purgemus ab initio, nihil purgãdũ relinquetur: nam omne quod superest ab accessionibus difflatur in illis, 2. de Differentiis febr. cap. 5. in princ. tamen in cap. 16. sed nõ in omnibus febrium generibus hoc accidit: nam ut ibi dicebatur: crassa & lenta materia non tota discutitur, sed quod superest in crisi expellitur. Circa quod sciendũ est, quòd cùm putrescit humor tria facit natura: circũiacentes & incipientes, in mẽbrorũ traducit nutritionem: putrescentes autem subtiliores in halitus digerit, ut sic non sint impedimento: in eo uerò quod & putrescit, & crassum est, operatur formam puri similem inducendo, ne possit à calore externo ex toto corrumpi. In calida igitur materia interpolatarum febrium, uel etiam sicca, ut in quartana, quãuis non relinquatur puri quicquã simile, relinquitur tamen aliquid cineri simile, quod per crisim sponte, uel deside natura per medicamentũ expellitur. Natura etiã soluit morbum non existẽte hypostasi in urina, 1. de Crisi 12. post medium: mouet etiã materiã in initio morbi, ut 1. Aphor. 2. salubri fine, & ut experimur quotidie in uentris fluxibus. Primo etiam de Crisi 8. crisim solum in initio morbi semper malam esse ait, igitur in augumento etiã salubriter potest natura decernere: ergo non decernente medicus purgabit. Hæc ratio est pro medicis nostrorum temporum, nec ulla alia. Sunt etiã tres Principis autoritates aliæ: Prima erat, prima 4. cap. de cura febris ex pituita, ubi inquit: Ego non diligo expectationem concoctionis, sed oportet ut primo euacuetur aliquid, deinde expectetur. Vnde patet, quòd ille qui addidit, NISI, ut legatur: Et ego nõ diligo, nisi expectationem concoctionis: non satisfecit posterioribus uerbis, nec sententiæ Principis. Ex quo elicitur etiam ratio nostra in pituita, iuuat febrem accendere iuxta illud 4. Aphor. 57. Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenentur, febre superueniente liberãtur, & 6. Aphorism. 51. cessat igitur ratio Galeni quòd medicamentum excalefaciat. Secunda autoritas habetur 4. primi cap. 3. iuxta medium, cùm dixit: Et similiter cùm non fuerimus securi, quòd uirtus usque ad horam concoctionis perduret, euacuabimus eam: postquam nobis cauerimus, ut subtilis incrassetur, & crassa subtilietur. Nec ualet quòd dicas, antea illum dixisse, In subtili, nisi sit mobilis, expectandam esse coctionem: & quæ in uno est membro prorsus non mouendam. Nam manifestè illud dicit, ubi

spes

ſpes eſt uirtutem ſuffecturam uſque ad ſtatum morbi:hoc uerò ubi timemus:uult tamen in omni caſu præparationem præcedere. Tertia autoritas eſt 1.4.tract.2.cap.36.de cura tertianæ nothæ. Et de ſolutiuis in principiis eius quæ ſunt propinquiora æqualitati,eſt aqua Galeniabin decocti, & ſyrupus acetoſus. Et fortaſsis ponemus in ea caſsiam fiſtulam:& ualidius hoc eſt, ut ponas in ea uirtutem turpethi. Auerroës quoque & ipſe adducit (7. Collectaneorum cap.9.ubi hanc mouet dubitationem) duas rationes in materia ſubtili:Prima eſt illa, Facilius euacuatur, quàm ſi incraſſetur.Et reprobat ex experimento:& eſt autoritas Galeni in de Purgantium medic.facultate,poſt medium,ibi: Quæcunq; igitur nigram bilem purgant, liquidiora prius ac tenuiora ex illa trahunt: inde craſsiora: igitur ſubtiles humores non debent concoqui. Item in illis febribus materia multa eſt iuxta os uentriculi,quę nimium offendit,igitur(dicit)ſanguis mittendus: multo magis medicamento ſubducenda erit. De craſſa nos olim multa adnotauimus in margine dum XXI. ageremus annum, ſed non potuimus totum emendare:ideo ſic iacet impreſſus, cum imperfectis noſtris caſtigationibus: etiam ſuppreſſo (ut alias diximus) noſtro nomine. Eſt igitur ratio, materia pituitoſa paulatim poteſt concoqui & tutius, & ut concocta eſt expurgari debet. Et dat exemplum de onere, quod melius fertur in pluribus uicibus per partes diuiſum, quàm totum in una:additq;,quod dictum Gal. de expectatione, intelligitur in ſecuris morbis. & quòd cum Galenus 1.ad Glauconem 11. paulatim concoquat, & expurget materiam in quartana:quanto magis in febre ex pituita,quæ minime uacat periculo etiam magno, id erit faciendum. Sed Auicenna prima quarti tract.2.cap.7.contra rationem primam Auerrois inuehitur, cum dixit: Humoris autem cholerici digeſtio eſt,ut conuerſus à ſubtilitate fiat ſpiſſus:& aqua quidem frigida facit illud.Et pro hoc adducit tres rationes:Prima eſt:Concoctio fit per ſubſtantiæ ad mediocrem conſiſtentiam deductionem,ſed bilis ipſa iuſto tenuior eſt, igitur incraſſari debet. Aſſumpta propoſitio habetur primo de ſimpli.medic.cap.24.Quod plane tenue eſt,id medicamenti facultatem effugit, ac etiam in parte ipſa figitur.& 4.de Locis cap.9.Bifariam cōtingit quòd aliquis multum tuſsiendo pauca expuat: aliis ob craſſum & lentum,aliis ob tenuem humorem. ſiquidem tenuis,cùm ſubleuatus eſt à ſpiritu,diuiſus refluit. Idem habetur 2.de Criſi 10.& 3.de Ratione uictus,in principio.& 1. Epidem.par.prima Commen.25. Altera ratio eſt dicta de urina,quæ initio caret ſedimento,in tenui materia,inde acquirit illud,igitur concoquitur. Tertia:Si materia ſubtilis cocta eſſet, natura in principio poſſet criſim recte perficere. tandem præcinit præana dicens(quamuis & ad Raſim uerba hæc torque-

ri posſint,qui cum Auerroë in hoc conſentit) Forſitan quòd uir iſte non uidit hoc ab antiquis,ideo ſufficiet illi quòd bene opinetur de Hippocrate & Galeno.Manardus quoq; rationes ſuas addit,quę ſunt quatuor:Prima:Si athletæ boni habitus homines purgādi ſunt,1. Aphor.3.multo magis ægrotantes ob multitudinem . Confirmatur ratio,quia ſuperueniens athletæ febris non debet auferre intentionem curatiuam . adducit etiam, ſe: XLVIII. annis ſic agendo felicem habuiſſe in medendo ſucceſſum.Secunda:Eadem in turgente quæ ſunt pericula , in multa inueniuntur : ſed in turgente debemus,igitur debemus etiam in multa purgare.Confirmatur,quia facilius eſt reprimere turgentem quàm multam:item quia ſicut turgens occurrit medicamento,ſic multa ubiq; occurrit.Tertia:Quia Galenus 7. Artis cura.cap.11.educit bilem in uentriculo exiſtentem cum picra abſq; cōcoctione,igitur pari ratione & in aliis. Quarta:Quòd in 5.eiuſdem cap.12.docet expurgandam materiam in peſtilenti febre,quæ tamen non turget:idem ut diximus 1.de Differentiis feb.cap.4. Humida corpora exiccentur,plena euacuentur.Sed in 5. Artis cura.hoc non habetur expreſſe . Propter hoc aliqui dixerunt , multam materiam eſſe turgentem, ob multitudinem . Alii,ſubtilem omnem & calidam , quia moueri facile poteſt,ideo mobilem dici poſſe . Alii,quòd prohibet eradicantem purgationem. Accedit quarta, Auicennæ & Auerrois expoſitio:quòd loquitur in his qui concoctionis tempus expectare poſſunt.

Contra primam interpretationem Gal. 12. Artis curat.cap.3. & prima quarti in cap.de cura ſyncopalis humoroſæ non purgant , cùm tamen ſit periculum maximum etiam de ſuffocatione ob multitudinem : igitur multo minus in aliis. Contra ſecundam , ſequitur quòd in omni caſu debemus purgare : nam intelligendo materiam turgentem omnem quæ moueri apta eſt , omnis materia erit turgens. Galenus etiam 1. de Criſi 9. exponens hunc locum inquit : Verbum furerent de animalibus dici conſueuit propriè , quæ ad coitum rapiuntur : tranſlatum autem eſt ad eas, quæ properant,& celeriter mouentur ægritudines,& pręcipuè cum laborantis ſenſus ab inordinata humorum & ſpirituum agitatione irritatur: nam in his quiſpiam cum ratione tantum medicamento utetur:cum adiuuantem ſponte habeat ſuperabundantem humorem motum , ad faciliter attrahendum. Contra tertiam (quæ fuit Gentilis & Iacobi,qui traxerunt uolentes medicos in errorem noſtri temporis) eſt litera Gal.in Commento 23.primæ par. Aphor.cum dixit:Hucuſq; locutus eſt de qualitate,nunc uult loqui de quantitate,igitur ſic interpretando locutus eſſet de quantitate:quia docuiſſet non eſſe eradicatiuè (ut dici ſolet) euacuandum.Item in 2.Aphor.29.docet non turgente materia miſsionem ſanguinis,

nis,ut fortior euadat natura,non autem purgationem, nisi turgeat:igitur prohibet in non turgente minuentem purgationem. Auicenna quoq;, ut dixi,non facit in febribus hoc,ut dicam etiam in quibus maximè conueniret, ut in hemitriteo: nam de latica soluemus inferius dubitationem. Item sequeretur, quòd oportet concocta materia totam simul euacuare: hoc autem est falsum in apostematibus 6. Aphor. 27. & in quartana,ut dixi. Sequeretur etiam,quòd præceptum esset absurdum:nam cruda materia educi tota non posset,quin prius homo ad syncopim perueniret.hoc autem iam docuerat in 3. Aphor.eiusdem particulæ. Item 4. Regim.acut. 38.dicit rationem purgandi sumendam esse ex Aphorismis. Sed hæc ratio sic sumpta est imperfecta,quia non docet quomodo minuendo debeamus euacuare.cumq; eundem Aphorismum in tractatu,Quos & quando,recitet, illius præcepta sequens, patebit eum tractatum esse incompletum, cùm de eradicatiua, non minuente purgatione solum loquatur. Contra quartam expositionem:Materia si sit superior ad uirtutem computata malitia & multitudine ab initio, igitur & multo magis facta euacuatione,quia plus deperditur de uirtute & maius fit augumeutum in febre & obstructionibus,quàm euacuetur de materia:aliter natura rectè operaretur expurgando materiam ab initio:quod tamen est falsum, ut dictum est 1.de Crisi 8.dicit enim: Deberet esse bonum, saltem ratione causæ,si non ratione signi:sed non est,neq; etiam ratione causæ.& idem 4. Aphor. 22. Præterea regula illa esset nulla,quia eius opposita seruaret morituros, & in uicturis maius afferret iuuamentum, igitur regula Hippocratis falsa. Esset etiam facile sic interpretari omnes autoritates, cùm Galenus & Hippocrates totiens repetentes Aphorismum hunc, nunquàm huius meminerint exceptionis. Eodem modo peccant dicẽtes, quòd hoc est dictum solum ratione materiæ crudæ & coctæ, non autem uenenosæ, aut multæ, uel præfocantis. Sed hoc est falsum, cùm excipiat materiam turgentem.

Ideo scire primò expedit: quòd in materia expurganda tria considerantur, Qualitas, & hanc docuit in 2. Aphor.primæ par. Tempus, & hoc docuit in 22.eiusdem:& Quantitas,& hanc in 23.

Sciendum etiam est, quòd ex materia cruda educta sequuntur quinq; incommoda:Primum est,Lucta & labor uirtutis,inde sæua symptomata, deliquia animi,nausea,uertigo,tormina,2. Aphor.9. Secundum est,Colliquatio membrorum,4. Regim.acutorum 22. Tertium est,quòd materia è loco mota, non amplius concoquetur. Quartum,quòd accident obstructiones. Quintum, quòd accendetur febris. Hæc patent ex locis adductis tum maxime ex 24. primæ part. Aphorismorum hæc tamen partim

tim ad crudæ, partim ad non præparatæ materiæ eductionem consequuntur.

Est uerò sciendum etiam quid intersit inter coctionem & digestionem: uel διαφόρησιν καὶ ἀνάδοσιν. Est igitur Concoctio, conuersio in substantiam, nutrire, uel expelli commode aptam, cùm à putredine uindicatur. Digestio autem euacuatio, quæ per poros fit corporis: ut 5. de Simpli. medi. cap. 9. post principium, ibi: Cum autem quicquàm coquere consilium est. & 12. Artis cur. cap. 2. At qui Arabum libros uerterunt, & Conciliator ac Trusianus, Gentilis, Iacobi ambo, & cæteri huius classis, per digestionem coctionem, & præparationem intelligunt.

Nec nos latere decet, quòd Princeps per minutionem materiæ, quandoq; intelligit lenientia, & lubricantia: nam prima 4. tract. 2. cap. 7. cùm dixit parum ante medium: Tunc oportet post illud, ut occuperis in digestione, & euacuatione, quæ non est secundum semitam minorationis, & alleuiationis: & iam diximus eam: & iam dixerat sectionem uenæ, & uomitoria, & lenificationem solum, igitur per minutionem factam medicamento, intelligit eam quæ fit cum leniente. quod & confirmatur à Gal. 11. Artis curat. 9. in principio. Putredo minuenda est cum his, quæ aluum deiiciunt, & urinam mouent: Qualia autem sint, declarat cum mulsa & apomelli: nam 3. Regim. acutorum 12. dixerat Hippocrates, quòd mulsa multa biliosa deiicit. Quare hoc firmum sit licere purgare lenientibus ex Hippocrate & Galeno, in morborum initiis. & quòd lenientia etiam putridos trahunt humores. Sed de his Aphorismus non intelligitur. Quod uerò elleborum suadeat 2. Regim. Acut. 11. tanquàm coctionem haud impedientem, Galenus in plurimis refugit: quanquàm materiam fluentem adhuc, turgentem dicere possimus. Sed hoc tamen in comparatione ad peplium tantum dixit Hippocrates. Inconuenientia tamen quæ Galenus in fine Commenti refert, ad errorem operationis, non ad operationem ipsam referri debent. Et nisi Auicennæ sententiam ad hunc traxerimus sensum, manifestum est illum cum cæteris Arabibus in hoc consensisse: quòd multa existente, materia sit minuenda: cùm timor affuerit, ne non possit ad status tempus æger peruenire. Inquit enim illico post iam adducta uerba: Et non euacues materiam in calido, nec frigido, nisi propter necessitatem. Manifestum est, non de turgente illum loqui, cùm postmodum declaret. Item, quia frigida turgens esse non potest. Causa erroris Arabum fuit ratio soluta iam à nobis. Et quanquàm sic senserit in de pestilentiali febre nobiscum non dissentit: nam non ratione materię peccantis, sed præseruandi purgat: nec enim nos alterius rei causa prohibemus medicamentum, sed cum naturam peccantem uelis expurgare. Vt igitur breui

breuibus rem absoluam: Febre non assistente coctio non est necessaria, sed sola præparatio: & ideo etiam in interpolatis, quia dies uacuus est à febre, licet materiam subtilem educere, ut in tertiana: si tamen non educas, melius erit. In materia crassa coctio est expectanda. Lenitiuo educere licet: imò illud est fluxum corpus reddens: hoc educere potest materiam etiam morbi, sed in uia existentem. Ideo nullum est ex commemoratis periculum, naturæ enim est opus. In pestilentia, & uulneribus, ac contusionibus, indigemus exiccantibus purgatoriis: ut catapotiis ex aloë, croco, & myrrha, cum aceto exhibitis: ratione materiæ peccantis nequaquam. Illud etiã interest inter medici, & naturæ opus, quòd illa multa agit utiliter, quæ medicus nescire cogitur: ut si in fine augumenti materiam expellat, cùm medicus statum debeat expectare: nam natura scit se separasse, medicus hoc tunc scire non potest.

Auer. 7. Collectaneorum cap. 9. addit unum detrimentum crudam materiam expurgantium, quòd bonam materiam malæ permiscent. Celsus lib. 3. cap. 4. censet ut mollientibus uti posit per initia febris: purgantibus nequaquam, nisi rarò admodum, turgentem materiam insinuans. Stante igitur cruditate uomitus est ciendus, si sit in uentriculo: uel clystere educi debet, si in intestinis. Educit autem etiam ex mesenterio & hepatis cauo 12. Methodi, & 2. de Compositione medic. secundum locos: in reliquis quiescendum, si aluus lenis sponte sit.

Sed cùm materia in non febricitante facta præparatione, nunquam indigeat coctione, in febricitãte nisi turgeat, semper indigeat & præparatione simul & coctione: causa huius differentiæ declaranda est. Igitur ubi nõ est febris, nec putredo, ibi non est calor præter naturam: nam 4. Meteororum, pasiuæ qualitates semper ab actiuis gubernantur. Si igitur à frigore, fit congelatio: si à calore, uel natiuo, & sic animata nutriuntur, inanimata conseruantur: uel externo, & sic putrescunt: uel ab utroq; simul natiuo & externo gubernentur humidum & siccum, & fit suppuratio. In omni igitur uiuente cùm fit putredo, semper succedit suppuratio: sed si calor naturalis fortissimus sit, suppuratio euadit perfectissima, & putredo ac calor præternaturalis ex toto finitur. ideo ibi non est fœtor nec color, nec substantia mala, nec dolor, sed pruritus quidam solum. Si uerò calor natiuus debilis fuerit eo putredo magis uincit & suppuratio minus, quo magis innatus calor debilis extiterit. Semper attamen, etiam in moriente, agit calor naturalis actionem suam, quæ est suppuratio: sed tantam, quãta est eius magnitudo. unde ubi dolor maximus, odor teterrimus, color uiridis uel niger, substantia inæqualis, & subtilis, ac fluxa, ibi minimum est de operatione caloris naturalis, nec præternaturalis in eo saniei genere finitur, sed manet adhuc. Et idem est iudicium de materia febris, quod

eſt de materia puris ad unguem: nam & ibi duo calores, & reliqua ut prius. Sed in exteriori phlegmone non eadem ratio quæ in interno, aut febre: nam phlegmon exterius ſi incidatur ante finitionem caloris præternaturalis, id eſt ante perfectam ſuppurationem, aëre ingrediente, non poteſt amplius finiri coctio à naturali calore: igitur calor præternaturalis manebit: igitur neceſſariò conuertetur in ſinum, ſeu fiſtulam, quia ſanies illa nunquam finiri poteſt. Alia autem detrimenta, quæ ſequuntur ad talem ſectionem ut uehementia doloris, & fluxus materiæ, in ſectione immaturi phlegmonis, licet ſint magna, eueniunt tamen per accidens, & non per ſe, nec ſemper. In febre igitur ſi materia nondum cocta ſit, adhuc manet calor putridus, & ideo natura non dominatur illi materiæ, quia calor putridus & ipſe dominatur: nec eſt finitus, quare educes omnino nihil de materia peccante: nam calor putridus tuetur à natura rerum uniuerſali. medicamentum igitur loco eius trahet bonos humores, & uexabit naturam. Et hæc eſt ratio dicti Hippocratis ſuperius adducti 4. Regim. acutorum 22. In duobus tamen caſibus educit: primò, ubi materia turget, & hoc quia calor præternaturalis iam diligit ipſe motum; & ideo manifeſtum eſt quòd oportet ſolum educere materiam quæ acta eſt in motu, non quæ poteſt moueri, aut quæ iam reſedit. Oportet etiam medicamentum eſſe ualidiſsimum, quia totum periculum eſt, ne nõ trahat, uel non totam. Et ſi dicas, quòd 2. Regim. acut. 11. in fine commenti, Galenus refugit nimis ualidũ: Dico, quòd iure ibi, quia relinquitur phlegmon iam factum, poſt euacuationem: quod coctione indiget, & multa uirtute etiam ad expurgandum: & ideo talis expurgatio eſt ualde periculoſa, ex utroq; latere, ſeu nimis ualida ſit, ſeu debilis. & Galenus ob id iure merito quaſi diſſuadet eam. Secundus caſus eſt, ubi materia ſit in inteſtinis, trahitur enim per conſequentiam ſecum, & aliorum humorum, qui ſunt in dominio caloris naturalis. & ideo melius operatur lenitiuum in hoc caſu, quàm purgans medicamentum: quia illa materia non deſcendit, quia obediat medicamento, ſed quia ruit, ratione grauitatis fecum, & bonorum humorum. Et ideo per ualidiſsimum medicamentum poſsibile eſt ut cum maxima quantitate optimorum ſuccorum exigua portio etiam putreſcentis materiæ deſcendat. Et quòd hoc ſit uerum, patet: ſi enim in phlegmone non ſuppurato materia mala non obedit gladio, & manibus, cùm inciditur: quanto minus materia mala, poſſeſſa à calore externo in febribus, obediet medicamento? Ex hoc patet igitur uera ratio, & quaſi neceſſaria curationis fiſtularum, qua omnes ſinus curari poterunt, per tres intentiones, ut nullus ſit inſanabilis. Patet etiam quòd febre non exiſtente omnis humor medicamento obedit, facta præparatione: quia eſt in poteſtate ſolius caloris innati.

His

His uisis, declarabo primò quædam ad hoc pertinentia, postmodum soluam argumenta contra Hippocratis sententiam adducta. Est igitur primò sciendum, quòd pituita à crudo humore differt: quia humor crudus est crassior, & minus lentus, frigidus, humidus: at fluxilis pituita, ut 4. & 6. de Tuenda sanitate, & 1. de Alimentis, & libro de Plenitudine, & 10. de Medicamen. secundum locos, colligitur. Si igitur uentriculus contineat humores crudos, aut bilem, aut putrescentem humorē, uomitus proritandus, 4. de Tuenda sanitate, & 2. de Medic. secundū locos, in De cura doloris capitis ex ebrietate, Apollinarii autoritate. & Aëtius lib. 4. cap. 51. & Paulus lib. 1. cap. 32. non enim tutum est concoctionem expectare: nam uel corrumpentur magis, ac superingestos cibos uitiabunt: uel etiam si ex uoto succedat res, concocti nimium uenas replebunt. Dolores etiam capitis poterunt excitare, libro de Remediis paratu facilibus. Eadem ratio in nidorosa uel acida eructatione, ut 8. Artis curatiuæ, si tamen uitium naturale non sit. Porrò in his omnibus ut uomitus communis est, sic prouocandi ratio, omnino singulis diuersa est. Cum medicamento uerò ne tentaueris: & similiter si humores sint ultra hepar crudi, quamuis febris non adsit, medicamento non sunt educendi. obstruent enim ut 4. de Tuenda sanitate.

De turgentibus humoribus considerandum est: non enim semper euacuationi parcendum, cùm crudi humores affuerint. nam uix in principio febrium deesse possunt crudi humores. Educendus igitur est turgens humor, præparatis humoribus crudis prius, si in uia affuerint 1. Aphor. 24. si tamen uel ingens periculum uexet, uel in uiis ipsis crudus humor non affuerit, quod ex uictu præcedente, tum hypochondriorum habitu licet coniectari, eadem die purgandus: ut 4. Aphor. 10. Maius enim est in mora, quàm in frustratione periculum.

Ad argumenta Auicennæ, cùm nos tueamur opinione eius (siquidem quod subtilem materiam cum putrescit, non debemus, quia nō possumus, euacuare ante coctionem: in non putrescente autem sufficit sola præparatio, ut in aqua asclitis & erysipelate) respondere non debemus nisi ad tertiam autoritatem, in qua illud est diligenter animaduertendum, quòd cum in continuis concoctio semper expectanda sit febribus: in febre carentibus morbis nulla sit concoctio expectanda, utpote quæ prorsus nulla sit, intermittentes medium locum posident: quod in diebus quibus æger non laborat febre eoq; magis si longa sit intermisio materias non febri proprias purgamus. Admonemus itaq;, errorem eius esse grauem, quòd existimet frigidam aquam, non concocta materia, ut concoquat exhibendā esse. hoc enim falsum est, ut 1. de Regim. uictus acutorum iuxta

finem.& à Paulo libro 2.cap.29.

Cauſa uerò cur natura in initiis acceſsionum humores tenues prius pellat, 3.Prorhiticorum 58.cùm non dominetur materiæ putridę:Reſpondeo,quòd motus ille fit per uillos, & hoc modo materia mala obedit per accidens ſi non ſit lenta, ut etiam in lenitiuo dixi. Ex hoc non ſequitur, quòd idem poſsit fieri medicamento, cùm attractio eius ſit à proprietate.

Ad argumenta Raſis patuit uera cauſa, cur non purgandum, & præcipua,quia non poſſumus:& ſic patet ad primum. Ad ſecundum: Licet ubi febris non eſt,ubi turget materia,ubi iam concocta eſt, ſi natura non plene totam eduxerit.2. Aphor. 12. Ad tertium,Agit prauum ſe Galeni cuſtodem, quandoquidem liceat ab initio dicere, quòd ſanguinis miſsio partem materiæ peccantis educere poteſt: quia ſectio uenæ euacuat non à proprietate,ſed grauitatis ratione. Ad quartum: Ipſe cum Manardo nil aliud faciunt, quàm quòd multos ſe occidiſſe homines fatentur:non animaduertentes, ſe deceptos ex ſucceſſu eorum qui febre non laborabant. Exemplum eius de icteritia non eſt ad propoſitum, cùm ibi non adſit febris:ideo purgandum,cum nulla poſsit coctio ſuccedere alia:ideo prætermiſſa purgatione ab initio par eſt hydropem aduenire.

Ad rationem noſtram, ſi modo febris etiam proſit, ſolis calefacientibus erit excitanda: non tanto incommodo quale per medicamentum acerſitur procuranda: etſi Aphoriſmi etiam illi non de medici operatione loquantur, ſed naturæ: quare nec in pituitoſa febre purgatio conuenit.

Auerrois diſputatio, & Auicennæ, an paulatim concoquendum, & paulatim euacuandum, in libro de Purgationibus, longam quia ſeriem expoſtulabat,tractata eſt.

Ad rationes Manardi,ac alias,plenè ſatisfactum eſt:præterquàm ad ſecundam, ad quam dicimus, athletam illum aliquando debere purgari etiam febrientem:non ut educatur materia febris, quæ educi non poteſt: ſed ut educatur materia non uitioſa,ſola peccans multitudine.

Ex hoc tandem manifeſtum eſt, minuentem purgationem, in nullo caſu,& nunquàm competere. Nam ab initio non turgente materia nulla competit:in fine eradicatiua.turgente uerò in fine nulla eius merito,poſtquam in principio eradicatiua opus fuit.Et hoc in febribus.

FINIS.